

หลวงพ่อแพน สุจิตฺตมณี

พิมพ์ครั้งที่ ๑
๒๕๒๕

วสันตคิลกฉันท

องค์ใดพิสุทธิ์อริยสงฆ์
ทั่วเขตประเทศนิกรไกล
แม้องค์ประมุขวรพระบาท
ยังบทธจรสุปติมา
แท้หลวงปู่แหวนสุจินโณ
ปวงศิษย์จะอุ้นอุระมิปาน
เอมอิมกระหยมมนภิรมย์
กำสรดระทคมนตรีเป็น
เมื่อฟังพระธรรมอริยสัจ
จิตใจสงบกุศลดี
ขอกราบ ณ ดวงสุวิญญาณ
สูงสุด ณ แดนสมถคุณ

สถิรคง ณ แดนไทย
อภิวันท์และบูชา
ภูวนาทกษัตรา
และจะน้อมจะสักการ
ศุจโพธิ์อภิบาล
มนนิกะระลึกเห็น
ยระทมระทวยเชิญ
สุขเหมททัยทวี
ปรมัตถ์สุวาจิ
ธิติมันและการุญ
ณ พิมานประกอบบุญ
พระนิพพานนิราลัย

นสขบุรีแห้ว สุชีมโณ

วสันตดิถีกนิณฑ์

องค์ใดพิสุทธ์อริยสงฆ์
ทั่วเขตประเทศนิกรไกล
แม้องค์ประมุขวรพระบาท
ยังบทธจรสุปติมา
แท้หลวงปู่แหวนสุจิณโณ
ปวงศิษย์จะอุ้นอุระมิปาน
เอมอ้อมกระห้อมมนภิรมย์
กำสรดระทมมนต์เป็น
เมื่อฟังพระธรรมอริยสัจ
จิตใจสงบกุศลดี
ขอกราบ ณ ดวงสุวิญญาณ
สูงสุด ณ แดนสมถคุณ

สถิรคง ณ แดนไทย
อภิวันท์และบูชา
ภูวนาทกษัตรา
และจะน้อมจะสักการ
ดุจโพธิ์อภิบาล
มนนิกะลึกเห็น
ยระทมระทวยเข็ญ
สุขเหมหทัยทวี
ปรมัตถ์สุวาจิ
ธิติมันและการุญ
ณ พิมานประกอบบุญ
พระนิพพานนิราลัย

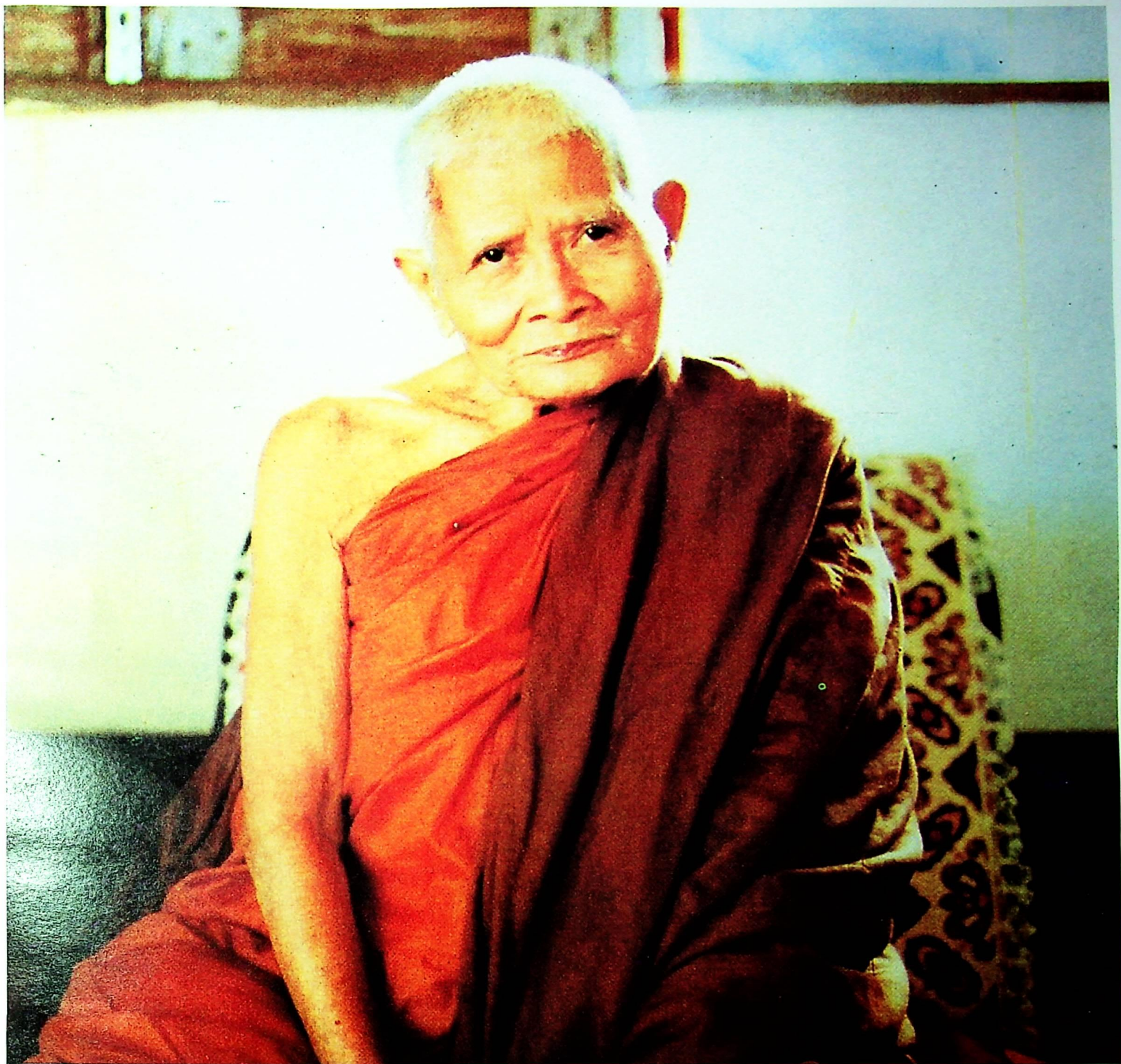
น.ศ. ๒ มี. ๒๕๖๕ *สุวิญญาณ*

อินทรวชิรฉันท

ด้วยเจตน์ ฐ เมตตา	กรุณาบ่เอียงเอน
ดั่งเทพจะกลั่นเกณฑ์	ฐ เสด็จประเวศมา
ช่วยปรุ้งผดุงศาสน์	ศิรราชฎ์จะหรรษา
แม้องค์พระจักรา	ก็บ่ห่อนจะเห็นคุณ
น้อมเกล้าถวายพร	อติศรที่การุณ
โอบเอื้อและเจือจุน	พุทธศาสน์ตลอดกาล

อนุสรณ์

ตามที่มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้ดำเนินการให้จัดทำหนังสืออนุสรณ์หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ โดยมีวัตถุประสงค์นารายได้
สมทบในการพระราชทานเพลิงศพและสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร เป็นกิจกรรมที่ควรแก่การสรรเสริญโดยแท้

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นพระมหาเถระที่ทรงคุณธรรม ตามหลักคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีปฏิปทาน้อมนำ
ไปเพื่อความบริสุทธิ์ ทรงคุณประดุจเนืองนาบุญอันอุดมของผู้ศรัทธาเลื่อมใส มั่นคงในสมณวัตรไม่ทอดยอย ท่านจึงเป็นปูชนียสงฆ์ควรแก่การ
เคารพสักการะอย่างมั่นคง

คุณธรรมความดีงาม จึงเป็นประดุจอนุสาวรีย์แห่งความดีปรากฏอยู่ในจิตใจของคณะศิษย์และผู้เคารพเลื่อมใส โดยทั่วไป

จึงควรที่บรรดาศิษยานุศิษย์และผู้เคารพสักการะทั้งหลาย จักได้น้อมนำความดีงามของท่านเข้ามาไว้ในตน ดำเนินชีวิตตาม
แนวทางอันเป็นปฏิปทาของท่านอย่างจริงจัง ชีวิตก็จะประสบแต่ความดีความงาม เจริญยิ่งในธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

คำปรารภ

พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ พระมหาเถระซึ่งเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงยิ่งจากประชาชนชาวไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศทุกเพศทุกวัย ทั้งนี้เนื่องจากปฏิปทา จริยวัตรและธัมมโอวาทขององค์ท่าน กอปรด้วยเมตตาธรรมอันล้ำเลิศงดงาม จัดเป็นปาริสุทธิคุณ และเป็นเนืองนาบุญของพวกเราชาวพุทธทั้งหมด

ณ บัดนี้พระคุณท่านได้มรณภาพละสังขารไปแล้วเมื่อเวลา ๒๑ นาฬิกา ๕๓ นาที ของคืนวันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ ตรงกับวันอังคาร แรม ๑ ค่ำ ปีมะลู ทั้งวันแต่ปฏิปทาสัมมาปฏิบัติ จริยวัตรพร้อมกับธัมมโอวาทเป็นมรดกอันล้ำค่าส่องสว่างอยู่กลางใจของพวกเราชาวพุทธทุกรูปทุกนาม

เพื่อเป็นการจรรโลงจิตใจปวงชนชาวไทยให้ยึดมั่นในบวรพุทธศาสนา และเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ชาวไทยทั้งหมดได้รับรู้ในปฏิปทา จริยวัตรพร้อมทั้งธรรมโอวาทขององค์พระอริยสาวก พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มุลินีหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ จึงได้จัดทำหนังสืออนุสรณ์และวีดีโอเทป หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ อันเป็นการร่วมชีวิตประวัติ ชีวิตศัน ธัมมโอวาท อริยาบถ และเสียงสนทนากับบุคคลสำคัญระดับชาติพร้อมทั้งคำให้พร อันเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่เป็นศรีมงคลยิ่ง

อาตมาภาพในนามมุลินีหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ขออนุโมทนาสาธุการในกุศลศรัทธาที่ท่านทั้งหลายได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการจัดทำหนังสืออนุสรณ์และวีดีโอเทป ซึ่งทางมุลินีจะนํารายได้สมทบในงานพระราชทานเพลิงศพพระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ และสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ตลอดจนบารมีธรรมของพระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้โปรดอภิบาลและดลบันดาลให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขและเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ ตลอดกาลเป็นนิจ เทอญ

(พระธรรมบัณฑิต)

ประธานมุลินี หลวงปู่แหวนสุจิณฺโณ ฝ่ายสงฆ์

อนุโมทนาสาธุการ

คณะผู้จัดทำหนังสืออนุสรณ์หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ขอให้เขียนคำอนุโมทนา คือถ้อยคำที่พลอยยินดีไปกับหนังสือเล่มนี้ ในส่วนตัวก็พลอยยินดีด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับหนังสือนี้ก็ขอนำสิ่งเล็กน้อยเก็บตกจากหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ โดยฐานะที่เป็นศิษย์เข้าไปใกล้พระคุณท่านแต่ไม่ขีดสนิทเท่าไรนัก เพื่อเป็นเครื่องปรุงแต่งเพิ่มเติมเนื้อหาสาระให้หนังสือเล่มนี้มีสาระ จะเป็นแก่น ต้น เปลือก กระพี้แก่น หรือดอกใบก็ตามทีโดยจุดมุ่งหมายก็เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ของผู้จัดพิมพ์ไม่มากนักน้อย

หลวงปู่แหวนท่านมีศีลที่สมบูรณ์ คือเป็นพระสงฆ์ที่มีความปกติครบถ้วนไม่เกินหรือขาด สภาพของท่านเปรียบเสมือนป่าใหญ่ที่มีต้นไม้ใหญ่เล็กนานาชนิด ทั้งยืนต้นและล้มลุก มีดอก ใบ ผลสมบูรณ์ตามสภาพของพันธุ์นั้น ๆ จะมีต่างอยู่ก็คือกลีบของดอกไม้ในป่าหอมตามลม แต่กลิ่นแห่งศีลของหลวงปู่หอมหวลตามลมและทวนลมและไม่นิยมกาลเวลาหอมอยู่เสมอ

หลวงปู่ท่านมีจริยวัตร คือความประพฤติที่เรียบร้อย งดงาม เต็มพร้อมด้วยสิกขา วินัย กฎระเบียบ การปฏิบัติของท่านเรียบง่าย ถูกต้องทั้งในสมาคมสาธารณะและในที่รโหฐาน จะเป็นชุมชนใหญ่เล็กท่านทำตนเป็นกลางเสมอเหมือน ความประพฤติของท่านเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่มีร่มเงามาก มีกิ่งก้านสาขาแผ่กว้างให้คนเดินทางได้อาศัยร่มเงาพัก นกกาอาศัยเกาะกิ่ง แมกกาฝากก็ขึ้นแซมบ้างบางครั้งบางคราว

หลวงปู่ท่านมีปฏิปทา คือทางดำเนินสายกลางพอเหมาะพองาม ไม่ชอบระคนด้วยกลุ่มชนมาก ชอบปลีกเร้นอยู่ในที่สงบ ชอบชีวิตธรรมชาติป่าเขาลำเนาไพร ชีวิตของท่านอยู่กับป่ามาโดยตลอด แม้ในวัยชราหลวงปู่จะปรารภเสมอว่า ขณะนี้ป่าธรรมชาติจะหายไป แต่มีปามนุษย์เข้ามาแทนที่ โดยท่านให้คิดว่า ต้นไม้ในป่าต่างต้นต่างเจริญเติบโต แสงหาอาหารเลี้ยงต้น ใบ ดอก ผลของมันเอง ไม่แก่งแย่งเบียดเบียนกัน แต่มนุษย์มีทางดำเนินเลี้ยงชีวิตตรงกันข้ามกับต้นไม้ในป่า

หลวงปู่ท่านมีเมตตาธรรมเป็นล้นเหลือ มีสมาธิดี มีพลังจิตสูง เปี่ยมด้วยเมตตา ถ้าได้สนทนาศรัทธากับท่านสิ่งที่เป็นคำสอนอันสำคัญสำหรับชาวเราทั่วไปก็คือ ท่านจะสอนให้หัดแผ่เมตตา ส่งความปรารถนาดีแก่คน สัตว์ ศัตรูหมู่มาร จะสอนให้แผ่ให้ทั่วจักรวาล ยิ่งแผ่มากจะทำให้จิตสบาย รักชีวิต ทรัพย์สินของคนอื่นเหมือนกับของตนเอง โดยท่านแนะว่าวิธีแผ่เมตตาที่จะให้ได้ผล ให้ทำตนและจิตใจเหมือนมารดาที่เลี้ยงลูก ให้ความรักความเอ็นดูสงสาร มุ่งหวังจะให้ลูกสุขกายสบายใจ มีอาชีพการงาน มีวิชาเลี้ยงตนเองได้ ความรักที่แม่ให้กับลูกเป็นความรักที่บริสุทธิ์ ไม่มีพิษและไม่ต้องการผลตอบแทนจากลูก มีแต่ให้อย่างเดียว ถ้าเราแผ่เมตตาเหมือนกับพระอาทิตย์ส่องแสง เมตตานั้นจะมีพลังสูงยิ่ง เพราะธรรมชาติของพระอาทิตย์ขณะที่ส่องแสงไม่ได้เลือกกลุ่มชน สรรพสัตว์ยากดีมีจน อยู่ที่สูงหรือต่ำ จะใกล้หรือไกลก็ได้รับความร้อนเท่ากัน ฉะนั้นเมตตาธรรมก็เช่นกัน ขอให้แผ่ความปรารถนาดี ความสุขแก่ชนทุกชั้นทุกระดับ ใครจะได้รับมากน้อยสุดแต่ว่าสวามิภักดิ์ของผู้นั้น

สรุปได้ว่า หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ท่านสมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยศีล จริยวัตร ปฏิปทา คุณธรรม แผ่ขจรขยายไปทั่วทุกสารทิศ ทั้งตามลมและทวนลม เกียรติคุณ บริสุทธิคุณ ปรากฏในชุมชนทั่วไป คุณแห่งศีลและเมตตาของท่านเป็นเสมือนมนต์ขลัง ก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะ มีคนเป็นจำนวนมากเดินทางไปกราบนมัสการขอศีลขอพรขอबारมีธรรม และบางรายขอทุกอย่างที่ตนมีทุกข์เพื่อจะให้พ้นทุกข์ ทำให้เกิดศรัทธาสองทางคือ คุณธรรมและวัตถุธรรม ผู้ใดต้องการธรรมะก็สดับรับฟังศึกษาเอา ผู้ใดต้องการของขลัง รูปเหรียญ วัตถุมงคลที่ระลึกก็แสวงหาเอา ใครผู้ใดปรารถนาหรือศรัทธาอย่างใดก็ปฏิบัติอย่างนั้น ซึ่งก็คงสำเร็จประโยชน์ไม่มากนักน้อย

ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของผู้จัดดี ทำดี เขียนดี พุคดี และบรรดาผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ จะมีจิตโสมนัส ชื่นบาน เป็นไปพร้อมด้วยธรรม และความเคารพอันให้สำเร็จประโยชน์สุขและความสวัสดิ์ที่ทั่วหน้ากันตลอดกาลนานเทอญ

สัมโตนียกกา

พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นพระอริยสาวกแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝ่ายวิปัสณาธุระ กอปรด้วยปฏิปทา
จริยวัตรและเมตตาธรรมอย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้

กาลเวลาย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไป ณ บัดนี้ พระคุณท่านได้ถึงแก่มรณภาพละสังขารไปในคืนวันอังคารที่ ๒ กรกฎาคม
พุทธศักราช ๒๕๒๘ เวลา ๒๑ นาฬิกา ๕๓ นาที ทิ้งไว้แต่บารมีธรรมที่แผ่จรจายไปทั่วทุกสารทิศ พระคุณท่านเป็นพระสาวกที่นำ
พุทธธรรมเผยแผ่ออกไปสู่มวลมนุษย์โดยถ้วนหน้ากันยังความสงบและสันติสุขมาสู่พุทธศาสนิกชนผู้ใฝ่หาธรรม คุณธรรมความดีนี้จะเป็น
อนุสติเตือนใจสาธุชนตราบชั่ววันรันดร

เพื่อเป็นเกียรติคุณแห่งพระคุณท่านให้สถิตยสถาพรสืบไป มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ จึงได้จัดทำหนังสือและวีดีโอเทป
เผยแผ่ชีวประวัติ ชีวทัศน์ รัชมโฆวาทของพระคุณท่าน รายได้ในงานนี้จะนำไปสมทบในการพระราชทานเพลิงศพและสร้างโรงเรียนใน
ถิ่นทุรกันดาร

อาตมาภาพในนามของมูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกนี้
ได้โปรดอภิบาลและคลบบันดาลให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขและเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทุกประการ

พระครูจิตตวิโสธนาจารย์

(พระครูจิตตวิโสธนาจารย์)
เจ้าอาวาสวัดคอดอยแม่บึง

คำนำ

พระสมณะที่เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทขององค์พระศาสดาอย่างมุ่งมั่น มอบชีวิตถวายจิตใจรับใช้พระสังฆกรรม พระผู้เจริญในสมณคุณแนกขัมภปฏิบัติ สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตร พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ พระคุณท่านได้ละสังขารไปแล้ว เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ ทิ้งไว้แต่สายใยแห่งความรัก ความภักดี และความศรัทธาในบารมีธรรมซึ่งจะสถิตอยู่กลางใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ก่อกำเนิดมาจากความรักความศรัทธาอย่างแรงกล้าของสาธุชนที่มีต่อพระคุณท่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ วัดดอยแม่ปั๋ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กับส่งเสริมการศึกษาช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ที่จะเรียน ทำนุบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรสืบไป ทั้งในด้านวัดและการศึกษา สนับสนุนส่งเสริมทุกวิถีทางเพื่อรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ช่วยเหลือเกี่ยวกับการศึกษาพยาบาลแด่พระภิกษุสามเณร ผู้อาพาธ รวมทั้งการจัดหาเวชภัณฑ์ เครื่องมือแพทย์ ของใช้ในการแพทย์ สนับสนุนช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้สละชีวิตเลือดเนื้อและร่างกาย ในการป้องกันรักษาประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กับสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย อัคคีภัย ภัยแล้งและภัยอื่น ๆ โดยจัดช่วยโดยตรงหรือร่วมกับทางราชการ งานสาธารณกุศลต่าง ๆ ยังคงประโยชน์อย่างเหลือคณานับแก่ผู้ยากไร้ทั่วไป นับเป็นเกียรติคุณแด่พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ให้ดำรงสถิตสถาพรสืบไป

หนังสือและวีดีโอเทปของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นเจตน์จำนงของมูลนิธิในอันที่จะเผยแพร่เกียรติคุณของพระคุณท่านให้เป็นที่ปรากฏแก่สายตาของมวลชนโดยทั่วไป

ในนามของประธานมูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ขออาราธนาคุณแห่งพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้โปรดอำนวยการให้ทุกท่านประสบแต่ความสุข สมหวังในสิ่งอันพึงปรารถนาและเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทุกประการ

(นายบุญมา ทุ่งทอง)

ประธานมูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

สารบัญ

ชาติภูมิและถิ่นกำเนิด	๒๐	จำพรรษาที่ถ้ำเชียงดาว	๗๕
คำสั่งของมารดา	๒๑	จำพรรษาที่นาหนานปวน แม่มา	๗๙
บรรพชาเป็นสามเณร	๒๓	นิมนต์หลวงปู่มาอยู่วัดคอยแม่บั้ง	๘๒
มูลเหตุแห่งการเตือนตน	๒๖	ฐานะของหลวงปู่ในวัดคอยแม่บั้ง	๘๓
พบอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต	๒๘	อาพาธและพบพระอาจารย์หนู สุนฺทรฺโต	๘๔
จำใจกลับสู่มาตุภูมิ	๒๙	อาพาธร้ายเจียนวางวาย	๘๕
มูลเหตุแห่งการเตือนตน (ครั้งที่สอง)	๓๑	สถานที่หลวงปู่จำพรรษา	๘๖
จาริกไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง	๓๔	ความศรัทธาของประชาชน	๘๗
จาริกไปภาคเหนือ	๓๖	ของดีที่หลวงปู่ให้แก่ผู้ขอ	๘๙
คำทำนายจากเมืองอุบลราชธานี	๓๘	เครื่องรางของขลังและการปลุกเสก	๙๐
จำพรรษาที่พระบาทบัวบก	๔๐	สุจินฺ โณวาท	๙๑
จำพรรษาที่นาหมื่น นายุง	๔๑	เนื่องมาจากกรรมเก่า	๑๑๔
พบท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์	๔๓	ที่สุดของชีวิตคือรู้ธรรม	๑๑๙
จาริกไปพม่า อินเดีย	๔๕	อาพาธหนัก	๑๒๐
จาริกไปเชียงคอง	๔๖	พิธีศพ	๑๒๒
ญัตติเป็นพระธรรมยุต	๔๘	พระราชทานน้ำอาบศพ	๑๒๓
การเดินทางระหว่างเชียงราย พะเยา ลำปาง เชียงใหม่	๕๑	พระราชทานโกศชั้นพระราชาคณะ	๑๒๔
จำพรรษาที่ถ้ำเหนือธารน้ำแม่ฮ่องสอน	๕๕	ชีวทัศน์และโลกทัศน์	๑๒๕
โยมบิดาลาหลวงปู่	๕๘	ทำเนียบเหรียญ	๑๒๗
พยาบาลเจ้าคุณอุบาลี	๕๙	คติธรรม	๑๔๕
จำพรรษาที่คอยนะโม	๖๙	คติพจน์	๑๕๐

พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระมหาปัญญาคุณ พระมหาบริสุทธิ์คุณและพระมหากรุณาคุณ อันนับเป็นคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ธรรมะแห่งองค์พระสรรเพชญ์ได้เผยแผ่ไปทั่วทุกมุมโลก ยังคุณประโยชน์อันไพศาลแก่สรรพชีวิต โดยทั่วไป

นับแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พระพุทธศาสนาถือเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทยประการหนึ่งซึ่งมีวิวัฒนาการสืบทอดอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เหล่าชนผู้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในบวรพุทธศาสนาได้ยอมสละโลกียวิสัยออกถือเพศบรรพชิตสืบทอดหลักธรรมขององค์พระศาสดา กล่าวได้ว่าสมณวงศ์ในประเทศไทยมีปรากฏตลอดมาโดยไม่ขาดสายตราบจนปัจจุบัน

พระคุณเจ้า หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นพระอริยสาวกที่มีปฏิปทาดีลาจารวัตรที่งดงาม กอปรด้วยองค์คุณแห่งพระสงฆ์ คือ

สุปฏิปันโน	เป็นผู้ปฏิบัติดี
อุชุปฏิปันโน	เป็นผู้ปฏิบัติตรง
ญายปฏิปันโน	เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม
สามีจิปฏิปันโน	เป็นผู้ปฏิบัติชอบ

การปรารถนารวมหรือแสดงธรรมของพระคุณท่านมีความไพเราะ นุ่มนวล ละมุนละไม รั้มโมวาทขององค์ท่านเปรียบประดุจเสียงทิพย์ ที่ไพเราะด้วยธรรมอันเป็นสากลแห่งสัจจะ ยังความเอิบอิมเบิกบานแก่สาธุชนโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าพระคุณท่านเป็นผู้สืบเนื่องบุญอันไพศาลและสืบศาสนาโอฬารให้ถึงที่สุด นับเป็นพระอริยสาวกที่ควรค่าแก่การกราบไหว้บูชาอย่างแท้จริง

ชาติภูมิและถิ่นกำเนิด

พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านนาโป่ง ตำบลหนองไผ่ ปัจจุบันคือตำบลนาโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เดิมชื่อ "ญาณ" เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ตรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุน โดยถือกำเนิดในตระกูลช่างตีเหล็ก ลำดับวงศ์ตระกูลได้ดังนี้

ฝ่ายบิดา :- บิดาชื่อ นายใส รามสิริ ปู่และย่าไม่ปรากฏชื่อ

ฝ่ายมารดา:- มารดาชื่อ นางแก้ว รามสิริ ยายชื่อ ยายขุนแก้ว ตาชื่อ ตาขุนแก้ว

หลวงปู่มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน คือ นางเบิ่ง ราชอักษร

เมื่อมารดาถึงแก่กรรม บิดาได้มีภรรยาใหม่อีก ๓ คน ตามลำดับคือ

ภรรยาคนที่ ๑ มีบุตรด้วยกัน ๑ คน ชื่อนายคำ หลังจากภรรยาถึงแก่กรรมจึงได้ภรรยาคนที่สอง

ภรรยาคนที่ ๒ มีธิดาด้วยกัน ๑ คน ชื่อนางนำ หลังจากให้กำเนิดธิดาได้ไม่นานก็ถึงแก่กรรม

ภรรยาคนที่ ๓ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๔ คน เป็นชาย ๑ คน ชื่อนายฝ้าย และหญิง ๓ คน คือ นางกองกาย นางตาบ และนางพวง

คำสั่งของมารดา

เมื่อนางแก้วให้กำเนิดหลวงปู่ได้ประมาณ ๕ ปี จึงเริ่มป่วย อาการมีแต่ทรงกับทรุด แม้จะได้รับการรักษาดูแลอย่างดีจากสามิตตลอดจนบิดามารดาก็ตาม นางแก้วต้องทนทุกข์ทรมานอย่างน่าเวทนาอยู่เป็นเวลานาน แต่เนื่องจากเป็นผู้ที่สนใจในการบุญการกุศลยึดมั่นในคุณแห่งพระรัตนตรัย จึงสามารถควบคุมสติได้โดยตลอด จนกระทั่งเมื่อเห็นว่าจะไม่สามารถทนทุกข์เวทนาต่อไปได้อีกแล้ว จึงได้เรียกหลวงปู่เข้าไปหาและได้จับมือไว้แน่น พร้อมกับกล่าวว่า “ลูกเอ๋ยแม่ยินดีต่อลูก สมบัติใด ๆ ในโลกนี้ จะเป็นก็ล้านก็โกฏก็ตาม แม่ไม่ยินดี แม่จะยินดีมากถ้าลูกจะบวชให้แม่ เมื่อลูกบวชแล้วก็ให้ตายกับผ้าเหลือง ไม่ต้องสึกออกมามีลูกมีเมียนะ”

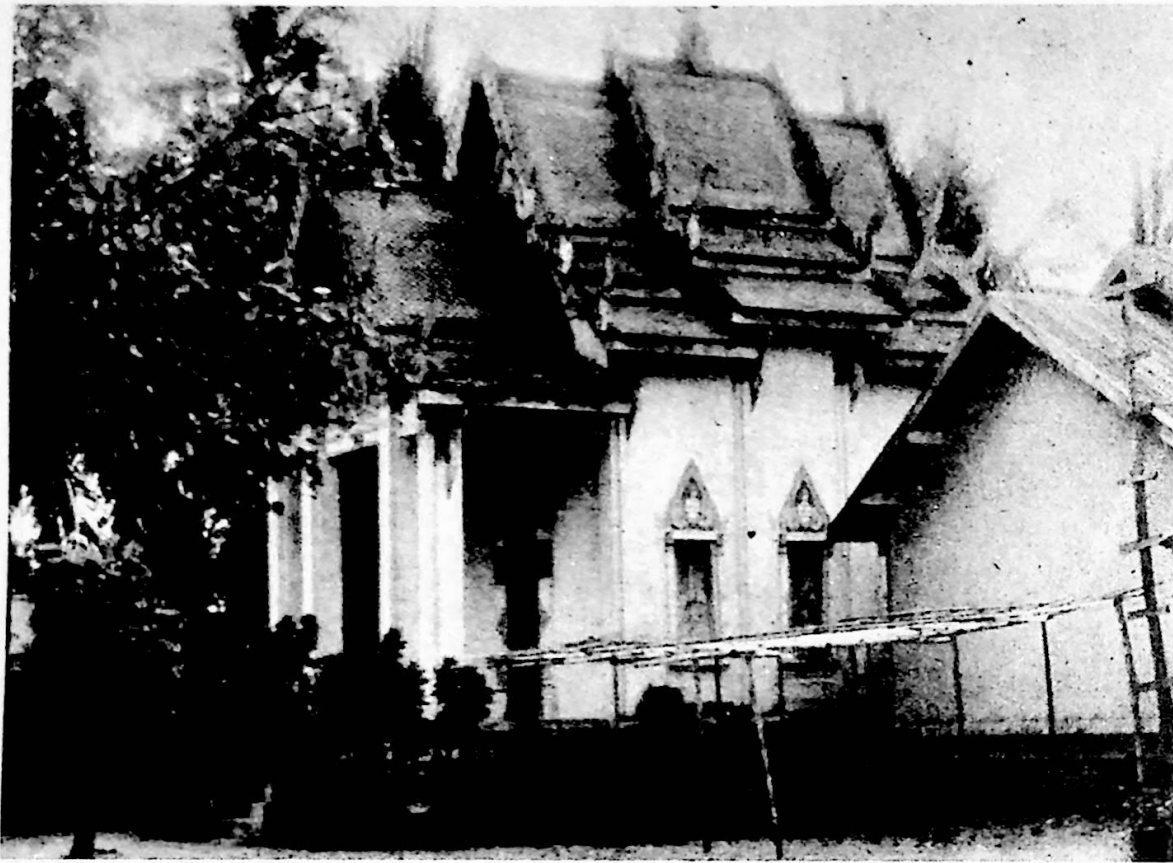
คำขอร้องของมารดาในครั้งนั้นเปรียบเสมือนท่านได้ช่วยชี้ทางสวรรค์และเป็นพลังใจส่งให้หลวงปู่เดินตามเส้นทางนี้จนบรรลุธรรมผล แม้จะต้องฝ่าฟันต่ออุปสรรคนานัปการและทุกครั้งทางสวรรค์ที่มารดาชี้แนะให้นี้จะตั้งก้องอยู่ในความทรงจำของท่านอย่างมิรู้ลืม

หลังจากนั้นไม่นานมารดาของท่านได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบ วิปโยคในครั้งนี้นำให้เกิดความเศร้าโศกแก่หลวงปู่อย่างที่สุด ซึ่งท่านได้อยู่ในความอุปการะของตาและยายต่อมา จนกระทั่งคืนหนึ่งยายของท่านได้ฝันว่า เห็นหลวงปู่นอนในดงขมิ้นผิวกายแลดูเหลืองอร่ามไปหมด นับเป็นบุญนิมิตที่แจ้งเหตุว่าหลวงปู่จะมีวาสนาในสมณเพศ

เช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น ยายจึงได้เล่าความฝันให้ฟังว่า “เมื่อคืนนี้ยายนอนหลับและได้ฝันประหลาดมาก ฝันว่าเจ้าไปนั่งไปนอนอยู่ในดงขมิ้นจนกระทั่งเนื้อตัวของเจ้าแลดูเหลืองอร่ามไปหมด ดูแล้วน่ารักน่าเอ็นดูยิ่งนัก ยายเห็นว่าเจ้านี้จะมีอุปนิสัยวาสนาในทางบวช ฉะนั้นยายขอให้เจ้าบวชจนตลอดชีวิต และขอให้ตาย

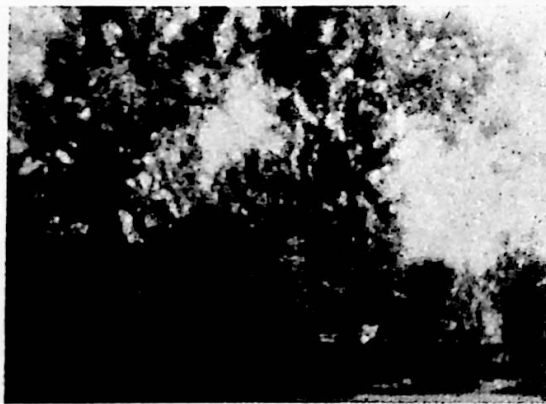

อุโบสถวัดบ้านนาโป่ง

โบสถ์วัดโพธิ์ชัยสมัยหลวงปู่แหวน

ต้นโพธิ์เก่าแก่สมัยหลวงปู่แหวน วัดโพธิ์ชัย บ้านนาโป่ง

บริเวณวัดโพธิ์ชัย บ้านนาโป่ง

กับผ้าเหลืองไม่ต้องสึกออกมามีลูกมีเมีย เจ้าจะทำได้ "ไหม" ซึ่งหลวงปู่ได้ตกลงรับตามคำขอร้องนั้น สร้างความปลาบปลื้มยินดีแก่ยายเป็นอย่างยิ่ง

หลวงปู่มีญาติสนิทเป็นชายอายุรุ่นราวคราวเดียวกันแต่มีศักดิ์เป็นน้าและเป็นเพื่อนเล่นที่สนิทกันมาตลอด วันหนึ่งยายได้เรียกน้า และหลวงปู่เข้าไปหา แล้วพูดว่า "ยายจะให้เจ้าทั้งสองบวชเป็นเณร เมื่อบวชแล้วไม่ต้องสึกเจ้าจะบวชได้ไหม" น้าได้ตอบรับตามที่ยายขอร้อง ยายจึงหันมาถามหลวงปู่ว่า "เจ้าเล่า จะบวชอยู่ได้ไหมโดยไม่ต้องสึก" ซึ่งหลวงปู่ได้ยืนยันตามความตั้งใจเดิมว่าจะบวชจนตลอดชีวิต

บรรพชาเป็นสามเณร

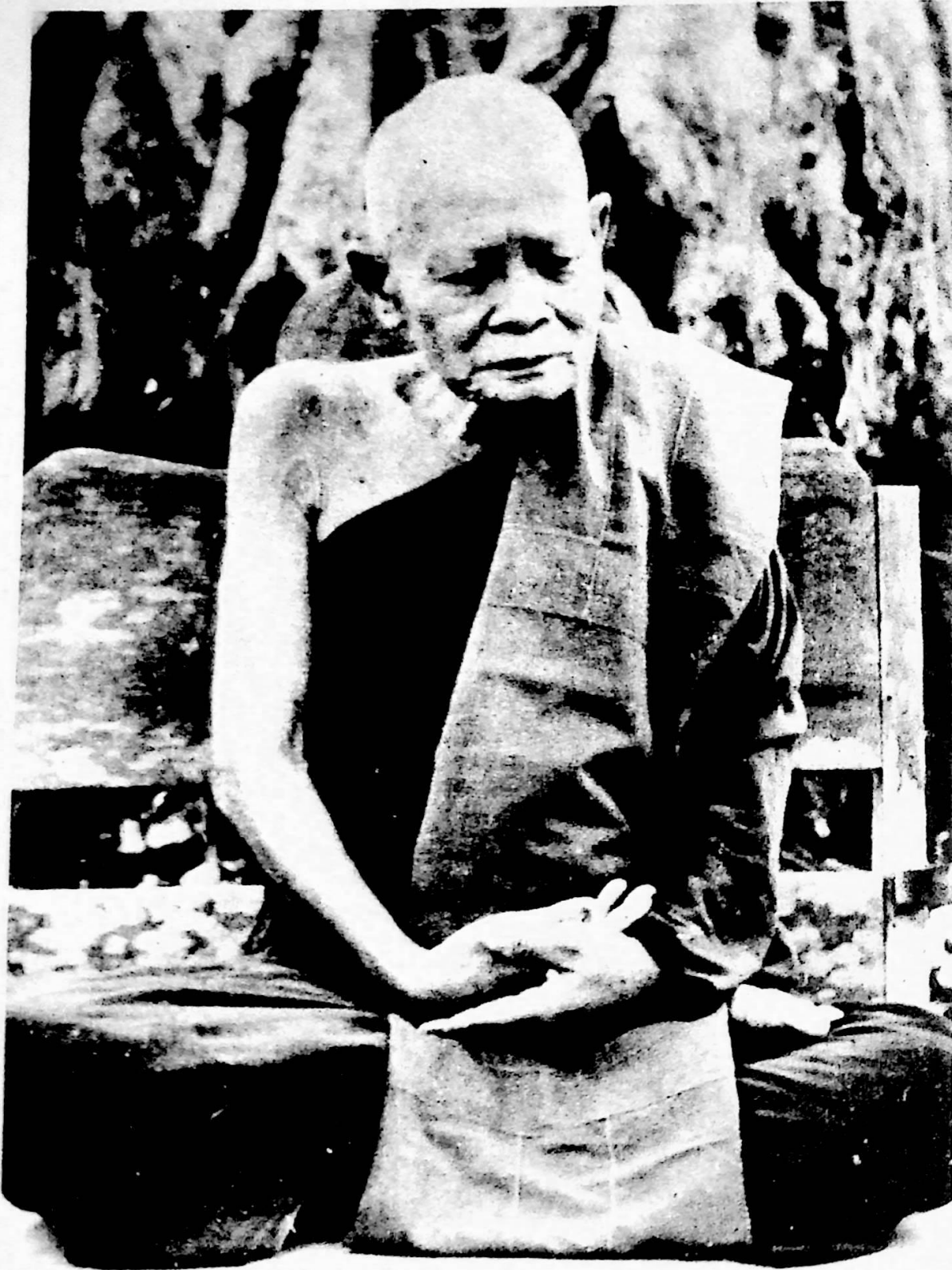
นับตั้งแต่ย้ายได้ถามความสมัครใจของหลานทั้งสองว่าจะบวชจนตลอดชีวิตแล้ว จึงได้แสวงหาบริหารสำหรับเพื่อบรรพชาเป็นสามเณร เมื่อครบแล้ว จึงได้นำหลานทั้งสองไปถวายตัวต่ออุปัชฌาย์ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้า ที่วัดโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านนาโป่ง เพื่อฝึกหัดขานนาคและรับบรรพชาเป็นสามเณรต่อไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ขณะนั้นหลวงปู่มีอายุ ๕ ปี และได้เปลี่ยนชื่อจากญาณเป็น “สามเณรแหวน” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

หลังจากเข้าพรรษาแล้วประมาณสองเดือน สามเณรซึ่งมีศักดิ์เป็นน้าได้อาพาธอย่างหนักและมรณภาพในที่สุด ก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่หลวงปู่แหวนเป็นอย่างมาก เพราะสามเณรนั้นเป็นทั้งญาติเพื่อนเล่นในสมัยเด็กและเป็นคู่สนทนาเมื่อบรรพชาเป็นสามเณร การพลัดพรากเป็นทุกข์อย่างมหันต์ ปุถุชนใดเลยจะสามารถหักห้ามใจได้ น้าตาจึงเป็นเครื่องปลอบใจของหลวงปู่ในยามเศร้าเช่นนี้ ก่อนที่จะจัดการศพสามเณร ยายได้พูดเตือนย้ำคำพูดเดิมของท่านอีกครั้งหนึ่งว่า “เณร ๆ จะบวชไปจนตายกับผ้าเหลืองอย่างนี้ได้ไหม” ซึ่งหลวงปู่ได้รับคำเช่นเดิม

การบรรพชาที่วัดโพธิ์ชัยนั้นท่านไม่ได้ศึกษาอะไรเพราะไม่มีผู้สอน วันหนึ่ง ๆ จะมีการไหว้พระสวดมนต์บ้างและเล่นบ้างตามประสาเด็กที่มีเวลาว่าง การศึกษาของหลวงปู่ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กจนบรรพชาเป็นสามเณรนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่าท่านได้รับการศึกษาอะไร เพราะการศึกษาในสมัยนั้นไม่แพร่หลายเหมือนในปัจจุบัน ดังนั้นท่านจึงได้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อไปศึกษามูลกัจจายน์ เพราะมีสำนักเรียนหลายแห่ง โดยพระอาจารย์อ้วนซึ่งมีศักดิ์เป็นอาได้นำไปฝากกับพระอาจารย์สิงห์ ขนดะยากโม ศิษย์เอกสำคัญสูงสุดองค์หนึ่งของพระอาจารย์

พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยากโม

มัน ภูริทตฺโต พระอาจารย์เอกทางวิปัสสนากรรมฐาน
ที่มีชื่อเสียงมากที่วัดบ้านสร้างถ่อ อำเภอเกษมสีมา
จังหวัดอุบลราชธานี

ขณะที่ท่านเดินฝ่าเปลวแดดมาหาอาจารย์สิงห์
อาจารย์สิงห์ได้เห็นนิมิตปรากฏที่สามแฉกรแหวน เป็น
แสงโสภาออกจากร่างเยี่ยงผู้มีบุญญาธิการ อาจารย์
สิงห์ล่องรู้ด้วยอำนาจญาณโดยทันทีว่า สามแฉกรน้อย
ผู้นี้เป็นผู้มีบุญญาธิการมากเกิด จึงได้ถ่ายทอดวิชาให้
จนหมดสิ้น

ในสมัยนั้นอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีการศึกษา
มูลกัจจายน์กันอย่างแพร่หลาย มีสำนักเรียนที่มีชื่อ
เสียงหลายแห่งที่เป็นแหล่งผลิตครูอาจารย์ซึ่งจะสอนกัน
อย่างเป็นหลักเป็นฐาน สำนักที่มีชื่อเสียงมากมีครู
อาจารย์และนักเรียนจำนวนมาก ได้แก่สำนักเรียน
วัดเวฬุวัน บ้านไผ่ใหญ่ บ้านเค็งใหญ่ บ้านหนองหลัก
และบ้านสร้างถ่อ

ในแคว้นแดนอีสานทั้ง ๑๕ จังหวัดในสมัยโบราณ
ถ้าบุคคลใดต้องการความรู้จะต้องเดินทางไปศึกษา
ตามสำนักดังกล่าว การเรียนมูลกัจจายน์นั้นเป็นการ
เรียนที่ค่อนข้างยาก ผู้เรียนจะต้องมีสมมอที่ดี สามารถ
เรียนได้จบหลักสูตรซึ่งจะได้รับการยกย่องนับถือ
จากคนทั่วไปว่าเป็นนักปราชญ์เพราะเป็นผู้แตกฉาน
ในทางสามารภแปลหนังสือได้ทุกชนิด

ต่อมาภายหลังสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระ-
ยาวชิรญาณวโรรส ทรงเห็นว่าการเรียนแบบมูล-
กัจจายน์นั้นยากเกินไป มีผู้เรียนจบหลักสูตรน้อย
และต้องเสียเวลาในการเรียนนานเกินความจำเป็น
จึงทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนเสีย
ใหม่ ซึ่งได้ใช้เป็นหลักสูตรของการศึกษาฝ่ายคณะ
สงฆ์มาจนถึงปัจจุบัน นับแต่นั้นเป็นต้นมาการเรียน
มูลกัจจายน์จึงได้ถูกลืมไปจากวงการการศึกษาของคณะ
สงฆ์ตราบจนทุกวันนี้

จากการเล่าของหลวงปู่ว่า การเรียนในสมัยนั้น ไม่มีห้องเรียนเหมือนสมัยปัจจุบัน อาจารย์ที่สอนไม่ได้ อยู่ในที่แห่งเดียวกันแต่จะแยกอยู่คนละที่ ดังนั้นเมื่อถึงเวลาเรียนนักเรียนจะต้องแบกหนังสือไปเรียนกับอาจารย์ถึงที่อยู่ของอาจารย์ วันนี้เรียนวิชานี้ก็แบกหนังสือไปเรียนกับอาจารย์นี้ วันพรุ่งนี้เรียนวิชานั้น ก็จะต้องแบกหนังสือไปเรียนกับอาจารย์นั้น แบกไปแบกมาอยู่เช่นนี้จนกว่าจะเรียนจบ ที่ว่าแบกหนังสือ นั้นแบกกันจริง ๆ เพราะในสมัยก่อนหนังสือที่พิมพ์ เป็นเล่มยังไม่มียุคปัจจุบันนี้ หนังสือที่ใช้ในการเรียน การสอนใช้คัมภีร์ใบลานเป็นพื้น นักเรียนต้องเคารพ หนังสือเพราะถือว่าหนังสือเป็นพระธรรมจะถูก ไม่ได้ถือเป็นบาป เวลาว่างจากการเรียนนักเรียนจะต้องเข้าป่าหาใบลานมาไว้สำหรับทำคัมภีร์เพื่อฝึกหัด อาจารย์หนังสือ วิธีทำคัมภีร์ก็คือไปหาใบลานมา เลือกเอาเฉพาะใบที่อายุได้ปีหนึ่งแล้ว ถ้าเอาใบอ่อนมามากใช้ไม่ได้ไม่ตีเท่าที่ควร แต่ถ้าเอาใบแก่เกินไปไป

มักเปราะแตกง่าย เมื่อหามาได้แล้วก็เอามากี๊ดรีด ใบบอกและก้านใบบอก ตากน้ำค้างไว้สามคืนพอหมาด แล้วจึงใช้ด้ายหรือเชือกร้อยทำเป็นผูก ๆ มากน้อย แล้วแต่จะทำ เวลาไปเรียนกับอาจารย์ก็ใช้คัมภีร์นี้เองคัดลอกตำรับตำราตลอดจนหัตถ์จารหนังสือพร้อมกันไปด้วย

เพื่อน ๆ ที่เรียนหนังสือด้วยกันในสมัยนั้นเท่าที่จำได้มีพระเฮียง พระเหลา ภายหลังเพื่อนทั้งสองได้ลาสิกขาไปหมด สำหรับอาจารย์ที่สอนนั้นเท่าที่จำได้มีดังนี้

พระอาจารย์เอี่ยม วัดเวฬุวัน บ้านไผ่ใหญ่ สอนวิชามูลกัจจายน์

พระอาจารย์ชม เป็นคนใจเย็น เวลาสอนหนังสือก็ใจเย็น ทำให้ลูกศิษย์ชอบมาก

พระอาจารย์ชาติ เวลาสอนหนังสือจะดูมาก แต่แปลได้พิสดารเพราะเคยลงไปศึกษาอยู่กรุงเทพฯ

นานถึง ๑๐ ปี

พระอาจารย์อ้วน สอนไวยากรณ์ สอนแปลโดยแบ่งคัมภีร์พระปาฏิโมกข์เป็นพื้น แปลกันคล่องแคล่วจนชื่นใจ หลวงปู่เล่าว่าท่านเองไม่เคยท่องปาฏิโมกข์ แต่ท่านสามารถยกสิกขาบทขึ้นมาแปลได้อย่างคล่องแคล่วโดยไม่ติดขัด

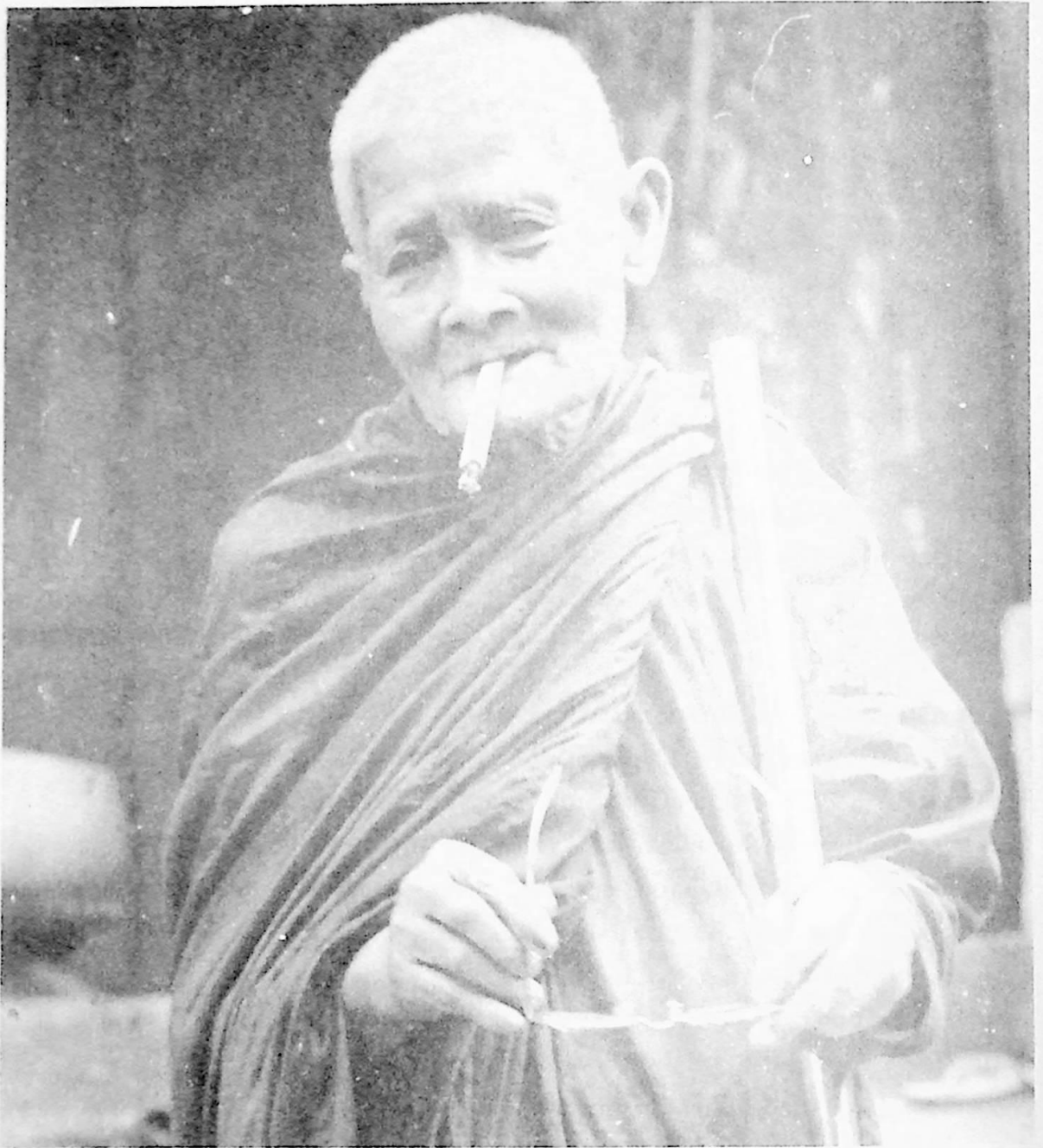
ขณะที่กำลังเรียนหนังสืออยู่นั้นท่านมีอายุครบบวช จึงได้อุปสมบทในสิมมาวัดบ้านสร้างถ่อนั้นเอง โดยมีท่านพระอาจารย์แวนเป็นพระอุปัชฌาย์ สำหรับกรรมวาจาจารย์และอนุสาวนาจารย์นั้นไม่ปรากฏชื่อ

ระหว่างกำลังเรียนท่านอาจารย์อ้วนและอาจารย์เอี่ยมได้อาพาธด้วยโรคนอนไม่หลับ หมอทั้งหลายช่วยรักษาอย่างไรก็ไม่หาย หลวงปู่ซึ่งไปเฝ้าพยาบาลได้แนะนำให้อาจารย์เปลี่ยนเพศเสีย บางทีโรคอาจหายได้และหากยังมีความอาลัยในสมณเพศอยู่ ค่อยกลับมาบวชใหม่ อาจารย์ก็ทำตาม ปรากฏว่าโรคหายดีและได้มีครอบครัวในที่สุด

มูลเหตุแห่งการเตือนตน

หลังจากอาจารย์อ้วน อาจารย์เอี่ยมลาสิกขาไปแล้วไม่นาน บรรดาครูอาจารย์ที่เคยสอนหนังสือ คือ อาจารย์ชม อาจารย์ชาติ และอาจารย์อื่น ๆ ก็ลาสิกขาไปหมด ทำให้การเรียนมูลกัจจายน์ต้องหยุดชะงักลง เมื่อครูอาจารย์สึกไปหมดแล้ว ตอนนั้นรู้สึกจิตใจว่าวุ่น รวนเร เพราะความว้าเหว่ขาดที่พึ่ง จึงมาพิจารณาดูว่าเราจะทำอย่างไรดี ในเมื่อบรรดาครูอาจารย์ทั้งหลายท่านก็สึกไปหมดแล้วเช่นนี้ เราจะอยู่ที่นี้ต่อไปหรือจะไปที่อื่น จึงพิจารณาต่อไปว่า บรรดาครูอาจารย์ทั้งหลายนั้น ท่านสึกออกไปเพราะเหตุไรหนอ เมื่อพิจารณาทบทวนไปมากก็เกิดความรู้สึกอย่างหนึ่งขึ้นมาว่าบรรดาครูอาจารย์เหล่านั้นที่สึกออกไปล้วนแต่เพราะกามทั้งสิ้น เป็นไปในอำนาจของกาม กามนี้เป็นอุปสรรคเครื่องขัดขวางบุคคลผู้มุ่งต่อความดี บรรดาสัตว์ทั้งหลายยอมตายเพราะกามนี้มามากต่อมาก เพราะความสำคัญผิด ไม่รู้จักโทษของกามที่แท้จริง ปล่อยใจปล่อยกายให้ตกไปสู่อำนาจของกามเข้า เมื่อถูกกามครอบงำจิตแล้วไม่รู้สึก สำคัญผิดคิดว่าดี จึงยอมตัวลงบำรุงบำเรอท้ายที่สุดก็ถอนตัวไม่ออก

ในที่สุดก็หวนระลึกไปถึงความตั้งใจที่ได้รับปากไว้กับมารดาและยายว่า จะบวชไปจนตายกับผ้าเหลืองรำพึงอยู่ในใจว่ามีทางใดบ้างที่จะทำให้เราบวชแล้วอยู่ได้ตลอดไปจนตายกับผ้าเหลืองตามที่รับคำไว้กับมารดาและยาย ความรู้สึกอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้นมาว่าการออกปฏิบัติเป็นทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้เราบวชอยู่ได้นานตลอดชีวิตเหมือนครูอาจารย์ทั้งหลายในกาลก่อนที่ท่านบวชแล้ว ออกปฏิบัติอยู่กันแต่ตามป่าตามเขา ไม่ได้เอาลัยยวารณอยู่กับหมู่คณะ จึงมาคิดทบทวนดูครูอาจารย์ทั้งหลายผู้มีชื่อเสียงบวชแล้วออกปฏิบัติกันในสมัยนั้น ว่ามีอยู่ ณ ที่ใดบ้าง เท่าที่ได้ทราบข่าวของท่านก็มีอยู่ในที่หลายแห่งด้วยกัน บรรดาครูอาจารย์ที่เป็นนักปฏิบัติผู้มีชื่อเสียงใน

ขณะนั้นมีอยู่สามแห่งด้วยกันคือ ทางเวียงจันทน์ก็มี ทางท่าอุเทน จังหวัดนครพนมก็มี ทางสกลนครก็มี เมื่อพิจารณาถึงบรรดาครูอาจารย์ต่าง ๆ นั้นแล้วจึงตัดสินใจว่า เราควรไปหาอาจารย์ทางสกลนครดีกว่า เย็นวันนั้นหลวงปู่ได้รับอบน้าตั้งแต่นั้นมา เมื่อถึงเวลาพลบค่ำหลังจากไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้ว

จึงได้ตั้งสังฆาภิธานตั้งตรงต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ว่า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขออุทิศชีวิตพรหมจรรย์ของข้าพเจ้าแด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยอำนาจของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่ดี ด้วยอำนาจบุญบารมีของข้าพเจ้า ที่ข้าพเจ้าได้อบรมสั่งสมมาก็ดี ขอให้ข้าพเจ้าได้พบ หรือได้

ข่าวครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้สามารถแนะนำสั่งสอนข้าพเจ้าได้ แม้ท่านจะอยู่ ณ ที่ใด ๆ ก็ตาม ขอให้ข้าพเจ้าได้พบหรือได้ยินข่าวของท่านในเร็ววัน เมื่อข้าพเจ้าออกปฏิบัติแล้วอุปสรรคใด ๆ จงอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าเลย

เมื่อตั้งสัจจาธิษฐานแล้วทำให้เกิดชนลูกชู้เย็นซาบซ่านไปทั่วทั้งตัว เบากายเบาใจ จิตใจปลอดโปร่งตลอดทั้งคืน เช้าวันรุ่งขึ้นขณะไปบิณฑบาตได้บอกความในใจของตนแก่โยมอุปัฏฐากคือแม่กาสีซึ่งโยมอุปัฏฐากได้แสดงความยินดีด้วย พร้อมทั้งกล่าวให้ความหวังไว้ว่า ถ้าได้ยินข่าวหรือรู้ว่าท่านอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต มาถึงนี้เมื่อใดหรือเพียงได้ทราบข่าวว่าท่านอยู่ ณ ที่ใดก็ตาม จะรีบบอกข่าวอันนี้ให้ทราบทันที

ต่อมาประมาณ ๒ - ๓ วัน แม่กาสีโยมอุปัฏฐากได้มาบอกข่าวว่า ท่านอาจารย์จวง วัดธาตุเชิง อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานี ท่านเคยไปกราบนมัสการหลวงปู่มั่นเพียงจะกลับมาไม่กี่วันมานี้เอง ให้ไปถามอาจารย์จวงดู บางทีอาจจะรู้เรื่องราวของท่านอาจารย์มั่นอย่างละเอียด

เมื่อได้ทราบข่าวดังนั้นก็ดีใจมาก ความหวังที่จะได้พบอาจารย์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นผู้ที่จะสามารถแนะนำสั่งสอนตนได้เริ่มจะเป็นจริงขึ้นมาตามความปรารถนาของตนแล้ว เมื่อกลับจากบิณฑบาตและฉันเสร็จแล้วจึงรีบเตรียมบริขารและบอกลาผู้คุ้นเคยออกเดินทางมุ่งตรงไปวัดบ้านธาตุเชิง อำเภอเข็ญใน โดยได้เข้านมัสการตามถึงที่อยู่ของหลวงปู่มั่น กับท่านพระอาจารย์จวงทันที ได้รับการบอกเล่าจาก

ท่านพระอาจารย์จวง เกี่ยวกับหลวงปู่มั่นตามที่ท่านได้ไปกราบนมัสการและฟังธรรมมาแล้ว โดยท่านได้เล่าให้ฟังว่า

บรรดาครูอาจารย์ที่ออกปฏิบัติเวลานี้ คงจะไม่มีใครเกินญาคูมั่นไป ครั้งแรกผมก็ได้ยินแต่กิตติศัพท์มีผู้เล่าให้ฟังว่า ท่านเทศน์เก่ง รู้ใจคนฟัง มีผู้คนไปฟังธรรมจากท่านมากมาย ครั้งแรกผมเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ต่อมาผมมีโอกาสดินทางไปอุดร ผมจึงไปกราบนมัสการฟังธรรมจากท่าน พอผมไปถึงผมยังไม่ได้พูดอะไรเลย ท่านพูดอย่างนั้นอย่างนี้ จนผมไม่กล้าพูดอะไร ผมกลัวท่านมาก ท่านรู้ใจเราจริง ๆ เมื่อผมได้กราบนมัสการฟังธรรมจากท่านแล้ว ผมก็ลาท่านกลับมาถึงวัดไม่กี่วันมานี้เอง ไม่กล้าอยู่กับท่านนานวัน เพราะท่าทางคำพูดของท่านน่ากลัว ถ้าท่านจะไปศึกษาอยู่กับหลวงปู่มั่น ก็ไปเกิดผมยังมองไม่เห็นใครเวลานี้ นอกจากญาคูมั่นองค์เดียว ท่านปฏิบัติได้เด็ดเดี่ยวจริง ๆ ท่านชอบไปองค์เดียวไม่ชอบไปเป็นหมู่คณะ มีนิสัยหลักเรือนปรารภความเพียรไม่ทอดอัย มีพระภิกษุสามเณรและประชาชนจำนวนมาก ไปกราบนมัสการและฟังธรรมจากท่านเสมอไม่ได้ขาด

จากการได้ฟังคำบอกเล่าจากท่านพระอาจารย์จวงเช่นนั้น ทำให้ท่านเพิ่มความศรัทธาในหลวงปู่มั่นยิ่งขึ้น แม้จะยังไม่เคยได้พบเห็นมาก่อนก็ตาม

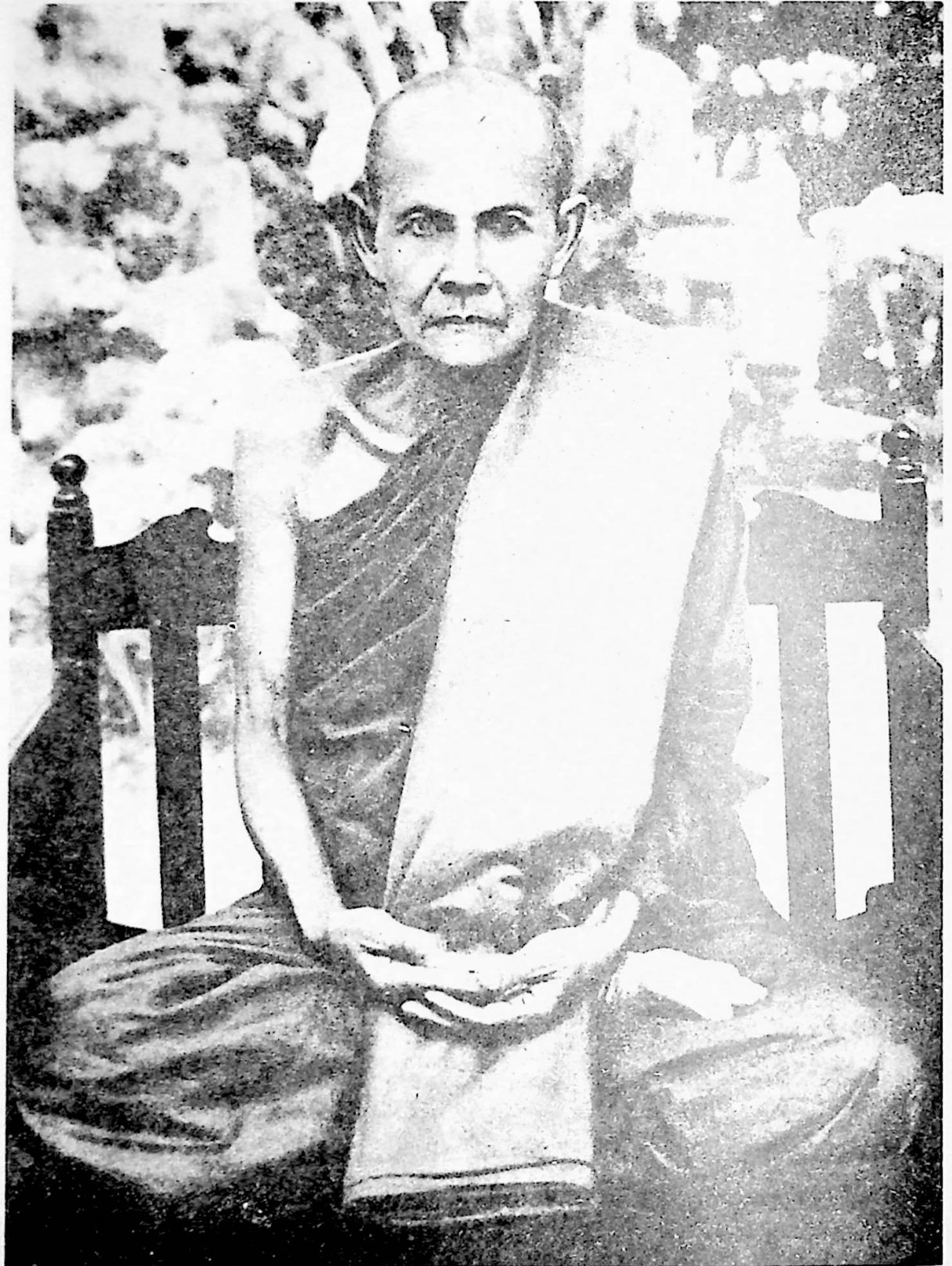
หลวงปู่ได้พักอยู่ที่วัดบ้านธาตุเชิงกับท่านพระอาจารย์จวง พอมีกำลังดีแล้วจึงได้กราบลาท่านไปเพื่อติดตามหาหลวงปู่มั่นต่อไป ออกเดินทางโดยไม่ย่อท้อต่อความทุรกันดารจากวัดบ้านธาตุเชิง อำเภอเข็ญใน ผ่านไปตามเส้นทางต่อไปนี้คือ ม่วงสามสิบ คำเขื่อนแก้ว ยโสธร เลิงนกทา มุกดาหาร คำชะอี นาแก สกลนคร พรรณานิคม สว่างแดนดิน หนองหาร อุดร บ้านผือใน นับเป็นการเดินทางไกลและยาวนานเป็นครั้งแรก

พบอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

เมื่อเดินทางเข้าเขตอุตรแล้วท่านได้พยายามสอบถามหาที่พักของหลวงปู่มั่น ในที่สุดได้ทราบว่าหลวงปู่มั่นพักอยู่ที่อำเภอบ้านผือ จึงรีบติดตามไปทันที เมื่อเดินทางไปถึงอำเภอบ้านผือแล้วได้สอบถามชาวบ้าน ได้ทราบว่าหลวงปู่มั่นกำลังพักภาวนาอยู่ที่ดงมะไฟ บ้านค้อ จึงรีบเดินทางตามท่านไปยังสถานที่ดังกล่าวนั้น ณ ที่ดงมะไฟ บ้านค้อ นี้เองหลวงปู่ได้พบอาจารย์ที่ตนเองอยากพบมานานเป็นครั้งแรก

ประโยคแรกที่หลวงปู่มั่นถามคือ มาจากไหน เมื่อเรียนท่านว่ามาจากอุบล ท่านได้กล่าวเป็นประโยคที่สอง แต่เป็นคำแรกที่ท่านสั่งสอนก็คือ "เออต่อไปนี้ภาวนา ความรู้ที่เรียนมาให้เอาใส่ตู้ไว้ก่อน"

คำพูดเพียงเท่านี้รู้สึกว่ามีความหมายมากเหลือเกินในขณะนั้น ตามความรู้สึกแล้วเมื่อได้พบท่านตามความตั้งใจไว้ก็แสนจะดีใจ เมื่อท่านพูดว่า ต่อไปนี้ให้ภาวนา ยิ่งเพิ่มความดีใจขึ้นไปอีกเท่าตัว เพราะความตั้งใจของคนบรรลุตามความประสงค์แล้ว ประกอบกับอาจารย์บอกให้ภาวนา ทำให้จิตใจของหลวงปู่ในขณะนั้นเอิบอิมอย่างบอกไม่ถูก เพราะความปรารถนาของตนได้สำเร็จตามความตั้งใจแล้ว

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

จำใจจกกลับสู่มาตุภูมิ (พ.ศ. ๒๔๖๑)

ในขณะที่กำลังดีใจอยู่กับการได้พบอาจารย์ตามความตั้งใจไว้แน่นอน โดยอยู่อบรมกับท่านได้ ๔ วัน วันที่ ๕ ก็มีพี่เขยและน้ำเขย ซึ่งอยู่จังหวัดเลยต่างก็รอคอยการกลับไปเยี่ยมบ้านของหลวงปู่อยู่เช่นกัน เป็นเวลานานถึง ๑๐ ปีเศษนับแต่จากบ้านไปศึกษามูลกัจจายน์ที่เมืองอุบล หลวงปู่ไม่เคยกลับไปเยี่ยมบ้านเลย ทั้งพี่เขยและน้ำเขยกำลังจะไปตามหาหลวงปู่ที่เมืองอุบล แต่ได้ทราบข่าวว่า หลวงปู่ออกจากเมืองอุบลไปตามหาหลวงปู่มั่นทางเมืองอุดร ทั้งสองจึงเดินทางมาสภักดีทางเมืองอุดร สืบหาตามที่อยู่ของหลวงปู่มั่น ประจวบกับหลวงปู่แหวนเดินทางมาพักอบรมอยู่กับหลวงปู่มั่นได้ ๔ วัน วันที่ ๕ พี่เขยและน้ำเขยได้ตามไปพบและบอกความประสงค์ว่าจะมารับกลับ หลวงปู่จึงถามว่าจะรับกลับไปไหน ตอบว่ารับกลับไปบ้าน จึงถามอีกครั้งว่ากลับไปทำไม ได้รับคำตอบว่าเพราะจากบ้านมานาน พ่อ แม่ พี่น้อง และญาติ ๆ ต้องการเห็นหน้าจึงให้ตามมารับกลับกันไปเยี่ยมบ้าน

เมื่อนึกทบทวนดูเหตุการณ์ที่ผ่านมานับแต่ได้ออกจากบ้านไปศึกษามูลกัจจายน์อยู่เมืองอุบลเป็นเวลาถึง ๑๐ ปีเศษ ระหว่างนั้นท่านไม่เคยกลับไปเยี่ยมบ้านเลย โยมบิดาคงจะชรามากแล้ว กลับไปเยี่ยมโยมบิดาบ้างก็คงจะดี จึงตกลงใจกลับไปเยี่ยมบ้านพร้อมกับญาติที่มารับ

เวลาเย็นหลังจากทำกิจวัตรแล้วจึงเข้าไปกราบลาอาจารย์คือหลวงปู่มั่น กราบเรียนให้ท่านทราบว่า มีญาติจากจังหวัดเลยมารับให้กลับไปเยี่ยมบ้าน หลวงปู่มั่นท่านถามว่า กลับไปทำไมบ้าน กราบเรียนท่านว่ากลับไปให้โยมบิดา พี่ น้อง และญาติ ๆ ได้เห็นหน้าเท่านั้นเอง

ท่านพูดว่า "เออ ไปแล้วให้รีบกลับมา อย่าอยู่นาน อยู่นานไม่ได้ ประเดี๋ยวเสียท่าเขาเนะ เสียท่าเขาถูกเขามัดไว้แล้วประเดี๋ยวจะคืนไม่หลุด"

เมื่อท่านอนุญาตแล้ว รุ่งขึ้นอีกวันก็ออกเดินทาง กลับจังหวัดเลยตั้งแต่เช้าตรู่ของวันใหม่ อนึ่ง ที่ดงมะไฟ บ้านค้อนี้ นอกจากหลวงปู่แหวนจะได้พบอาจารย์ตามความตั้งใจไว้แล้ว หลวงปู่ยังได้พบกับสภรรรมิกผู้มี อธิษาศัยตรงกัน ซึ่งเป็นสภรรวมกันไปทุกหนทุกแห่ง สภรรรมิกของหลวงปู่แหวนท่านนั้นก็คือ หลวงปู่ต้อ อจลธมฺโม นั่นเอง

เมื่อเดินทางไปถึงบ้านแล้ว ได้ไปพักอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย ชาวการกลับมาเยี่ยมบ้านของหลวงปู่กลายเป็นข่าวใหญ่ประจำบ้านนาโป่ง แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว ในหมู่บ้านนั้นและหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อทราบข่าวว่า หลวงปู่แหวนที่ไปศึกษาอยู่เมืองอุบลได้กลับมาบ้านแล้ว บรรดาญาติพี่น้อง ผู้ที่เคารพนับถือ ผู้ที่คุ้นเคย ต่างก็มาเยี่ยมไม่ได้ขาด ส่วนผู้ที่ไม่ใช่ญาติและไม่คุ้นเคย ต่างก็มากันจำนวนมากเช่นกัน เพื่ออยากรู้อยากเห็น พวกที่มาเยี่ยมนั้นบ้างก็ถามสารทุกข์ บ้างก็ถามถึงการศึกษาเล่าเรียน บ้างก็นิมนต์ให้จำพรรษาอยู่ที่บ้าน จึงบอกเขาไปว่าการนิมนต์ให้อยู่ก็อยู่ได้ แต่จะเป็นก็วันก็เดือนก็ปีก็ไม่ต้องนับ ถ้าเห็นยังอยู่ก็ให้รู้ว่าอยู่ ถ้าไม่เห็นก็ให้รู้ว่าไปแล้ว จะกำหนดว่าเท่านั้นเท่านั้นไม่ได้

พอถึงวันพระมา บรรดาพระภิกษุสามเณรก็ดี บรรดาพวุกุบาสกกุบาสิกาก็ดี ต่างก็เอาดอกไม้ธูปเทียนมาถวาย ขอดต่อศีลด้วย เพราะพวกเขาต่างเข้าใจว่า หลวงปู่มีศีลบริสุทธิ์ต้องไปขอดต่อศีลด้วย เรื่องการต่อศีลของพวุกุบาสกกุบาสิกานี้มีเรื่องแปลกขึ้นเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ

พวุกุบาสกกุบาสิกานั้น เวลาเอาดอกไม้ธูปเทียนมาถวายเพื่อสมาทานศีล ๕ ศีล ๘ ศีลอุโบสถ

แล้วแต่ความสามารถและใจสมัครของตน เวลาสมาทานศีล ต่างก็นุ่งขาวห่มขาวกันทุกคน แต่พอสมาทานศีลเสร็จแล้ว กลับไปบ้านแล้ว ต่างก็ถือเอาส้มเอาแห เอายอ เอาสวิง ออกจากบ้านไปจับปลากันเป็นกลุ่ม ๆ พิจารณาดูแล้วเหมือนนกยางถือศีล ศีลก็จะรักษา ปลาก็จะกิน ถึงจะห้ามเขาก็คงไม่ฟัง แม้สมัยพุทธกาลวิสัยก็ยังไม่สามารถจะทรมาณบุคคลบางจำพวกได้ พิจารณาไปแล้วจึงปล่อยไปตามยถากรรม

ขณะที่พักอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านนาโป่งนั้น ก็คอยถามข่าวทางเมืองอุบลอยู่เสมอ ก็ได้รับข่าวว่า บรรดาอุปัชฌาย์ก็ดี อาจารย์สวดก็ดี ลาศิกขาไปหมดแล้ว แม้เพื่อนทั้งสองคือพระเหลาและพระเฮียง ก็ได้ลาศิกขาไปหมดแล้วเช่นกัน

บรรดาผู้คนที่มาดูมาเยี่ยมในครั้งนั้นมากเหมือนมิงงานประจำวัด เพราะต่างก็พูดกันไปว่าไม่เห็นพระเห็นเณรที่ไหนตั้งแต่เกิดมา พอบวชแล้วไม่อยู่บ้านไปเล่าเรียนศึกษานับเป็นเวลาดั้ง ๑๐ ปีเศษ ไม่เคยเห็นกลับมาเยี่ยมบ้านเลย เมื่อเลิกเรียนแล้วก็ไปอยู่ตามป่าตามเขา อยู่กับเสือกกับช้างก็ไม่มีอันตรายนำอัจฉรย์ ยิ่งนัก เมื่อต่างคนต่างพูดไป ชาวบ้านก็แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุอันหนึ่งที่เป็นแรงเร้าใจให้ผู้คนที่ทั้งหลาย อยากรู้อยากเห็น ผู้คนยิ่งมามากเท่าไรก็ต้องพูดจาปราศรัยพบปะสนทนากันมากขึ้นเท่านั้น การพักผ่อนเกือบจะไม่มี ทำให้ร่างกายอ่อนเพลียมาก ในที่สุดก็ล้มเจ็บลงเพราะร่างกายไม่ได้พักผ่อนเท่าที่ควร

มูลเหตุแห่งการเตือนตน (ครั้งที่สอง)

ขณะที่หลวงปู่อาพาธ บรรดาญาติพี่น้องผู้คุ้นเคย หรือผู้ที่นิมนต์ให้จำพรรษาต่างพากันละเลยไม่ค่อยเอาใจใส่ดูแลพยาบาลรักษาตามที่ควรจะเป็น ข้อนี้เป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาเตือนสติของตนเป็นข้อหนึ่งว่า เรามาที่นี่ก็มาตามคำนิมนต์ให้เรามา ผู้คนเหล่านี้ต่างก็เป็นญาติเป็นผู้คุ้นเคยกับเราเป็นส่วนใหญ่ แต่พอเราป่วยเขากลับละทิ้งเรา ทำเหมือนกับเรานี้เป็นคนอื่นไม่รู้จักกัน ถ้าเราจะอยู่ที่นี้ต่อไปจะอยู่ไปเพื่อประโยชน์อะไร ในเมื่อเขาไม่ใยดีต่อเรา ผู้กำลังป่วยอยู่เช่นนี้ ข้อนี้เป็นเหตุยกขึ้นเตือนตนเป็นข้อที่หนึ่ง

ข้อที่สอง ในวัดโพธิ์ชัยในสมัยนั้นบรรดาพระภิกษุสามเณรที่เคยบวชอยู่ร่วมกันก็ดี ผู้ที่บวชก่อนก็ดี ในสมัยเมื่อยังบรรพชาเป็นสามเณรอยู่นั้นมีอยู่มาก แต่ปัจจุบันต่างก็ลาสิกขากันไปหมดแล้ว คงเหลือพระ

อยู่ประจำวัดเพียง ๒ รูปเท่านั้น ถ้าเราจะอยู่ที่นี้ต่อไปจิตของเราอาจจะไม่มีแรงอาจจะสึกออกไปก็ได้ ก่อนที่เราจะมาท่านอาจารย์ก็สั่งไว้แล้วว่า อย่าอยู่นานให้รีบกลับไปภาวนา ในขณะที่จิตกำลังคิดวุ่นวายอยู่นั้น พลันคำสั่งของมารดาที่ว่า “ลูกเอ๋ย แม่นี่ยินดีต่อลูกสมบัติใด ๆ ในโลกนี้ จะเป็นกี่ล้านก็โกฏิกก็ตาม แม่นี่ไม่ยินดี แม่นี่ยินดีมากถ้าลูกจะบวชให้แม่ ถ้าบวชแล้วก็ให้ตายกับผ้าเหลือง ไม่ต้องสึกออกมามีลูกมีเมียนะ”

แต่อีกความคิดหนึ่งก็แย้งขึ้นมาว่า ทางเมืองอุบล บรรดาหนังสือที่เราจารไว้ก็มีมากหลายผูก เมื่อเรามากก็ไม่ได้อบรมหาญให้อาจารย์เป็นหลักฐาน เราควร จะกลับขึ้นไปเมืองอุบลเพื่อจัดการเรื่องหนังสือก่อน เห็นจะดี แต่อีกความคิดหนึ่งเห็นว่า ทางเมืองอุบล บรรดาอุปัชฌาย์ อาจารย์ และเพื่อนก็สึกไปหมดแล้ว

จะกลับไปเพื่อประโยชน์อะไร ขณะนั้นความคิดของท่านขัดแย้งสับสนกันอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา

นับแต่ลาอาจารย์มาเยี่ยมบ้านได้ประมาณ ๑ เดือน หลังจากหายป่วยร่างกายพอมีกำลังแล้ว ขณะที่ความคิดกำลังสับสนยังไม่รู้ว่าจะตัดสินใจอย่างไรอยู่นั้นเอง วันหนึ่งได้รับจดหมายจากอาจารย์เยี่ยมจากเมืองอุบลว่า ให้กลับไปอุบลเพื่อเรียนต่อให้จบจะได้กลับมาสอนหนังสือที่บ้านเดิม จึงพิจารณาทบทวนดูเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา ในที่สุดตัดสินใจได้ว่า การที่จะกลับไปเมืองอุบลเพื่อเรียนต่อ นั้นคงจะไม่เกิดประโยชน์อันใด แต่การที่จะอยู่ต่อไปในวัดโพธิ์ชัยบ้านนาไปก็ไม่ทำให้เกิดประโยชน์อะไรอีกเช่นกัน เมื่อได้พิจารณาดูเหตุการณ์โดยรอบคอบแล้ว จึงตัดสินใจว่า ต่อแต่นี้ไปเราจะไม่ข้องเกี่ยวกับหมู่คณะอีกต่อไป จะกลับไปหาอาจารย์เพื่อฝึกหัดภาวนาตามความตั้งใจเดิมของเราที่ได้ตั้งสัจจาธิษฐานไว้ก่อนออกจากวัดสร้างต่อ

ในที่สุดวันหนึ่งภายหลังจากบิณฑบาตแล้วฉันเสร็จ รับผิดชอบที่จำเป็นเข้าบาตร สะพายบาตร แบกกลด สะพายย่ามถือเอากาน้ำแล้ว ได้เดินทางออกจากวัดโพธิ์ชัย บ้านนาไปมุ่งหน้ากลับไปหาอาจารย์ที่ดงมะไฟบ้านค้ออีกครั้งหนึ่ง เมื่อกลับไปถึงที่อยู่ของอาจารย์แล้ว ได้พบกับเพื่อนสหธรรมิก ผู้เข้ามาขออบรมอยู่กับท่านอีกหลายท่านด้วยกัน

ในสมัยแรกที่หลวงปู่อยู่อบรมกับหลวงปู่มั่นนั้น ไม่ได้เข้าอุปัฏฐากท่านอย่างใกล้ชิด เพราะเป็นผู้ใหม่ไม่รู้จักขนบธรรมเนียมข้อวัตร อีกประการหนึ่งหลวงปู่มั่นท่านไม่ให้ใครเข้าไปอยู่ใกล้ท่านง่าย ๆ การอบรมอยู่กับท่านเมื่อท่านแนะนำในข้อปฏิบัติแล้ว บรรดาศิษย์ก็ต้องแยกย้ายกันไปหาที่วิเวกเพื่อนำเพ็ญสมาธิภาวนาตามความเหมาะสมแก่จริตนิสัยของตน เมื่อถึงวันอุโบสถจึงเข้ามารวมกันทำอุโบสถฟังสวดพระ

ปาฏิโมกข์และรับการอบรมจากท่านอีกครั้งหนึ่ง ในเวลาเช่นนี้ศิษย์รูปใดมีปัญหาติดขัดในการภาวนาอย่างไรก็กราบเรียนถามได้ในโอกาสเช่นนี้ ซึ่งท่านเองก็ตอบอธิบายให้ฟังจนเข้าใจตามขั้นตอนของการปฏิบัติ จึงเป็นโอกาสอันหาได้ยากที่บรรดาศิษย์ทั้งหลายจะได้ฟังธรรมอบรม แยกแยะตั้งแต่สมาธิขั้นต่ำไปหาปัญญาขั้นสูง ทำให้เพลิดเพลินไปกับกระแสธรรมที่ท่านแสดงออก ผู้ฟังมีภูมิปฏิบัติอยู่ในขั้นใด ก็ได้ปัญญาก้าวไปตามอุบายที่ท่านแสดงให้ฟังนั้น

เมื่อเสร็จจากการแสดงธรรมแล้วบรรดาศิษย์ทั้งหลายก็จะกลับไปอยู่ที่อยู่ของตน เป็นเช่นนี้เป็นส่วนมาก นอกนั้นก็ได้อาจารย์ซึ่งเป็นศิษย์รุ่นใหญ่คอยแนะนำชี้ทาง ดักเตือนสั่งสอน แนะนำกันไป บางครั้งหลวงปู่มั่นจะบอกให้ศิษย์รูปนั้นไปอยู่ในสถานที่เช่นนั้น รูปนี้ไปอยู่ในสถานที่เช่นนี้ ซึ่งแต่ละแห่งที่ท่านบอกให้ไปอยู่ล้วนแล้วแต่เป็นที่ ๆ มีอันตรายอยู่รอบด้าน เพราะที่เช่นนั้นจะเป็นที่เสื่อมอยู่ เสื่อมผ่านไปผ่านมา โดยท่านได้ย้ำต่อผู้ที่จะไปอยู่ในที่เช่นนั้นว่า ให้ตั้งใจภาวนาอย่าได้ประมาท ให้มีสติอยู่ทุกเมื่อ จงอย่าเห็นแก่การพักผ่อนหลับนอนให้มากนัก

แต่การไปภาวนาอยู่ตามสถานที่เช่นนั้นทำให้จิตรวมตัวได้เร็ว สติก็มั่นคงประจำอิริยาบถ มีสติเป็นเพื่อนในการเคลื่อนไหวไปมา เพราะในที่ที่มีอันตรายอยู่เฉพาะหน้าเช่นนั้น สติสัมปชัญญะจะต้องเป็นเพื่อนด้วยเสมอ การทำความเพียรก็เอาจริงเอาจัง การพักผ่อนหลับนอนก็น้อย จะมีบ้างก็เพียงเพื่อบำบัดความอ่อนเพลียของธาตุขันธ์ การปรารภความเพียรนั้นเป็นไปติดต่อกันทั้งกลางวันกลางคืน ไม่กำหนดเวลาเป็นนาฬิกาเป็นชั่วโมง ถ้าวันไหนธาตุขันธ์ไม่แปรปรวนจิตสงบดี วันเช่นนั้นก็นั่งไปตลอดคืน ถึงแม้จะนั่งภาวนาอยู่ตลอดทั้งคืน ความอ่อนเพลียก็ไม่ปรากฏ หลวงปู่กล่าวว่า ความอี้อัดใจของท่านในสมัยนั้น

มีอยู่ ๒ อย่าง คือเวลาพักบำเพ็ญภาวนาอยู่ในป่าในเขามักจะเป็นไข้ป่า เป็นไข้ป่าแต่ละครั้งก็หลายวันเพราะไม่มียารักษา เมื่อจับไข้เข้าต้องอาศัยกำลังจิตเป็นเครื่องบรรเทา กล่าวคือเวลาจับไข้ก็ต้องเร่งภาวนาขึ้นตามกัน พิจารณาจนกว่าไข้จะสร้างหรือหายไป ส่วนมากไม่หายขาด เป็นแต่เว้นระยะการจับไข้ออกไปเช่นสามวันบ้าง ห้าวันบ้างมันก็กลับจับไข้อีก เป็นชนิดที่เรียกว่าเรื้อรัง

อีกเรื่องหนึ่งก็คือเมื่อถึงวันอุโบสถไม่ได้ร่วมทำสังฆกรรมฟังการสวดปาฏิโมกข์ เพราะสมัยแรกออกปฏิบัตินั้นยังไม่ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุต เวลาท่านทำอุโบสถฟังสวดปาฏิโมกข์ท่านก็สั่งให้ออกไปให้พ้นเขตที่ท่านกำหนด ต่อเมื่อท่านทำเสร็จแล้ว บรรดาศิษย์ที่เป็นพระมหานิกายจึงมาบอกปารีสัทธ ต่อจากนั้นท่านจึงแสดงธรรมอบรมอุบายการแก้จิตที่ขัดข้อง เวลาภาวนาการพิจารณาหรือคำบริกรรมสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่แล้วแต่เหตุการณ์ บรรดาศิษย์ที่เป็นฝ่ายมหานิกายด้วยกันที่ไปอบรมอยู่กับหลวงปู่มั่นในสมัยนั้น มีอยู่หลายรูปด้วยกัน เมื่ออยู่กับท่านไปนาน ๆ เมื่อเห็นความไม่สะดวกดังกล่าวมาแล้ว จึงไปกราบขออนุญาตญัตติเป็นพระธรรมยุต ซึ่งบางรูปท่านก็อนุญาต บางรูปท่านก็ไม่อนุญาต เฉพาะรูปที่ท่านไม่อนุญาต ท่านให้เหตุผลว่า ถ้าพากันมาญัตติเป็นพระธรรมยุตเสียหมดแล้ว ฝ่ายมหานิกายจะไม่มีใครแนะนำในการปฏิบัติ มรรคผลไม่ได้ขึ้นอยู่กับนิกาย แต่มรรคผลขึ้นอยู่กับการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำสั่งสอนไว้แล้ว ละในสิ่งที่ควรละ เว้นในสิ่งที่ควรเว้น เจริญในสิ่งที่ควรเจริญ นั้นแหละคือทางดำเนินไปสู่มรรคผลนิพพาน บรรดาศิษย์ฝ่ายมหานิกายที่ท่านไม่อนุญาตให้ญัตตินั้น ต่อมาภายหลังท่านได้ไปแนะนำสั่งสอนพวกของท่านจนสามารถขยายวงการศึกษาออกไปได้อย่างกว้างขวาง มีลูกศิษย์ลูกหาสืบต่อกันมาจนปัจจุบันนี้ก็มี เช่น พระ-

อาจารย์ทองรัตน์ เป็นต้น

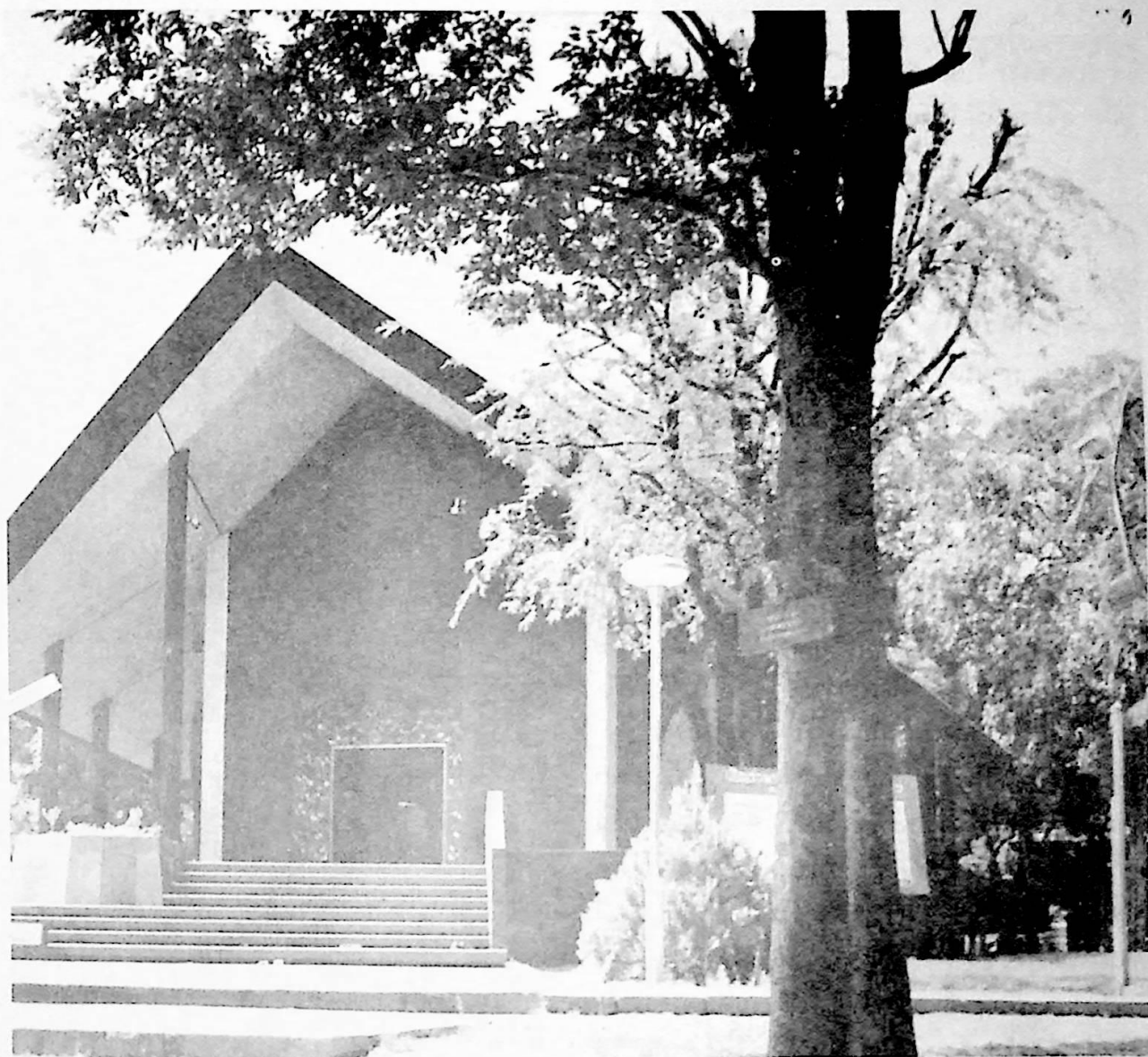
การออกปฏิบัติในสมัยแรก ๆ ยังไม่รู้จักรูปวิภาวนานั้น เวลาอยู่ในป่าในเวลากลางคืนมักจะเกิดความระแวงไปในเรื่องที่ไร้สาระต่าง ๆ ตามแต่จิตมันจะปรุงขึ้นมา ส่วนมากมักจะเป็นเรื่องหลอกตัวเองทั้งสิ้น ตามความเคยชินของจิตที่เคยเป็นอิสระมาตลอดโดยไม่มีขอบเขต ไม่มีเครื่องกั้น ไม่มีสิ่งควบคุม ครั้นมาปฏิบัติเข้าในระยะแรกก็รู้สึกดีมีค่าดี แต่พอเอาเข้าจริง ๆ จิตกลับฟุ้งปรุ่งไปเป็นอดีตอนาคต ไม่ได้คิดพิจารณาในเรื่องปัจจุบันนี้ แต่เพราะอาศัยได้รับคำแนะนำแก้ไข พร้อมทั้งอุบายในการแก้จิตในเวลาฟุ้งซ่าน อุบายการข่มจิตในเวลาเกิดความพะงงตน ประกอบการได้รับคำสั่งให้ไปอยู่ในที่ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ได้อาศัยอาจารย์เสื่อบ้าง อาจารย์ข้างบ้างเป็นผู้ข่มขู่จิต ประกอบกับพยายามประกอบความเพียรให้เป็นไปติดต่อกันไม่ขาดวรรคขาดตอนทั้งกลางวันกลางคืน จิตก็ค่อยรวมตัวอยู่ในความควบคุมของสติรวมตัวเข้าสู่สมาธิความเยือกเย็นในด้านจิตใจเริ่มปรากฏผลให้ประจักษ์ทำให้เกิดความมั่นใจในข้อปฏิบัติของตนที่ได้ดำเนินมาว่าไม่ผิดทาง เมื่อความสงบตัวของจิตเริ่มปรากฏเป็นผลของการปฏิบัติความเพียรซึ่งแต่ก่อนมาเคยฝึกทำมาตลอดนั้น พอจิตสงบลงความเพียรก็ยิ่งขึ้นตามส่วนเป็นเครื่องบำรุงส่งเสริมสมาธิปัญญาไปในขณะเดียวกัน เมื่อศรัทธามีกำลัง วิริยะมีกำลัง สติมีกำลัง สมาธิมีกำลัง ปัญญามีกำลัง ต่างก็ส่งเสริมซึ่งกันและกันตั้งแต่สมาธิขั้นต่ำไปถึงปัญญาขั้นสูงความสุขทางด้านจิตใจเริ่มปรากฏเป็นผลให้ชื่นชมไม่เสียแรงที่ได้พยายามตั้งใจปฏิบัติมา

การปฏิบัติทางด้านจิตนั้น เป็นของละเอียดอ่อนมาก สติสัมปชัญญะต้องตื่นอยู่เสมอ ไม่เช่นนั้นจะตามไม่ทันจิตซึ่งเป็นธรรมชาติชอบคิด ชอบปรุง ชอบแผ่ส่ายไปหาอารมณ์จากที่ใกล้ที่ไกลไม่มีขอบเขต ถ้าอยู่ในที่ชุมชน อารมณ์ที่เข้ามานั้น ส่วนมากจะเข้า

มาทางตาบ้าง หูบ้าง จมูกบ้าง ลิ่นบ้าง กายบ้าง เมื่อ อารมณ์เข้ามาทางไหนจิตก็รับรู้ต้อนรับทันที การ ต้อนรับอารมณ์ของจิตมักจะนำมาแบกมาหามมาหามา ทับมาถมตัวเอง การที่จะสลัดตัดวางนั้นไม่ค่อย ปรากฏ เพราะเหตุนี้จึงทำให้เราเป็นทุกข์ไปกับ อารมณ์นั้น ๆ เป็นสุขไปกับอารมณ์นั้น ๆ เป็นความ เพลิดเพลินไปกับอารมณ์นั้น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะขาดการ พิจารณาของจิตนั่นเอง จิตที่ไม่มีสติเป็นที่เลี้ยงคอย ควบคุมคอยแนะนำ มักจะไปแบกไปหามไปห้ามเอา ทุกสิ่งทุกอย่างมาทับมาถมตนเองให้เกิดทุกข์ ถึงกับ บางคนตีกอกชกตน เห็นทุกสิ่งทุกอย่างไม่น่ารื่นรมย์ กลายเป็นพิษเป็นภัยไปก็มาก ส่วนอารมณ์ของนัก ปฏิบัติผู้อยู่ในป่านั้นมักเกิดขึ้นกับจิตที่ชอบปรุงแต่ง เป็นอดีตอนาคต ซึ่งอารมณ์ประเภทนี้ทำลายนักปฏิบัติ มามากต่อมากแล้ว เพราะไม่รู้เท่าทันกลมายาของจิต เหตุเพราะขาดสติปัญญานั้นเอง

ดังนั้น การปฏิบัติจิตภาวนา จำต้องเป็นผู้ตื่นอยู่ เสมอ อารมณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้าออกตามทวารต่าง ๆ นั้นต้องได้รับการใคร่ครวญพิจารณาจากสติสัม- ปชัญญะเสียก่อนทุกครั้ง นอกจากความเป็นผู้มีสติ ประจำอิริยาบถแล้ว การบริโศกปัจจัย ๕ ก็ต้อง พิจารณาโดยอุบายทุกครั้ง การพิจารณาปัจจัย ๔ ก่อนการบริโศกใช้สอยนั้นเป็นอุบายข่มความทะเยอ- ทะยานอยากของจิตได้ดี บางครั้งก็เกิดความแยกกาย เป็นอุบายของปัญญาได้ ดังนั้น การภาวนาก็คือการมี สติสัมปชัญญะคอยตักเตือนตนเองอยู่เสมอ ไม่ให้เกิด ความประมาท ความมัวเมา มีอินทรีย์สังวรละเว้นบาป อกุศลแม้เพียงเล็กน้อย จำต้องอาศัยความหมั่น ความ พยายามทางกาย ทางวาจา ทางใจของตน จึงจะ รักษาตนให้อยู่รอดปลอดภัยในธรรมของพระพุทธเจ้า ได้ ต้องกระทำให้มาก เจริญให้มาก ให้เป็นไปติดต่อ ไม่ขาดวรรคขาดตอน

เมื่อได้รับอุบายจากครูอาจารย์แนะนำแล้วก็แยก

พิพิธภัณฑ์บริหาร พระอาจารย์ มั่น ภูริทตฺโต

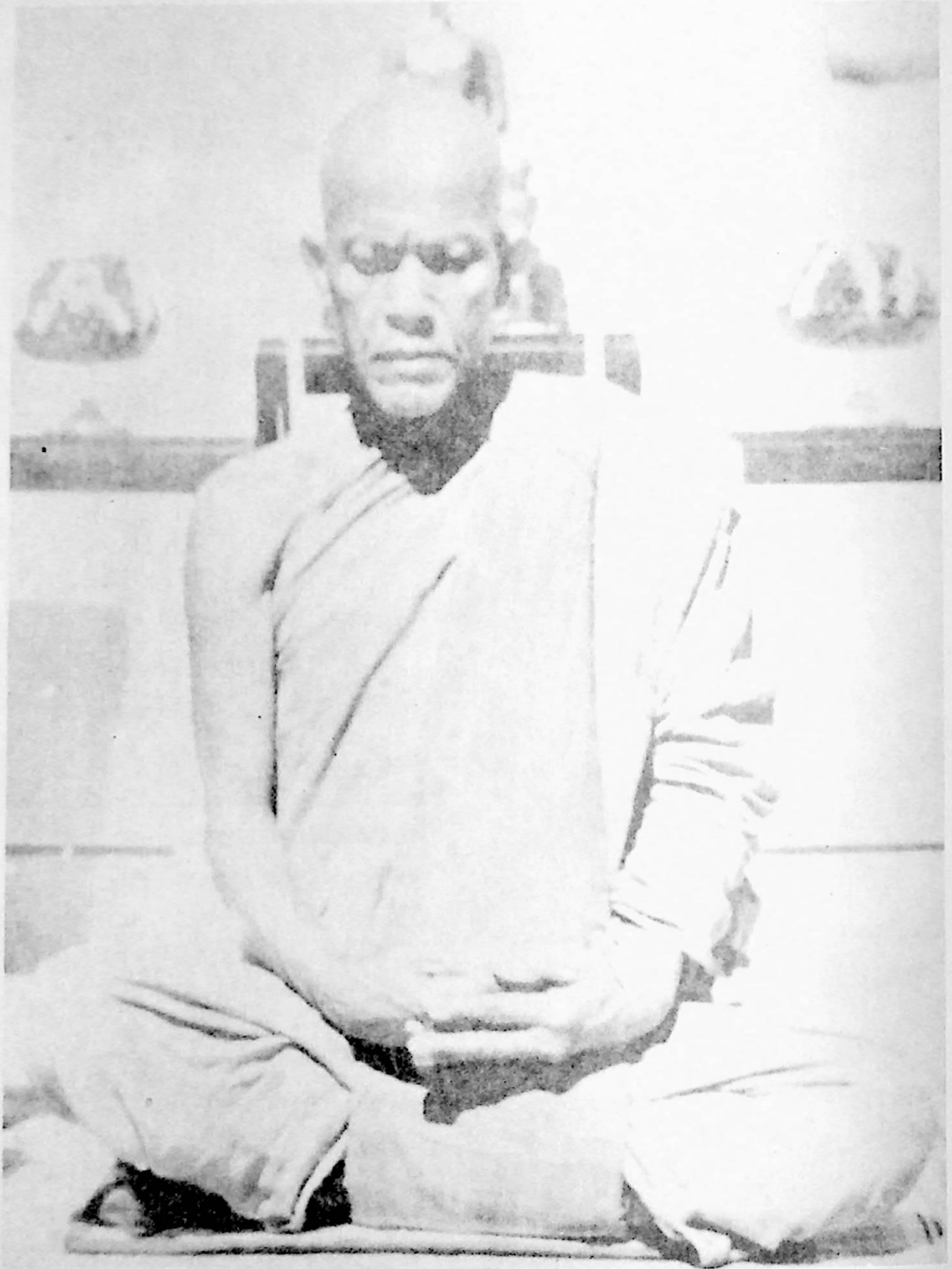
ย้ายกันไปทำความเพียร เลือกหาที่เหมาะสมแก่จริต นิสัยของตน บางท่านที่เด็ดเดี่ยวก็มักจะไปเพียง องค์เดียว ที่ยังไม่มีควมกล้าพอก็มักไปกัน ๒ องค์ บ้าง ๓ องค์บ้าง สถานที่ไปส่วนมากมักเป็นป่าช้า ป่าชฎู ซึ่งมีน้ำ มีหน้าผาพอเป็นที่อยู่อาศัยหลบฝน หลบแดด หลบลมในคราวจำเป็น ในระยะแรกจะไปอยู่ ไม่ไกลจากครูอาจารย์นัก ประมาณว่าพอเดินมาฟัง ธรรมมาทำอุโบสถได้ในวันอุโบสถ เว้นเสียแต่มีอาจารย์

ซึ่งเป็นศิษย์รุ่นที่ เป็นผู้ควบคุมไปนั้นแหละจึงไปได้ ไกล เวลาติดขัดทางด้านภาวนาก็ต้องอาศัยอาจารย์ ผู้ควบคุมนั่นเองเป็นผู้แนะนำ แต่ถึงอย่างนั้นนาน ๆ ครั้ง ถ้าเป็นไปไม่ได้ต้องพยายามหาโอกาสไปฟังธรรม จากหลวงปู่มั่นอยู่เสมอ การจำพรรษาด้วยกันกับ ท่านก็นาน ๆ จึงจะได้จำร่วมกันกับท่านครั้งหนึ่ง ส่วน มากมักจะแยกกันอยู่ เพราะการอยู่ร่วมกันมาก ๆ มัก เป็นภาระเครื่องกังวลหรือไม่ก็วุ่นวาย

จาริกไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

การจาริกไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคราวนั้นมี หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม เป็นเพื่อนในการเดินทาง

โดยเริ่มเดินทางไปทางอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ข้ามแม่น้ำโขงขึ้นไปฝั่งลาว แล้วเดินข้ามป่าข้ามเขา เนื่องจากฝั่งลาวสมัยนั้นป่าส่วนมากเป็นป่าดงดิบ ต้นไม้ใหญ่ลำต้นสูงแต่ข้างล่างโปร่งเดินได้สะดวก ถ้าหมดป่าสูงบางแห่งก็เป็นป่ารกชัฏ ซึ่งต้องเดินทางตามเส้นทางข้างเพราะข้างจะเดินเป็นที่ ๆ ทำให้ป่าบริเวณที่ออกหากินกลายเป็นทางข้างไป ข้างป่าแต่ละโหล่งนั้นมีจำนวนหลายสิบเชือกขึ้นไป เดินไปได้สามวันจึงข้ามแม่น้ำโขง ซึ่งแม่น้ำนี้บางแห่งไหลผ่านที่ราบ เป็นที่สำหรับทำการเพาะปลูก ขณะที่เดินทางไปในนั้นคำไหนก็หาหมู่บ้านสำหรับพักค้างคืน การพักก็หาพักตามป่าใกล้หมู่บ้านเพื่อจะได้อาศัยบิณฑบาต วันหนึ่งเมื่อเดินทางไปถึงหมู่บ้าน ตะวันเกือบจะหมดแสงอยู่แล้ว จึงรีบหาที่พักพอหาที่พักได้แล้วนั่งพักไม่ทันหายเหนื่อยก็มองเห็นพวกชาวบ้านเป็นหญิงล้วนถือเอาขันข้าวกระติบข้าว เดินกันมาเป็นแถวสืบกว่าคน เมื่อมาถึงก็วางขันกระติบข้าวลงตรงหน้าพร้อมกับพูดว่า “งอจ้าว เหนียว งอจ้าวเหนียว” เลยไม่รู้ความหมายว่าพวกหล่อนพูดอะไร จึงพูดกับหล่อนไปว่าไม่รู้คำกัน ให้ไปบอกพวกผู้ชายมาพูดกัน ซึ่งพวกหล่อนก็เข้าใจพากันกลับไป สักครู่ต่อมามีพวกผู้ชายพากันมาหลายคน เมื่อมาถึงพวกเขาก็พูดว่า นิมนต์เจ้าบุญฉันข้าวก่อน เดินทางมาแต่ไกลหิวฉันให้อิ่มเสียก่อน ทางจากเวียงจันทน์มาที่นี้ก็ต้องเดิน วันหนึ่งเดินทางไกลเช่นนี้หิว จึงพูดกับพวกเขาว่าไม่เป็นไรหรอก เอาข้าวกลับไปก็แล้วกัน ขอเฉพาะน้ำร้อนก็พอแล้ว ฟรุ้งนี่ค่อยเอาข้าวมาใหม่ ซึ่งพวกเขา ก็เข้าใจและทำตามคำที่เราพูด ชาวบ้านเหล่านี้ไม่รู้ว่าเป็นเผ่าไหน เวลาพวกเขาพูดกันฟังภาษาเขาไม่รู้เรื่อง ที่

พวกผู้ชายพูดเข้าใจภาษาถิ่นก็เพราะพวกผู้ชายเป็นพวกที่มีการสังคมนติดต่อกับผู้ชายกับพวกบุคคลหลายเผ่าหลายภาษา ส่วนพวกผู้หญิงไม่ได้สังคมนอยู่เฉพาะในบ้านจึงพูดได้เฉพาะภาษาของตนเอง

พอรุ่งเช้าก็เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน การไปบิณฑบาตกับพวกชาวบ้านป่าเช่นนั้นต้องทำการบิณฑบาตแบบโบราณ คือ ไปยืนอยู่หน้าบ้าน ทำเป็นหวัดเป็นไอ กระแอมกระไอเข้า เขาได้ยินเสียงเขาก็จะออกมาดู บางทีก็ต้องบอกเขาให้เอาข้าวมาใส่บาตร ฉันเสร็จแล้วเดินทางต่อไป ไปถึงหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง หมู่บ้านนี้มีวัดประจำหมู่บ้าน แต่ไม่มีพระมีแต่เณรอยู่ เวลาไปถึงนั้นเป็นเวลาเย็นพอดี เมื่อเห็นพระไป เณรก็แสดงความดีใจ ต้อนรับอย่างดีหาที่นอน น้ำใช้ น้ำฉันให้ นิมนต์ให้พักอยู่ด้วย เห็นว่าเณรมีธรรมาศยดี จึงตกลงพักอยู่วัดนั้นกับเณร เมื่อจัดการต้อนรับเรียบร้อยแล้ว เณรได้หายไปได้ยินเสียงไก่ร้องจ๊อก ๆ คุรู่ต่อมาได้กลิ่นไก่ย่างโชยมา ตอนนั้นยังไม่ได้เกิดความสงสัยอะไร เณรหายไปได้ประมาณชั่วโมงเศษ ๆ ก็เห็นเณรยกเอาข้าวเหนียวร้อน ๆ ยังมีควันกรุ่น ๆ กับไก่ย่างตัวใหญ่มาวางไว้แล้วพูดว่า นิมนต์คุณบาฉันข้าวก่อนเดินทางมาเหนื่อย วันนี้ผมย่างไก่ย่างเอามาอย่างดีนิมนต์ฉันให้อิ่ม จึงพูดบอกเณรไปว่าไม่ต้องห่วงหรอก เณร เอากลับไปเถอะพุงนี้เช้าจึงจะฉัน ตอนเย็นฉันน้ำร้อนก็พอแล้ว เณรก็มายกเอากลับไป แกจะเอาไปบังสุกุลหรืออย่างไรก็ได้สนใจ วันรุ่งขึ้นเมื่อฉันแล้วก็ลาเณรเดินทางกันต่อไป

ในระหว่างที่เดินทางไปนั้น ภูมิประเทศทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเป็นที่ร่มรื่นมีป่ามีภูเขามากมาย พวกสัตว์ป่ามีทุกชนิด บางแห่งไม่กลัวคน เวลาเดินทางผ่านไปต่างก็หากินเหมือนไม่มีอะไรผ่านมา ไม่เห็น

ระแวดระวังภัยแต่อย่างไร เวลาเช้าได้ยินเสียงพวกลิง ค่าง ชะนีร้องเสียงระงมอยู่ทั่วไป และเมื่อเดินทางไปทางเหนือของประเทศ เมืองใหญ่ที่มีชื่อเสียงของลาวก็คือ เมืองหลวงพระบาง เมืองต่าง ๆ ที่ผ่านมาแล้วล้วนแต่เป็นเมืองเล็กเมืองน้อยทั้งสิ้น เมื่อเดินทางใกล้เมืองหลวงพระบางเข้าไปจึงปรึกษากันว่าควรแวะไปเที่ยวเมืองหลวงพระบางอันมีชื่อเสียงก่อน จากนั้นจะไปสิบสองปันนาสิบสองจุไทย เมื่อปรึกษากันแล้วจึงเดินทางไปยังเมืองหลวงพระบาง โดยไม่ได้แวะที่อื่นเลย

เมื่อถึงเมืองหลวงพระบางได้ไปพักอยู่ที่วัดได้ซึ่งในเมืองหลวงพระบางมีวัดอยู่สามวัด คือ วัดใต้ วัดเหนือ วัดพระบาง วัดพระบางเป็นวัดที่สำคัญเป็นวัดหลวงคู่บ้านคู่เมือง เพราะเป็นที่สถิตของพระบาง ผู้คนไม่มากนัก เมืองอยู่ในหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบ มีที่ราบพอได้อาศัยปลูกข้าวบ้างมีผลผลิตพอเลี้ยงพลเมืองได้ ประชาชนทั่วไปมีธรรมาศยดี ไม่มีโจรผู้ร้าย ประชาชนเคร่งครัดต่อศาสนา และหาเลี้ยงชีพด้วยการทำนาและหาของป่า คำชายก็มีบ้างแต่ไม่มากนัก การเพาะปลูกอย่างอื่น ๆ ก็มีบ้างแต่ไม่มากพอจะเป็นสินค้า เพราะมีพื้นที่จำกัด เนื่องจากภูมิประเทศล้อมรอบไปด้วยภูเขา

เมื่อพักอยู่ในเมืองหลวงพระบางพอสมควรแล้วได้ออกเดินทางต่อไปทางสิบสองปันนาสิบสองจุไทย แต่ไปพบด่านทหารฝรั่งเศสเข้า เขาถามว่าจะไปไหน และมาจากไหน จึงบอกเขาว่า จะไปสิบสองปันนาสิบสองจุไทย และมาจากสยาม พวกนั้นพอรู้ว่ามาจากประเทศสยามเขาก็ห้ามไม่ให้ไป จึงต้องกลับมาหลวงพระบางอีกครั้ง พักอยู่หลวงพระบางสองสามวัน จึงปรึกษากับหลวงปู่คือว่าจะไปไหน

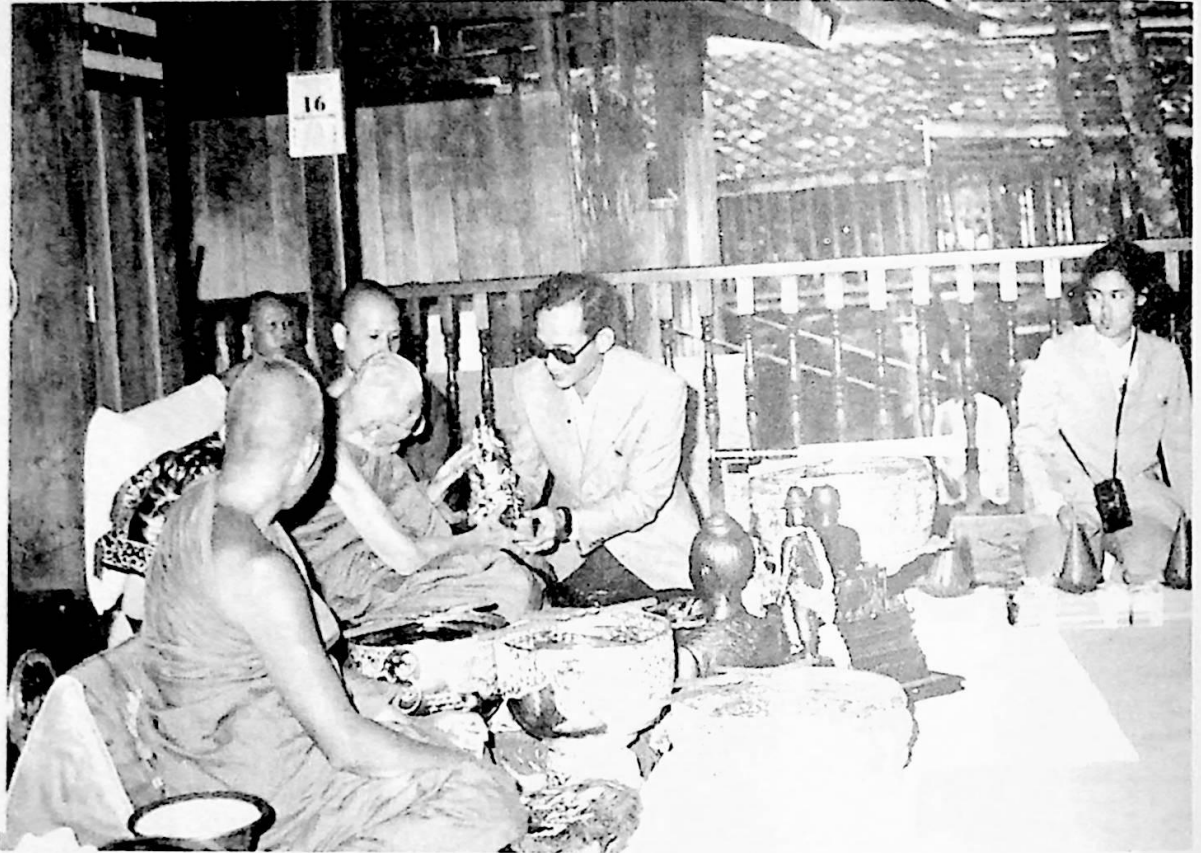

ต่อไป ในที่สุดก็ตกลงกันว่าถ้าไปตามความตั้งใจเดิมไม่ได้ก็กลับเมืองไทยดีกว่า จึงตกลงกลับมาไทยเดินทางลัดป่าลัดเขามาอย่างเคย ผ่านเมืองต่าง ๆ เช่น เมืองเลน เมืองโป เมืองแมด เมืองกาสิ ประจวบกับเวลานั้น พระเจ้าศรีสว่างวงศ์ เจ้ามหาชีวิตของลาวจะเสด็จมาเมืองเวียงจันทน์ ทางการจึงเกณฑ์ราษฎรทำทางมาโดยผ่านมาทางเมืองดงเกล้า การเดินทางกลับจึงได้อาศัยเส้นทางนี้ เมื่อถึงเวียงจันทน์เดินเลียบบังโขงและข้ามโขงมาขึ้นฝั่งไทยตรงอำเภอทาสีจังหวัดเลย

จาริกไปภาคเหนือ

การจาริกเที่ยวไปทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคราวนั้น ใช้เวลาเดินทางทั้งไปและกลับเป็นเวลาทั้งสิ้น ๑๔ วัน เมื่อกลับเข้าประเทศไทยทางอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลยแล้ว ยังไม่ได้กลับไปวัดโพธิ์ชัย บ้านนาโป่งอันเป็นวัดเดิมที่เคยบวชอยู่ แต่ได้พักภาวนาอยู่ตามป่าเขาแถวอำเภอท่าลี่ เพื่อพักผ่อนร่างกายที่อ่อนเพลียจากการเดินทางจาริกไปฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง อำเภอท่าลี่ก็เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่มีภูมิประเทศเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา เมื่อพักผ่อนอยู่นานพอร่างกายหายเหนื่อยแล้ว จึงปรึกษากับหลวงปู่คือว่าจะไปไหนต่อไป ตกลงกันว่าจะไปทางภาคเหนือ เพราะยังไม่เคยไป เมื่อตกลงกันแล้ว ก็เดินทางมุ่งสู่ภาคเหนือต่อไป

สมัยก่อนจะไปไหนพาพระที่ตีที่สุดคือชาสองขาของเราเอง เดินไปคำไหนนอนที่นั่น ไม่ต้องเป็นห่วงเด็กเล็กที่เป็นลูกศิษย์เพราะไม่จำเป็นต้องมี จึงไปได้สะดวก ไปถึงที่ไหนเห็นว่าร่มรื่นเหมาะแก่การภาวนาดีก็อยู่กันหลายวันเพื่อภาวนา ที่ไหนไม่เหมาะก็พักคืนเดียว ในครั้งนั้นเดินออกจากอำเภอท่าลี่ มาอำเภอคำชะอี จากคำชะอีก็เดินเข้าป่าข้ามเขาไปอำเภอน้ำป่าด โดยผ่านเขตอำเภอนครไทย ซึ่งภูมิประเทศเป็นป่าเขาเกือบทั้งสิ้น การเดินทางก็เดินได้เฉพาะกลางวันเท่านั้น เย็นลงต้องหาที่พักเพราะมีสัตว์ป่า เช่น ช้าง เสือ ชุกชุม ประชาชนกลัวกันมากไม่กล้าเดินคนเดียว แม้สองสามคนก็ไม่กล้าเดิน เพราะกลัวพวกสัตว์ร้ายเหล่านั้น บางแห่งเขาจะสร้างที่พักไว้กลางทาง สำหรับผู้ที่เดินทางจะได้พักอาศัยหลบนอนในเวลากลางคืน หลังจากนั้นเดินทางไปอำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุตรดิตถ์แล้วตัดไปอำเภอสตา จังหวัดน่าน พื้นที่ดังกล่าวแล้วนี้เป็นป่าเป็นเขาเป็นส่วนมาก มีหมู่บ้านเป็นแห่ง ๆ ตามที่ราบเชิงเขา บางแห่งก็มีหมู่บ้านชาวเขาดั้งอยู่พอได้อาศัย

บิณฑบาต จากจังหวัดน่านเดินทางวกลงมาทางอำเภอสอง อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่

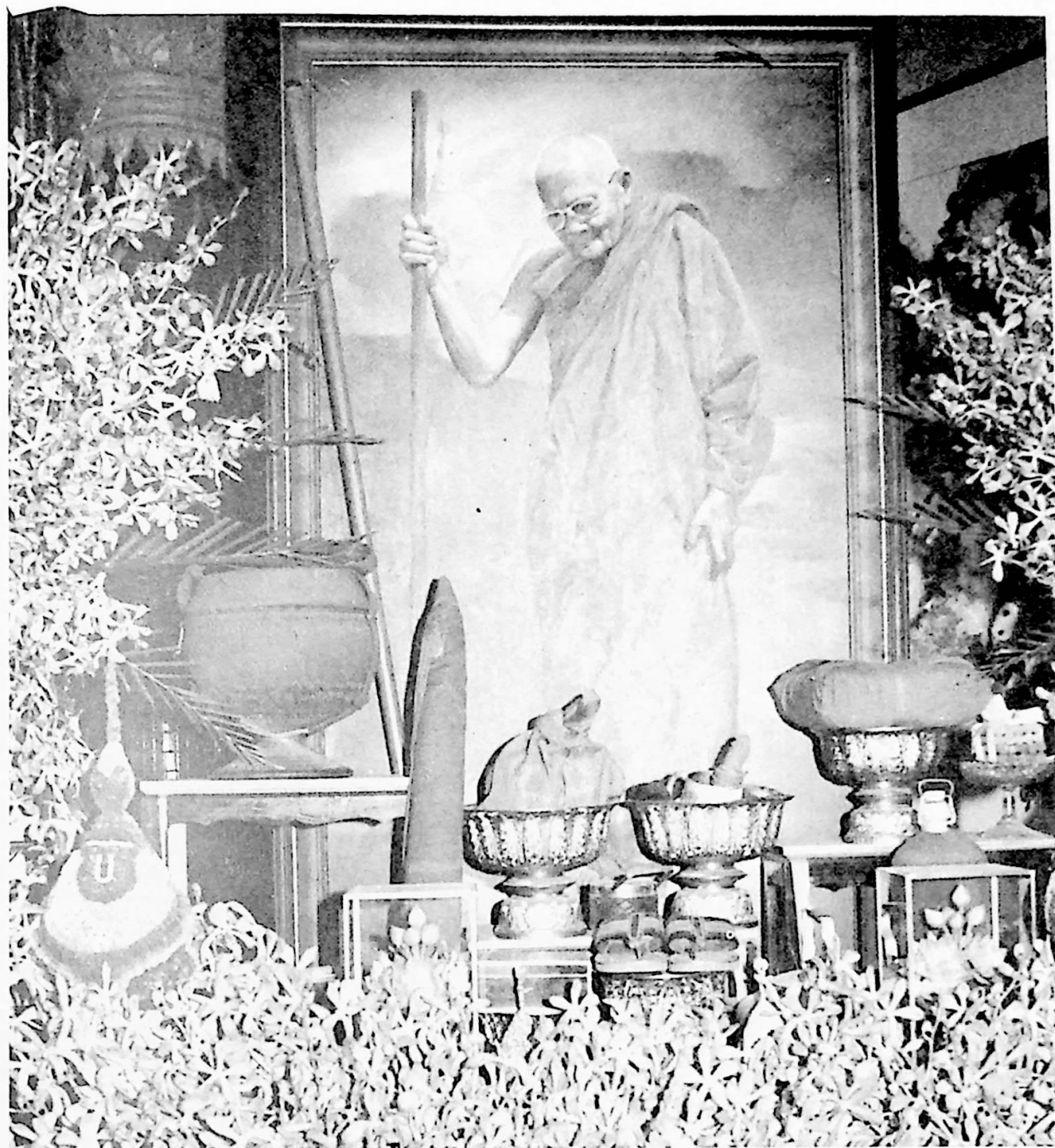
วันหนึ่งขณะที่เดินทางมาด้วยความอ่อนเพลียกลางป่าเขา เพราะยังไม่ได้ฉันข้าว ขณะที่เดินทางมานั้นเผอิญไปพบเอาหมู่บ้านชาวเข่าเข้าแห่งหนึ่ง จึงเข้าไปบิณฑบาต เดินไปไม่พบใครเลย เนื่องจากออกไปทำไร่หมด จวนจะเป็นบ้านสุดท้ายอยู่แล้วพอดีมีชายคนหนึ่งไต่ล่อออกมาจากบ้าน จึงพูดกับเขาว่า “สหายเรายังไม่ได้กินข้าว ขอข้าวเรากินบ้าง”

เข่าตอบว่า ข้าวเรามีน้อย เสาบ่อหื้อ เสาเออไว้กินเออไว้ขาย ข้าวสุกเขาก็มี เสาบ่อหื้อ เสาเออไว้กิน ข้าวสารเขาก็มี เสาเออไว้ขาย เสาบ่อหื้อ

เขาพูดออกมาจากใจจริงของเขา ตรง ๆ ตาม

ภาษาชื่อ ๆ ของเขา พวกเหล่านี้ไม่มีมาษาภาษาไทยอะไร พวกเขามีความในใจอย่างไรก็พูดออกมาอย่างนั้น เขาไม่คิดว่ามันจะไปกระทบใจใครหรือจะไปทำความไม่พอใจให้ใคร แม้จะไปทำความผิดหวังให้ใครเขาก็ไม่คิด เพราะความซื่อของเขา เข่าคนนั้นนอกจากแจะพูดว่าเขาบ่อหื้อแล้ว ตาแกยังจ้องมองไปที่บาตรพระที่กำลังว่างเปล่านั้นอีก แล้วแกก็พูดขึ้นว่า “หม้อนั้น ขายฮื้อเฮา เสาเออไว้ต้มข้าว”

เมื่อถูกเข่าพูดเช่นนั้นทำให้เกือบสิ้นหัวเราะไว้ไม่อยู่ ทำเอาสิ้มหิวข้าวไปชั่วขณะหนึ่ง จึงบอกกับแกไปว่า ไม่ได้ เราขายให้ไม่ได้ เมื่อไปถึงบ้านถึงเมืองเรา เราใช้บาตรนี้แหละใส่ข้าว เมื่อเห็นว่าการบิณฑบาตวันนี้ไม่มีหวังแล้ว จึงเดินทางต่อไป ระหว่างทางได้พบหญิงเข่าจึงออกปากขอข้าวอีก

คราวนี้ไม่ต้องบิณฑบาต แต่พูดขอเอาที่เดียวว่า “สหายเต็มที่แล้ว เรายังไม่กินข้าว เอาข้าวให้เรา กินบ้าง” หญิงเฝ้าตอบว่า “คอยเอากำเน้อ” แล้วรีบเดินเข้าไปในบ้าน ครูหนึ่งเดินถือขันข้าวออกมา พร้อมกับพูดว่า “ข้าวมีมือก้อ” แล้วก็เทข้าวใส่ในบาตรจนหมดขัน เมื่อได้ข้าวจากหญิงที่มีใจอารีแล้ว จึงหาที่เหมาะเพื่อฉันข้าวต่อไป การฉันข้าววันนั้นก็ไม่มี

พิธีรีตองอะไร เพียงเอาน้ำเทใส่ข้าวแล้วก็ฉันเท่านั้น เพราะไม่มีอาหาร ข้าวขาวเขานั้นเป็นข้าวไร่ เขามีวิธีหุงพิเศษ เมื่อหุงสุกแล้วมีกลิ่นหอมรสหวานนิ่มดี แม้พวกชาวเขาเองเวลากินข้าวก็ไม่มีอะไรมาก มีพริกมีเกลือก็กินกับพริกกับเกลือไป ถ้าไม่มีก็กินกับน้ำ ถ้าวันไหนได้เนื้อมาก็เอามาย่างไฟแล้วกินกับข้าวอย่างเอร็ดอร่อย จะต้มจะแกงเหมือนพวก

เรานั้นทำไม่เป็น พวกนี้อยู่ง่ายกินง่ายตามเผ่าของ พวกเขา เผ่าไหนสูบฝิ่นหลังอาหารก็มีการสูบฝิ่นแถม นอนสูบกันอย่างสบายอารมณ์

เมื่อฉันเสร็จแล้วจึงออกเดินทาง จากหมู่บ้านชาวเข่า มาถึงพื้นที่ราบเป็นหมู่บ้านของคนเมือง เดินไปพบกับพระองค์หนึ่ง ถ้ามถึงทางที่จะไปข้างหน้า ว่ายังอีกไกลเท่าไร ท่านตอบว่า “ผากข้าวตอน” ก็ไม่เข้าใจภาษาท่าน แต่เพราะความมีเมตตาจิตของท่าน ท่านจึงชวนพักอยู่กับท่านก่อน เมื่อหายเหนื่อยแล้วค่อยเดินทางต่อไป ท่านพูดว่า นิมนต์พักอยู่กับผมก่อน ผมจะไม่ให้เดือดร้อนอันใด ข้าวน้ำโภชนาหารก็ดี เสนาสนะที่นั่งอันใดก็ดี ผมจะจัดการทั้งหมดเป็นธุระของผมเอง ผมเคยไปเที่ยวทางใต้มา เขาต้อนรับผมอย่างดี ตอนนั้นผมยังไม่รู้จักธรรมเนียมแต่เดี๋ยวนี้ผมรู้แล้วนิมนต์พักให้สบายก่อน มีกำลังแล้วค่อยเดินทางต่อไป

จึงตกลงพักฉลองศรัทธาความปรารถนาดีของท่าน ๓ วัน เมื่อมีกำลังแล้วอำลาท่านผู้มีใจอารีเดินทางต่อไป รุ่งเช้าพอดฉันเสร็จจึงออกเดินทาง เวลาประมาณเพลจึงถึงหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งที่ต้องการไป จึงรู้เอาคำว่า “ผากข้าวตอน” ก็คือระยะทางเดินไปกินข้าวกลางวันข้างหน้าทัน เพราะระยะทางจากวัดที่พักมาถึงหมู่บ้านนี้ เดินไปกินข้าวกลางวันข้างหน้าได้เดินทางมาถึงแพร่พักอยู่ ๒ วันจึงเดินทางต่อไป อำเภอสองแคว อำเภอเด่นชัย บ้านบึง แล้วเดินทางตามทางรถไฟอีก ๔ คืน หลังจากนั้นต้องเดินทางข้ามเขาไปอีก ขณะที่เดินทางข้ามเขาไปนั้นระหว่างทางพบกับพวกจีนฮ่อ และได้เดินทางต่อไปจนถึงลำปางจึงแยกกันกับหลวงปู่ดี หลังจากนั้นหลวงปู่แหวนจึงเดินทางไปยังเชียงใหม่แต่เพียงองค์เดียว

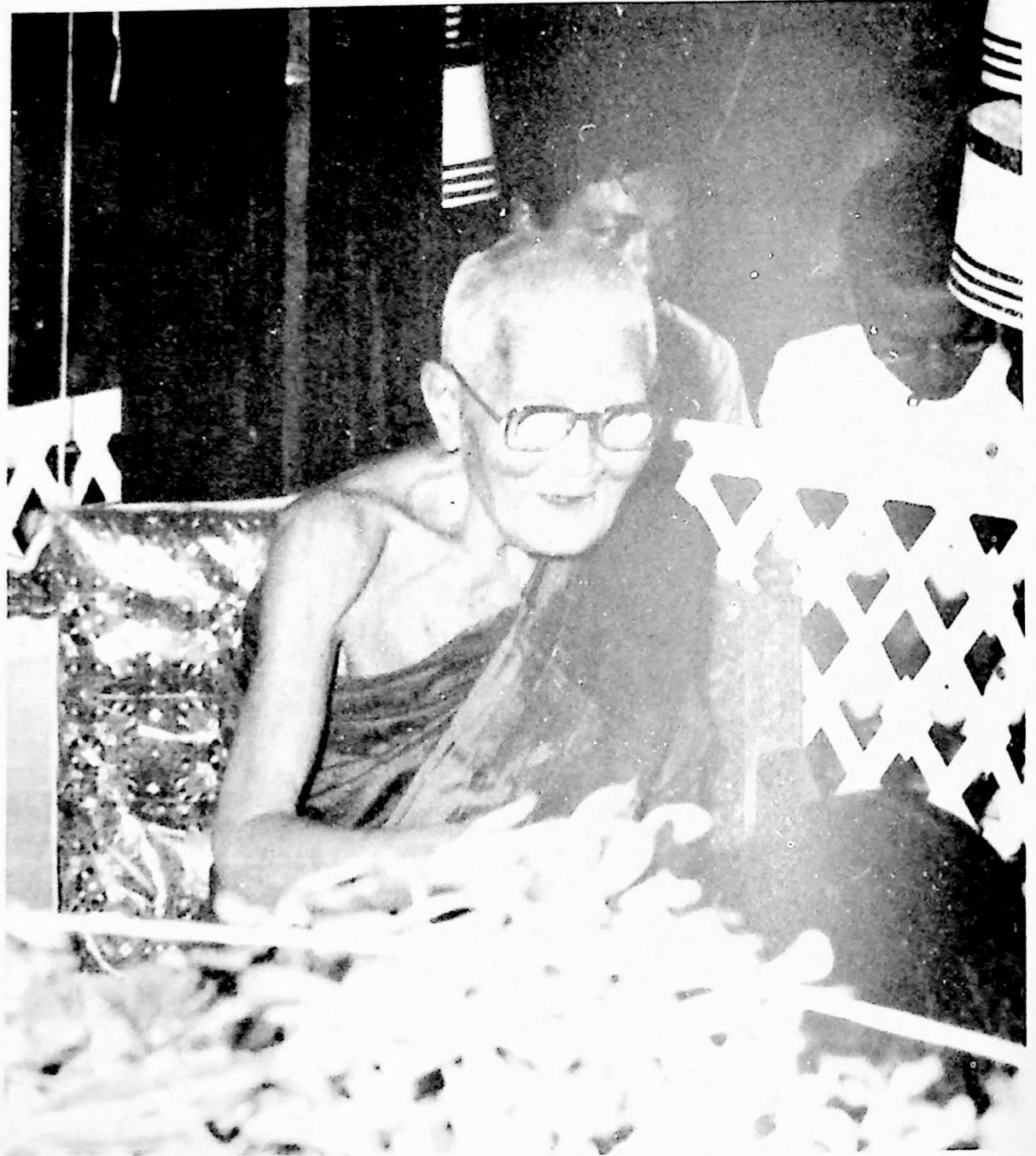

คำทำนายจากเมืองอุบลราชธานี

ในสมัยเมื่อเรียนมูลกัจจายน์อยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานีนั้น มีหมอดูทำนายว่าเนื้อคู่ของท่านอยู่ทางทิศนั้น รูปร่างสันทัด ผิวเนื้อขาวเหลือง ใบหน้ารูปใบโพธิ์

จนกระทั่งเรียนสำเร็จแล้วออกปฏิบัติกรรมฐานจาริกไปฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงครั้งที่ ๒ ไปคราวนี้ออกจากประเทศไทยข้ามโขงไปผ่านเมืองเวียงจันทน์ ตัดเข้าดงอีกแห่งหนึ่งเรียกว่าดงเมือง พันจากดงเมืองข้ามแม่น้ำงึมไป ไปสู่ดงดิบของเทือกเขาภูเขาควายเป็นบริเวณนั้นเป็นป่าดงดิบ มีถ้ำมีเหวอยู่ทั่วไป บนหลังเขามีลานหินกว้างซึ่งถือกันในหมู่นักปฏิบัติว่าภูเขาควายเป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับนักปฏิบัติธรรมซึ่งต้องการสถานที่สงบสันติปราศจากการพลุกพล่าน วิเวกวังเวงไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ดังนั้นการบำเพ็ญภาวนาอยู่แถวภูเขาควาย เวลาทำความเพียรจึงสงบง่าย เมื่อภาวนาอยู่ไปหลายวันจิตคุ้นกับสถานที่แล้วก็ย้ายไปแห่งใหม่ต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลุกจิต ปลุกประสาท ปลุกสติให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เช่นนั้นมักเกิดความประมาท เมื่อคุ้นเคยกับสถานที่แล้ว ทำความเพียรไม่ดีเท่าที่ควร การเปลี่ยนสถานที่แต่ละแห่งสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดความระมัดระวัง เป็นการสร้างสติสัมปชัญญะเร่งความเพียรไปในตัว ซึ่งผู้ปฏิบัติต้องรู้จักสังเกตความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เลือกหาสถานที่ที่มีเครื่องเตือนสติอยู่เป็นประจำ เพราะเหตุนั้น หลวงปู่มั่นท่านจึงบอกศิษย์ให้อยู่ในที่ที่มีอันตราย เพื่อจะได้ไม่ประมาท ในการทำความเพียร ต้องมีสติอยู่เสมอ การอยู่ในที่ที่อันตราย ความเป็นความตายจึงฝากไว้กับสติ

วันหนึ่งได้มาพักบำเพ็ญอยู่ที่หมู่บ้านนาสอง เป็น

หมู่บ้านที่ใหญ่พอสมควร พวกชาวบ้านถิ่นนั้นมีแปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือเวลาเห็นพระไปบิณฑบาต พวกเขาจะป่าวร้องกันมาใส่บาตรว่า “มาเน้อมาใส่บาตร ญารธรรมมาแล้ว หาน้ำอ้อยน้ำตาลมาใส่บาตร ญารธรรมท่านชอบของหวาน” เมื่อได้ยินคนป่าวร้อง

ประกาศเช่นนั้นต่างก็เอาของมาใส่บาตรจนเต็ม พวกนี้เหมือนกับพวกไทยใหญ่ ไทยใหญ่ถ้าเห็นพระไปบิณฑบาตเขาก็จะใส่บาตรด้วยน้ำอ้อยน้ำตาลกับข้าวเช่นกัน พวกเขาถือว่าเจ้าบั้นไม่กินเนื้อสัตว์กินแต่ของหวาน แต่อย่างไรก็ตามการฉันทข้าวกับ

น้ำอ้อยน้ำตาลนั้น วันสองวันแรกก็ฉันได้ดี แต่วันที่สามที่สี่รู้สึกเบื่อ

วันหนึ่งใกล้ค่ำได้ไปอาบน้ำที่แม่น้ำจิม มีหญิงสองคนแม่ลูกต่อเรือมาตามลำน้ำจิม ถึงที่พระกำลังอาบน้ำอยู่ก็ข้ามเลื่องตามาทางพระหนุ่ม เมื่อสายตาของทั้งสองฝ่ายประสานกันเข้า ก็มีอนุภาพลึกลับและรุนแรงพอที่จะตรึงคนทั้งสองฝ่ายให้ตะลึงไปได้ ระหว่างทางที่เดินกลับที่พักในใจยังคิดถึงหญิงงามนั้นอยู่

เมื่อมาถึงที่พักจึงกลับได้สติหวนระลึกถึงคำทำนายของหมอดูเมื่อครั้งไปเรียนมูลกัจจายน์อยู่เมืองอุบลที่ทำนายว่า “เนื้อคู่ของท่านอยู่ทางทิศนี้ รูปร่างสันทนต์ ผิวเนื้อขาวเหลือง ใบหน้าเหมือนโบโพธิ์” หญิงที่เราพบเห็นเมื่อตอนเย็นก็มีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับคำทำนายของหมอดู เห็นจะเป็นหญิงคนนั้นแน่ เพราะเมื่อเราเห็นเป็นครั้งแรกก็ทำให้เรามีจิตปรวนแปรแล้ว จึงตัดสินใจเดินทางกลับไทย เมื่อข้ามมายังฝั่งไทยได้ขึ้นไปทางอำเภอศรีเชียงใหม่ ไปพักอบรมตนอยู่ที่พระบาทเนินกุ่มหินหมากเป้ง ณ ที่นั้นได้พบกับหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งท่านได้ปลื้มตัวออกจากหมู่คณะมาภาวนาอยู่บริเวณนั้น เมื่อได้พบกับอาจารย์อีกจึงดีใจมาก การพักอบรมตนอยู่กับหลวงปู่มั่น ก่อนเข้าพรรษาทำให้จิตค่อยสงบตัวลงไม่ฟุ้งซ่านเหมือนก่อน แต่ภาพของหญิงงามนั้นยังปรากฏขึ้นเป็นครั้งคราว แต่เมื่อเร่องภาวนาเข้าภาพนั้นก็สงบลง

หลังจากเข้าพรรษาแล้ว ตั้งใจปรารภความเพียรอย่างเต็มที่ การเร่งความเพียรในระยะแรกจิตก็ยังไม่มื่อะไรมาวุ่นวาย คงสงบตัวได้ง่ายมีอุปายทางปัญญาพอสมควร เมื่อเราเร่งความเพียรหนักเข้าเอาจริงเอาจังเข้า ก็เลิกก็เอาจริงเอาจังกับเราเหมือน

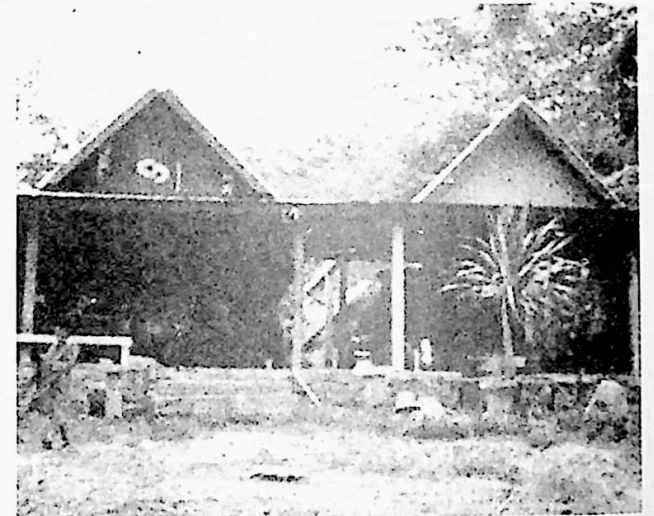
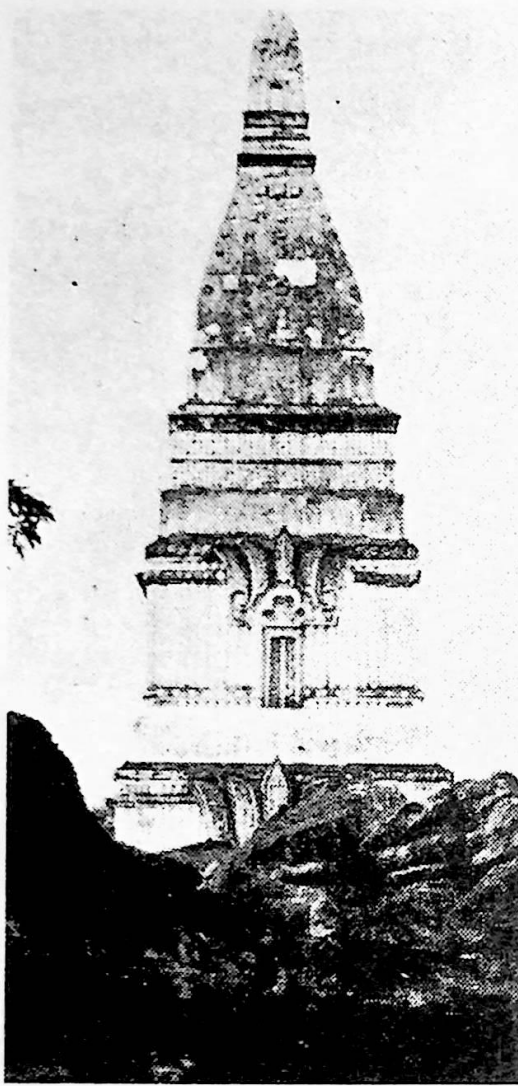
กัน คือแทนที่จิตจะดำเนินไปตามที่เราต้องการ กลับพลิกกลับไปหาทางงามที่บ้านนาสองฝั่งแม่น้ำจิมนั้นอีก ที่แรกได้พยายามปราบด้วยอุปายต่าง ๆ แต่ไม่สำเร็จ ยิ่งเร่งความเพียรดูเหมือนเอาเชื้อไปใส่ไฟ ยิ่งกำเริบหนักเข้าไปอีกผลไม่ได้เป็นต้องไปหาหญิงนั้นทันที บางครั้งมันหนีออกไปซึ่ง ๆ หน้า คือขณะที่คิดอุปายการพิจารณาอยู่นั้นเอง มันก็วิ่งออกไปหาหญิงนั้นเอาซึ่ง ๆ หน้าทันทีเดียว อุปายการปฏิบัติวิธิต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการทรมานจิตในครั้งนั้น เช่น เว้นการนอนเสีย มีเฉพาะอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน ทำอยู่เช่นนั้นหลายวันหลายคืน คอยจับดูจิตว่ามันคลายความรักในหญิงนั้นแล้วหรือยัง ปรากฏว่าไม่ได้ผล จิตยังคงวิ่งออกไปหาหญิงงามอยู่เช่นเคย ผลอสติไม่ได้ ต่อมาเพิ่มไม่นั่งไม่นอน มีแต่ยืนกับเดิน ทำความเพียรอยู่อย่างนี้ จิตมันก็ไม่ยอม มันคงไปตามเรื่องตามราวของมัน เช่นเคย คราวนี้เปลี่ยนวิธีใหม่ เปลี่ยนเป็นอดอาหารไม่ฉันอาหารเลยเว้นไว้แต่น้ำ อุปายการพิจารณาก็เปลี่ยนใหม่ คราวนี้เพ่งเอากายของหญิงนั้นเป็นเป้าหมายในการพิจารณากายคตาสติ โดยแยกยกขึ้น

พิจารณาที่ละอย่าง ๆ ในอาคาร ๓๒ ชั้น โดยอนุโลมปฏิโลม พิจารณาเทียบเข้ามาหากายของตน พิจารณาให้เห็นถึงความเป็นจริงว่า อวัยวะอย่างนั้น ๆ ของตนก็มี ของหญิงก็มี ทำไมจะต้องไปรัก ไปหลง ไปคิดถึง เพ่งพิจารณาที่ละส่วน ๆ พิจารณาอยู่อย่างนั้นทั้งกลางวันกลางคืนทุกอิริยาบถ การพิจารณาจนละเอียดอย่างไร ขึ้นอยู่กับอุปายความแยบคายของปัญญาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ตอนหนึ่งการพิจารณามาถึงหนึ่งได้ความว่า คนเรามาหลงอยู่ที่หนึ่ง หนึ่งเป็นเครื่องปกปิดสิ่งที่ไม่น่าดูไว้ ถ้าถลกหนึ่งออกอวัยวะทุกส่วนก็หาส่วนที่น่าดูไม่ได้เลย เพ่งพินิจอยู่จนเห็นความเปื่อยเน่าผุพังสลายไป ไม่มีส่วนไหนที่จะถือได้ว่าเป็นของมันคง เมื่อพิจารณามาถึงมูตรและกรีซของหญิงนั้น ตั้งคำถามขึ้นว่า หญิงนี้งามน่ารักมูตรและกรีซของหญิงนี้กินได้ไหม จิตตอบว่า ไม่ได้ จึงถามอีกว่า เมื่อกินไม่ได้อันไหนที่ว่างาม อันไหนที่ว่าดี เมื่อพิจารณามาถึงอาการทั้งสองยกเป็นอุปายขึ้นตามจิตเช่นนั้น จิตเมื่อถูกปัญญาชักฟอกหนักเข้าเช่นนั้นก็จนด้วยเหตุผลของปัญญายอมอ่อนตัวลง จนด้วยความจริงและอุปายของปัญญาในขณะนั้น จิตซึ่งเคยโลดโผนโลดแล่นไปอย่างไม่มีจุดหมายมาก่อนพลันก็กลับยอมรับตามความเป็นจริง ตามเหตุผลของปัญญา ยอมตัวอย่างนักโทษผู้สำนึกผิดยอมสารภาพถึงการกระทำของตนแต่โดยดี ฉะนั้น นับแต่วินาทีที่การพิจารณาได้ยุติลงจิตยอมตามเหตุผลของปัญญาแล้ว เพื่อเป็นการทดสอบว่าจิตยอมแล้ว ได้ส่งจิตออกไปหาหญิงนั้นอีกหลายครั้ง จิตคงสงบตัวไม่ยอมออกไป ความกำเริบความทรงจำความโลดโผนของจิตจึงถึงความสงบลงตั้งแต่บัดนั้นมาไม่กำเริบอีกต่อไป จิตคงทรงเห็นตามสภาพความเป็นจริงของธรรมอยู่ทุกเมื่อ การอดอาหารทำความเพียรในครั้งนั้นจึงได้ผลตามความมุ่งหมายสามารถปราบปรามทรมานจิตให้หายพยศได้

จำพรรษาที่พระบาทบัวบก

พระบาทบัวบกอยู่ในเขตอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี สมัยที่หลวงปู่ไปจำพรรษาอยู่นั้น ยังเป็นป่าไม่มีวัด มีพระวัดบ้าน พยายามจะไปอยู่หลายครั้ง แต่อยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีความกล้าพอ การอยู่จำพรรษาที่พระบาทบัวบกปีนั้น มีพระจำพรรษาร่วมกัน ๓ รูป กับตาผ้าขาว ๑ คน พระมีท่านพระอาจารย์บุญ พระอาจารย์คำ หลวงปู่แหวน โดยท่านพระอาจารย์บุญ เป็นหัวหน้า

เมื่อออกพรรษาแล้วท่านอาจารย์ได้พาไปพักอยู่อีกแห่งหนึ่ง เรียกว่าพระบาทหนอง หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกกันว่าพระบาทนางอุษา อยู่กันคนละฟากเขากับพระบาทบัวบกเป็นป่าดงดิบเหมือนกัน บรรยากาศเงียบสงัดวังเวงดี

พระธาตุพระบาทบัวบกที่หลวงปู่ไปบำเพ็ญภาวนา

จำพรรษาที่นาหมื่นนาญ

นาหมื่นนาญ อยู่ในเขตอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี สถานที่ดังกล่าวนี้ในสมัยก่อนเป็นป่ารกชัฏ ชุกชุมไปด้วยสัตว์ป่า ไข้ป่า พื้นที่เป็นที่ราบติดภูเขา บางแห่งเลียบเลาะไปตามลำน้ำโขง พื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่ไม่มีใครกล้าเข้าไปจับจอง เพราะเกรงความเจ็บไข้และอันตรายอย่างอื่น ๆ ตามความเชื่อถือของชาวบ้าน เขามีความเชื่อถือกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้วว่า ถ้าใครขึ้นเข้าไปตัดไม้ในบริเวณป่า ต้องถูกผีป่าทำอันตรายเอา มีอันเป็นไปต่าง ๆ พวกเขาเคยเล่าให้ฟังว่าบางรายถึงตายก็มี เพราะเหตุนี้จึงไม่มีใครกล้าเข้าไปใกล้ในบริเวณนั้น

ในพรรษาปีนั้นได้จำพรรษาพร้อมกับหลวงปู่มั่น และตาผ้าขาวอีกคนหนึ่ง การปรารภความเพียรในพรรษานั้นเป็นไปอย่างเต็มที่ เพราะมีหลวงปู่มั่น คอยควบคุมแนะนำ อุบายจิตภาวนา การแนะนำให้ศิษย์ปฏิบัติภาวนานั้นหลวงปู่มั่นท่านย้ำอยู่เสมอว่า จะใช้บทพุทธโธเป็นบทบริกรรมสำหรับผู้จิตก็ได้ เมื่อจิตสงบลงเป็นสมาธิแล้วให้วางบทบริกรรมเสีย แล้วพิจารณาร่างกายครั้งแรกให้พิจารณาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งที่เราสามารถที่จะเพ่งพิจารณาได้อย่างสะดวกในอาการ ๓๒ เมื่อพิจารณาจนเกิดความชัดเจนกลับไปกลับมาหรือที่เรียกว่าอนุโลมปฏิโลมแล้ว เมื่อหายสงสัยในจุดที่พิจารณานั้นแล้วจึงค่อยเปลี่ยนเป็นจุดอื่นต่อไป อย่าพิจารณาเป็นวงกว้างทั้งร่างกาย เพราะปัญญายังไม่แก่กล้า ถ้าพิจารณาพร้อมกันทีเดียวทั้งร่างกายความชัดเจนจะไม่ปรากฏ ต้องค่อยเป็นค่อยไป เมื่อพิจารณาจนเกิดความชำนาญแล้ว ถ้าเราเพ่งปัญญาลงไปจุดใดจุดหนึ่ง ความชัดเจนจากจุดอื่น ๆ ก็จะไม่ปรากฏเป็นนัยเดียวกัน เมื่อพิจารณาพอสมควรแล้วให้น้อมจิตเข้าพักอยู่ในความสงบ เมื่อพักอยู่ในความสงบพอสมควรแล้วให้ย้อนกลับมาพิจารณาร่างกายอีก ให้เจริญอยู่อย่าง

นี่ จึงจะเจริญทางด้านปฏิบัติ เมื่อจิตมีความชำนาญเพียงพอแล้วคำบริกรรมพุทโธก็ไม่จำเป็น เพียงกำหนดจิตก็จะสงบเข้าสู่สมาธิได้ทันที ผู้ปฏิบัติจิตภาวนาถ้าส่งจิตออกไปภายนอกจากร่างกายแล้วเป็นอันผิดทางมรรคภาวนา เพราะบรรดาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนประกาศพระศาสนาอยู่ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์นั้น แนวการปฏิบัติไม่พ้นไปจากกาย กายจึงเป็นสนามรบ กายจึงเป็นยุทธภูมิ ที่ปัญหาจะต้องค้นเพื่อทำลายกิเลสและกองทุกข์ซึ่งจิตของเราทำเป็นธนาการเก็บสะสมไว้ภายใน หอบไว้ หาบไว้ หามไว้ หวงไว้จนนับภพนับชาติไม่ได้ สัตว์ทั้งหลายไม่ว่าชนิดใดในสังสารวัฏนี้ ล้วนแต่ติดอยู่กับกายนี้ทั้งสิ้น ทำบุญทำบาปก็เพราะกายอันนี้ มีความรัก มีความชัง มีความหวง มีความแค้นก็เพราะกายอันนี้ เราสร้างทรัพย์สมบัติขึ้นมาก็เพราะกายอันนี้ เรา

ประพฤติศีลประพฤติธรรมก็เพราะกายอันนี้ เราประพฤติผิดศีลเราประพฤติผิดธรรมก็เพราะกายอันนี้ ในพระพุทธศาสนาพระอุปัชฌาย์ก่อนที่จะให้ผ้ากาสายะแก่กุลบุตรผู้เข้ามาขอบรรพชาอุปสมบทก็สอนให้พิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย เป็นส่วนที่เห็นได้โดยง่าย เพราะเหตุนี้ กายนี้จึงเป็นทั้งเหตุและเป็นทั้งผล มรรคผลจะเกิดขึ้นก็ต้องเกิดขึ้นจากกายนี้แหละ กายนี้เป็นเหตุ กายนี้เป็นผล เอากายนี้แหละเป็นมรรคเครื่องดำเนินของจิต เหมือนกับแพทย์ทั้งหลายจะรักษาเยียวยากนป่วยได้ ต้องเรียนร่างกายนี้ให้เข้าใจถึงกลไกทุกส่วน จึงจะสามารถรักษาคนไข้ได้ ไม่ว่าจะทั้งอดีตอนาคตและปัจจุบัน วงการแพทย์จะทิ้งร่างกายไปไม่ได้ ถ้าวิชาแพทย์ทั้งการศึกษาระบบกลไกของร่างกายเสียแล้ว ก็เป็นอันศึกษาผิดวิชาการแพทย์ทางสรีรวิทยา นักปฏิบัติธรรมถ้าละทิ้งการพิจารณาร่างกายเสียแล้วจะเอาอะไรมาเป็นเครื่องดำเนินมรรคปัญญา ร่างกายที่ประกอบขึ้นด้วยส่วนที่เป็นรูปและส่วนที่เป็นนาม ถ้าผู้ปฏิบัติไม่พิจารณาให้เห็นแจ้งด้วยปัญญาอันชอบแล้ว คำว่านิพพิทา วิราคะ นั้น จะไปเบื้องหน้าคล้ายกำหนดอะไร นิโรชซึ่งเป็นตัวปัญญาก็จะไปดับทุกข์ที่ไหน เพราะเราไม่เห็นทุกข์ที่เกิดของทุกข์ ที่ดับของทุกข์ก็ไม่ว่า ไม่เห็น พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ พระองค์ต้องพิจารณากายนี้เป็นเครื่องดำเนินมรรคปัญญา เพราะในอุทานธรรมบทว่า อนนทชคิสาธาร์ เป็นต้นนั้น พระองค์ได้ประจักษ์อย่างแน่นอนว่า การเกิดนั้นเป็นทุกข์อยู่ร่ำไป พระองค์หักงกกรรมคืออวิชชาเสีย ความเกิดของพระองค์จึงไม่มีต่อไป กงกรรมคืออวิชชา มันอยู่ที่ไหน ถ้ามันไม่อยู่ในจิตของเรา จิตของเรา มันอยู่ที่ไหน จิตมันก็คือหนึ่งในห้าของปัญจขันธ์อันเป็นส่วนหนึ่งของนามนั่นเอง ผู้ปฏิบัติต้องใคร่ครวญพิจารณาอย่างนี้จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินตามมรรคภาวนา

ไม่มีอารมณ์อย่างอื่นนอกจากกายนี้ที่จะดำเนินมรรคภาวนาให้เกิดปัญญาขึ้นได้

หลวงปู่มั่นนั้นเวลาแนะนำสั่งสอนศิษย์ท่านไม่ค่อยอธิบายธรรมะให้พิสดารมากนัก โดยท่านให้เหตุผลว่า ถ้าอธิบายไปมากผู้ปฏิบัติมักไปติดคำพูดกลายเป็นสัญญา ต้องปฏิบัติให้รู้ให้เกิดแก่จิตแก่ใจของตนเอง จึงจะรู้ว่า คำว่าทุกข์นั้นเป็นอย่างไร คำว่าสุขนั้นเป็นอย่างไร คำว่าพุทธะ ธรรมะ สังฆะ นั้นมีความหมายเป็นอย่างไร สมาธิอย่างหยาบเป็นอย่างไร สมาธิอย่างละเอียดเป็นอย่างไร ปัญญาที่เกิดจากสัญญาเป็นอย่างไร ปัญญาเกิดจากภาวนาเป็นอย่างไร เหล่านี้ผู้ปฏิบัติต้องทำให้เกิดให้มีขึ้นในตนของตนจึงจะรู้ ถ้ามีวดีถือเอาแต่คำอธิบายของครูอาจารย์แล้วจิตก็จะติดอยู่ในสัญญาไม่ก้าวหน้าในการภาวนา เพราะเหตุนี้จึงไม่อธิบายให้พิสดารมากมาย แนะนำให้รู้ทางแล้วต้องทำเอง เมื่อเกิดความขัดข้องจึงมารับคำแนะนำอีกครั้งหนึ่ง การปฏิบัติเช่นนี้เป็นผลดีแก่ศิษย์ผู้มุ่งปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมอย่างแท้จริง

ดังนั้นการบำเพ็ญสมาธิภาวนาในพรพรชานั้นจึงได้เร่งความเพียรอย่างสม่ำเสมอทำให้ได้รับความเยือกเย็นทางด้านจิตใจมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะความเพียรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีหลวงปู่มั่นเป็นตัวอย่างในการทำความเพียร โดยปกติองค์ท่านจะทำความเพียรประจำอิริยาบถ ไม่ว่าจะท่านจะอยู่ในอิริยาบถใด ๆ ต้องอยู่ด้วยภาวนาทังสิ้น เรื่องนี้ท่านย้ำเตือนเสมอไม่ให้ศิษย์ประมาทละความเพียร เราอยู่ร่วมกับท่านต้องเอาองค์ท่านเป็นตัวอย่าง ถึงแม้จะทำได้อย่างท่านแต่ก็เป็นศิษย์ที่มีครู มีแบบแผน มีแบบอย่าง มีตัวอย่างเป็นทางดำเนิน

พบกับท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (พ.ศ. ๒๔๖๔)

เจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์

กิตติศัพท์ในทางด้านการเทศน์และการปฏิบัติธรรมของท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ได้ขจรกระจายไปทั่วในสังฆมณฑลภาคอีสานในสมัยนั้น ทั้งพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ผู้ใคร่ต่อธรรมปฏิบัติ ต่างก็กระหายที่จะได้ฟังธรรมอบรมจากท่าน ด้วยเหตุนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ หลวงปู่แหวนจึงตัดสินใจเดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อกราบนมัสการท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ที่วัดบรมนิวาส

การเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ในครั้งนั้นนับเป็นครั้งแรกในชีวิต ท่านเดินทางจากจังหวัดอุดรธานีมายังจังหวัดนครราชสีมาด้วยเท้า ผ่านหมู่บ้านน้อยใหญ่มาโดยลำดับ ในสมัยนั้นประชาชนส่วนมากยังสับสนระหว่างการนับถือผีและการนับถือพระไตรสรณคมน์ ทุกหมู่บ้านที่ผ่านไปจะมีศาลเทพารักษ์ซึ่งเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “ศาลปู่ตา” ประจำอยู่เป็นส่วนมาก

ในปีหนึ่ง ๆ จะมีการเช่นไหว้ประจำปีกันครั้งหนึ่งซึ่งจะทำงานใหญ่ นอกจากจะมีการเช่นไหว้ประจำปีแล้ว ยังมีการเช่นไหว้เฉพาะรายอีก เช่น ถ้ามีการเจ็บป่วย หรือพวกลสัตว์เช่น วัว ควาย ล้มเจ็บลง เจ้าของก็จะไปบวงสรวงเช่นไหว้กัน ศาลปู่ตานี้มักตั้งอยู่ชายป่าใกล้หมู่บ้าน ป่าเช่นนี้ชาวบ้านกลัวกันมากไม่มีใครกล้าเข้าไปตัดไม้ในป่า พวกเขาบอกว่า ถ้าใครขึ้นเข้าไปตัดไม้ในป่าจะโดนผีปู่ตาเล่นงานเอา

ในระหว่างที่หลวงปู่แหวนเดินทางไปนั้น เข้าไปพักอาศัยอยู่ตามดงปู่ตานั่นเอง หลวงปู่เล่าว่าเป็นการดีอย่างหนึ่ง เวลาเข้าไปพักอยู่ในดงเช่นนั้นผู้คนก็ไม่มารบกวน จึงสบายในอิริยาบถ เวลาภาวนาก็สงบดี ข้อดีอีกอย่างหนึ่งก็คือเมื่อพวกเขาชาวบ้านเห็นว่า พระเข้าไปอยู่ในดงปู่ตาไม่มีอันตรายใด ๆ พวกเขา ก็อศจรรย

จึงเป็นโอกาสของเราที่จะแนะนำให้เขารู้จักไตรสรณคมน์และศีลต่อไป

แต่บางแห่งเมื่อเข้าไปพักในดงปู่ตา พวกชาวบ้านไม่พอใจที่จะให้พักก็มี พวกเขากลัวว่าเมื่อมีพระเข้าไปพัก พวกผีจะออกมาทำอันตรายแก่ชาวบ้านได้ ในที่เช่นนั้นต้องชี้แจงให้เขาเข้าใจเหตุผล หมู่บ้านต่าง ๆ ที่ผ่านมาส่วนมากจะมีวัดตั้งอยู่ แต่เห็นจะเป็นเพราะพระไม่ชี้แจงอบรมสั่งสอนชาวบ้านก็เป็นได้ พวกชาวบ้านจึงนับถือผีเอาจริงเอาจังเช่นนั้น เมื่อเดินทางเข้าเขตจังหวัดนครราชสีมา ก็ประสบกับปัญหาการบิดนขาบาด กล่าวคือบางแห่งเวลาไปบิดนขาบาดได้เพียงข้าวเปลือกก็มี ได้ข้าวกับฟริกก็มี ได้ข้าวกับมะเขือก็มี เมื่อได้มาอย่างไรก็ฉันไปอย่างนั้น ฉันไปตามมีตามได้ เพราะการเลี้ยงชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น ต้องทำตัวให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย ไม่ควรทำตัวให้มัวเมา

มักมากในอาหารจนกินเลย จะทำให้เกิดความลำบากแก่ตนเอง ส่วนมากชาวบ้านเขามีเขาริโภคกันอย่างไร เขาก็จะใส่บาตรมาอย่างนั้น พระผู้เป็นทักขิไณยบุคคล จึงไม่ควรลิมปฏิสังขายในเวลาบริโภคาหาร หรือ บัจฉยสี่ที่ทายกเขาถวายมาด้วยศรัทธา ไม่เช่นนั้น

อาจจะทำศรัทธาไทยให้เสื่อม ตนเองก็จะประสบกับความยุ่งยากเดือดร้อน เพราะบัจฉยสี่ที่หาไม่ได้ตามต้องการหรือถูกอธยาศัย ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องตามความประสงค์ของนักบวชเรา ผู้ดำรงชีวิตด้วยความเป็นอยู่อย่างง่าย ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็

พระอริยสาวกทั้งหลายก็ดี ท่านได้ดำเนินมาเป็นตัวอย่างแล้วในอดีตกาล

เมื่อเดินทางเข้าไปถึงตัวจังหวัดแล้ว จึงโดยสารรถไฟเข้ากรุงเทพฯ ท่านเจ้าคุณอุบาลีได้ทราบว่าเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่นภูริทตฺโต ท่านก็ตั้งใจ ถามถึงหลวงปู่มั่น ว่าปัจจุบันนี้อยู่ที่ไหนเป็นอย่างไร จึงกราบเรียนให้ท่านทราบทุกอย่าง เมื่อท่านกล่าวปฏิสันถารพอสมควรแล้วท่านสั่งให้พักอยู่กุฏิหลังหนึ่ง วันต่อมาได้เข้าไปกราบสนทนากับท่านทุกวัน เวลาท่านว่างจากแขกหรือเวลาที่ท่านว่างจากงานของท่านแล้ว ท่านเจ้าคุณอุบาลีเล่าความเกี่ยวข้องกับระหว่างตัวท่านกับหลวงปู่มั่นให้ฟังพร้อมกับสรรเสริญความเด็ดเดี่ยวในธรรมปฏิบัติของหลวงปู่มั่น

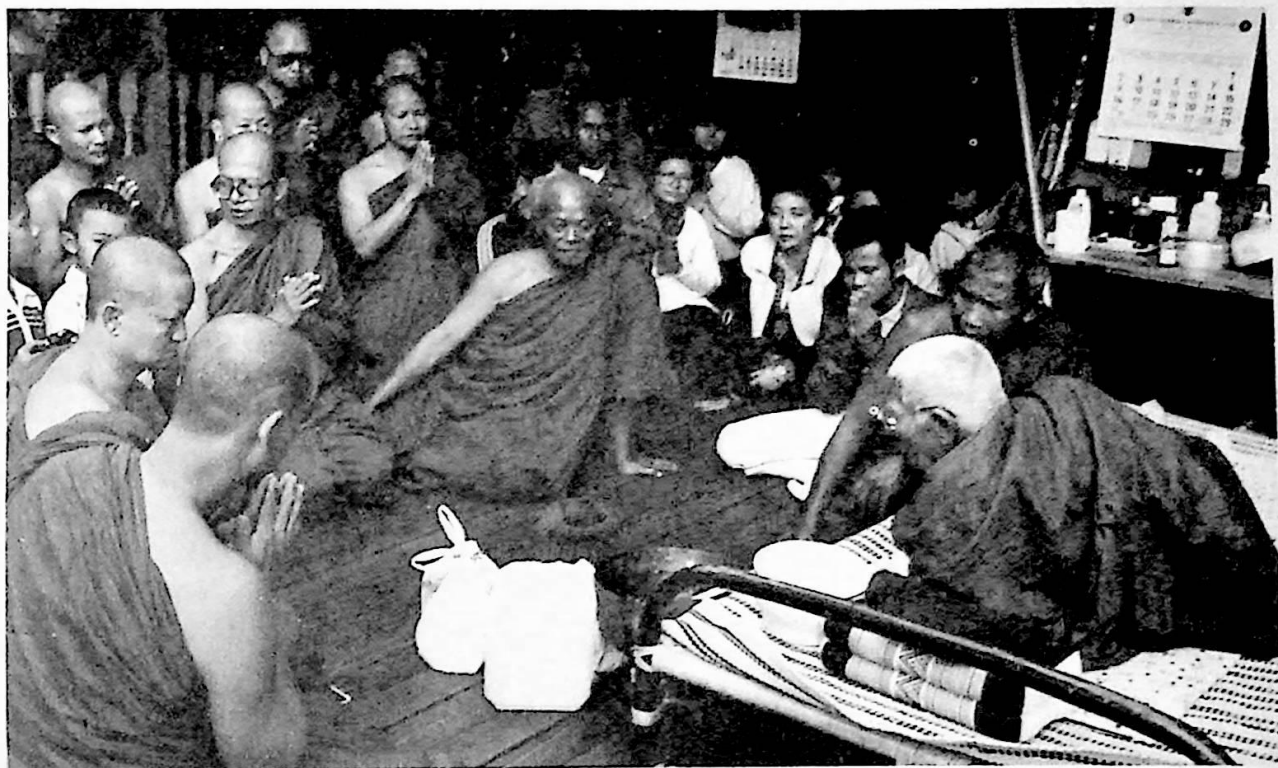
พักอยู่กับท่านหลายวันจึงมีโอกาสดำรงธรรมจากท่านบ้าง มีโอกาสดำรงเรียนถามปัญหาที่สงสัยในด้านธรรมปฏิบัติบ้าง ในทางด้านพระวินัยบ้าง ปรากฏว่าท่านตอบได้อย่างคล่องแคล่วไม่ติดขัด สมกับคำเล่าลือสรรเสริญท่านจริง ๆ บางวันโอกาสดิท่านก็จะเล่าถึงสภาพของพระพุทธานุชาสนาในประเทศอินเดียบ้าง ในประเทศพม่าบ้าง ในเชียงตุงบ้างให้ฟัง จึงเป็นโอกาสให้ได้กราบเรียนถามท่านถึงทางที่จะไปยังประเทศพม่าและเชียงตุง ซึ่งท่านเจ้าคุณอุบาลีก็เล่าให้ฟังโดยละเอียด คงจะเป็นด้วยเหตุนี้เองที่หลวงปู่แหวนให้จาริกไปประเทศอินเดีย พม่า เชียงตุง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ นั้นและในปีต่อ ๆ มา

อาจกล่าวได้ว่าการลงมากกรุงเทพฯ เพื่อกราบนมัสการท่านเจ้าคุณในครั้งนี้ จึงบรรลุความประสงค์ทุกประการ นับแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างท่านเจ้าคุณกับท่านได้ดำเนินมาด้วยดีจนตลอดอายุขัยของท่าน

จาริกไปพม่า อินเดีย (พ.ศ. ๒๔๖๔)

การจาริกไปประเทศพม่าและประเทศอินเดีย ในครั้งนั้น หลวงปู่เล่าว่าท่านเดินทางออกจากประเทศไทยไปทางด่านแม่สอด จังหวัดตาก ข้ามแม่น้ำเมย ไปขึ้นฝั่งพม่าที่ด่านศุลกากรเข้าไปตามเจ้าหน้าที่พม่าถึงการเดินทางเข้าประเทศพม่า พูดยังไม่เข้าใจ เพราะต่างก็ไม่รู้ภาษาพูดของกันและกัน ถึงแม้จะพูดไม่เข้าใจกันแต่เขาก็ดี เขาพูดเป็นภาษาพม่าว่า “เก๊ก-ชะมะชิบู” ซึ่งหมายถึงว่าไม่เป็นไร จึงเดินทางไปยังชุกขลิก ทางที่เดินไปชุกขลิกนั้นเป็นทางป่าเขา เมื่อเดินทางไปถึงชุกขลิกแล้วพัก ๑ คืน เช้าออกบิณฑบาตฉันแล้วจึงไปทำเรือ เพื่อโดยสารเรือไปมะละ-หม่าง เรือไปถึงมะละหม่างเวลา ๗ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น โดยสารเรือข้ามฟากเกาะตะมะ ที่เกาะตะมะมีตอยอยู่ลูกหนึ่งเรียกว่าตอยศรีกุดระ มีเจดีย์อยู่บนยอดตอย ประชาชนไปเที่ยวนมัสการพระกันมากไม่ได้ขาด เมื่อขึ้นไปข้างบนมองเห็นทิวทัศน์เมืองเกาะตะมะทั้งหมด สำหรับเมืองมะละหม่างนั้นเป็นเมืองท่าเรือเช่นเดียวกับเมืองสมุทรปราการของเรา เมืองพม่ามีพระมาก แต่บิณฑบาตได้ไม่พอฉัน

การใส่บาตรเมืองพม่านั้นผู้ที่ใส่บาตรไม่ได้ออกมาจากบ้านมาใส่ตามถนนแบบบ้านเรา ผู้ที่ใส่บาตรเขาเตรียมอาหารใส่บาตรไว้บนบ้าน พระต้องขึ้นไปรับบาตรกันบนบ้านไปครั้งแรกไม่รู้ธรรมเนียม วันต่อมามีพระไทยใหญ่รูปหนึ่งท่านสังเกตเห็นท่านจึงเข้ามาถามว่า “เจ้าบูนได้สะปิงซอมไหม” ตอบท่านไปว่าไม่ได้เลย ท่านบอกว่าตามผมมาผมจะพาไป จึงได้เดินตามท่านไป ถึงบ้านท่านขึ้นไปบนบ้าน จึงรู้ว่าเขาใส่บาตรอยู่บนบ้านอาหารที่ใส่บาตรก็ไม่มีอะไรมาก มีข้าว ๑ ช้อนกับแกงถั่ว ๑ ช้อน เดินไปบิณฑบาต ๑๐ หลังคาเรือนก็ได้ข้าวยังไม่พอดันต้องเดินไปไกลเวลาบิณฑบาตบางวันเดินไปไกลมากเข้าหัวขึ้นมาเห็นปลอดคนก็ฉันเสียก่อนจึงเดินไปบิณฑบาตต่ออีก อาศัยน้ำเขามีมากเขาทำกอกสาธารณะไว้ทั่วไปตามถนน

การปฏิบัติธรรมอยู่เมืองพม่า ถ้าจะอยู่เอามรรคเอาผลกันแล้วอยู่ไม่ได้ เพราะอาหารไม่พอ อยู่เกาะตะมะได้พบพระเขมรรูปหนึ่งท่านไปอยู่เมืองพม่าหลายปี ท่านพูดว่าบิณฑบาตที่นี้เต็มที เดินบิณฑบาตจนอ่อนใจ บางวันได้ข้าวไม่พอดัน สู้เมืองไทยไม่ได้ บิณฑบาตมาฉันแล้วยังมีเหลือให้สัตว์เลี้ยงได้กินอีกหลายตัว แต่ที่นี้จะทำอย่างนั้นไม่ได้แม้จะเลี้ยงตนเองก็เกือบเอาตัวเองไม่รอด

พระพม่าเวลาสนทนากันมักพูดกันด้วยโลกุตระจิต โลกุตระมรรค โลกุตระผล จำเอาแผนที่จากอภิธรรมนั้นเองมาพูดจาสนทนากัน เพราะเมืองเขาสอนแผนที่กัน สอนอภิธรรมกัน ฉะนั้นเวลาเขาสนทนากันจึงมักพูดแต่ธรรมะชั้นโลกุตระ แต่ก็ก็เป็นเพียงพูดได้เท่านั้น ส่วนจิตนั้นจะเป็นโลกุตระหรือไม่เป็นอีกอย่างหนึ่ง เขาไม่ได้สอนภูมิประเทศอย่างของเรา

เมื่อพักอยู่ตอยศรีกุดระพอสมควรแล้ว ลงเรือกลับมามะละหม่างอีก พักอยู่ ๓ คืน วันรุ่งขึ้นจึงโดยสารเรือไปกัลกัตตา ขึ้นรถไฟไปพาราณสี นมัสการปูชนียสถานต่าง ๆ การเที่ยวอยู่ในอินเดียอยู่นานไม่ได้ เพราะเนื่องด้วยอาหาร จึงจำต้องกลับ การกลับก็กลับมาทางเดิม คือโดยสารเรือจากกัลกัตตามาลงที่มะละ-หม่าง จากนั้นก็โดยสารเรือมาขึ้นที่ชุกขลิก ขึ้นจากเรือแล้วเดินทางกลับประเทศไทยมาตามเส้นทางเดิม เมื่อมาถึงด่านแล้วก็ข้ามแม่น้ำเมยมายังฝั่งไทยตรงด่านแม่สอด พักอยู่แม่สอดพอมีกำลังแล้ว เดินเที่ยวพักภาวนาอยู่แถว ๆ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก แต่ไม่ได้อยู่จำพรรษา ชาวบ้านแถวนั้นเลี้ยงสุนัขไว้ดูมาก ไปบิณฑบาตบางวันถูกสุนัขกัดเอาเวลาสุนัขวิ่งมากัดพระ เจ้าของไม่ไล่สุนัข เขาว่าสุนัขดุดี ที่จังหวัดตากนี้เองหลวงปู่ถูกสุนัขกัดที่ขายังเป็นแผลเป็นอยู่จนทุกวันนี้

จาริกไปเชียงตุง

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เมื่อสมัยที่ท่านยังหนุ่มท่านชอบเที่ยวรุดงค์จาริกไปตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศเท่าที่ความสามารถจะเดินไปได้ สมัยก่อนจะไปไหนไม่ได้เป็นกังวลห่วงรุดงค์เร็ว เพราะการคมนาคมยังไม่สะดวก ทางไปมาได้สะดวกมีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือเดินไปแล้วเวลากลับก็ต้องเดินกลับ

ออกพรรษาแล้วในปลายเดือนตุลาคม ท่านได้จาริกรุดงค์ไปเชียงตุงเชียงรุ่ง ออกจากเขตไทยตรงด่านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ข้ามไปเขตพม่า ผังเขตพม่านั้นมีผู้อาศัยอยู่ไม่มากนักในสมัยนั้น เดินไปตามทางลัดทางเกวียนบางแห่งก็ลัดไปตามป่าตามเขาภูมิประเทศส่วนมากเป็นป่าเขามีต้นไม้ลำต้นสูงใหญ่ปกคลุมอยู่ทั่วไป เมืองเชียงตุงตั้งอยู่ในหุบเขามีกุเขาเป็นกำแพงตามธรรมชาติล้อมรอบ พลเมืองส่วนมากจะเป็นไทยใหญ่ มีพม่าบ้างนอกนั้นเป็นเผ่าอื่น ๆ

เชื้อสายเจ้าครองนครเชียงตุงเลื่อมใสท่านเจ้าคุณอุบาลีมาก เชื่อพระวงศ์ผู้ใหญ่ยังปฏิบัติธรรมอยู่มาก ด้านการศาสนาพระภิกษุสามเณรก็มีการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยดี เพราะได้ท่านเจ้าคุณอุบาลีไปแนะนำสั่งสอนไว้เมื่อสมัยท่านได้ไปจำพรรษาอยู่เชียงตุง พลเมืองเชียงตุงพูดได้สองภาษา คือภาษาไทยใหญ่ และภาษาพม่า ประชาชนเป็นผู้มีอิทธิพลไม่ตรีดีชอบบุญกุศล แต่อากาศในฤดูหนาวค่อนข้างหนาวเย็น เพราะเป็นเมืองตั้งอยู่ในที่มียุเขาล้อมรอบ การไปเชียงตุงครั้งนั้นไม่ได้จำพรรษา

จาริกไปแสหนวี ฝื่อ หนองแส

หลังจากจาริกไปเชียงตุงแล้ว ได้จาริกต่อไปทางทิศเหนือของเชียงตุง ภูมิภาคนี้เป็นป่าดงดิบ มีป่าโปร่งสลับบ้าง มีธารน้ำ และสัตว์ป่านานาชนิด ซึ่งในเวลากลางวันอากาศหนาวเย็น เมื่อพ้นจากเชียงตุงไปแล้ว จึงขึ้นไปทางเหนือ ผู้คนเป็นพวกชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เผ่าที่เจริญมากกว่าเผ่าอื่น ๆ คือพวกจีนฮ่อ เมืองแสหนวี ฝื่อ หนองแส เหล่านี้เป็นที่อยู่ของพวกจีนฮ่อ เมืองเหล่านี้บางเมืองแม่น้ำโขงไหลผ่าน พื้นที่เป็นที่ราบในหุบเขา พอจวนเข้าพระราชอาณาเขตมากจึงได้กลับประเทศไทย

ญัตติเป็นพระธรรมยุต (พ.ศ. ๒๔๗๐)

หลวงปู่มีความคุ้นเคยกับท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์) อดีตเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาสมานาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งเป็นปีที่หลวงปู่ได้มีโอกาสไปนมัสการและฟังอบรมจากท่านเป็นครั้งแรก และนับแต่นั้นมา เวลาที่ท่านเจ้าคุณขึ้นไปทางภาคอีสาน หลวงปู่จะต้องหาโอกาสไปกราบนมัสการและฟังธรรมจากท่านเสมอ เพราะท่านเจ้าคุณอุบาลีเป็นพระเถระที่มีความสามารถทั้งทางปริยัติ และทางปฏิบัติ ถ้ามีความขัดข้องทางธรรมวินัย ไปกราบเรียนถามท่าน ๆ จะชี้แจงให้ฟังจนหายสงสัย โดยท่านจะตอบข้อซักถามนั้น ๆ ตามที่พระวินัยบัญญัติไว้เสมอ เช่น ครั้งหนึ่งทางสำนักพระราชวังนิมนต์พระเถระชั้นผู้ใหญ่ไปฉันในพระราชวัง มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นประธาน เมื่อพระสงฆ์รับพระราชทานฉันเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงประทับนั่งสนทนากับพระสงฆ์อยู่ ตอนหนึ่งพระองค์ตรัสถามว่า “ภิกษุฉันของเคี้ยวของฉันที่เป็นอาหารในเวลาวิกาล คือตั้งแต่ตะวันเที่ยงแล้วไป จนถึงอรุณของวันใหม่ เป็นปาจิตติย์ ตามสิกขาบทที่ ๗ แห่งโกชนวรรคนั้น ถ้าเป็นภิกษุผู้ไปอยู่ในต่างประเทศจะพึงกำหนดเอา “เวลาเที่ยงอย่างไร” พระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสถามพระเถระที่ละองค์ยกเว้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า พระเถระที่ถูกตั้งปัญหาถามนั้น ก็ถวายพระพรไปคนละอย่างไม่เหมือนกัน หรือไม่ก็ตอบอ้อมค้อมไม่เป็นหลักฐานข้อยุติ เมื่อถามมาถึงท่านเจ้าคุณอุบาลี พระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า เจ้าคุณว่าอย่างไร ท่านเจ้าคุณอุบาลีถวายพระพรว่า “ให้ถือเอาเวลาที่ท้องดินที่ตนเข้าไปอาศัยอยู่” พระเจ้าอยู่หัวทรงหันพระพักตร์มาทางสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ แล้วทรงตรัสว่า “เป็นอย่างไร” สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ถวายพระพรว่า “ขอบแก่เหตุ” พระเจ้าอยู่หัวก็มีได้ตรัสถามอีกต่อไป จึงยุติลงเพียงนั้น

ต่อมาเมื่อท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ได้ไปจำพรรษาที่เชียงใหม่ได้ไปแสดงธรรมโปรดเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่แลเมืองลือไชย ยอมตนเป็นศิษย์อุปัฏฐากเป็นเหตุให้ทางสำนักนครเชียงใหม่ ประพฤติธรรมกันโดยทั่วหน้า แม้ปัจจุบันเชื่อกันว่านครเชียงใหม่ เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ยังคงปฏิบัติธรรมกันอยู่จนทุกวันนี้ ในครั้งนั้นนอกจากท่านจะได้โปรดเจ้านายวงศ์นครเชียงใหม่แล้วท่านยังได้ปรับปรุงการปฏิบัติพระวินัยของพระสงฆ์ในเชียงใหม่ให้ดีขึ้นหลายอย่างตามคำขอร้องของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

เมื่อกลับมาจากเชียงใหม่แล้ว ท่านได้ขึ้นไปพักภาวนาอยู่ที่ดอยสุเทพ

ประจวบกับสมัยนั้น วัดเจดีย์หลวง กำลังทรุดโทรมหาพระผู้เป็นหลักไม่ได้ ประชาชนก็เห็นห่างจากวัดเพราะพระภิกษุสามเณรประพฤติกการอันไม่ชอบบางประการ ทางฝ่ายบ้านเมืองมีเจ้าแก้ววรรัตน์เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ พร้อมด้วยเจ้าพระยามุขมนตรี (อาบ เปาโรหิต) สมุหเทศาภิบาล มณฑลพายัพ จึงได้ปรึกษากันว่า จะหาพระเถระผู้ใหญ่ที่ไหน เพื่อจะได้นิมนต์มาอยู่วัดเจดีย์หลวงแล้วขอร้องให้ท่านช่วยปรับปรุงวัดและพระภิกษุสามเณรเสียใหม่ การปรึกษาหารือเห็นพ้องกันว่า สมควรจะได้ไปอาราธนานิมนต์ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโร จันทร) วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ มาอยู่ เมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ก็กำหนดเดินทางลงไปกรุงเทพฯ

แต่เมื่อได้ทราบข่าวว่า ท่านเจ้าคุณอุบาลีท่านพักวิเวกอยู่ดอยสุเทพ จึงไปกราบนมัสการท่านและกราบเรียนถึงวัตถุประสงค์ที่มาให้ท่านทราบ พร้อมกราบอาราธนานิมนต์ขอให้ท่านมาจำพรรษาอยู่ที่วัดเจดีย์หลวง เพื่อจะได้ช่วยปรับปรุงความไม่เรียบร้อยภายในวัด ให้เข้าสู่ภาวะเดิมเพื่อเรียกศรัทธาของ

ประชาชนให้กลับมาแต่การนิมนต์ครั้งนั้นเป็นการส่วนตัว มิใช่เป็นทางการ ซึ่งท่านเจ้าคุณท่านบอกให้ทราบว่า ท่านจะรับไว้พิจารณาก่อนต่อเมื่อท่านกลับลงไปกรุงเทพฯแล้วจะพิจารณาอีกครั้ง

เมื่อท่านเจ้าคุณอุบาลีพักภาวนาอยู่ดอยสุเทพพอสมควรแล้ว ก็เดินทางกลับลงไปกรุงเทพฯ หลังจากท่านเจ้าคุณกลับกรุงเทพฯ แล้ว ประมาณเดือนมิถุนายนทางเชียงใหม่ได้ติดต่อนิมนต์มาเป็นทางการพร้อมทั้งนิมนต์ด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง โดยเจ้าแก้ววรรัตน์มาด้วยตนเอง การติดต่อนิมนต์จึงสำเร็จไปด้วยดี

เมื่อท่านเจ้าคุณอุบาลีได้รับนิมนต์ทางเชียงใหม่แล้วท่านได้เลือกผู้ที่จะติดตามไปกับท่านอย่างพิถีพิถันเพราะค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงมาก เพราะเหตุนี้เองจึงเอาไปได้ในจำนวนจำกัด ในที่สุดท่านได้เลือกหลวงปู่แหวนให้ขึ้นไปด้วย ยิ่งความดีใจอย่างสูงแก่หลวงปู่เพราะไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะได้รับการไว้วางใจจากท่านเจ้าคุณอุบาลีถึงขนาดนั้น

การนั่งรถไฟไปเชียงใหม่สมัยนั้นไม่มีความสะดวกสบายเหมือนสมัยนี้ และช้ากว่าสมัยนี้มาก แต่ก็ไม่มีพาหนะหรือการเดินทางอย่างอื่นที่จะสะดวกสบายไปกว่านี้

เมื่อรถไฟถึงสถานีเชียงใหม่แล้ว มีรถมารับท่านเจ้าคุณหลายคน เมื่อคณะที่ไปขึ้นรถที่มารับหมดแล้วรถไฟได้เคลื่อนไปยังวัดเจดีย์หลวงอันเป็นที่พัก

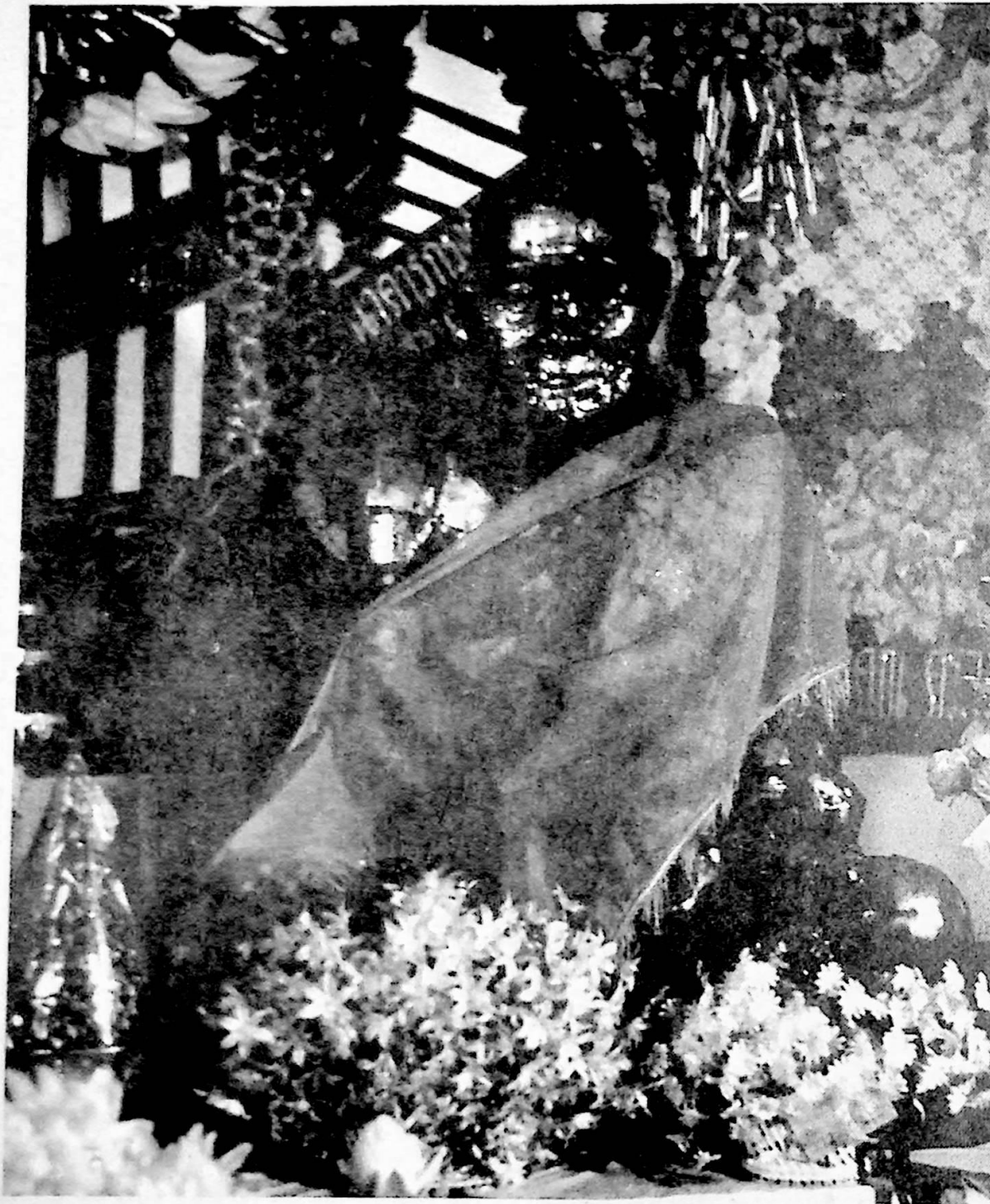
การไปจำพรรษาอยู่วัดเจดีย์หลวงของท่านเจ้าคุณอุบาลีครั้งนั้น ท่านได้เทศนาสั่งสอนอบรมพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาของวัด และได้นำพระภิกษุสามเณรทำความสะอาดวัดจนดูสะอาดเรียบร้อย นอกจากนี้เวลากลางคืนท่านก็อบรมทุกคืน ซึ่งทำให้ได้

วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่

ผลตามความประสงค์ของทางการทุกประการคือพระภิกษุสามเณรก็ประพฤติดีขึ้น วัดดูสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น มีอุบาสกอุบาสิกาและประชาชนมาทำบุญฟังธรรมกันมากขึ้น เมื่อออกพรรษาแล้วท่านก็พาหมู่คณะออกวิเวก ตามเขตอำเภอใกล้เคียง บางครั้งในฤดูแล้งท่านก็ลงไปทำธุระที่กรุงเทพฯ พอใกล้วันเข้าพรรษาท่านก็กลับขึ้นมาจำพรรษาอยู่เชียงใหม่ ทำให้วัดเจดีย์หลวงได้รับการสนับสนุนจากประชาชน เช่นที่เคยเป็นมาแล้วในอดีตที่ผ่านมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ท่านเจ้าคุณอุบาลีได้พิจารณาเห็นว่า หลวงปู่แหวนเป็นผู้ตั้งใจในการประพฤติปฏิบัติ มีความวิริยะอุตสาหะปรารภความเพียรสม่ำเสมอไม่ทอดทิ้ง มีข้อวัตรปฏิบัติดีตามสมณสาธูป มีอุปนิสัยดีและอาจารย์วัตรดี เสมอต้นเสมอปลาย มีอภัยภัยไม่ขึ้นลง มีความคุ้นเคยกันมานาน วันหนึ่ง

ท่านพูดกับหลวงปู่ว่า อยู่ด้วยกันก็นานมาแล้วควรจะ
ได้ญาติเสีย เพื่อจะได้เข้าร่วมสังฆกรรมร่วมกันได้
ไม่ต้องบอกปารีสุทธิอย่างปัจจุบันนี้ในวันอุโบสถ

ครั้งแรกหลวงปู่กราบเรียนท่านเจ้าคุณว่า ขอเวลา
ปรึกษาเพื่อนคือหลวงปู่ตื้อก่อน แต่ด้วยเหตุผลของ
ท่านเจ้าคุณที่อธิบายให้ฟังในขณะนั้น ในที่สุดจึงตัด

สินใจญาติเป็นพระธรรมยุตที่สมาวัตเจดีย์หลวง จังหวัด
เชียงใหม่ นั่นเอง โดยมีท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์
(สิริจันทโร จันทร) เป็นพระอุปัชฌาย์ มีพระครูนทีสี
เป็นพระกรรมวาจาจารย์

การที่ท่านหลวงปู่แหวนจะยังไม่ยอมญาติเป็น
พระธรรมยุต โดยจะปรึกษาหารือเพื่อนเสียก่อนนั้น
อาจจะเป็นเพราะถ้าท่านตัดสินใจไปคนเดียว ภายหลัง
อาจถูกเพื่อนตำหนิเอาว่าจะทำอะไรไม่ปรึกษากัน
ก่อน เพราะหลวงปู่ตื้อเป็นสหธรรมิกที่เคยท่องเที่ยว
ไปไหนมาไหนด้วยกันเกือบจะทุกแห่ง เมื่อมีเหตุที่จะ
ต้องทำอะไรที่สำคัญ จำเป็นอยู่เองที่จะต้องขอ
ความเห็นจากผู้ที่คุณเคยหรือรู้จักอริยาศยกันดีก่อน
อีกอย่างหนึ่งขณะนั้นองค์หลวงปู่เองก็อยู่ในชั้นพระ
ผู้ใหญ่พอสมควรแล้ว เพราะท่านมีพรรษาได้ประมาณ
๒๐ พรรษา ซึ่งพระที่มีพรรษาขนาดนั้นจะทำอะไรก็
ต้องมีความรอบคอบพอสมควร แต่ด้วยความเคารพ
ในท่านเจ้าคุณอุบาลีและด้วยเหตุด้วยผลของท่านที่
ได้กรุณาชี้แจง ถึงการต้องญาติเปลี่ยนคณะใหม่
จึงยอมตกลงญาติเป็นพระธรรมยุตซึ่งในสมัยนั้น
พระฝ่ายมหานิกายที่เป็นพระเถระมีอายุพรรษามาก
ยอมตนเป็นศิษย์อบรมธรรมปฏิบัติอยู่กับหลวงปู่มี
ภุริทตโตนัน มีจำนวนมาก ซึ่งท่านเหล่านั้นเป็นพระ
ฝ่ายปฏิบัติ มีลูกศิษย์ลูกหามากมายอยู่มาจนปัจจุบัน
นี้มากหลายองค์ บางองค์แม้ขอญาติใหม่เพื่อเป็นพระ-
ธรรมยุต แต่ท่านหลวงปู่มีนไม่อนุญาต โดยท่านให้
เหตุผลว่า มรรคผลนิพพานไม่ได้ขึ้นอยู่กับคณะนิกาย
แต่มรรคผลนิพพานขึ้นอยู่กับ การประพฤติปฏิบัติของ
บุคคลนั้น ๆ ผู้มีความตั้งใจจริงแล้ว ท่านให้ไปช่วย
สั่งสอนหมู่คณะจนตั้งเป็นหลักฐานปึกแผ่นมาถึง
ปัจจุบันนี้ก็มี แม้หลวงปู่ตื้อภายหลังก็ได้ญาติเป็น
พระธรรมยุตเหมือนกับหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เช่นกัน

การเดินทางระหว่าง เชียงราย พะเยา ลำปาง เชียงใหม่

เนื่องจากอากาศทางภาคเหนือเป็นสัปปายะสำหรับหลวงปู่ ดังนั้นในการบำเพ็ญภาวนา ท่านจึงจาริกไปทางภาคเหนือโดยอยู่ตามป่าตามเขา แถวจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง เชียงใหม่ เป็นส่วนมาก ซึ่งท่านสามารถเล่าถึงภูมิประเทศของแต่ละท้องที่ได้อย่างละเอียด ส่วนทางภาคเหนือตอนล่าง เช่น ตาก กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน ท่านเคยมาเที่ยวบ้างเป็นครั้งเป็นคราว ไม่เหมือน ๔ จังหวัดดังกล่าว ซึ่งท่านได้จาริกไปหลาย ๆ ครั้ง บางแห่งก็อยู่จำพรรษา บางแห่งก็พักบำเพ็ญภาวนาเฉพาะฤดูแล้ง แห่งละ ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ๑๕ วันบ้าง ๑ เดือนบ้าง การจาริกธุดงค์กรรมฐานของหลวงปู่แหวนนั้นต้องฝ่าฟันกับอุปสรรคนานัปการ ซึ่งศิษยานุศิษย์ผู้ที่เคารพนับถือในองค์หลวงปู่ควรจะทำเอาองค์ท่านเป็นเนติแบบในการประพฤติธรรม โดยถือเอาเหตุการณ์ของท่านที่ประสบในแต่ละครั้งที่ท่านได้เดินทางไปมา เป็นเครื่องปลุกปลอบประโลมใจได้บ้าง ในเมื่อเราไปประสบเหตุขัดข้องเข้าเช่นนั้นบ้าง ก็จะต้องเสียใจว่าตนเองต้องประสบแต่ความทุกข์ความยาก แท้จริงครูอาจารย์ที่ท่านได้บำเพ็ญมาแต่กาลก่อนท่านได้ประสบความทุกข์ยากมาหาไม่น้อยไม่ กว่าท่านจะได้เป็นปูชนียบุคคลให้เราได้กราบไหว้สักการบูชา มีชีวิตรอดมาอบรมสั่งสอนพวกเรา ศิษยานุศิษย์ก็ไม่ควรจะนั่งนอนใจ มีวเม่าปล่อยกาลเวลาให้ล่วงไป ถึงจะมีอุปสรรคบ้างในการทำความคิด ก็ควรที่จะพยายามฝ่าฟันให้พ้นไปด้วยดี สมกับที่เราเป็นคนที่มิครุอาจารย์เป็นแบบอย่างซึ่งก็ผ่านพ้นอุปสรรคขวากหนามมาได้ด้วยความมานะพยายาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

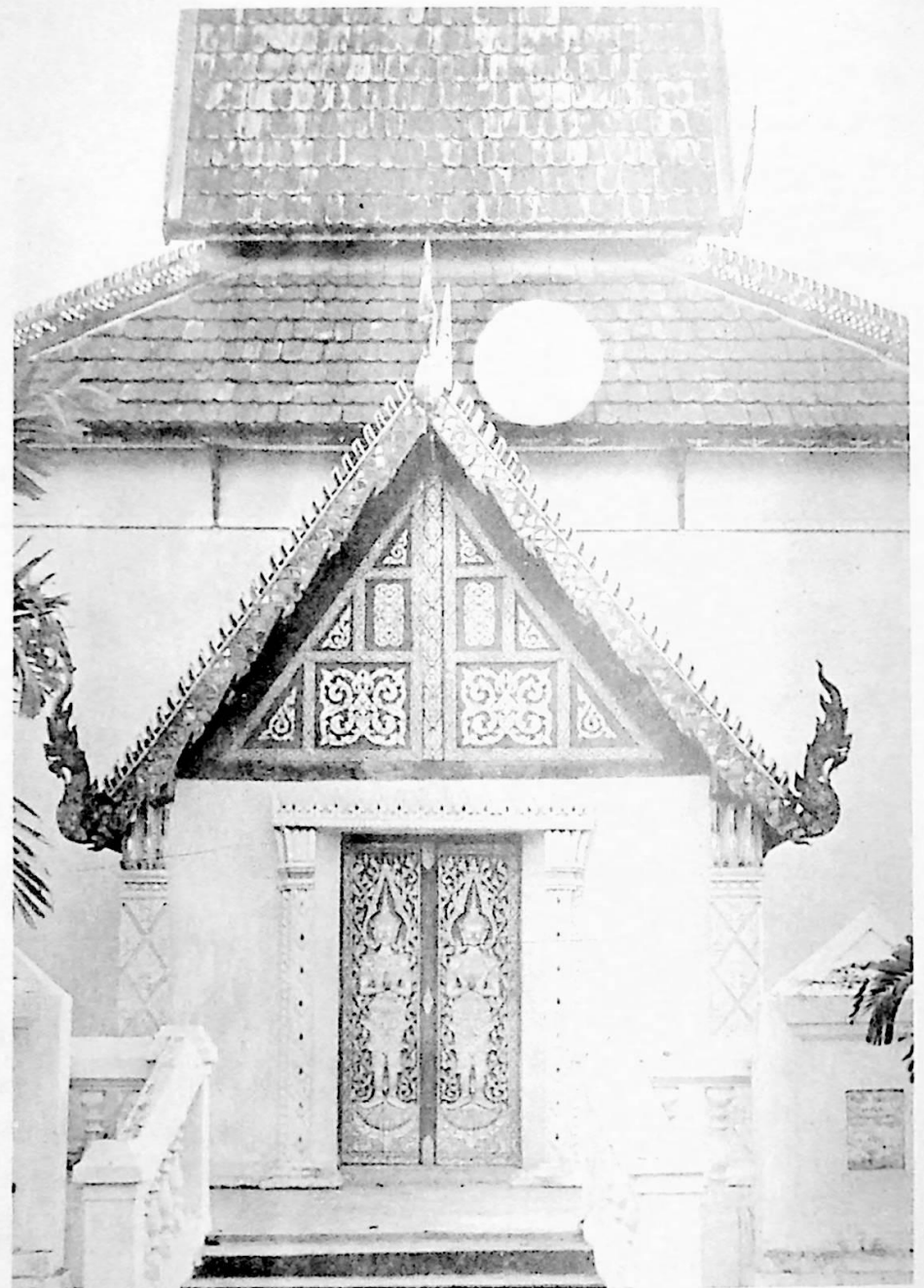
ครั้งหนึ่งหลวงปู่เดินทางมาจากเชียงรายเพื่อจะไปลำปาง เดินทางมาถึงพะเยาพักอยู่ที่พระเจ้าหลวง ๓ - ๔ วันเพื่อพักผ่อนให้มีกำลัง ขณะที่พักอยู่นั้น

ได้ข่าวว่ารถลากไม้จากพะเยาจะไปลำปาง เห็นว่ารถเขาจะไปทางที่จะไปพอดี จึงขอโดยสารไปกับรถเขาด้วย ซึ่งคนขับรถก็แสดงความเอื้อเฟื้อนิมนต์ให้ไปกับรถเขา รถออกจากพะเยาไปถึงอำเภองาว รถติดหล่มขึ้นไม่ได้เพราะเป็นเดือน ๗ ฝนตกชุก พวกเขา นิมนต์ให้พักอยู่กับเขาก่อนต่อเมื่อเอารถขึ้นจากหล่มได้แล้วจึงค่อยเดินทางต่อไป แต่หลวงปู่ไม่พักอยู่กับพวกรถ ได้กล่าวขบใจเขาแล้วบอกกับเขาว่า จะค่อย ๆ เดินไปก่อน จะไปพักหมู่บ้านข้างหน้า ขณะที่เดินทางมานั้นฝนก็ตกพรำ ๆ ตลอดเวลา พอดตกเย็นถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งเข้าไปอาศัยพักที่ศาลาใกล้หมู่บ้าน วันรุ่งขึ้นฉันเสร็จแล้วเดินทางต่อไป สมัยนั้นถนนระหว่างลำปาง พะเยาเป็นทางรถลากไม้ในฤดูฝน

รถหยุดลากไม้เพราะติดหล่มลากไม้ไม่ได้ ดังนั้นทางจึงเดินลำบากเพราะต้องผ่านลำธาร ผ่านซอกเขาป่าเป็นป่าดงดิบ พวกทากมีอยู่ทั่วไป วันนั้นเดินทางมาถึงศาลเจ้าพ่อประตูผากก็พอดีพลบค่ำ จะไปหาที่พักที่อื่นก็ไม่ทัน เพราะเป็นเวลาพลบค่ำแล้ว จึงอาศัยนอนบนศาลเจ้าพ่อประตูผากนั่นเอง สมัยก่อนเขาสร้างเป็นตัวเรือนไม้ใหญ่พอกที่คนจะขึ้นไปนอนบนนั้นได้ ใช้ผ้าอาบปิดไม้ที่พื้นออกหมดแล้วปูผ้าอาบกางกลด ออกไปหาสร่งน้ำที่ธารแถวใกล้ ๆ นั้นซึ่งมีอยู่ทั่วไปเพราะเป็นฤดูฝน เวลากลางคืนเรียบสงบดี ใช้ผ้าสังฆาฏิหนุนศีรษะต่างหมอนเวลานอน เมื่อหยุดพักหายเหนื่อยดีแล้ว ใหว่พระสวดมนต์แผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ เดินจงกรมบ้างนั่งบ้างสลับกันไป เวลา

กลางคืนพวกเสือมาร้องแหวไกล ๆ ที่พักเสียงเป็ป ๆ
 ซึ่งแต่ละตัว ๆ ที่ร้องไม่ใช่ตัวเล็ก ๆ มันสามารถ
 กินวัว ได้อย่างสบาย มันร้องกันเป็นทอด ๆ ประ-
 เดียวตัวนั้นร้องประเดี๋ยวตัวนี้ร้อง คล้าย ๆ คนเรา
 รับประทานอาหารอย่างนั้นเอง แต่ไม่ไกลจากที่พักนัก พอตกดึก
 อากาศเย็นมากนอนไม่ค่อยหลับ พอสว่างได้รุ่งก็
 ออกเดินทางต่อไป ตกบ่ายรู้สึกอ่อนเพลียมาก หนัก
 ศิริษะคล้ายจะเป็นไข้ รวบรวมกำลังเดินต่อไป จะพัก
 ก็ไม่ได้เพราะอยู่กลางป่าเขาไม่มีหมู่บ้านเลย เดิน
 ไปได้ประมาณสองชั่วโมงรู้สึกอ่อนเพลียมากอาการ
 ไข้เริ่มปรากฏชัด ขารู้สึกว่าจะก้าวต่อไปไม่ไหว
 อ่อนไปหมด จึงแวะเข้าไร่ร่มไม้ข้างทาง วางกลด
 วางบาตรแล้วล้มตัวลงนอนหลับไปโดยไม่รู้สีกตัว
 เพราะพิษไข้ ช่วงเวลาที่หลับไปนั้นนานเท่าไรไม่อาจ
 รู้ได้ มารู้สึกตัวเอาก็คือเมื่อได้ยินเสียงดังซู่ ๆ ของ
 ลมพัดยอดไม้ เสียงฟ้าคะนอง ฟ้าแลบแปลบปลาบอยู่
 ทั่วไป มองไปบนท้องฟ้ามีเมฆดำทึบมีน้เต็มท้องฟ้า
 ลมก็พัดกระโชกแรงขึ้น เสียงคำรามของฟ้าก็ร้องถี่ขึ้น
 ดูทุกสิ่งทุกอย่างมีแต่บีบรัดเข้ามาทุกที อาการไข้
 ก็ยังไม่สร่าง ฝนก็เริ่มลงเม็ดห่าง ๆ จะกางกลดก็สู้
 ลมพัดไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะไปหลบลมหลบฝนอยู่ที่ไหน
 ดูเหมือนจะหมดหนทางแก้ไขเอาทีเดียว เมื่อไม่มีทางที่
 จะหลบหลีกลมและฝนได้แน่แล้ว จึงรวบรวมกำลังกาย
 ลุกขึ้นนั่งสมาธิตั้งสัจจาธิษฐานอ้อเอาคุณพระพุทธร
 คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ อ้อถึงบุญบารมีของคน
 ที่ได้บำเพ็ญมาตั้งแต่บวชมาด้วยดีว่า ข้าพเจ้าบวชอุทิศ
 ต่อพระพุทธ ต่อพระธรรม ต่อพระสงฆ์ วันนี้ข้าพเจ้า
 เดินทางมาจะไปล่าปล่าง เกิดอาการไข้หมดกำลังที่จะ
 ไปข้างหน้า ถ้าบุญบารมีของข้าพเจ้ามีอยู่จะได้นำเพ็ญ
 พรหมจรรย์เพื่อทำที่สุกทุกขแล้ว ขอฝนอย่าได้ตกลง
 มาตรงที่ข้าพเจ้านอนอยู่นี้เลย แล้วแผ่เมตตาต่อเทพา-
 รัักษัธธิษฐานบอกกล่าวแก่เขาว่า ข้าแต่เทพารักษ์ผู้
 ศักดิ์สิทธิ์ตลอดจนนาคครุฑผู้มีอำนาจทั้งหลายก็ตี

วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางมาจะไปล่าปล่าง มาป่วยอยู่กลาง
 ป่าหมดกำลังที่จะไปข้างหน้าขอให้ท่านทั้งหลายอาศัย
 ความเอ็นดูข้าพเจ้า ขอได้โปรดบันดาลด้วยอำนาจฤทธิ์
 ของตน ๆ ให้ฝนซึ่งกำลังจะตกลงมานี้ เว้นตรงที่ข้าพเจ้า

นอนอยู่นี้ ขอให้เปลี่ยนทิศทางไปเสียทางอื่น การที่จะ
 ห้ามฝนไม่ให้ตกนั้นมิใช่ฐานะ แต่ขออย่าได้ตกลงมา
 ตรงที่ข้าพเจ้านอน ขอให้ผ่านไปทางอื่น เมื่ออธิษฐาน
 เสร็จแล้วทำจิตให้แน่วแน่แผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์

ทั่วจักรวาลไม่มีประมาณ เป็นที่น่าอัศจรรย์ขณะที่ฝนกำลังลงเม็ดถี่โดยลำดับนั้น ได้เกิดมีลมพัดมาอย่างแรง จนทำให้ต้นไม้สูงเอนไปตามทิศทางของลม ด้วยความแรงของลมที่พัดมานั้นสามารถทำให้ฝนเปลี่ยนทิศทางไปโดยฉับพลัน ฝนตกห่างจากที่อยู่ไปประมาณ ๑ เส้น วันนั้นฝนตกอยู่นานพอสมควร พอฝนหายแล้วอาการไข้ก็ยังไม่สร่าง จึงล้มตัวลงนอนต่อไปโดยไม่ได้กางกมด มารู้สึกตัวอีกทีก็เป็นเวลากลางคืนแล้ว รู้สึกว่าเนื้อตัวเปียกชุ่มหมด จะเป็นเพราะยุงกัดหรือเหงื่อออก หลังจากสร้างไข้ก็ไม่ได้สนใจ แต่รู้สึกตัวเบา กระหายน้ำ จึงเอากาน้ำไปตักน้ำกรอกน้ำใส่กาเต็มแล้วกลับมาที่อยู่ ก่อนออกเดินทางทำจิตใจสงบแล้วแผ่เมตตาไปก่อน ปรากฏว่าวันนั้นเดินทางมาได้โดยปลอดภัยไม่ปรากฏมีสัตว์ร้ายอะไรมาปรากฏให้เห็นในระหว่างเดินทางเลย

หลวงปู่เล่าว่า การเดินทางคนเดียวนั้นรู้สึกสะดวกสบายหายกังวล ไม่เหมือนไปกันเป็นหมู่เป็นคณะ มีแต่เรื่องกังวลในที่บางแห่งเพื่อน ๆ จะไปเราอยากอยู่เราจะไปเพื่อน ๆ จะอยู่ไม่คอยจะพร้อมกัน สู้อุปนิสัยคนเดียวไม่ได้ อยากไปก็ไปอยากอยู่ก็อยู่ ไม่มีเครื่องวิตกกังวล ไม่ต้องพูดจากับใคร ๆ เดินทางคนเดียวเวลาคับขันจิตก็เป็นสมาธิได้ดี สติสัมปชัญญะเป็นเพื่อนเสมอในกาลเช่นนั้น เดินไปภาวนาไปเช่นนี้ บางครั้งจิตสงบอยู่ได้นาน ความวอกแวกแสร้ไปรับอารมณ์ภายนอกตามนิสัยของจิตไม่ค่อยมี เพราะอันตรายมีอยู่รอบด้านเช่นนั้น ชีวิตจึงฝากเป็นฝากตายอยู่กับสติการเดินทางในที่ ๆ มีอันตรายเช่นนั้น เปรียบเหมือนการเข้าสู่สงครามของทหาร ถ้าไม่คอยระมัดระวังสติสัมปชัญญะไม่มี ไม่ซำทหารผู้นั้นจะต้องถูกข้าศึกทำร้ายเอาอย่างแน่นอน การบำเพ็ญภาวนาอยู่ในสถานที่ ๆ มีอันตราย เช่นมีสัตว์ มีเสือ มีงู มีช้าง มีหมี อยู่ใกล้ ๆ นั้นแหละสติมันตื่นอยู่ทุกเมื่อ มันกลัวอาจารย์

เสือ อาจารย์ช้าง อาจารย์งู อาจารย์หมี จะมาทำอันตราย มันจึงตื่นตัวอยู่เสมอ คำว่าตื่นในที่นี้มิได้หมายความว่าตื่นกลัวแบบกลัวสัตว์ กลัวเสือ มันจะมาทำอันตรายเอา แต่ความหมายว่าตื่นอยู่ด้วยธรรม เช่นเราเจริญธรรมะข้อมรณานุสสติ จิตมันจะคันคิดหาอุบายทางปัญญาอยู่เฉพาะเรื่องนั้น ๆ ไม่ส่งออกไปรับอารมณ์ภายนอกอย่างอยู่ในที่ ๆ ทั่วไป เวลาจิตสงบในสถานที่เช่นนั้นจึงอยู่ได้นานอุบายการพิจารณา ก็แยกคาย แม้ขณะเดินจงกรมเวลาจิตรวมก็สามารถยืนอยู่ได้โดยไม่ล้ม หรือชวนเซ อยู่ได้นานเท่าที่จิตจะถอนออกจากสมาธิ เพราะเหตุที่จิตในสภาพเช่นนั้นจึงองอาจกล้าหาญมีกำลัง มีอำนาจคุ้มครองตัวเองได้ แม้เวลาน้อมจิตแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายจึงมีอำนาจโน้มน้าวจิตใจของสัตว์ให้เกิดมีความเมตตาต่อกันและกันได้

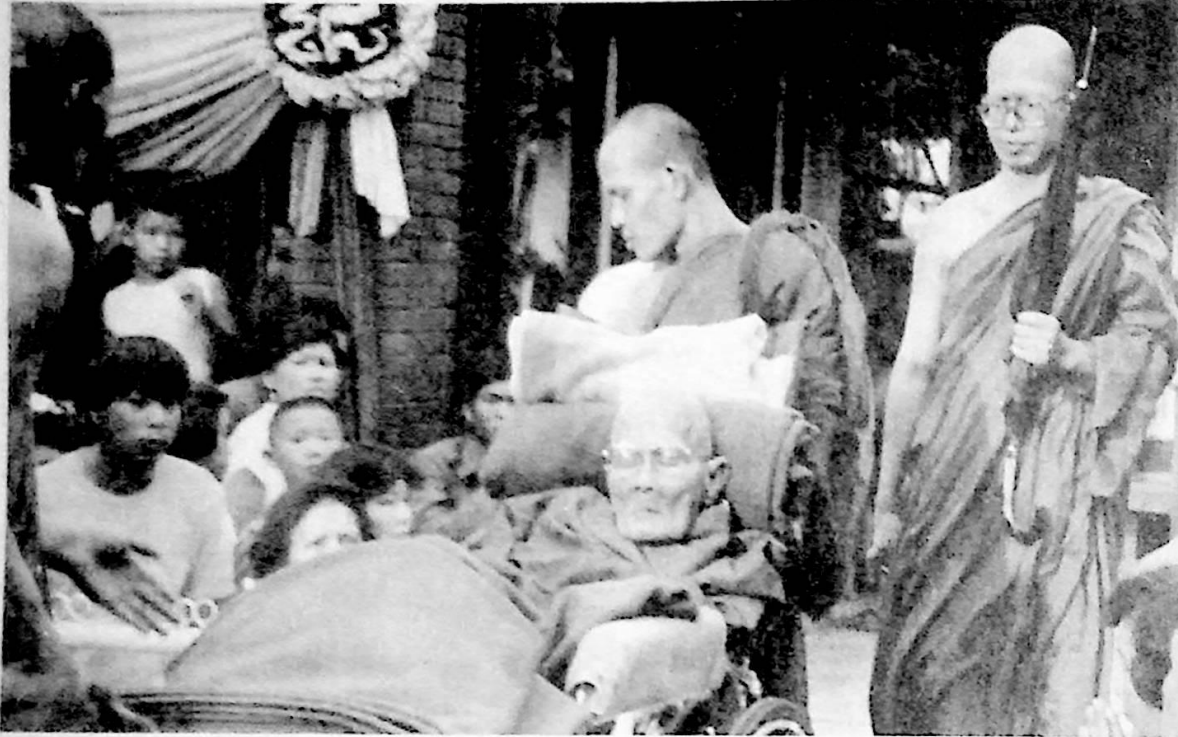
การเดินทางนั้นจะเอาอะไรแน่นอนกับการขบขันนักก็ไม่ได้ ไปในที่บางแห่งก็ได้พอฉันในที่บางแห่งก็ไม่พอ ขึ้นอยู่กับความศรัทธาและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ไปพิณทบาทในบางที่บางแห่งอาจจะได้เฉพาะข้าวเปล่า บางแห่งอาจจะได้ข้าวกับเกลือ บางแห่งอาจจะได้ข้าวกับพริก บางแห่งอาจจะได้ข้าวกับน้ำอ้อย ได้มาอย่างไรก็ฉันอย่างนั้น เพื่อผ่อนบรรเทาความหิวของธาตุขันธ์ จะฉันเพื่อความอึดหน้าสำราญนั้นไม่มี นอกจากจะผ่านเข้าไปในบ้านในเมืองซึ่งก็นานแสนนาน อดบ้างอึดบ้างพอได้พุงธาตุขันธ์ให้ทรงตัวอยู่ต่อไป

ครั้งหนึ่งหลวงปู่เดินทางจากพะเยาจะไปลำปางเช่นกัน แต่การเดินทางครั้งนั้นได้เดินจากพะเยาเลียบกว๊านพะเยาไป เดินตัดข้ามดอยหมูมา เส้นทางดังกล่าวนี้ไม่มีถนนแต่เป็นทางเดินเท้า เพราะภูมิประเทศแถบนั้นเป็นป่าเขา มีเทือกเขาสลับซับซ้อน การ

เดินทางของหลวงปู่ในครั้งนั้นเดินทางมาตามเส้นทางนี้ เดินทางมาได้จนเวลาเย็นถึงศาลาที่พักกลางป่า ซึ่งมีผู้สร้างไว้สำหรับคนเดินทางจะได้เข้าพักอาศัย ในเวลาเดินทางมาถึง เพราะระหว่างนั้นยังไม่มีหมู่บ้าน ถ้าถึงเวลาบ่ายใกล้เย็นผู้ที่เดินทางจะไม่เดินทางต่อไปอีก เพราะกลัวพวกสัตว์ป่า เช่นพวกเสือ พวกหมี จะทำอันตรายเอาระหว่างเดินทาง เพราะเหตุนี้เขาจึงสร้างเป็นศาลาไว้สำหรับคนเดินทางเพื่อจะได้อาศัยหลับนอนเมื่อเดินทางมาถึง วันนั้นหลวงปู่เมื่อเดินทางมาถึงศาลาดังกล่าว เป็นเวลาใกล้ค่ำแล้ว จึงเข้าพักที่ศาลานั้น ภายในศาลานอกจากจะทำเป็นรั้วล้อมรอบแล้ว ยังมีเตาไฟและฟืนไว้ด้วย สำหรับก่อไฟผิงเวลากลางคืน ในป่าดงดิบเช่นนั้นถึงแม้จะเป็นฤดูแล้ง แต่พอดกกลางคืนอากาศหนาวเย็นมาก ต้องก่อไฟผิงพอบรรเทาความหนาวเย็นได้บ้าง หลวงปู่เล่าว่าวันนั้นเมื่อไปถึงต้องรีบอาบน้ำ ค่ำลงก็ไหวพระสวดมนต์แผ่เมตตาแล้วนั่งภาวนาจนดึกจึงพักจำวัดเวลากลางคืนได้ยินเสียงเสือร้องอยู่รอบ ๆ ศาลาที่พักพวกเสือนั้นชำนาญในการร้องทำเสียงเลียนแบบพวกสัตว์ป่าต่าง ๆ เช่นพวกกวาง พวกแก้ง เสือสามารถทำเสียงเลียนแบบได้เหมือนมาก ดังนั้นบางครั้งพวกกวางพวกแก้ง เมื่อได้ยินเสียงเสือร้องเลียนแบบนี้กว่า

พวกของตัวเดินเข้าไปถูกเสือจับกินเสียก็มาก คินั้น พอดตกอากาศเย็นหนาวมากจึงก่อไฟที่เตาผิง ลุกขึ้น ก่อไฟที่เตาถึงสามครั้งเพราะนอนไม่ใคร่หลับเนื่องจาก อากาศเย็น มาเคลิ้มหลับเอาอีกตอนเกือบสว่างแล้ว ประมาณว่าหลับไปได้สองชั่วโมง รู้สึกตัวตื่นขึ้นมาก สว่างแล้ว ได้ยินเสียงคนพูดกันจึงมองลงไปข้างล่าง เห็นพวกหาบของ ๒ - ๓ คนวางหาบไว้แล้วนั่งคุยกันอยู่ จึงลงไปถามได้ความว่าจะไปพะเยา จึงถามเขาว่า จากนั้นไปข้างหน้าจะมีหมู่บ้านบ้างไหม ได้รับคำตอบว่า มีอยู่หมู่บ้านหนึ่งจากนี้ไปสามชั่วโมง อยู่ซ้ายมือ เมื่อ ได้รับคำบอกเล่าเช่นนั้นจึงรีบเก็บบริวารออกเดินทาง หมายว่าจะไปบิณฑบาตฉันข้างหน้า เดินมาจนเหนื่อย อ่อนก็ไม่พบหมู่บ้านดังกล่าว เวลาก็สายมากแล้ว รู้สึก หิวเป็นกำลัง เดินต่อไปอีกพักใหญ่มีหญิงสามคนหาบ ของสวนทางมาจึงถามว่า จากนี้ไปถึงหมู่บ้านข้างหน้า จะต้องเดินทางอีกเท่าไร หญิงทั้งสามตอบว่าหมู่บ้าน ข้างหน้าจากนี้ไปจะต้องเดินถึงเย็นจึงจะถึง จึงพูดว่า

เมื่อเข้าพบพวกหาบเขาบอกว่าหมู่บ้านข้างหน้าเดิน สามชั่วโมงถึง นี่เดินมาจนสายขนาดนี้แล้วก็ยังไม่พบ หมู่บ้านดังกล่าวเลย ได้รับคำบอกว่า หมู่บ้านดังกล่าว นั้นท่านผ่านมาแล้ว หญิงทั้งสามถามว่า พระคุณเจ้า ฉันจึงหันแล้วหรือยัง จึงบอกไปตามตรงว่ายังไม่ได้ฉัน ครั้งแรกจะว่าจะมาฉันที่หมู่บ้านดังกล่าว โยมก็บอกว่า ผ่านมาแล้ว จะไปฉันข้างหน้าโยมก็บอกว่าเย็นจึง จะเดินไปถึง วันนี้เห็นจะไม่ได้ฉันแน่ หญิงทั้งสาม จึงกล่าวว่าถ้าเช่นนั้น พวกดิฉันขอนิมนต์พระคุณเจ้า ฉันจึงหันก่อน ไม่เป็นไร ชาวพวกดิฉันมีอยู่ วันนี้เป็น ลากของพวกดิฉัน นิมนต์ฉันให้เต็มที่ไม่ต้องห่วงพวก ดิฉัน ๆ จะกลับบ้านไม่เป็นไร ว่าแล้วทั้งสามคนรีบ จัดแจงจัดอาหารมาถวาย มีข้าวเหนียวกับน้ำอ้อยงบ เมื่อรับประทานแล้วจึงฉันเต็มที่เพราะรู้สึกหิวมาก ฉันเสร็จแล้วจึงอนุโมทนาให้พร ทั้งสามคนดูมีอาการ ว่าว่าเรงดีใจมากที่ได้ทำบุญ เมื่อให้พรเสร็จแล้วจึง กล่าวคำอำลาผู้มีใจอารีทั้งสามเดินทางต่อไป พอดตกเย็น

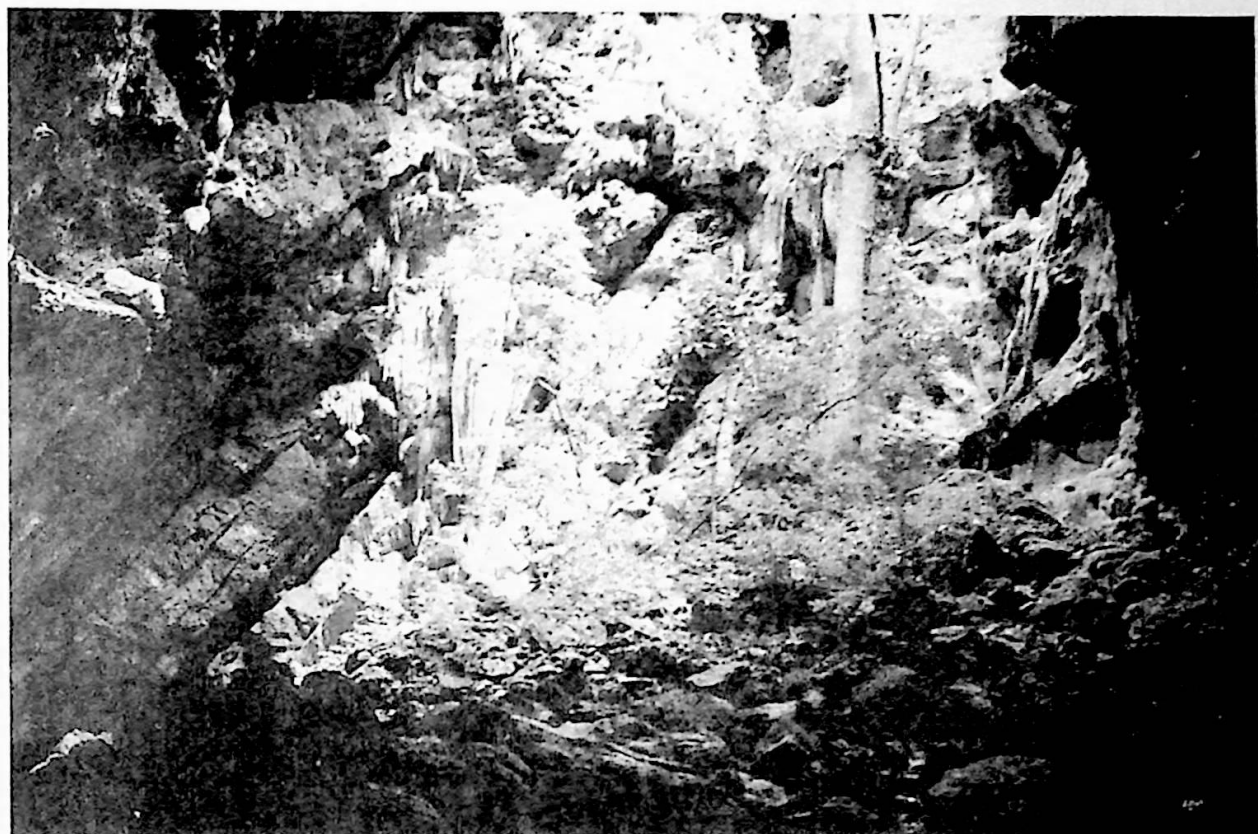
ก็ถึงหมู่บ้านตามคำบอกเล่าของหญิงทั้งสามนั้นจริง ๆ เข้าไปขอพักวัดประจำหมู่บ้านนั้นท่านเจ้าอาวาส ก็มีอริยาศย์ต้อนรับอย่างดี ท่านถามว่าเมื่อคืนนั้นนอน ที่ไหน เรียนท่านไปว่านอนพักอยู่ศาลากลางป่า ท่าน แสดงความตื่นเต้นกล่าวว่า ศาลากลางป่านั้น อย่าย่ำ แต่พักคนเดียวเลยให้ผมไปพักสักร้อยคนก็ไม่กล้าพัก เมื่อคืนนี้เป็นอย่างไรบ้าง แมวป่ามันไม่มาเหยียบบ้าง หรือท่านถาม จึงเรียนท่านว่าได้ยินเสียงมันร้องอยู่ เหมือนกัน แต่ไม่เห็นมันเข้ามาใกล้ มันคงหากินของ มันตามภาษาของสัตว์ป่า พักอยู่ที่วัดนั้นสองวันพอ มีกำลังดีแล้ว จึงบอกลาท่านเจ้าอาวาสเดินทางต่อไป

หลวงปู่เล่าว่า ท่านเดินเที่ยวไปเช่นนั้นได้พบเห็น ของแปลก ๆ ดี เช่นบางหมู่บ้านเวลาไปบิณฑบาตได้ ข้าวกับเกลือก็มี ได้ข้าวกับผักก็มี ถามพวกชาวบ้าน เขาว่าไม่มีพริกกินหรือ จึงใส่บาตรเอาข้าว เอาเกลือ เอาผักมาใส่ไม่เห็นมีพริกเลย เขาบอกว่าไม่มี ถามเขา ว่าเมื่อไม่มีทำไมไม่ปลูกบ้างล่ะ เขาตอบว่ามันเป็น การลำบาก ท่านเล่าว่าพวกประชาชนในหมู่บ้าน เช่นนั้นกินอยู่กันอย่างง่าย ๆ ตามธรรมชาติไม่มีการ ดัดแปลง พวกที่มีข้าวมีเกลือก็กินกันไป พวกที่มีข้าว มีผักก็กินกันไป จะต้มจะแกงแบบพวกเราทำไม่เป็น พวกพริกมะเขือหรือผักต่าง ๆ ถ้าเขาปลูกแบบพวกเรา กินไม่หมด เพราะดินเขาดี แต่เขาไม่ทำกัน เขากล่าว ว่าลำบาก ยุ่งยากต้องถากต้องถาง

จำพรรษาถ้ำหน่อธารน้ำแม่ฮ่องสอน

ถ้ำนี้อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นถ้ำไม่ใหญ่นักอยู่ใกล้ธารน้ำที่ไหลมาจากภูเขา ธารน้ำสายนี้ปัจจุบันทางจังหวัดกันเป็นเขื่อน ทำเป็นคลองส่งน้ำเข้ามายังตัวเมือง เพื่อใช้เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน การจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำดังกล่าวอยู่องค์เดียว จำพรรษาในระยะแรกมีชาวไร่ไปทำไร่อยู่ใกล้ ๆ บริเวณนั้น ๓-๔ หลังคาเรือน พอได้อาศัยบิณฑบาต แต่อยู่ไปหลาย ๆ วันเข้า มีคนรู้ว่ามีพระมาอยู่จำพรรษาในถ้ำ ก็มีประชาชนนำอาหารมาส่งกันมากมายทุกวัน ส่วนมากประชาชนถิ่นนั้นเป็นคนเชื้อสายไทยใหญ่เป็นส่วนมาก มีคนไทยที่เป็นคนเมืองบ้างไม่มากนัก สมัยก่อนเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นเมืองปิด การคมนาคมมืออย่างเดียวคือการเดินด้วยเท้า ไม่มีทางรถ ไม่มีสนามบินเช่นปัจจุบันนี้เป็นเมืองชายแดนที่ติดต่อกับเขตพม่าและเป็นเมืองสงบเมืองหนึ่ง แต่สำหรับผู้ที่หวังก้าวหน้าในทางค้าขาย แม่ฮ่องสอนสมัยนั้นไม่มีใครปรารถนาที่จะไป แม้แต่ข้าราชการก็เหมือนกัน ถ้าใครถูกย้ายไปแม่ฮ่องสอน เหมือนกับการถูกทำโทษอย่างหนักทีเดียว ในทัศนะของข้าราชการดูเหมือนว่า ถ้าได้ไปอยู่แม่ฮ่องสอนแล้ว เหมือนนักโทษคดีอุกฉกรรจ์ที่ถูกฝ่ายบ้านเมืองพิพากษาโทษปล่อยเกาะหรือขังลิ้มทีเดียว แต่สมัยปัจจุบันแม่ฮ่องสอนมีทางคมนาคมสะดวกไปได้ทั้งทางอากาศและทางรถยนต์ไม่เหมือนสมัยก่อน ถ้าจะเดินทางจากแม่ฮ่องสอนมาสู่โลกภายนอก ระยะทางที่ใกล้ที่สุดซึ่งเป็นทางลัดคือ เดินทางมาอำเภอปายมาอำเภอแม่ริม แล้วเข้าเชียงใหม่แต่ก็ต้องเสี่ยงอันตรายมาตามป่าตามเขา ไม่มีทางไหนที่ดีไปกว่านี้ ทางที่ว่าเป็นอันตรายก็เพราะตามป่าเขา พวกสัตว์ที่มนุษย์เรากลัว เช่น ช้าง เสือ หมี มีมากอยู่ทั่วไป

การมาถวายอาหารของพวกชาวไทยแม่ฮ่องสอน

นั้น เขาจะมากันแต่เช้าตรู่ พอสว่างเขาจะมานั่งกันเต็มอยู่หน้าถ้ำแล้ว สิ่งที่เขานำมาถวายนอกจากอาหารแล้วก็มีเทียนไข เมื่อเขามาพร้อมกันแล้วเขาก็ถวายอาหาร ถวายเทียนไข ให้พร ยถา สัพพี ให้เขาเสร็จแล้วเขาก็กลับไป แต่ถ้ายังไม่บิณฑบาตเขาก็จะยังไม่กลับ จนกว่าพระบิณฑบาตเสร็จจึงกลับไป เรื่องบิณฑบาตหรือให้พรนี้เขาถือกันมาก ถ้าเขาถวายของพระแล้ว แม้เล็กน้อยเขาต้องขอพรทันที ไม่เช่นนั้นเขาไม่ไป เขาถือว่าไม่ได้บุญ เห็นมากันมากเป็นเรื่องวุ่นวาย บอกเขาว่าวันต่อไปไม่ต้องมา จะไปบิณฑบาตที่บ้านเอง เขาก็ไม่ฟัง เขาเคยมาอย่างไรเคยทำอย่างไรก็ทำอย่างนั้น มากันอย่างนั้นตามศรัทธาของเขา ซึ่งก็ต้องอนุโลมตามเพราะเขามีศรัทธาเชื่อถืออย่างนั้น เขาทำไปก็ไม่คิดกรรมอะไร เป็นการบุญการกุศล จึงอนุโลมตามเขา

ตอนไปอยู่ใหม่ ๆ มีแมลงชนิดหนึ่งตัวเล็ก ๆ ปีกหลายตัวเหลืองมากัดอยู่เสมอ กัดตรงไหนเป็นซ้ำเลือดกลายเป็นแผล กว่าจะหายบางที่ถึงสามสะเก็ด วันหนึ่งมีชาวบ้านที่มาส่งอาหารเขาถามว่า ท่านอยู่ที่นี้ขุ่นไม่กัดหรือ จึงบอกเขาว่ามีตัวอะไรก็ไม่รู้ตัวเล็ก ๆ กัดแล้วเป็นแผล ตัวอย่างนั้นเขาเรียกกันว่าอะไร เขาบอกว่าตัวนั้นเขาเรียกกันว่า “ขุ่น” ตามเขาว่าจะป้องกันมันได้อย่างไร เขาบอกว่าวิธีป้องกันให้ก่อไฟสุ่มไฟให้มีความอยู่เสมอ มันได้กลิ่นควันไฟมันก็หนีไม่มากัดอีก ทำตามคำแนะนำของชาวบ้านได้ผล อันตรายจากขุ่นไม่มีอีกเลย ตัวขุ่นนี้ร้ายมาก คนที่แพ้พิษมันเมื่อถูกกัดแล้วจะเกิดเป็นแผลพุพอง ถึงแม้จะหายแล้วก็ยังมองเห็นเป็นแผลเป็นอยู่ ถ้าถูกกัดมาก ๆ บางคนจะมองเห็นผิวหนังเป็นแผลเป็นลายอยู่ตามตัวตามแขน กล่าวกันว่าพวกชาวเขาที่ใช้ผ้าพันขาจน

ถึงหลังเท่านั้น เพื่อป้องกันพวกขุ่นนี่เอง

เมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านพระครูอรุณมงคลท่านมีเชื้อสายเป็นไทยใหญ่ ได้มาชวนหลวงปู่แหวนไปเชียงใหม่ด้วย ท่านเรียกหลวงปู่แหวนว่า “ครูน้อย” หลวงปู่แหวนเรียกท่านพระครูฯ ว่า “สาหลวง” ท่านพระครูอรุณมงคลได้มาพูดว่า ท่านได้รับใบบอกจากเชียงใหม่ว่า ให้ไปเชียงใหม่ เพื่อต้อนรับเสด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะเสด็จขึ้นไปประพาสเชียงใหม่หลวงปู่เล่าว่า ครั้งแรกตอบบายเบี่ยงท่านไป โดยบอกว่ากำลังเป็นไข้หวัดไปด้วยไม่ได้ แต่ท่านพระครูฯ ท่านไม่ยอม ท่านรบเร้าจะให้ไปด้วยให้ได้ เมื่อทนการรบเร้าท่านพระครูฯ ไม่ได้จึงจำต้องรับคำท่านว่าตกลงจะไปด้วย

เมื่อถึงวันเดินทางออกเดินทางจากแม่ฮ่องสอนเดินลัดป่าข้ามเขามายังอำเภอปาย เมื่อถึงอำเภอปายแล้วหยุดพักเอากำลังก่อนสามวัน เมื่อมีกำลังแล้วก็ออกเดินทางจากปายมายังอำเภอแม่ริม จากอำเภอแม่ริมเดินเข้าตัวจังหวัดเชียงใหม่ เวลาเดินทางจากปายมาถึงเชียงใหม่ ใช้เวลาเดินทาง ๔ วัน

มาพักอยู่เชียงใหม่เพื่อทำธุระการงานทางราชการเสร็จแล้ว ท่านพระครูอรุณมงคลท่านก็มาชวนให้กลับไปแม่ฮ่องสอนอีก ขณะที่พักอยู่เชียงใหม่กำลังคิดหาคำตอบอยู่ว่า ถ้าท่านพระครูฯ มาชวนกลับไปแม่ฮ่องสอนจะบอกท่านอย่างไร เผอิญไข้หวัดซึ่งเป็นมาจากแม่ฮ่องสอนยังไม่หาย แต่อาการไอดีขึ้น เมื่อท่านพระครูฯ มาชวนกลับไปแม่ฮ่องสอน จึงเรียนท่านไปว่าอาการไข้หวัดยังไม่หายยังมีการไออยู่ การกลับไปแม่ฮ่องสอน ต้องเข้าป่าข้ามเขาไปกลัวอาการไข้จะกำเริบอยู่พักรักษาตัวที่เชียงใหม่ก่อน นิมนต์สาหลวงกลับไปก่อนเห็นจะไปด้วยไม่ได้เสียแล้ว ท่านพระครูฯ จึงต้องกลับไปกับคณะของท่านที่มาด้วยกันแต่ลำพัง ส่วน

หลวงปู่แหวนคงอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป นับแต่นั้น
มาไม่เคยได้กลับไปแม่ฮ่องสอนอีกเลย.

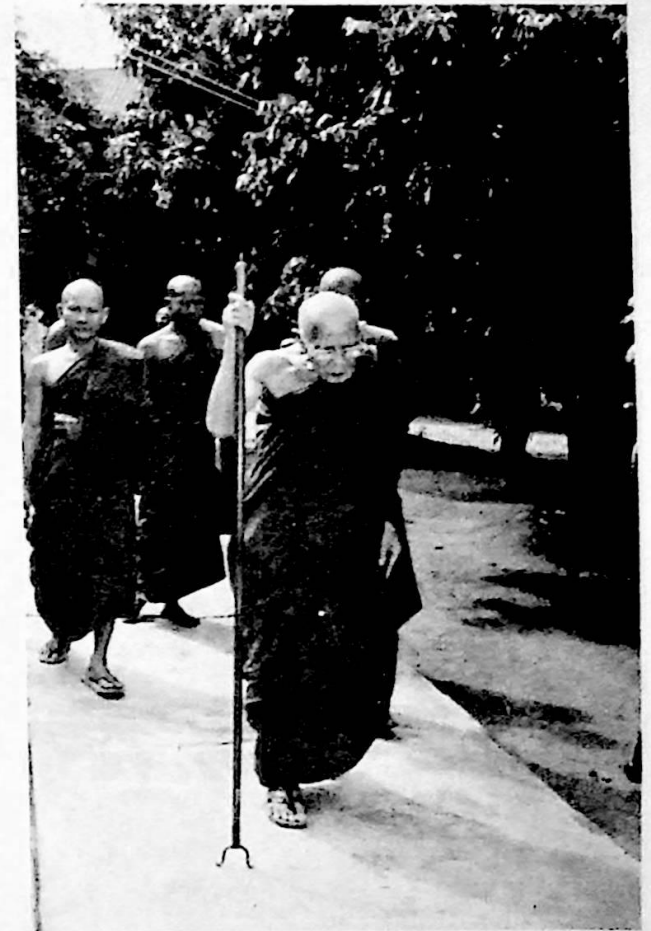
สมัยนั้นพระแม่ฮ่องสอนมักจะโทษพระทางเชียง-
ใหม่ว่า พระเชียงใหม่กินข้าวเย็น หลวงปู่เล่าว่า พระ
ไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนสมัยนั้นไม่ได้กินข้าวเย็น แต่กิน
ข้าวร้อนกลางดึก กล่าวคือพระไทยใหญ่แม่ฮ่องสอน
สมัยนั้นพอได้เวลา ๐๑.๐๐ น. พวกพระจะตามเทียน
ทำอาหารกินกันอ้างว่าเป็นวันเหม่อแล้ว ท่านเคยได้
เถียงกับพวกเขาครั้งหนึ่งในเรื่องนี้ โดยบอกเขาว่า
ตุ้เจ้าเชียงใหม่กินข้าวเวลาเย็น เจ้าบุน แม่ฮ่องสอน
กินข้าววันใหม่เวลา ๐๑.๐๐ น. มันแปลกกันที่ตรงไหน
วันเหม่อไม่ใช่วันใหม่ ถ้าเป็นวันใหม่ก็ต้องสว่างแล้ว
จึงนับได้ว่าเป็นวันใหม่ แต่ในเวลา ๐๑.๐๐ น. กินข้าว
กับกินข้าวเย็นเวลา ๑๗, ๑๘, ๑๙ น. นั้น ทั้งสองไม่
แตกต่างอะไรกันเลยทางพระวินัย หลวงปู่เล่าว่าเถียง
สู้เขาไม่ได้ก็เลยปล่อยไปเลยตามเลย

อีกเรื่องหนึ่งพระไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอนสมัยนั้น
ถึงวันอุโบสถไม่ทำอุโบสถสวดปาฏิโมกข์เหมือน
พระไทยทั่ว ๆ ไป จะประชุมกันในอุโบสถ แล้วต่าง
ก็บอกรับาริสุทธิเท่านั้น มีข้อแปลกอยู่อีกอย่าง คือ
เวลาสนทนากันมักพูดธรรมะชั้นโลกุตระจิตโลกุตระ-
มรรคโลกุตระผล เช่นเดียวกับพม่า ธรรมะเหล่านี้ก็จำ
เอามาจากแผนที่นั่นเอง เวลาสนทนาธรรมมักเกิด
การถกเถียงกันจนหน้าดำหน้าแดง เพราะความเห็น
ในข้อธรรมะไม่เหมือนกัน

ปัญญาเกิดจากการจำแผนที่กับปัญญาที่เกิดจาก
การเรียนตามภูมิประเทศนั้นไม่เหมือนกัน ปัญญา
ที่เกิดจากเรียนตามแผนที่คือศึกษาเล่าเรียนจากตำรับ
ตำรานั้น ความจำความเข้าใจอาจจะไม่ตรงต่อความ
เป็นจริงของธรรมะ ส่วนปัญญาเกิดจากเรียนตาม
ภูมิประเทศคือเกิดจากภวานานั้น เมื่อทุกคนทำให้
เกิดให้มีขึ้นจากจิตจากใจของตนแล้ว ต่างก็หมดความ

สงสัยในธรรมะนั้น ๆ ไม่มีข้อโต้แย้งไม่มีการถกเถียง
กันและกันอีกต่อไป

การที่จะปฏิบัติให้ถึงโลกุตระธรรมนั้นไม่ใช่ของง่าย
ไม่เหมือนจำเอาตามแบบจากตำราแล้วเอามาพูดคุย
กันอวดกัน ศีล สมาธิ ปัญญา นั้น ต้องปฏิบัติทาง
ด้านจิตใจ ให้เป็นผู้รู้เองเห็นเองด้วยตนเอง
เริ่มตั้งแต่มีอินทรีย์สังวรขึ้นไป เพราะบรรดากิเลส
น้อยใหญ่ เกิดทางอินทรีย์เรานี่ คือทางตา ทางหู
ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ความชั่วก็ดี ความ
ดีก็ดี เกิดจากทวารเหล่านี้ เมื่อความชั่วเกิดต้อง
มีสติรู้เท่าทัน ละป้องกันไม่ให้เกิด ละออกจากจิต
จากใจของเรานี่ เอาจิตเอาใจของเรานี่ละ เอาจิต
เอาใจของเรานี่ปล่อย เอาจิตเอาใจของเรานี่ปล่อยวาง
จากความชั่วทั้งสิ้น เมื่อปล่อยวางได้ ความชั่วทั้ง
ที่เป็นส่วนหยาบที่เกิดจากกายและวาจา ทั้งที่เป็น
ส่วนละเอียดที่เกิดจากใจ ส่วนที่มันละเอียดเป็นอนุสัย
นอนอยู่นั้นแหละสำคัญ ละมันปล่อยมันวางมันไม่
ได้ง่าย ๆ มันก็มักไม่แสดงตัว มันเก็บตัวของมันใน
ส่วนลึกของจิตใจ ถ้าปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีล มีสมาธิ
เป็นมรรคเครื่องดำเนินไปสู่ปัญญา ทำศีล ทำสมาธิ
ทำปัญญา ของตนให้เป็นเอกมรรคเครื่องดำเนินเป็น
อันเดียวกันนั้นแหละ จึงจะสามารถมองเห็นส่วน
ละเอียดที่เป็นอนุสัยของกิเลสได้ เมื่อศีล สมาธิ ปัญญา
เป็นเอกมรรคแล้วเช่นนี้ จิตที่เป็นส่วนละเอียดที่ทรงตัว
อยู่จะเรียกว่า จิตมีอิทธิบาล หรือมีโพชนงค์หรือมีผละ
หรือจิตมีมรรค ก็เรียกได้ทั้งนั้น เพราะธรรมเหล่านี้
เกิดขึ้นมาส่งเสริมซึ่งกันและกันในขณะจิตที่เป็นไปกับ
ธรรม เมื่อจิตตกสู่กระแสแห่งธรรมแล้ว โลกุตระธรรม
อันเป็นส่วนมรรคก็ดี อันเป็นส่วนผลก็ดี ต้องปฏิบัติ
จิตใจของตนให้เกิดให้เข้าถึงธรรมเสียก่อนจึงจะพูดได้
ด้วยความอาจหาญแน่ใจ อธิบายก็อธิบายด้วยความ
อาจหาญแน่ใจ

โยมบิดาหลวงปู่

หลวงปู่เล่าว่า ในปีที่จำพรรษาอยู่แม่ฮ่องสอนนั้น วันหนึ่งขณะที่กำลังทำความเพียรอยู่นั้น นิมิตไปว่า ได้เห็นโยมบิดาสวมเสื้อผ้าใหม่ทั้งชุด เมื่อนิมิตเช่นนั้น จึงถอยจิตออกมาพิจารณาดูว่าจะมีอะไร คิดไปว่าเห็นคนใส่เสื้อผ้าใหม่น่าจะตาย จึงสำรวจจิตตั้งสังจาธิษฐานแผ่ส่วนบุญส่วนกุศลที่ตนได้บำเพ็ญมา ตั้งใจอุทิศตรงต่อโยมบิดา ขณะนั้นเอง ปรากฏว่ามีแสงพุ่งตรงมาหา แสงนั้นลอยมาเสมอยอดไม้ พอมายาใกล้ที่อยู่ แสงนั้นก็ลอยต่ำลงมาถึงพื้นกลายเป็นภาพของโยมบิดานั่งพนมมือกล่าวว่า “พ่อจะมาลา” จึงกำหนดจิตถามไปว่า พ่อตายแล้วหรือ พ่อจะไปไหน ภาพนั้นชี้มือไปทางประเทศพม่า เมื่อรู้ว่าโยมบิดาถึงแก่กรรมแล้ว จึงกำหนดจิตแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลให้อีก

วันหนึ่งเวลาที่เข้าที่ภาวนาแล้วได้อธิษฐานถึงโยมมารดา ปรากฏว่าเป็นภาพมารดา กล่าวว่า “ลูกไม่ต้องห่วงแม่หรือก แม่อยู่สุขสบายดี” พร้อมกับชี้มือให้ดูที่อยู่ ปรากฏว่าเป็นที่อยู่อันน่ารื่นรมย์ ตั้งแต่นั้นมาไม่เคยคิดเป็นห่วงท่านทั้งสองอีกเลย เพราะท่านทั้งสองมีคติที่เป็นสุขแล้ว

พยาบาลเจ้าคุณอุปาลี

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ขณะที่หลวงปู่แหวน จาริกภาวนาอยู่ในป่าเขตเชียงใหม่ ได้ทราบข่าวว่า ท่านเจ้าคุณอุปาลีฯ ประสบอุบัติเหตุขณะที่กำลังขึ้น ธรรมาสน์ อาหารขาหัก หลวงปู่จึงเดินทางลงมากราบ เรียนท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น ที่อุตรดิตถ์ ให้ทราบเรื่อง เจ้าคุณอุปาลีฯ

หลวงปู่พักอยู่กรุงเทพฯ เพื่อพยาบาลเจ้าคุณอุปาลีฯ นานถึง ๑ เดือน จึงกราบลาขึ้นไปจำพรรษาทางเชียงใหม่ด้วยมีเหตุขัดข้องเรื่องอาหาร เพราะบิณฑบาต ได้อาหารไม่เพียงพอ หลวงปู่เล่าว่า กลายเป็นกรรมฐานแมวบ้าง กรรมฐานอึ่งบ้าง คือ วันไหนอาหารน้อย ก็กรรมฐานแมว เพราะเวลาแมวกินข้าว ก็ค่อย ๆ เลีย เอา กินน้อย ๆ กลัวอาหารจะเปื้อนปาก วันไหนไม่ได้ อาหารก็อด เป็นกรรมฐานอึ่ง การกล่าวเช่นนั้นเป็นคำอุปมาเปรียบเทียบ ไม่ได้หมายความว่าแมวหรืออึ่ง ปฏิบัติกรรมฐาน หลวงปู่กล่าวว่า “สัตว์ทั้งหลายวัน มนุษย์แล้ว เป็นอันไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติธรรมเพราะ วิชาของสัตว์นั้นไม่อำนวย”

ในเรื่องศีล หลวงปู่กล่าวว่า ศีลนั้นไม่ใช่ว่าไม่ทำอะไรเลยแล้วเป็นศีลได้ ศีลมีหลายชั้นตอน ศีลของ ปุถุชนก็อย่างหนึ่ง ศีลในอริยมรรคก็อย่างหนึ่ง ศีลของปุถุชนต้องมีสมาทาน ต้องมีวิริตเจตนาเป็นเครื่อง งดเว้น

ศีลในอริยมรรคนั้น ที่แรกก็เป็นศีลปุถุชนนั่นเอง เมื่อมีการสำรวมระงับดีแล้ว จิตก้าวขึ้นสู่อริยมรรค อริยผลศีลก็เป็นอริยมรรคอริยผลไปด้วย สังวรการ สำรวมระงับอินทรีย์ ปหานะ การละความชั่วทุจริตออกจากกาย จากวาจา และจากใจ ก็มีขึ้นด้วยองค์อริยมรรคนั้น ๆ เหมือนเราจะขึ้นบันไดต้องก้าวขึ้นบันไดขั้น แรกก่อน จึงจะก้าวขึ้นขั้นต่อ ๆ ไป เมื่อจิตก้าวขึ้นสู่ กระแสธรรมอย่างนี้แล้ว ศีลก็เป็นอริยมรรคอริยผล อย่างนี้แล้ว การสมาทานก็ไม่มีความวิริตเจตนางดเว้นก็

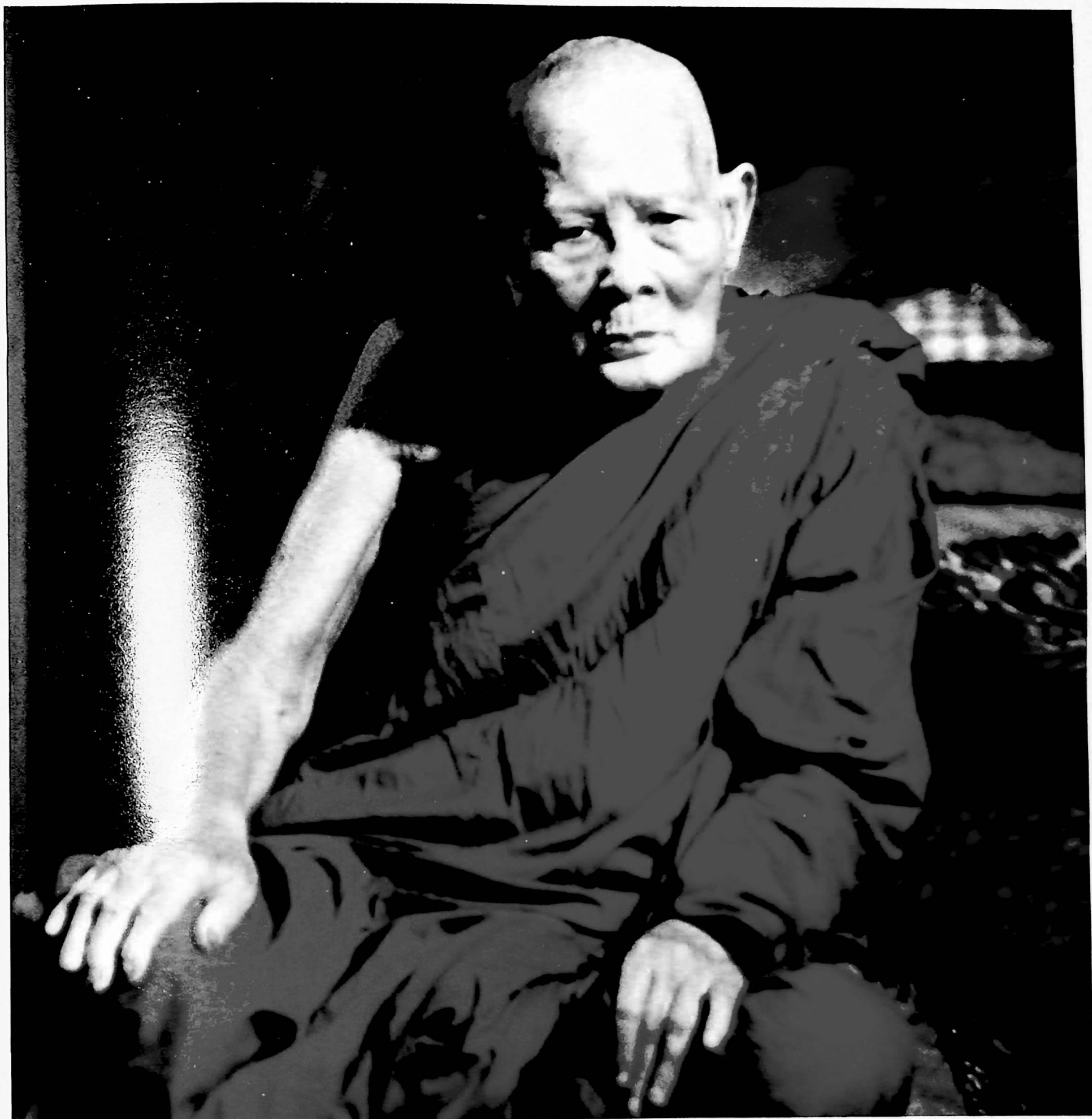
ไม่มี การสังวรระงับก็ไม่มีความวิริตเจตนางดเว้นโดย อริยมรรคนั้น ๆ

นักปฏิบัติเราก็เช่นกัน เมื่อถึงคราวจำเป็นต้อง ฝึกฝนทรมาณตน จำต้องอดต้องงดอาหารเสียบ้าง เป็น บางครั้งบางคราว เพื่อการปราบปรามนิวรณ์ธรรม ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแกจิตที่ค่อยเสาะแสวงหาอารมณ์มา ใส่ตน มาทับถมตน ทำให้เกิดความหนักหน่วงถ่วงจิต มิติปิดบัญญัติจนไม่เห็นอรรถเห็นธรรม ผู้ปฏิบัติเพื่อ อรรถเพื่อธรรมจำต้องเป็นกรรมฐานอย่างนี้ในบาง กาลบางสมัย ไม่ใช่จะมาปฏิบัติกรรมฐานอย่างนี้

เข้าใจ ในภพสาม กำเนิดสี่นี้จะมีการปฏิบัติธรรม กรรมฐานได้เฉพาะมนุษย์เท่านั้น นอกจากมนุษย์แล้ว นอกนั้นเป็นหมดโอกาส เพราะวิบากกรรมของตน”

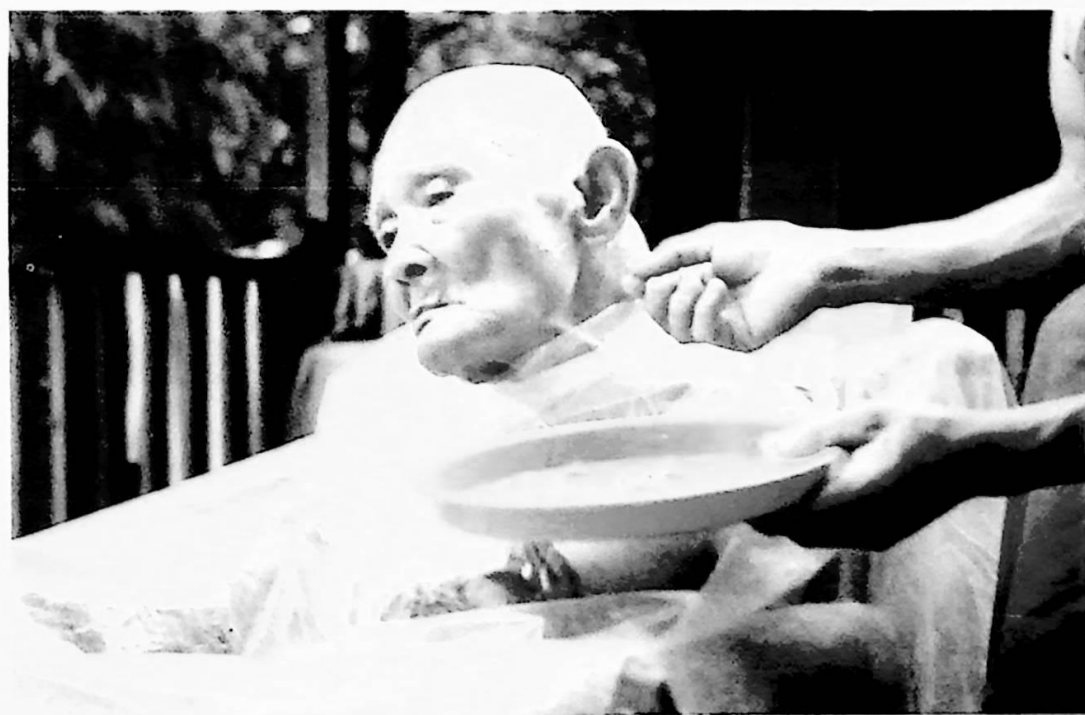
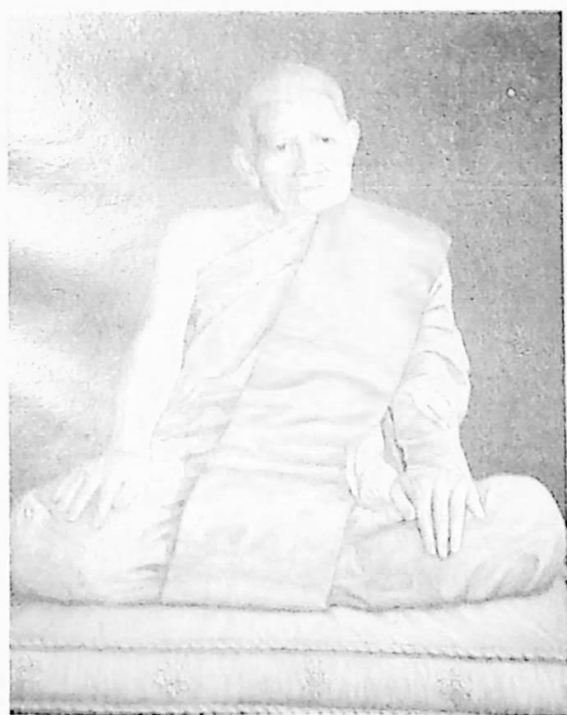
อาจกล่าวได้ว่า หลวงปู่ท่านปฏิบัติธรรมเพื่อธรรม ท่านจึงรู้ธรรมที่ควรรู้ กวราปฏิบัติของท่านเป็น สุปุทธิบัติ อุษุปฏิบัติ ญาญปฏิบัติ และสามัจฉิปฏิบัติ ญาญธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ เป็นนิยานิกธรรม จึงเป็นธรรมที่ควรแก่ผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อธรรมแท้ที่เดียว ธรรมเหล่านี้อันวิญญูชนท่านนั้นจะ รู้แจ้งได้เฉพาะตนเพราะท่านเหล่านั้นท่านปฏิบัติธรรม บรรลุธรรมที่ควรรู้ควรเห็น

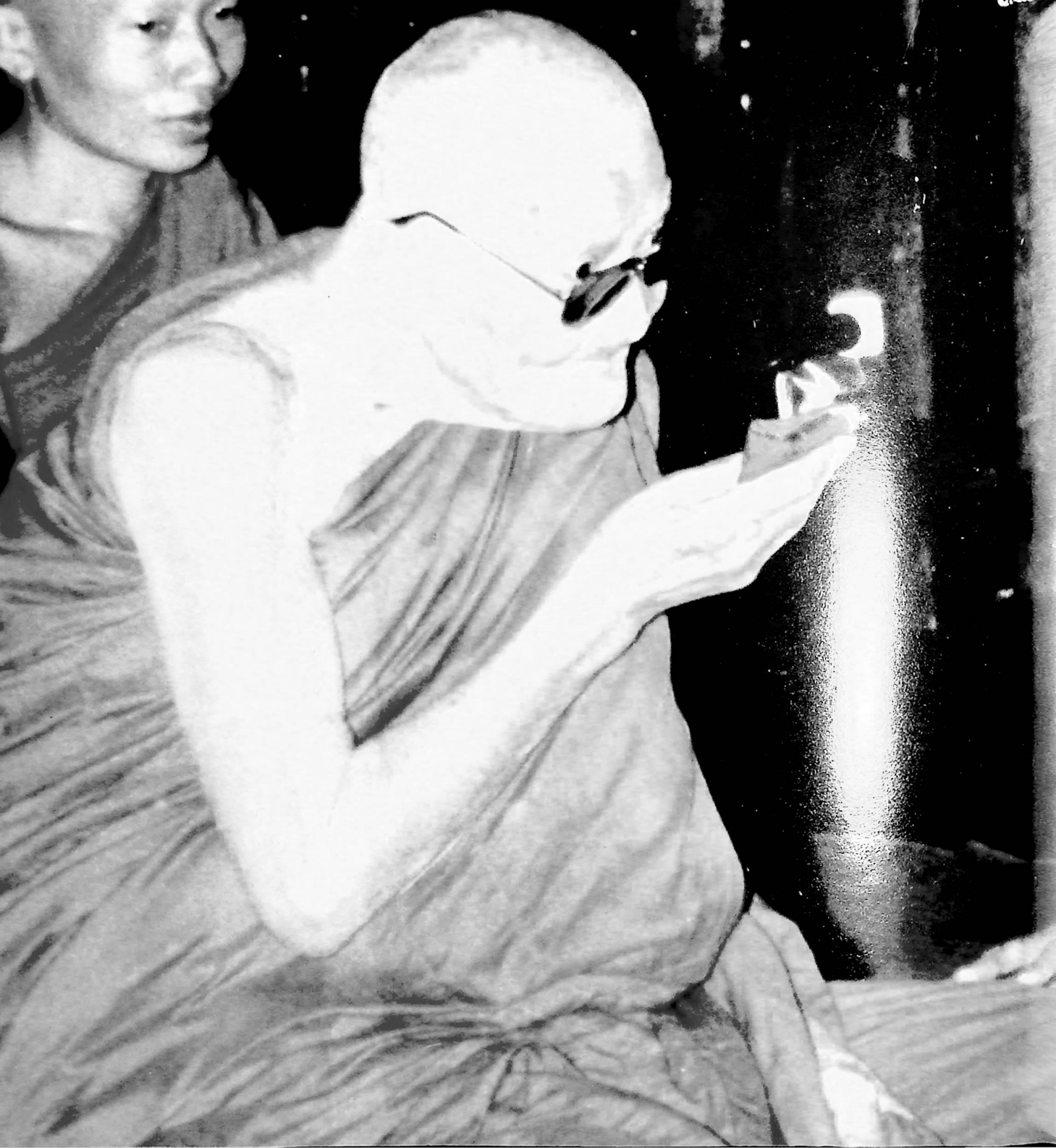

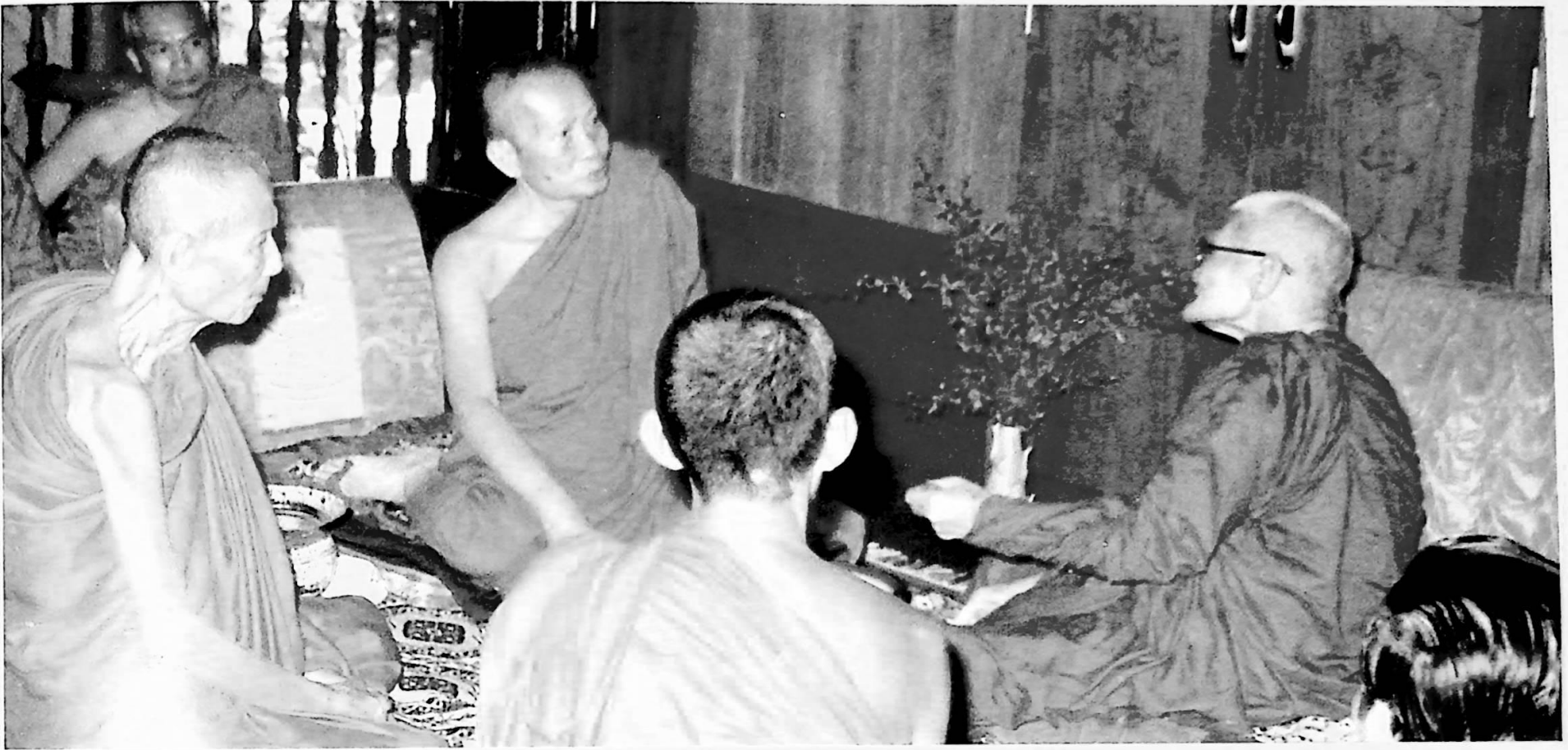

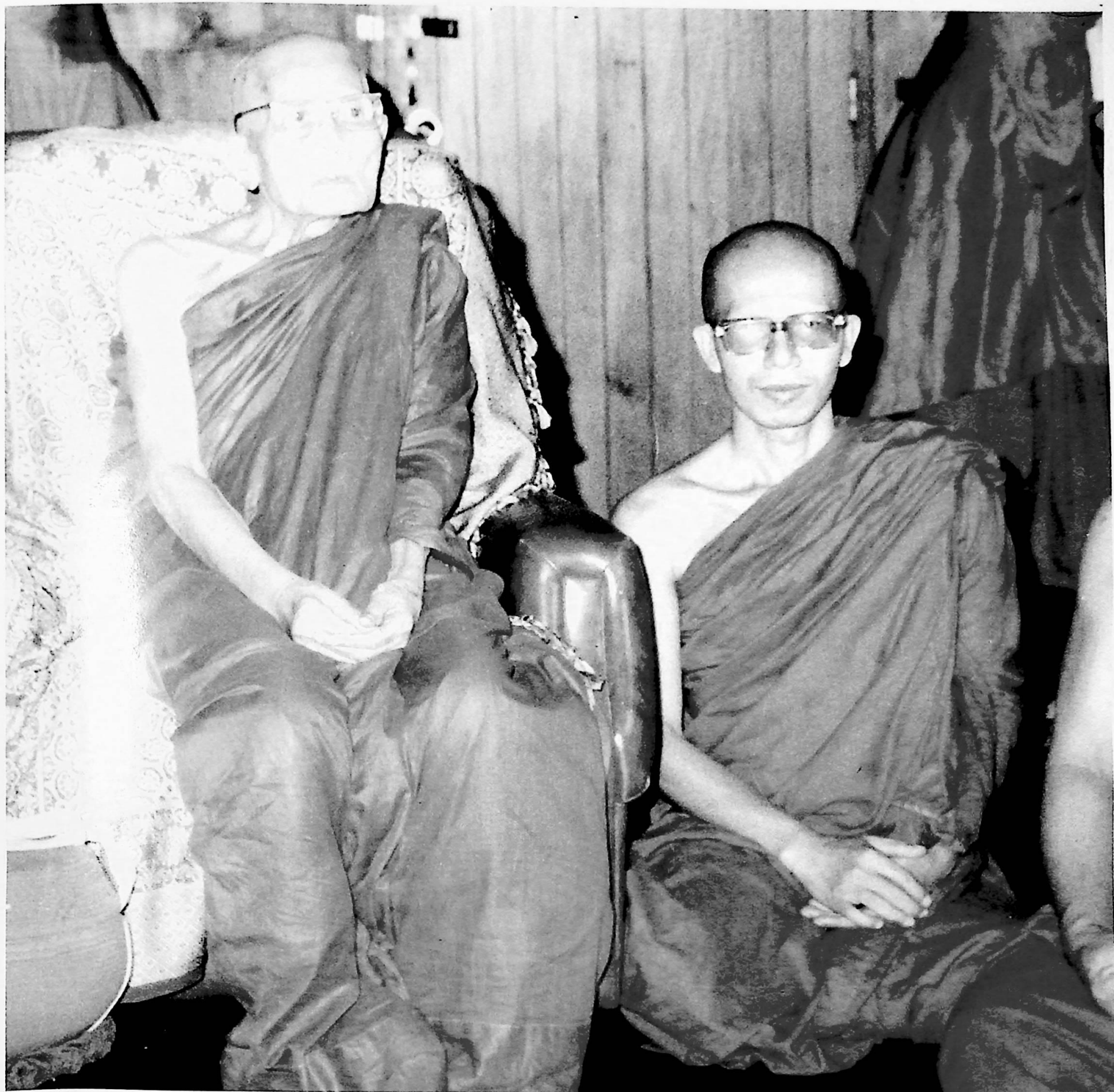

หลวงปู่แหวนสุจิณฺโณ
ขณะปลงศพ

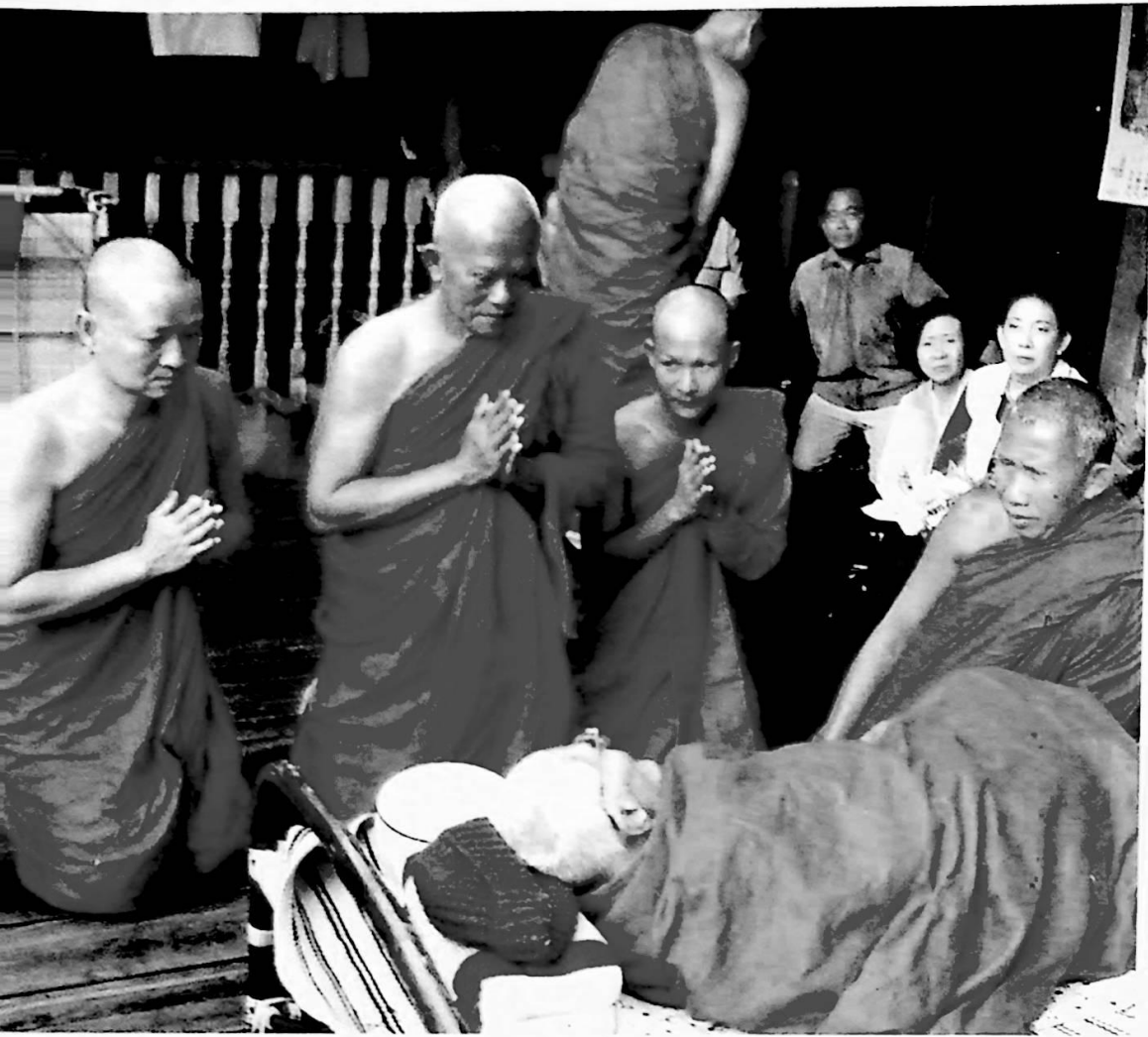

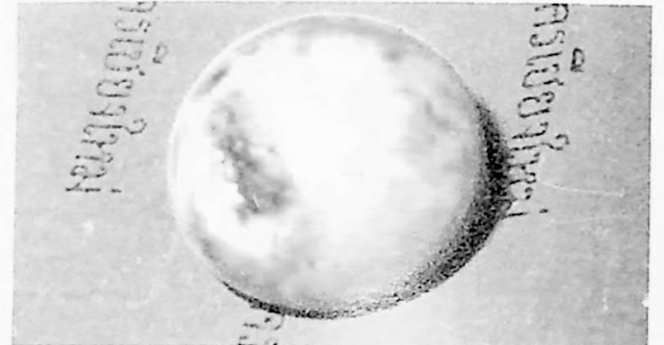

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ และ พระวิบูลธรรมาภรณ์

แก้วตาทองปู่แหวน สุจิณฺโณ ผ่าตัดดอกที่วัดดอยแม่ปิ้ง
วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๒๓ เวลา ๐๕.๕๖ น.

ภาพห้วงกระดูโคนขาขวาของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ผ่าตัด
วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๖ เวลา ๑๕ นาฬิกาเศษ ณ โรงพยาบาล
มหาราชนครเชียงใหม่

อาคารสุจิณฺโณ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่

จำพรรษาที่คอยนะโม

หลวงปู่ขาว อนาลโย

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อหลวงปู่แหวนลงไปพยาบาลท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ จนใกล้วันเข้าพรรษา ได้กราบลาท่านเจ้าคุณกลับเชียงใหม่ เพื่อหาที่จำพรรษา เมื่อเดินทางมาถึงถ้ำแก่งหลวงก็ได้พบหลวงปู่ขาว อนาลโย ซึ่งเป็นศิษย์หลวงปู่มั่นด้วยรูปหนึ่ง และได้ร่วมเดินทางไปรับเมตตาธรรมจากหลวงปู่มั่น ที่ป่าเมี่ยงห้วยทราย อำเภอฟัว เชียงใหม่ ณ ป่าเมี่ยงห้วยทรายนี้ ท่านอาจารย์ใหญ่ได้เมตตาสั่งสอน ย้ำอุบายแนวปฏิบัติทุกวัน การแสดงธรรมของท่านแต่ละครั้งใช้เวลาการแสดงไม่นานนัก แต่ธรรมที่ท่านแสดงออกล้วนเป็นธรรมภาคปฏิบัติล้วน ๆ ละเอียดไปตามขั้นตอนของสารธรรม ทำให้ผู้ฟังหายสงสัยในข้อปฏิบัติของตน ๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ ทำให้เกิดความมุ่งมั่นมานะพยายามประกอบความเพียรกันอย่างเต็มความสามารถ การได้ฟังธรรมจากครูอาจารย์แต่ละครั้งเหมือนกับได้เพิ่มพลังธรรมะเข้าไปอีก ดังนั้นในด้านภาวนาต่างองค์ต่างก็เร่งความเพียรกันอย่างไม่ทอดยอเต็มความสามารถของตน ไม่ขาดวรรคขาดตอน ทั้งกลางวันกลางคืนวันเฉพาะเวลาหลับเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ สติสัมปชัญญะจึงมีกำลังอยู่เสมอ เป็นการประกอบชาคริยานุโยคโดยแท้การอยู่ร่วมกับท่านอาจารย์ใหญ่คราวนั้นจึงเป็นสัปปายะหลายอย่างคือ บุคคลก็สัปปายะ เพราะสธรรมมีกลิ่นเป็นผู้ปฏิบัติธรรมด้วยกัน ชาวบ้านเขาก็ไม่มารบกวนสถานที่ก็สัปปายะเพราะเป็นป่าเขาลำเนาไพรบรรยากาศเยือกเย็นสงบวิเวกวังเวง อาหารก็สัปปายะเพราะมีพอฉันยังอดภาพให้เป็นไปได้ไม่ขาดแคลนธรรมก็สัปปายะ เพราะผู้แสดงธรรมท่านก็ย้ายลงในธรรมปฏิบัติ ในสารธรรมอันเป็นวิมุตติธรรม วิโมกขธรรม ซึ่งจุดอันควรละบอกจุดอันควรเจริญ ยิ่งใกล้วันเข้าพรรษาท่านได้แสดงทางปฏิบัติย้ายลง

เป็นจุด ๆ เป็นขั้นตอนตามการเจริญมรรคปัญญา
เท่านั้น

ครั้งใกล้จะเข้าพรรษา ท่านอาจารย์ใหญ่สั่งว่า
ให้แยกย้ายกันหาที่จำพรรษา จะมาจำพรรษาอยู่
ในป่าเมี่ยงห้วยทรายทั้งหมดไม่ได้ เพราะจะเป็น
ภาระแก่ชาวบ้านเขา สมัยนั้นป่าเมี่ยงห้วยทรายมี
บ้านอยู่ ๕-๖ หลังคาเรือน อาศัยการทำสวนเมี่ยง
และหาของป่ามาขายเป็นหลักในการทำมาหาเลี้ยง
ชีพ การเข้าออกแต่ละครั้งก็ลำบาก เพราะทางเป็น
ห้วยเป็นเขา ลำบากทั้งคนทั้งสัตว์ที่ใช้ในการต่าง
ของ

เมื่อท่านอาจารย์ใหญ่ มีความประสงค์เช่นนั้น
หลวงปู่ขาวและหลวงปู่แหวน ได้ปรึกษากันว่าจะ
ไปจำพรรษาที่ป่าเมี่ยงขุนบัง เพราะสถานที่นั้น
เป็นที่เหมาะสมกับการบำเพ็ญภาวนาเนื่องจากภูมิ
ประเทศเป็นป่าเขา มีหมู่บ้านพอได้อาศัยโคจรบิณฑ
บาต บรรยากาศสงบเยือกเย็นไกลจากเสียงและผู้คน
ที่จะไปมารบกวน การไปมาก็ไม่ลำบากมาก
นัก ถ้าจะมาหาอาจารย์ใหญ่เวลาออกพรรษาแล้ว
เดินทางมาตามป่าเขาลัดเลาะมาใช้เวลาเดินทาง
ประมาณ ๔-๕ ชั่วโมง ก็จะมาถึงที่อยู่ของท่านอาจารย์
ใหญ่ได้ เมื่อปรึกษากันเป็นที่เรียบร้อย จึงจัดบริหาร
และเข้าไปกราบลาท่านอาจารย์ใหญ่ แล้วเดินทาง
มาทางแม่บึงไปทุ่งบวกร้าว เดินเข้าป่าลัดไปตาม
ทางที่ไปยังป่าเมี่ยงขุนบัง ซึ่งทางบางแห่งก็ข้ามห้วย
ไปหลายแห่ง บางแห่งก็ขึ้นเขาไป กว่าจะไปถึงป่า
เมี่ยงขุนบังใช้เวลาในการเดินทางประมาณ ๔-๕
ชั่วโมง

พอไปถึงที่หมายแล้วต่างองค์ต่างก็แสวงที่อยู่
ของตน เมื่อเลือกหาสถานที่ได้ตามความพอใจของ
ตนแล้ว พวกชาวบ้านได้ช่วยกันปลูกสร้างกุฏิชั่วคราว

พระครูปลัดเมธาวังษ์ หลวงปู่ขาว อนาลโย และพระธรรมบัณฑิต

คราวให้ พอกันแตกกันฝนได้บ้าง อากาศบริเวณนี้มีความชื้นสูง เพราะพื้นที่เป็นชอกเขามีกุเขาล้อมรอบทุกด้านเหมือนอยู่ในกันกระทะ เวลาฝนตกน้ำไหลมาจากภูเขาทุกทิศทุกทาง บริหารเวลาเปียกมักแห้งช้า เนื่องจากแสงแดดส่องเข้าไม่ถึงป่าเขาโดยทั่วไปเป็นป่าดงดิบ จึงหนาแน่นไปด้วยไม้เนื้อใหญ่หนาพรรณ และสัตว์ป่านานาชนิดส่งเสียงเจื้อยแจ้ว ทั้งกลางวันและกลางคืนไม่ขาดระยะ ฟังแล้ววิเวกวังเวงยิ่งนัก เป็นการเตือนสติของผู้บำเพ็ญธรรมได้เป็นอย่างดี

เมื่อเข้าพรรษาแล้ว ต่างก็ตั้งใจเร่งความเพียรกันอย่างเต็มที่ โดยไม่ทอดทิ้งปล่อยเวลาให้ผ่านไป โดยเปล่าประโยชน์ ความก้าวหน้าทางด้านจิตภาวนาก็เป็นไปโดยราบรื่น การพิจารณาธรรมก็ได้อุปมาแปลก ๆ ดี การพิจารณาธรรมในเวลาภาวนาจึงละเอียดสุขุม ไปตามขั้นตอนของสมาธิและปัญญาที่ขุดค้นขึ้นมา ถ้ามีการขัดข้องบ้างต่างก็ช่วยกันแก้ไข

ถึงอย่างนั้นบรรดาสรรพกิเลสทั้งหลาย ที่มีนอนอยู่ในชั้นธันดานมานาน ในสังสารวัฏมีความเกิดเป็นอนกนั้น เมื่อมันเห็นว่าเราเอาจริงเอาจังต่อมัน มันก็เอาจริงกับเราเช่นเดียวกัน เนื่องจากสภาพของจิตใจของคนนั้น เคยถูกอาสวกิเลสครอบครองอยู่นานหลายภพหลายชาติ เมื่อมาถูกความเพียรเร่งเร้าเข้า บางครั้งก็ดูเหมือนจะก้าวหน้าไปด้วยดี แต่ถ้าความเพียรลดหย่อนอ่อนกำลังลงเมื่อใด เมื่อนั้นจิตใจเป็นไออุ่นอ่อนผ่อนเข้าหากิเลสกิเลสสาละวันที ตามวิสัยของจิตที่มีหน้าที่รับอารมณ์ ซึ่งยังขาดสติปัญญาเป็นเพื่อนสอง

การที่จะผูกให้มันอยู่ในปัจจุบันด้วยภาวนานั้นแสนยาก ถ้าเราผูกหนักด้วยความเพียรมันก็ทำเป็น

อ่อนกำลัง ถอยเข้าไปสู่ภายในเป็นที่กำบังยึดเป็นฐานสงบนิ่งอยู่ ดูเหมือนไม่มีอะไรจะเป็นอันตรายเหมือนท้องทะเลอันราบเรียบในเวลาปราศจากลมและคลื่นฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าต้องมีชั้นเชิงในการรุกรการรับการถอย ตามกระบวนการของศัตรูผู้เชี่ยวชาญในการเชิงรบ

ผู้ภาวนาจะต้องรอบคอบเอาใจใส่ในข้อวัตรปฏิบัติของตน สำรวมระวังในสิกขาบทน้อยใหญ่ ไม่ล่วงละเมิดแม้เป็นโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาในธุดงค์วัตรกิจสามอย่างคือ

การงานอันใดอันหนึ่งที่ย่อหย่อนหนึ่ง
ข้อวัตรปฏิบัติอันใดที่เจือไปด้วยโทษหนึ่ง
พรหมจรรย์คือความดีอันใดที่ทำไปด้วยความไม่เต็มใจหนึ่ง
กิจทั้งสามนั้นจะหวังผลในความสำเร็จได้ยาก มีแต่ความผิดหวังความล้มเหลว นั่นแหละเป็นผลตอบแทนต่อผู้ประกอบกิจเหล่านั้น

ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านจึงรับว่า อินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่ละอย่างเป็นปฏิกิริยาที่ต้องระวังรักษา ถ้าสามารถรักษาอินทรีย์ทั้ง ๕ ได้ ผู้นั้นก็จะรักษาพรหมจรรย์ได้ ถึงความเจริญองกามไพบุลย์ในพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า อินทรีย์ทั้ง ๕ นี้แล เป็นหนทางเดินทัพของข้าศึกคือกิเลส อายุตนะทั้ง ๖ เป็นที่ปฏิบัติการจิตวิทยาของข้าศึก จิตนี้เป็นฐานทัพใหญ่อันแข็งแกร่ง ข้าศึก กิเลสทั้งสามคือ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นแม่ทัพใหญ่ของข้าศึก อวิชชาคือจอมจักรพรรดิของข้าศึก ผู้ปฏิบัติเหมือนผู้ที่ทำสงครามกับข้าศึก ผู้เชี่ยวชาญในเชิงรุกและเชิงรับ

ตามปกติจิตของคนเรานั้น ถ้าอยู่สถานที่ที่มี รูป

เสียง กลิ่น รส โภภุฑพะ และธรรมารมณ์ทั้งหลาย อันเป็นส่วนอิฏฐารมณ์ ย่อมเป็นที่ถูกใจชอบใจเป็นที่ปรารถนากันทุกคนอยู่แล้ว แต่ถ้าเมื่อใดเราหลีกเลี่ยงไปอยู่ที่ไกลจากอารมณ์เหล่านั้น ในเวลาเช่นนั้น จิตของเราจึงจะแสดงพฤติกรรมออกมา

จิตเราตามปกติมันก็จะปรุงแต่งไปเป็นอดีตบ้างอนาคตบ้าง ตามปกตินิสัยที่ท่านกล่าวไว้ว่า “จิตนี้เที่ยวจาริกไปในที่ไกล เทียวไปดวงเดียว ไม่มีสรณะ มีคูหาเป็นที่อาศัย” อารมณ์ใดที่เคยได้รับในอดีตจิตก็จะวิ่งหาอารมณ์นั้น อารมณ์ใดที่ยังไม่เคยได้รับสัมผัสถูกต้อง จิตก็จะสร้างมโนภาพเป็นอนาคตขึ้น อันนี้แหละคือข้อต่อรองหรือเงื่อนไขของมันมันวิ่งไปอารมณ์เหล่านี้จนกลายเป็นอันตรายต่อเรา กลายเป็นกิเลสสมาทิมแทงเรา เพราะฉะนั้น ข้าศึกผู้ชาญฉลาดที่คอยระวังความเราอยู่ ก็คือจิตซึ่งเป็นมัจฉาทิฏฐินั่นเอง

ผู้ภาวนาเป็นผู้ทำสงครามกับข้าศึก จำต้องอบรมพลัง ๕ ให้เกิดขึ้น อบรมอินทรีย์ ๕ ของตนให้แก่กล้า

ด้วยใช้กำลังทั้ง ๕ นี้คือ กำลังศรัทธา กำลังความเพียร กำลังสติ กำลังสมาธิ กำลังปัญญา ใช้กำลังทั้ง ๕ นี้เข้าไปอุดหนุนจิตที่พองตัวของข้าศึก ในทวารทั้ง ๕ คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใช้กำลังทั้ง ๕ นี้เข้าไปทำลาย ข่ายงานจิตวิทยาของข้าศึก ในอายตนะทั้ง ๖ คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่ออบรมพลังทั้ง ๕ นี้

ให้เกิดขึ้นเมื่อใด อินทรีย์ทั้ง ๕ ก็จะถึงความแก่กล้า เมื่อนั้น อินทรีย์ทั้ง ๕ ซึ่งเคยเป็นที่เดินทัพของข้าศึก เมื่อถูกกำลังทั้ง ๕ เข้าไปปิดกั้น ก็จะถูกควบคุม โดยสติและปัญญา อายตนะทั้ง ๖ ซึ่งเคยเป็นที่ปฏิบัติการจิตวิทยาของข้าศึก ก็จะถูกยึดและถูกควบคุม โดยสติและปัญญาเช่นเดียวกัน

ดังนั้นถ้าจะเปรียบเทียบกับกำลังรบ พลังทั้ง ๕ สัทธาพลังก็เหมือนยุทธโศปกรณ วิริยพลังเหมือน ทแกลัwthหารผู้ที่รับการฝึกหัดมาดีแล้ว สติพลังเหมือนเสนาริการผู้วางแผนในการยุทธ สมาธิพลังเหมือนหนึ่งกองเสบียงยุทธปัจจัยส่งกำลังบำรุง ปัญญาพลังเหมือนหนึ่งผู้บัญชาการรบ

ทางเดินของกองทัพคือมรรค ๖ ได้แก่กาย และใจของเราเอง กายและใจนี้เป็นบ่อเกิดของอินทรีย์ ๕ และอายตนะ ๖ บรรดาสรรพกิเลสทั้งหลายเกิดขึ้นที่กายและที่ใจนี้ เหตุนี้ จึงกล่าวว่า อินทรีย์ ๕ อายตนะ ๖ เป็นทางเดินทัพของข้าศึกและเป็นที่ปฏิบัติการจิตวิทยาของข้าศึก เมื่อผู้ปฏิบัติภาวนาท่อมกำลังทั้ง ๕ พร้อมด้วยสัมปยุตธรรมซึ่งเกิดพร้อมกับพลัง ๕ คือ อธิปไตย ๔ โพชฌงค์ ๗ มรรค ๘ ลงไป ทางเดินทัพของข้าศึกก็ดี ที่ปฏิบัติการจิตวิทยาก็ดี ก็ต้องถูกปิดกั้นและถูกยึดถูกทำลาย ตัวของข้าศึกเมื่อถูกปิดกั้นทางเดินทัพหมดแล้ว จึงจำเป็นต้องถอยเข้าสู่ฐานทัพใหญ่ยึดเป็นที่มั่นสงบนิ่งอยู่ ไม่ยอมส่งกำลังออกมาต่อสู้ ดูสงบไม่มีข้าศึกศัตรูฉะนั้น

นั่นคือพระโยคาวจรเจ้าผู้พิจารณาส่วนที่เป็นรูปธรรม จนหายสงสัยในเหตุและผลแล้ว กิเลสส่วนหยาบก็จะถูกกำจัดออกไป ยังเหลืออยู่เฉพาะส่วนที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นที่อาศัยของกิเลสจำพวกที่เป็นอนุสัยนอนสงบนิ่งอยู่ภายใน อันเปรียบด้วยข้าศึกผู้ถูกตีถอยร่นหนีเข้าสู่ฐานทัพฉะนั้น ถ้าผู้บัญชาการรบไม่หลงกลข้าศึก ล้อมฐานไว้ให้มั่นคงแล้ว บำรุงทแกล้วทหารแล้วยกเข้าตีฐานทัพใหญ่เป็นครั้งสุดท้าย ก็จะยึดได้ฐานทัพทำลายข้าศึกได้จนหมดสิ้นโดยแท้ พระโยคาวจรผู้เจริญปัญญาพิจารณาขั้นธัมมเป็นส่วนรูปธรรมจนหายสงสัยแล้ว ปัญญาซึ่งทำหน้าที่อยู่นั้นก็จะอ่อนกำลังลง การพิจารณาจะไม่แจ่มแจ้งชัดเจน จำต้องอบรมปัญญาด้วยการเข้าหาความสงบใหม่ เมื่อพักจิตอยู่ในความสงบพอแก่ความต้องการแล้ว ค่อยพิจารณาขั้นธัมมเป็นส่วนนามขั้นต่อไป

บรรดาสรรพกิเลสน้อยใหญ่ทั้งหลาย ซึ่งมีวิชาเป็นมูลรากอันเปรียบด้วยข้าศึกน้อยใหญ่ นายทัพ

นายกองและจอมจักรพรรดิ ที่สงบนิ่งเป็นอนุสัยอยู่ในจิตอันเปรียบด้วยฐานทัพใหญ่นั้น เมื่อถูกสติปัญญานันมีกำลังซึ่งเกิดพร้อมด้วยสัมปยุตธรรมเป็นเอกสมังคี เข้าประหัตประหารเช่นนี้แล้ว ก็จะถูกกำจัดถูกทำลายไปจนหมดสิ้น ไม่มีเชื่อที่จะนำไปเกิดในภพใหม่ต่อไป เหมือนไฟที่หมดเชื้อดับมอดไปไม่มีอะไรเหลืออยู่ฉะนั้น

จิตประเภทนี้กระมังที่พระบาลีท่านว่า กามาสวาปี จิตต์ วิมุจจิตถ ภวาสวาปี จิตต์ วิมุจจิตถ อวิชาสวาปี จิตต์ วิมุจจิตถ

ส่วนจิตที่ถูกสติปัญญาฟอกจนหมดกิเลสส่วนหยาบแล้ว เหลืออยู่เฉพาะกิเลสส่วนที่เป็นอนุสัยอันเป็นส่วนละเอียด นอนสงบนิ่งอยู่ในสันดาน ยังไม่ถูกกระทบอยู่ตราบใด มันก็จะสงบนิ่งอยู่ตราบนั้น จิตประเภทนี้กระมังที่พระบาลีท่านว่า ปภัสสรमितถิกุขเว จิตต์

พระบาลีเรียกสภาวะจิตทั้งสองนั้นต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ภาวจิตดวงแรกที่ท่านใช้คำว่า วิมุติจิต หมายความว่าจิตที่หลุดพ้น ท่านขยายคำว่า วิมุติจิต ออกไปว่า ได้แก่จิตที่หลุดพ้นจากอาสวะที่เนื่องด้วยกาม จิตที่หลุดพ้นจากอาสวะที่เนื่องด้วยภพ จิตที่หลุดพ้นจากอาสวะที่เนื่องด้วยอวิชา คงจะเป็นจิตประเภทนี้กระมังที่วงการกรรมฐานท่านเรียกว่า ฐิติภูต

ส่วนภาวจิตดวงที่สองนั้น ท่านใช้คำว่า ปภัสสร ซึ่งท่านผู้รู้เรียกกันว่า จิตสะอาด จิตมีรัศมีชานออก เพราะจิตดวงนี้มีชวนวิถิไวต่อความรู้มาก แต่เพราะเป็นวิกขัมภณวิมุติจิต ยังเป็นกุปธรรม ความรู้จึงมิใช่เป็นวิชาวิมุติ ท่านจึงเรียกว่า จิตสะอาด มีรัศมีชานออก

แต่ของที่สะอาดมิได้หมายความว่า ไม่มีความสกปรกอยู่เลย ความสกปรกยังคงมีแทรกอยู่ในวัตถุ นั้นเอง แต่มันมีน้อยจนไม่ปรากฏด้วยสายตา หรือมีมากแต่ตกตะกอน ตัวอย่างเช่นน้ำสะอาด กับน้ำบริสุทธิ์ ไม่เหมือนกัน

น้ำสะอาดหมายถึงน้ำที่มีมวลสารอื่น ๆ เจือปนอยู่น้อย จนไม่สามารถจะทำอันตรายต่อสีของน้ำให้กลายเป็นสีอื่นไป

ส่วนน้ำบริสุทธิ์นั้น หมายถึงน้ำที่ไม่มีมวลสารอย่างอื่นเจือปนอยู่เลย คงมีเฉพาะสารที่เป็นองค์ประกอบของน้ำเท่านั้น

เมื่อออกพรรษาแล้ว หลวงปู่มั่นพร้อมด้วยท่านพระอาจารย์พร สุมโน ได้ตามไปสมทบหลวงปู่แหวน และหลวงปู่ขาว ที่ป่าเมี่ยงขุนบัง ซึ่งต่อมาท่านพระอาจารย์เทศก์ (ปัจจุบันนี้ท่านดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ที่พระนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์) และท่านพระอาจารย์อ่อนสี ได้ตามขึ้นไปอีกเช่นกัน เมื่อพระไปอยู่กันหลายรูปเกรงว่าจะเป็นภาระแก่ชาวบ้าน จึงแยกย้ายกันออกไปวิเวกบริเวณใกล้เคียง จะมาร่วมกันเฉพาะวันอุโบสถ ฟังสวดปาฏิโมกข์ หลังจากนั้นรับการอบรมจากท่านอาจารย์ใหญ่แล้วก็กลับไปอยู่ที่อยู่ของตน ใกล้วันเข้าพรรษา หลวงปู่แหวน หลวงปู่ขาว ได้กราบลาท่านหลวงปู่มั่นกลับออกมาจำพรรษาอยู่ที่ดอยนะโม หรือดอยน้ำมัวหรือดอยนะโม ซึ่งเมื่อท่านอาจารย์พร สุมโน รู้เข้าจึงขอตามออกมาจำพรรษาด้วย

ก่อนที่จะเตรียมตัวเดินทางออกมา ได้เข้าไปกราบลาท่านอาจารย์ใหญ่ ท่านได้เตือนสติว่า “เออ ไปแล้วอย่าไปทิ่มแทงกันด้วยหอกด้วยดาบนะ” ซึ่งต่างก็ไม่เข้าใจในความหมายของคำเตือนของท่าน เมื่อกราบลาท่านแล้วจึงเดินทางออกมาที่ดอยนะโม บ้าน

ทุ่งบวกร้าง ซึ่งเป็นเทือกเขาเดียวกับดอยแม่บึง อยู่ไม่ห่างกันนัก ไปมาหากันได้อย่างสบาย ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒๐ นาที ส่วนท่านอาจารย์ใหญ่ และองค์อื่น ๆ คงจำพรรษาอยู่ในป่าเมี่ยงขุนบึงนั้น สำหรับท่านอาจารย์ใหญ่ท่านจำพรรษาอยู่ใกล้ถ้ำฤาษี ชาวบ้านสร้างกุฏิชั่วคราวถวายให้อยู่จำพรรษา ณ ที่นั้น

การจำพรรษาอยู่ดอยนะโมในพรรษานั้น เป็นไปด้วยความเรียบร้อย การภาวนาไม่มีอุปสรรค

จิตคงก้าวหน้าดี เกิดอุปายทางธรรมแปลก ๆ หลายอย่าง ต่อเมื่อออกพรรษาแล้ว วันหนึ่งมีทายกนำผ้ามาถวายเพื่อให้ตัดเย็บเป็นจีวร เมื่อได้รับผ้ามาแล้ว ต่างก็ช่วยกันตัด แต่พอลงมือตัดเข้าเท่านั้น เกิดความเห็นไม่ลงกัน บ้างก็ว่าเอาขนาดเท่านั้นเท่านี้จึงจะพอดี เมื่อมีความเห็นไม่ตรงกันก็มีการโต้แย้งกันขึ้นกลายเป็นเอาแพ้เอาชนะกัน คำสั่งของท่านอาจารย์ใหญ่ที่เตือนมาว่า “อย่าไปทิ่มแทงกันด้วยหอกด้วยดาบนะ” จึงแจ่มแจ้งขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมแต่อย่างใด

ขณะที่หลวงปู่แหวนกำลังเดินจงกรมอยู่หนึ่งเอง ก็เห็นหลวงปู่ขาวเดินถือไม้กวาดตรงเข้ามาหา เมื่อถึงทางจงกรมหลวงปู่ขาวก็กวาดลงไปทางเดินจงกรม กวาดไปจนถึงที่หลวงปู่แหวนกำลังเดินอยู่ พอหลวงปู่แหวนเดินเข้ามาก็กวาดไปที่เท้าของหลวงปู่แหวน กวาดไปกวาดมาอยู่ที่เท้าอย่างนั้นเอง เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นเช่นนั้น จึงพิจารณาเห็นว่าเหตุเกิดมาจากอะไร จึงนึกได้ว่าคงจะเป็นตอนที่เรากวาดเสียงที่กวาดบริเวณเมื่อครู่นี้ คงจะไปกระทบจิตขณะที่นั่งภาวนา จึงทำให้เกิดความโกรธขึ้น แต่ก็ไม่ได้ถือกันและกัน เพราะต่างก็รู้จักอภัยเสียใจของกันและกันเป็นอันดี

พอออกพรรษาแล้วแคว้น (ก่านัน) มี ขึ้นมาหาที่ดอยนะโมบอกให้ทราบว่ามีธูระจะเข้าไปป่าเมี่ยงขุนบึง มีอะไรจะสั่งหรือต้องการสิ่งใดบ้าง หลวงปู่แหวนและหลวงปู่ขาวจึงพูดกับแคว้นว่ามีป่าเมี่ยงกิติแล้ว ขากลับให้รับเอาภูเขาใหญ่ของเราลงมาด้วย ซึ่งแคว้นมีก็รับคำ เมื่อแคว้นมีขึ้นไปถึงป่าเมี่ยงทำธูระส่วนตัวเสร็จแล้ว เข้าไปกราบนมัสการหลวงปู่มนักราบเรียนให้ท่านทราบว่า หลวงปู่แหวนและหลวงปู่ขาวนิมนต์ให้กลับออกไปที่ดอยนะโม ทุ่งบวกร้าง

และบอกให้ตนรับลงไปพร้อมกัน ซึ่งหลวงปู่มนักรับไม่ขัดข้อง เก็บบริขารเสร็จ แคว้นมีสะพายบาตรได้ออกเดินทางมาพร้อมกัน

เมื่อท่านอาจารย์ใหญ่มาถึงแล้ว ต่างก็เข้าไปกราบนมัสการ ตอนนั้นยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น ตกเย็นภายหลังจากทำกิจวัตรเสร็จแล้ว ต่างก็เข้าไปกราบนมัสการเพื่อฟังธรรมตามที่เคยปฏิบัติมา แต่ก็ไม่มีใครกล่าวกราบเรียนให้ท่านทราบเกี่ยวกับการขัดแย้งกัน ต่างองค์ ต่างก็รื้อสรวงวนทำที่อยู่ การแสดงธรรมของท่านครั้งแรกก็ดูไม่มีอะไร พอท่านแสดงไปได้ครู่เดียวเท่านั้น เสียงการแสดงธรรมของท่านเริ่มหนักแน่นเอาจริงเอาจัง เต็มไปด้วยค้อนที่ท่านประเคนตอกย้ำลงไปทีหัวใจ ท่านย้ำถึงหมู่คณะที่ขัดแย้งกันว่า รังแต่จะถึงกาลวิบัติ ไม่ยังหมู่คณะให้เจริญ ไม่ยังหมู่คณะให้มั่นคงถาวร ไม่ยังหมู่คณะให้ตั้งอยู่ได้นาน แสดงอานิสงส์ของความสามัคคี เพราะมีทฎฐิสามัญญูตาร่วมกัน จบลงด้วยการชี้จุดที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง คือการถือเอาแต่ความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ ไม่เคารพความรู้ความเห็นของผู้อื่น

เป็นอันว่ากัณฑ์เทศน์ของท่าน ท่านตั้งภาสิตเอาไว้ตั้งแต่สามเดือนที่แล้วมา จึงมาอธิบายเอาตอนออกพรรษาแล้วนี้เอง เมื่อท่านแสดงธรรมจบลงท่านก็พูดคุยธรรมดา ทำเป็นเหมือนไม่มีอะไร พูดคุยถามโน่นถามนี่ เมื่อต่างองค์ต่างก็หายจากการสลับเพราะถูกตีด้วยธรรมอาวุธแล้ว ก็เข้าไปกราบขอขมาโทษต่อท่าน รับสารภาพผิดกับท่าน ซึ่งท่านเองก็ไม่ได้แสดงอาการอะไรออกมาให้เห็นผิดสังเกต อุปายการแสดงธรรมกิติ การวางตัวกิติ การพูดจาปราศรัยกิติ เป็นกุสโลบายเฉพาะองค์ท่าน ยากที่ศิษย์ทั้งหลายจะสังเกตติดตามได้ทัน จะหาผู้ปฏิบัติได้อย่างองค์ท่านนั้นยากแท้

จำพรรษาที่ถ้ำเชียงดาว (พ.ศ. ๒๔๘๖)

ป่าเทือกเขาเชียงดาวเป็นรมณีสถานสำหรับนักปฏิบัติธรรม จนถึงกับหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้บอกแก่บรรดาศิษย์ว่า สถานที่เหล่านี้เป็นมงคลสำหรับผู้ปฏิบัติ ในประเทศไทยเชียงดาวนับเป็นหนึ่งใน เพราะเชียงดาวมีภูเขาสลับซับซ้อน มีถ้ำหลายแห่ง เฉพาะถ้ำหลวงเองนั้น มีถ้ำอยู่ภายในอีกมากแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งล้วนเหมาะแก่ผู้บำเพ็ญเพียรทั้งสิ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งยังอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ การจำพรรษาอยู่เชียงดาวพรรษานั้นมีจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๓ รูปคือ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ และหลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม การจำพรรษาไม่ได้อยู่ในที่แห่งเดียวกัน ต่างแยกย้ายกันหาที่จำพรรษาให้เหมาะแก่ความสะดวกของตน ๆ กล่าวคือท่านอาจารย์ใหญ่ท่านอยู่ในถ้ำหลวง หลวงปู่ตื้ออยู่ถ้ำปากเพียง หลวงปู่แหวนขึ้นไปจำพรรษาอยู่ที่ต้นธารน้ำไหล วันพระ ๘ ค่ำและวันพระ ๑๕ ค่ำ จึงมาประชุมฟังธรรมและทำอุโบสถบวชปาริสุทธิต์ วันปกติเมื่อฉันเสร็จแล้ว ทำกิจวัตรเสร็จแล้ว ต่างก็ไปอยู่ที่ของตน ในปีนั้นเกิดโรคระบาดแก่ชาวบ้านอย่างรุนแรง ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็ประกอบมัจฉาชีพกันอย่างไม่เกรงกลัวบาปกรรม และกฎหมายบ้านเมืองอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน มีการลักขโมย ปล้นฆ่ากันไม่เว้นแต่ละวัน การลักโคกระบือเขามาฆ่านั้นมีเป็นประจำ การเกิดโรคระบาดก็ทำให้มีผู้คนล้มตายกันเกือบทุกวัน บางวันมีการตายถึง ๒ ศพ ๓ ศพก็มี ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนกันมาก ไม่เป็นอันทำมาหากิน ไหนจะหวาดกลัวโรคระบาด ไหนจะหวาดกลัวพวกขโมย พวกปล้น เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนที่พึ่งก็คือพระ เป็นธรรมดาของชาวพุทธ ท่านอาจารย์ใหญ่ท่านสั่งให้ช่วยกันแผ่เมตตา ท่านกล่าวว่าให้อยู่ด้วยเมตตาต้องแผ่เมตตาให้มาก ๆ ดังนั้นต่างองค์กรก็ต่างแผ่เมตตาตามคำบอกของท่านอาจารย์

ใหญ่ แต่เป็นที่น่าประหลาดคือยิ่งแผ่เมตตามากเท่าไร ความวิบัติของชาวบ้านยิ่งมากขึ้นเป็นทวีคูณ ต่อมาท่านอาจารย์ใหญ่ท่านพิจารณาทราบมูลเหตุว่าเป็นเพราะกรรมของเขา ไม่มีใครสามารถจะช่วยให้ท่านจึงบอกว่าถึงจะแผ่เมตตาอย่างไรก็ช่วยเขาไม่ได้ มันเป็นกรรมของเขาเอง โรคระบาดครั้งนั้นเกิดอยู่เป็นเดือนจึงสงบลง คร่าชีวิตชาวบ้านไปหลายสิบล้าน ส่วนการลักการปล้นนั้น ท่านอาจารย์ใหญ่ก็เทศน์

แนะนำสั่งสอนให้รู้จักโทษของการประพฤติกุจจริต แนะนำสั่งสอนให้รู้จักคุณของการประพฤติดุจจริต ถึงท่านจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรเท่ากับเอาน้ำไปรดต่อไม้ พวกเขาหาเชื่อฟังไม่ ยังคงประกอบมัจฉาชีพกันอยู่อย่างเป็นล่ำเป็นสันอยู่นั่นเอง จนถึงปลายสงคราม ทางกรมปราบปรามอย่างหนัก บรรดามัจฉาชีพจึงหมดไป ความสงบสุขจึงกลับมาสู่เชียงดาวอีกครั้งหนึ่ง

หลวงปู่เล่าว่า ภายในถ้ำหลวงมีถ้ำพญานาคอยู่ ถ้ำดังกล่าวนี้ต้องแยกขึ้นไปทางซ้ายมือ อยู่เหนือถ้ำหลวงเล็กน้อย พื้นถ้ำมีก้อนหินเป็นรูปกงจักรกับดอกบัว มีพญานาคเฝ้าอยู่ภายใต้แผ่นหินนี้ เวลาที่พระเข้าไปภาวนาอยู่ภายในถ้ำนั้น กระดุกกระดิกตัวก็ไม่ได้ เป็นต้องถูกพญานาคกล่าวโทษทันทีว่า สมณะอะไรช่างไม่สำรวม คะนองกายเหมือนเด็ก ๆ ถ้าเดินไปสะดุดเอาก้อนหินดังกรอกแกรก เขาก็จะกล่าวโทษว่า สมณะอะไรจะเดินจะเหินไม่สำรวมระวัง รีบไปรีบมาเหมือนม้าแข่ง ไม่ว่าจะทำอะไรระวังอยู่ทุกอิริยาบถ ถึงอย่างนั้นก็ไม่วายจะถูกตำหนิตีเียน พญานาคนี้มีอิริยาบถชอบพอกันกับพระมหาบุญ ถ้าพระมหาบุญเข้าไปอยู่ในถ้ำนั้นไม่ว่าจะทำอย่างไร เช่นทำเสียงกระแอมกระไอ เดินเสียงดัง ทำก้อนหินตก เธอก็เฉยไม่แสดงกิริยาอะไรต่อต้าน เพราะมีจริตเหมือนกัน แต่ก็ไม่มีใครเข้าไปอยู่ได้นาน ๆ เพราะถ้ำมีอากาศเข้าได้ทางเดียว คือทางปากถ้ำเมื่อเข้าไปข้างใน ถ้าปิดประตูอากาศเสียอากาศเข้าได้น้อย ทำให้เกิดความอึดอัดหายใจไม่สะดวก ยกวันหลวงปู่มันองค์เดียว ท่านเข้าไปอยู่ได้เป็นวัน ๆ ท่านเคยเทศน์แนะนำพญานาค แต่เธอไม่ยอมรับตามคำแนะนำ เพราะยังอาศัยอัตภาพปัจจุบันอยู่ ในที่สุดท่านเห็นว่าเข้าไปทำความรำคาญให้แก่เธอจึงไม่เข้าไปอีกต่อไป ถ้าพญานาคนี้หลวงปู่แหวนเข้าไปอยู่ ๑ วัน หลวงปู่คือเข้าไปอยู่ ๓ วัน ซึ่งแต่ละองค์ที่เข้าไปอยู่ถูกพญานาคตำหนิกล่าวโทษเอาทั้งสิ้น อยู่ไม่ได้เพราะส่งจิตออกไปที่ไรเห็นแต่พญานาคคอยจ้องจะหาเรื่องตำหนิเอา เมื่อต่างองค์ต่างก็เห็นว่าทำให้เธอสร้างบาปสร้างกรรมหนักเข้าไปอีก จึงช่วยเหลือเธอโดยการไม่เข้าไปในที่อยู่ของเธออีกต่อไป

ในระหว่างพรรษานั้นวันหนึ่งเวลาประมาณ ๕ โมงเย็น ขณะที่หลวงปู่แหวนกำลังเดินจงกรมอยู่ มี

เสียงดังโครมเหมือนกิ่งไม้ขนาดใหญ่หักลงมาจากต้น จึงเหลียวไปดูตามเสียงนั้นภาพที่ปรากฏแก่สายตาในขณะนั้น แทนที่จะเป็นกิ่งไม้หัก กลับกลายเป็นร่างใหญ่ร่างหนึ่งเอาเท้าห้อยอยู่บนยอดไม้ หัวห้อยลงมา มีผมยาวรุงรัง ร้องเสียงโหยหวน หลวงปู่เล่าว่าท่านเองไม่นึกกลัวอะไร คงเดินจงกรมกำหนดจิตพิจารณาธรรมอยู่ ร่างนั้นเมื่อเห็นว่าหลวงปู่ไม่กลัวก็หายไป สองสามวันต่อมาเขาก็มาอีกในลักษณะเดียวกันกับครั้งแรก หลวงปู่ก็ไม่สนใจจงกรมอยู่ วันต่อมาเขามาแสดงทุกวัน แต่เขาก็ไม่ได้เข้ามาใกล้และไม่ได้ทำอาการอย่างอื่นนอกจากทำดังกล่าวมาแล้ว วันหนึ่งจึงกำหนดจิตตามเขาดูว่า เขามาต้องการอะไร ถ้ามครั้งแรกเขาทำเป็นเฉยเหมือนไม่เข้าใจในคำถาม เมื่อถามหลาย ๆ ครั้งเข้าเขาจึงบอกว่า ต้องการมาขอส่วนบุญ ถ้ามเขาอีกว่า แต่ก่อนเขาไปทำกรรมอะไรหรือ จึงต้องมาทุกข์ทรมานอยู่ในสภาพเช่นนี้เขาได้เล่าบุญกรรมของเขาดังนี้

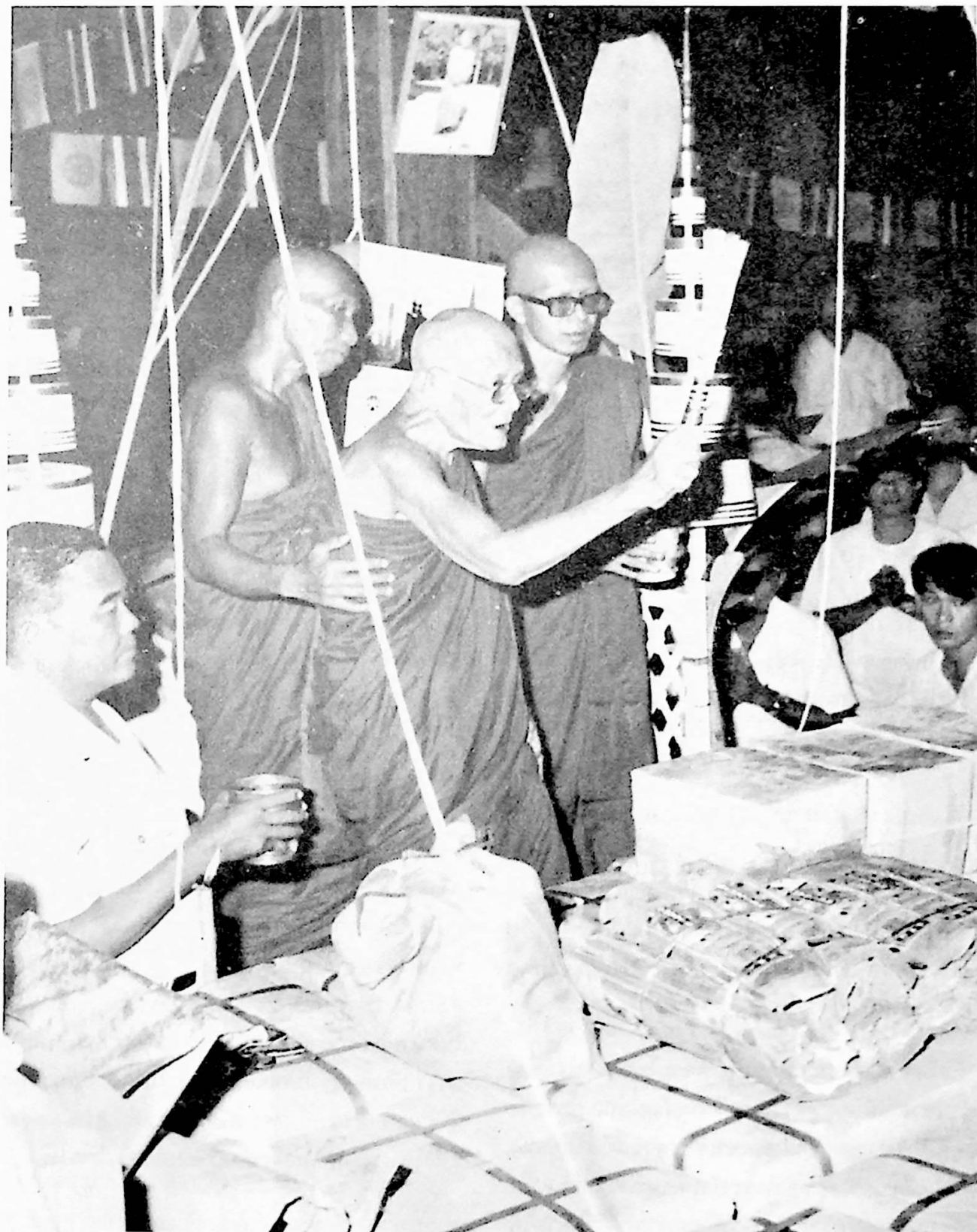
เมื่อยังเป็นมนุษย์ผมอยู่ที่เชียงดาวนี้เอง มีอาชีพลักเขาบ้าง ปล้นเขาบ้าง วันหนึ่งก่อนไปปล้นผมเอาดอกไม้รูปเทียนไปบนไว้กับพระพุทธรูปองค์หนึ่งในถ้ำ เพื่อขอความคุ้มครองซึ่งก่อนนั้นก็เคยทำอย่างนั้นมาทุกอย่าง ทำงานทุกครั้งไม่เคยผิดพลาดสำเร็จมาด้วยดีทุกครั้ง แต่มาคราวนี้ผมบนแล้วก็ไปปล้นเขาโชคไม่อำนวย เจ้าของบ้านเขารู้ตัวก่อน เขาเตรียมสู้ป้องกันตัวไว้อย่างดี พอผมเข้าไปปล้นจึงเกิดการต่อสู้กันกับเจ้าของบ้าน ผมถูกเจ้าของบ้านฟันได้รับบาดเจ็บสาหัสหนักมาได้ ผมไม่โหมมากกลับไปก็ถ้าไปต่อว่าพระพุทธรูปองค์นั้นว่า ทำไมไม่ช่วย อย่างนี้อยู่ด้วยกันไม่ได้แล้ว ว่าแล้วก็เอาขวานทุบเศียรพระพุทธรูปจนคอพระหักเพราะทำงานไม่เคยผิดพลาดอย่างนี้มาก่อนเลย เมื่อทำร้ายพระแล้ว ความโกรธนั้นก็ยังไม่หาย คิดอยู่แต่ว่าถ้าหายป่วยเมื่อไรจะกลับไปแก้แค้น

เจ้าของบ้านให้สาสมอีกครึ่ง ด้วยบาปผลที่ได้รับจากอาวุธ ผมได้สิ้นชีวิตลงในกาลต่อมา เพราะทนความเจ็บปวดไม่ไหว หลังจากตายแล้วก็มาเกิดเป็นเปรต ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในอัตภาพที่พระคุณเจ้าเห็นอยู่นี้แหละ ไม่รู้ว่าเมื่อไรจะพ้นโทษอันนี้ไปได้ ขอพระคุณเจ้าจงแผ่เมตตาให้สัตว์ผู้ยากไร้ด้วย เวลานี้ความทุกข์ท่วมทับไม่มีวันเวลา ขอความเอ็นดูแผ่เมตตาให้เพื่อผ่อนคลายความทุกข์ทรมานที่กำลังได้รับอยู่นี้ด้วย

หลวงปู่เล่าว่า เมื่อท่านได้ฟังบุญกรรมและได้ฟังความอ่อนวอนอย่างน่าเวทนาเช่นนั้นจึงสำรวมจิตแผ่อุทิศส่วนกุศลไปให้ จะได้รับหรือไม่ได้รับก็ไม่ทราบ เพราะกรรมของเขาหนักเหลือประมาณ แต่เมื่อตั้งใจแผ่เมตตาให้แล้ว เขาก็หายไป นับแต่วันนั้นเป็นต้นมาไม่ปรากฏให้เห็นอีกเลย เปรตตนนี้เป็นเปรตสมัยใหม่เพราะพูดผมเป็น แต่เท่าที่เคยประสบมาพวกนี้เขามักใช้คำพูดแทนตัวเขาว่า “เรา หรือไม่ก็ ข้าพเจ้า” มีที่เชียงดาวนี้แหละที่พูดว่า “ผม” จึงนับว่าเปรตตนนี้เป็นเปรตสมัยใหม่

บรรดาสัตว์ทั้งหลายนั้นเมื่อไม่มีทุกข์มาถึงตัว มักจะไม่เห็นคุณของพระของศาสนา มัวเมาประมาทปล่อยกายปล่อยใจให้ประพฤติกุศลจิตผิดศีล ผิดธรรมอยู่เป็นประจำนิสัย เห็นผิดเป็นถูก เห็นกงจักรเป็นดอกบัว ต่อเมื่อได้รับทุกข์เข้า ที่พึ่งอื่นไม่มีนั้นแหละ จึงได้คิดถึงพระ คิดถึงศาสนา แต่ก็เป็นเวลาที่

สายไปเสียแล้ว ความดีนั้นเราต้องทำอยู่เสมอให้เป็นที่อยู่ของจิต เป็นอารมณ์ของจิต ให้เป็นมรรคคือทางดำเนินไปของจิต มันจึงจะเห็นผลของความดี ไม่ใช่เวลาใกล้จะตายจึงนิมนต์พระไปให้ศีล ให้ไปบอกพุทโธ หรือตายไปแล้วบอกให้รับศีล เช่นนี้เป็นกรการกระทำที่ผิดทั้งหมด เหตุว่าคนจับ จิตมัดติดอยู่กับเวทนา โฉนจะมาสนใจโยตีกับศีลได้ เว้นไว้แต่ผู้ที่รักษาศีลมาเป็นปกติเท่านั้น จึงจะระลึกได้ เพราะตนเองเคยทำมาจนเป็นอารมณ์ของจิตแล้ว แต่ส่วนมากใกล้ตายแล้วจึงเตือนให้รักษาศีล ส่วนคนตายแล้วไม่ต้องพูดถึง เพราะคนตายนั้นร่างกายจิตใจไม่รับรู้ใด ๆ แล้ว แต่ก็ดีไปอย่าง เหมือนพระเทวทัตทำกรรมมาจนถูกแผ่นดินสูบ เมื่อลงไปถึงคาง จึงระลึกถึงความดีของพระพุทธเจ้า ขอถวายคางเป็นพุทธรูป พระเทวทัตยังมีสติระลึกได้จึงพอมีผลคืออยู่บ้างในอนาคต แม้ปรตคนนั้นก็เหมือนกัน ตายไปแล้วจึงมาขอส่วนบุญ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ทำอันตรายแม้พระพุทธรูป แม่เมตตาให้ไปได้รับหรือไม่ก็ไม่รู้ สู้เราทำเอาเองไม่ได้ เราทำของเราได้มากน้อยเท่าไรก็มีความปีติ เอิบอิ่มใจเท่านั้น

ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ กายก็เป็นเหตุอันหนึ่ง วาจาก็เป็นเหตุอันหนึ่ง ใจก็เป็นเหตุอันหนึ่ง กายทุจริตเป็นเหตุแห่งบาปอย่างหนึ่ง วชิทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบาปอย่างหนึ่ง มโนทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบาปอย่างหนึ่ง การละกายทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบุญอย่างหนึ่ง การละวชิทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบุญอย่างหนึ่ง การละมโนทุจริตก็เป็นเหตุแห่งบุญอย่างหนึ่ง ทางของบุญของบาปเหล่านี้มีอยู่ในตัวของเรานี้เองไม่ได้อยู่ที่ไหน เราก็ทำเอาสร้างสมเอา อย่างมัวเมาเป็นอดีตเป็นอนาคต อดีตก็เป็นธรรมเมา อนาคตก็เป็นธรรมเมา มีแต่ปัจจุบันเท่านั้นที่เป็นธรรมมา สิ่งใดที่มันล่วงมาแล้วเลยมาแล้วเราไม่สามารถจะไปตัดไปแปลงมันได้อีกแล้ว สิ่งที่เราทำไปนั้นถ้ามันดีมันก็ดีไปแล้วผ่านไปแล้วพ้น

เพราะไม่มีอาหาร นอกจากไม่มีอาหารแล้ว ขึ้นไปก็
ขึ้นไม่ได้เพราะไม่มีทางขึ้น ท่านพูดแล้วก็นิ่งอยู่ เมื่อ
เห็นท่านนิ่งอยู่หลวงปู่ตื้อจึงพูดขึ้นว่า วันนี้ฉันแล้วกระ-
ผมจะขึ้นไปดูได้ไหม ท่านอาจารย์ใหญ่กล่าวว่า จะขึ้น
ไปได้อย่างไร มันไม่มีทางขึ้น หลวงปู่ตื้อพูดว่า ไม่มี
ทางขึ้นก็จะลองดู คงจะพอมีทางบ้าง ท่านอาจารย์
ใหญ่ก็นิ่งอยู่ไม่ได้พูดว่าอะไร เพราะทราบนิสัยกันดี
ว่า หลวงปู่ตื้อมักจะทำอะไรแผลง ๆ อยู่เสมอแม้แต่
เถียงท่านอาจารย์ใหญ่ก็เคยเถียง ซึ่งท่านก็ไม่ได้ว่า
อะไร แต่สำหรับองค์อื่นแล้วอย่าว่าแต่เถียงเลย ทำอะไร
ไม่ถูกแม้เพียงเล็กน้อย ท่านก็ถือเป็นเรื่องใหญ่ ต้อง
เทศน์กันเป็นเรื่องเป็นราวไปที่เดียว

ไปแล้ว ถ้ามันชั่วมันก็ชั่วไปแล้วผ่านไปแล้วผ่านไปแล้ว
เช่นกัน อนาคตก็ยังไม่มาถึง สิ่งที่ยังไม่มาถึงเราก็ยังไม่
รู้ไม่เห็นว่ามันจะเป็นอย่างไร อย่างมากก็เป็นแค่
เพียงการคาดการณ์คาดคะเนเอาว่าควรเป็นอย่างไร
อย่างนี้ ซึ่งมันอาจจะไม่เป็นอย่างที่เราคาดคะเนก็
ได้ ปัจจุบันคือสิ่งที่มันเกิดขึ้นจริง เราได้เห็นจริงได้สัมผัส
จริง เพราะฉะนั้นความดีต้องทำในปัจจุบัน ท่านก็
ดี ศีลก็ดี ภาวนาก็ดี ต้องทำเสียในปัจจุบันที่เรายังมี
ชีวิตอยู่นี้ เราต้องการความดีก็ต้องทำให้เป็นความดีใน
ปัจจุบันนี้ ต้องการความสุข ต้องการความเจริญก็ต้อง
ทำให้เป็นในปัจจุบันนี้ ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ
อย่างนี้ ถ้าเหตุเราทำไว้ดีแล้ว ผลมันก็ดีตามเหตุ ถ้าเหตุ
เราทำไว้ไม่ดีแล้ว ผลก็ไม่ดีตามเหตุ เหตุและผลต้องสัม-
พันธ์กันเสมอ เป็นแต่ว่าคนเราจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ
เท่านั้น ไม่ควรปล่อยเวลาให้เสียไปกับอดีตกับ
อนาคต เพราะทั้งอดีตและอนาคตต่างก็เป็นธรรมมา
ด้วยกันทั้งนั้น สิ่งที่ผ่านมาแล้วก็ให้เขาผ่านไป
สิ่งใดที่ยังไม่มาถึงก็ยังไม่ถึงก็ยังไม่มาถึง ถ้าปัจ-
จุบันดี อดีตมันก็ดี อนาคตมันก็ดี เพราะปัจจุบันเมื่อ
ผ่านไปมันก็กลายเป็นอดีต ถ้ามันยังไม่ผ่านไปมันก็

เป็นทางดำเนินไปสู่อนาคต เป็นเข็มชี้บอกอนาคต
ดังนั้นเราต้องทำเหตุให้สมบูรณ์บริบูรณ์ เราจึงจะได้
สิ่งที่เราปรารถนา

เมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านอาจารย์ใหญ่ให้โยมนำไม้
เข้าไปทำแคร่ให้ท่านอีกแห่งหนึ่งที่ถ้าเจดีย์ อยู่ลึกเข้า
ไปข้างในถ้าหลวง เมื่อเขาทำแคร่ที่อยู่ให้เสร็จแล้ว
ท่านเข้าไปอยู่ภายในถ้ำนั้น ๔ วัน ๔ คืน โดยไม่ออกมา
เลย ในวันที่ ๑๐ ท่านจึงออกมาหลังจากกลับจากบิณฑ-
บาตฉันเสร็จแล้วท่านจึงเล่าให้ฟังว่า ท่านเข้าไปช่วย
เจ้าของผู้สร้างเจดีย์ เขาห่วงเจดีย์ของเขา ๆ ไปไหนไม่
ได้ ท่านจึงไปช่วยแนะนำเขา เวลานี้เขาไปแล้ว แต่
อย่างไรก็ตามคำว่า “เขาไปแล้ว” นั้นไม่รู้ว่ามีใครไป
ไหน ได้กราบเรียนถามท่าน ๆ เองก็ไม่ได้อธิบายพูด
เพียงเท่านั้น

วันต่อมาขณะที่เตรียมบาตรจะไปบิณฑบาตอยู่
ท่านอาจารย์ใหญ่พูดขึ้นมาว่า เมื่อคืนนี้ขณะที่ภาวนา
อยู่นิมิตไปว่า บนยอดเขาเชียงดาวนี้มีถ้ำอยู่แห่ง
หนึ่ง เป็นที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธเจ้าในสมัย
โบราณ ถ้ำนั้นกว้างขวางน่าอยู่ แต่พวกเราไปอยู่ไม่ได้

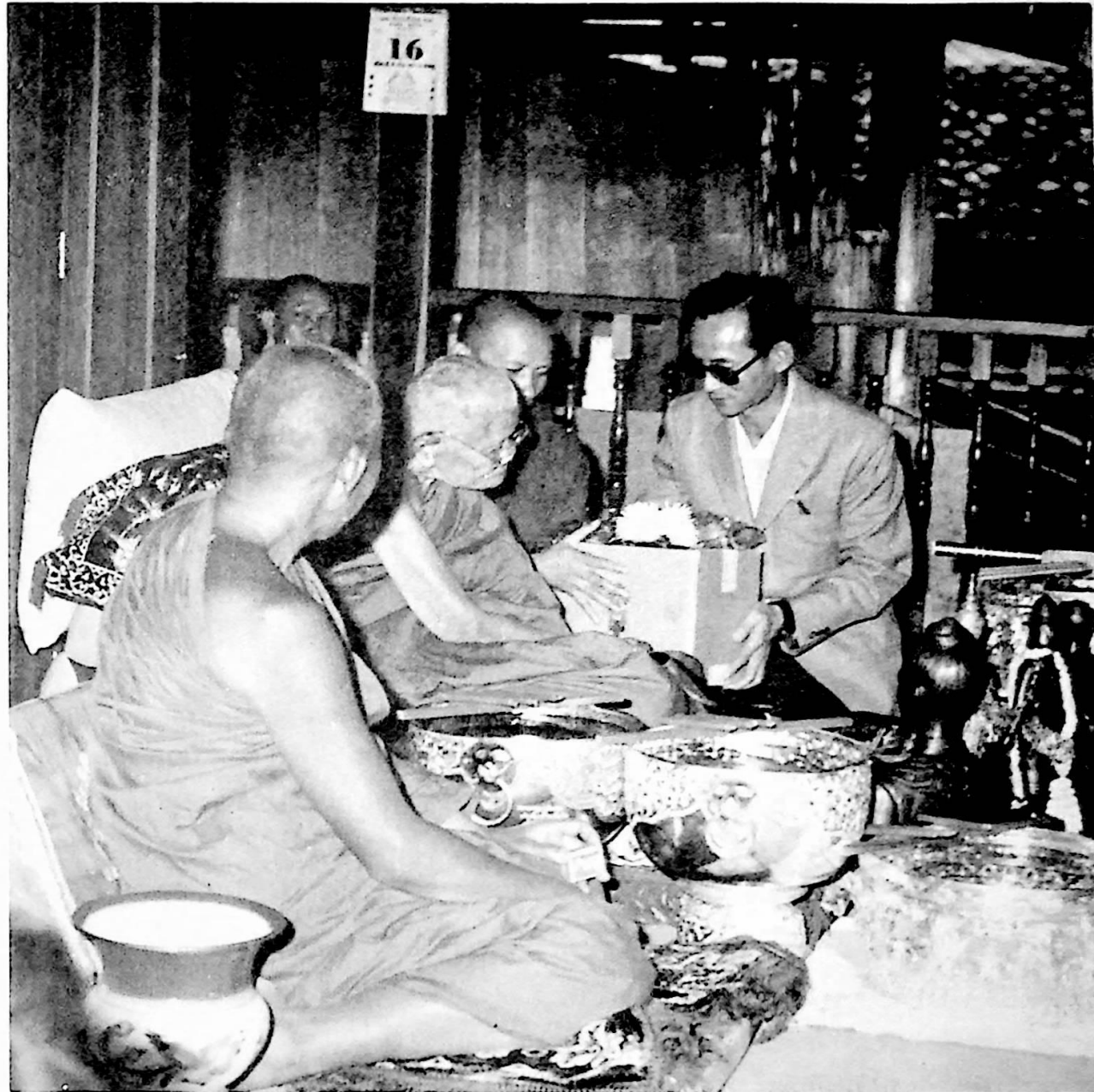
วันนั้นเมื่อฉันอาหารเสร็จแล้ว ก็ลองขึ้นไปดู เดิน
ค้นหาถิ่นอยู่นานมองเห็นยอดหนึ่งสูงชะลูดขึ้นไป เห็น
ว่าเป็นที่แปลกกว่าที่อื่น ๆ จึงปีนขึ้นไปดู เมื่อขึ้นไป
ใกล้มองเห็นปากถ้ำอยู่แต่เมื่อสำรวจดูทางที่จะขึ้น
ไปหาถ้ำนั้นไม่มีทางขึ้น หลวงปู่ตื้อได้พยายามจนสุด
ความสามารถจะขึ้นไปให้ได้ โหนเถาวัลย์ขึ้นไป เมื่อ
ขึ้นไปสุดเถาวัลย์แล้ว ขึ้นต่อไปอีกไม่ได้ จึงต้องล่าถอย
กันลงมา ซึ่งก็ตรงกับคำบอกเล่าของท่านอาจารย์
ใหญ่จริง ๆ

เชียงดาวเคยเป็นรมณีสถานของผู้บำเพ็ญสมณ-
ธรรมในสมัยก่อน แต่กาลเวลาได้ผ่านไปจนถึงสมัยปัจ-
จุบัน เชียงดาวกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อน
หย่อนใจของคนทุกเพศทุกวัย เชียงดาวจึงเปลี่ยน
สถานภาพจากรมณีสถานของนักปฏิบัติธรรม
ในสมัยก่อน กลายมาเป็นรมณีสถานสำหรับนักทัศ-
นาจร เชียงดาวจึงกลายเป็นโอโคโนรสถานสำหรับสมณะ
ผู้รักสงบ คำว่าเชียงดาวเป็นสถานที่อันเป็นมงคลที่
หนึ่งในประเทศไทยจึงเป็นเพียงอดีตอันไกลโพ้น.

จำพรรษาที่นาหนานปวนแม่มา

ห่างจากบ้านแม่บั้งไปประมาณ ๓ ก.ม. ข้ามดอยแม่บั้งไปมีทุ่งนาระหว่างเขาอยู่แห่งหนึ่ง ทุ่งนี้ยาวไปตามความยาวของภูเขา มีธารน้ำไหลตลอดปี ข้างธารน้ำไหลนั้นมีถ้ำอยู่แห่งหนึ่งลักษณะของถ้ำเกิดจากการไหลเซาะของน้ำก็บริมดลิ่ง นาน ๆ ไปทำให้ข้างริมดลิ่งตรงบริเวณนั้นเป็นถ้ำไป ลักษณะของถ้ำแห่งนี้จึงมองดูด้านบนไม่รู้ว่ามีถ้ำอยู่ในบริเวณนั้น ถ้ำลงไปเดินที่ลำธารจึงจะมองเห็นถ้ำมีบริเวณกว้างประมาณ ๕ - ๖ เมตร ปัจจุบันน้ำพัดพาเอาทรายและก้อนหินเล็ก ๆ เข้าไปอุด เหลือความลึกจากปากถ้ำประมาณ ๑๐ เมตรเศษ ในถ้ำดูแล้งอาศัยอยู่ได้อย่างสบาย แต่ฤดูฝนน้ำจากภูเขาไหลมามากทำให้ธารน้ำไหลเข้าไปในถ้ำอยู่ไม่ได้ เจ้าของที่นี่คือ หนานปวนและแม่มา สามภรรยาคุณี่มีอาชีพเป็นช่างตีเหล็ก ในฤดูแล้งหลวงปู่ไปเที่ยวเล่นตามป่าเขา ได้พบถ้ำดังกล่าวเข้าจึงไปพักภาวนาอยู่ในถ้ำดูแล้ง ครั้นใกล้เข้าพรรษาหลวงปู่เห็นว่าถ้ำนั้นเป็นป่าสงบดี จึงแจ้งให้เจ้าของนาทราบว่าการจะอยู่จำพรรษาในบริเวณนั้น ฝ่ายเจ้าของนาเมื่อทราบดังนั้นดีใจมาก จัดแจงทำที่พักบนหลังถ้ำให้โดยปลูกเป็นกุฎิชั่วคราวยกพื้นสูงหลวงปู่บอกให้ทำพื้นพอนดินก็ได้สะดวกในการขึ้นลงดี หนานปวนและแม่มาไม่ยอม โดยให้เหตุผลว่า ทำพื้นถ้ำไม่ได้พวกเสือจะมารบกวน เพราะสมัยนั้นป่าถ้ำนั้นยังเป็นป่าดงดิบอยู่พวกสัตว์ป่ามีอยู่ทั่วไป แม้จะบอกว่าไม่กลัวเสือ หนานปวนก็ไม่ยอมอยู่นั่นเอง ที่สุดต้องอนุโลมตามยอมให้ปลูกกุฎิยกพื้นสูงตามความเห็นของเขาที่มีความปรารถนาดี นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาทั้งหนานปวนและแม่มาต่างก็รักษาอุโบสถจนตลอดพรรษาและคงรักษามาจนตลอดชีวิต

หลวงปู่กล่าวว่าเวลากลางคืนได้เดินเที่ยวไปตามป่าเขาแถว ๆ นั้นบ่อย ๆ ในวันที่อากาศปลอด

โปร่งไม่มีเมฆ เวลากลางคืนแสงจันทร์สว่างจ้าเดินเที่ยวให้ความเพลิดเพลินดี ไม่ปรากฏว่ามีสัตว์ มีอะไรมาปรากฏให้เห็นเลย เวลากลางวันบางวันก็ขึ้นไปภาวนาอยู่ตามก้อนหินสูง ๆ บนภูเขา มีพวกเด็ก ๆ ที่มาเลี้ยงควายอยู่แถวนั้น เอาน้ำใส่กระบอกลูบไปถวายทุกวัน ในกลางพรรษามีคณะศรัทธาจากป่าเมี่ยงแม่

สายซึ่งนำโดยแม่โสมมานิมนต์ว่า ออกพรรษาแล้วขอ นิมนต์ไปโปรดทางป่าเมี่ยงแม่สายบ้าง เมื่อถึงวันออกพรรษาไม่นานนัก คณะศรัทธาป่าเมี่ยงแม่สายก็มารับขึ้นไปตามที่ได้นิมนต์ไว้แล้ว จึงได้บอกลาหนานปวนและแม่มาเดินทางขึ้นไปป่าเมี่ยงแม่สายพร้อมคณะศรัทธาที่มารับ หลวงปู่เล่าว่าการเดินทางไปป่า

เมียงแม่สายนั้น ต้องเดินทางขึ้นเขาลงห้วยไปหลายแห่งกว่าจะถึง ใช้เวลาเดินทางขาขึ้น ๖ ชั่วโมง ขาลง ๔ ชั่วโมง ถ้าเดินไม่แข็ง ต้องใช้เวลานานกว่านี้

ป่าเมียงแม่สายนี้เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่กลางหุบเขา ชาวบ้านมีอาชีพทำสวนเมียง มีน้ำไหลผ่านตลอดปี เดิมชาวบ้านถือผีกัน ถึงปีต้องทำพิธีเลี้ยงผี ไม่เช่นนั้นจะมีการเจ็บป่วยล้มตายกัน หัวหน้าหมู่บ้านก็คือแม่โสมนั่นเอง แม่โสมนอกจากจะเป็นหัวหน้าหมู่บ้านแล้วยังเป็นหมอผีไปในตัวด้วย ต่อมาเมื่อพระกรรมฐานไปพักอาศัยอยู่ ท่านเทศน์แนะนำสั่งสอนให้เลิกถือผี ให้หันถือพระรัตนตรัยแทน ในครั้งแรกยังมีผู้เชื่อถือไม่กี่คน พวกที่เลิกถือผีนั้นแม่โสมเป็นหัวหน้า ครั้นถึงเวลาครบปี ไม่ได้ทำการเช่นสรวงผีเหมือนอย่างเคย ผีก็แสดงเดชของผีทันที โดยเข้าสิงผู้คนจนวายไปหมด ในที่สุดมาเข้าสิงลูกยายโสมเองพร้อมขู่ว่าถ้ายายโสมไม่เลิกนับถือพระรัตนตรัยแล้วกลับมาเช่นสรวงอย่างเคยจะหักคอลูกเสีย เมื่อหัวหน้าเจตติเสียดใจอย่างนั้น ทำเอาครอบครัวของยายโสมจนวายไปหมด บางวันแม่ตัวยายโสมเองก็ถูกผีสิงดิ้นพรวด ๆ ไปเหมือนกัน แต่อาศัยท่านผู้ที่มีสติจะไม่ยอมละทิ้งพระรัตนตรัย ในที่สุดลูกคนที่หนึ่งได้ตายลง คนที่สองก็เริ่มป่วย ผีขู่ว่าจะเอาให้ตายหมดทุกคนรวมทั้งแม่โสมด้วย ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนกันมากกลัวผีจะทำให้ตายจริง ๆ พวกเขามาร้องขอให้ยายโสมเลิกนับถือพระรัตนตรัยเสีย แต่แม่โสมไม่ยอมยืนยันยืนยันว่าตายเป็นตาย พวกชาวบ้านและลูกหลานก็มารบเร้าอยู่ทุกวันให้เลิกนับถือพระวันหนึ่งแม่โสมทนความรำคาญไม่ได้ จึงนำความไปปรึกษากับพระว่าจะทำอย่างไรดี เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจนวายจึงจะสงบ พระแนะนำว่าต้องให้ชาวบ้านทุกคนมาประชุมกันรับพระไตรสรณคมน์และศีลเสีย เมื่อแม่โสมได้รับคำแนะนำเช่นนั้น จึงสั่งให้ชาวบ้านทุกคน

มาประชุมที่วัด เมื่อชาวบ้านมาประชุมพร้อมกันแล้วพระก็เทศน์สั่งสอนให้รู้จักความหมายของพระรัตนตรัยและศีล แล้วให้ชาวบ้านทุกคนปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกาธิบดีรับพระไตรสรณคมน์และศีลด้วยกันทุกคน ฝ่ายพระก็เร่งการเทศนาอบรมสั่งสอนกันทุกวัน ในที่สุดความเจ็บป่วยเนื่องจากผีเข้าเจ้าสิงก็หมดไปไม่เคยปรากฏอีกเลย โดยเฉพาะแม่โสมนั้น ถ้าผีเข้าใคร เพียงแต่มีคนพูดว่าแม่โสมมาแล้ว ผีจะรีบออกทันที มันออกปากว่าที่บ้านแม่โสมนั้นเข้าไปใกล้ไม่ได้ มีแสงแพรวพราวอยู่ตลอดเวลา แม้ชื่อของแม่โสมถ้าได้ยินแล้วไม่รีบออกหัวก็จะแตก นับตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันชาวป่าเมียงแม่สายก็พากันละทิ้งการนับถือผีโดยเด็ดขาด คนที่เจ็บป่วยเพราะผีเมื่อรับพระไตรสรณคมน์และศีลแล้วก็หายป่วย

เป็นปกติ

ส่วนแม่โสมนั้นหลังจากเลิกนับถือผีแล้ว ก็เป็นหัวหน้าในการสร้างวัดประจำหมู่บ้านขึ้น โดยสร้างเป็นวัดฝ่ายกรรมฐาน เป็นผู้บำรุงวัดอย่างแข็งแรงตลอดมา วัดนั้นจึงเป็นวัดกรรมฐานมาตลอดจนทุกวันนี้

หลวงปู่เล่าว่าที่ป่าเมียงแม่สายนี้อากาศหนาวมากในฤดูหนาว ฝนตกชุกในฤดูฝน สำหรับองค์หลวงปู่ที่อากาศถูกแก่ธาตุขันธ์ดี ไปอยู่ที่นี้ฉันอาหารก็ฉันได้มากเป็นพิเศษ ไม่มีอาการอึดอัดวงซึม เวลาภาวนาจิตก็รวมลงสู่ฐานสมาธิได้เร็ว ทางด้านจิตภาวนานั้นรู้สึกว่าได้ผลดี นับได้ว่าเป็นสัปปายะอีกที่หนึ่ง บรรดาพระเถระฝ่ายกรรมฐานที่มีชื่อเสียง

ทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างก็เคยไปบำเพ็ญภาวนาที่ป่าเมี่ยงมาแล้วหลายองค์

ขึ้นไปพักภาวนาอยู่ป่าเมี่ยงได้ประมาณ ๑ เดือน วันหนึ่งพระมหาบุญซึ่งอยู่วัดเจติยหลวง เชียงใหม่ ตามขึ้นไปหาถึงป่าเมี่ยงแม่สาย ลักษณะอาการของพระมหาบุญที่ไปหา นั้น บอกลักษณะคนมีความกลัว อยู่ ตามได้ความว่า

พระมหาบุญไปพักภาวนาอยู่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว ครั้งแรกพักภาวนาอยู่นอกถ้ำ ตกกลางคืนมาได้ยินเสียงร้องอยู่ใกล้ ๆ ที่อยู่ นึกกลัวว่า ถ้ำเราอยู่ที่นั่นเสียมันมาเราจะทำอย่างไร ขณะที่เรากำลังนั่งหลับตาภาวนาอยู่ ถ้ำเสียมันเข้ามาคาบเอาเราไปกิน เราก็ไม่มีทางป้องกันตัวหรือหลบหลีกได้ เมื่อความกลัวเสียเข้ามากระชิบเช่นนั้นจึงมองหาที่ปลอดภัยกว่าที่อยู่นอกถ้ำ วันรุ่งขึ้นจึงเข้าไปสำรวจดูภายในถ้ำเห็นว่าเป็นที่ที่ เหมาะจะดี จึงย้ายเข้าไปอยู่ภายในถ้ำเพื่อจะให้พ้นเสีย แต่ก็เหมือนโชคยังไม่เข้าข้างพระกรรมฐานผู้กลัวเสีย เข้าทำนองหนีเสียแล้วยังไปปะเอาจระเข้เข้าอีก หนีน้ำยังปะไฟ กล่าวคือพอดตกตึกของคืนวันแรกนั่นเอง ขณะที่กำลังภาวนาหันหลังพิงผนังถ้ำอยู่ ได้ยินเสียงอย่างใดอย่างหนึ่งเคลื่อนไหวยู่ใกล้ ๆ ตัว จิตซึ่งมีอารมณ์กลัวเสียอยู่ก่อนแล้ว เมื่อได้ยินเสียงผิดปกติอยู่ใกล้ ๆ ตัว เช่นนั้น ก็คิดว่าแน่แล้วเสีย แต่เพื่อความแน่ใจจึงลืมตาขึ้นดู แทนที่จะเป็นเสียดังที่เคยกลัวจนถึงย้ายที่อยู่มาแล้วนั้น กลับไม่ใช่อย่างที่คิดไว้ ปรากฏว่ามีร่างใหญ่ดำทะมึนยืนขวางปากถ้ำอยู่ มีนัยน์ตาลูกวาวถลนออกมานอกเบ้าตามองดูน่ากลัวมาก ทำให้พระมหาบุญกลัวจนตัวสั่นไม่รู้ว่าจะหนีไปทางไหน เพราะตนเองได้ลงไปอยู่จนสุดกันถ้ำแล้ว จะวิ่งออก

มาภายนอกก็ไม่ได้ เพราะร่างนั้นยืนขวางปากถ้ำอยู่อย่างสง่าเหมือนผู้ชนะ จึงทำได้แต่ยืนเฉยคือรวบรวมกำลังใจข่มความกลัวด้วยบริกรรมพุทโธ ๆ ซึ่งก็ถูกบังผืดบังตามภาษาคนที่ตกอยู่ในความกลัวขวัญหนีดีฝ่อ ร่างประหลาดนั้นเห็นชัดเจนทั้งหลับตาและลืมตา แต่เขาก็ยืนขวางปากถ้ำอยู่เฉย ๆ ไม่ได้แสดงอาการอย่างอื่นให้ปรากฏ ยืนอยู่เช่นนั้นจนสว่าง พอได้อรุณแล้วร่างนั้นก็หายไป ณ ที่นั่นเอง เมื่อร่างนั้นหายไปแล้ว ประกอบกับเป็นเวลาทีสว่างพอดี รีบเก็บบริขารอย่างรวดเร็วออกไปจากถ้ำนั้น โดยไม่มีความอาลัยว่าจะกลับมาเยือนกันอีก

เมื่อหนีออกจากถ้ำไปแล้ว ได้เดินไปที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างออกไปพอสมควร ไปบิณฑบาตที่หมู่บ้านนั้น ฉ้นเสร็จแล้ว รีบเดินทางไปที่แม่พวกเพื่อไปตามหาหลวงปู่ ที่แม่พวกนี้หลวงปู่เคยไปจำพรรษาอยู่ ๓ ครั้ง ปัจจุบันสร้างเป็นวัดขึ้นแล้ว ซึ่งหมู่บ้านแม่พวกนี้เป็นสถานที่ตั้งของสหกรณ์ด้วย เมื่อไปถึงแม่พวกไม่พบหลวงปู่ เพราะพรรษานั้นหลวงปู่ไม่ได้จำพรรษาอยู่แม่พวก แต่จำพรรษาอยู่นาหนานปวน เมื่อไม่พบหลวงปู่ตามที่ตั้งใจไว้จึงพักอยู่แม่พวกคืนหนึ่ง คืนนั้น ตลอดทั้งคืนภาพจากถ้ำดอกคำยังตามมาหลอกหลอนอยู่ ทำให้พระมหาบุญนอนไม่หลับตลอดทั้งคืน หลวงปู่เล่าว่า ร่างประหลาดที่พระมหาบุญได้เห็นในคืนนั้น คือเจ้าของถ้ำเป็นปรตอยู่รักษาถ้ำนั้น ที่มาหลอกหลอนพระมหาบุญก็เพราะเขากลัวว่าพระจะไปแย่งที่อยู่ของเขา เขาจึงหลอกหลอนเอา เพื่อให้เกิดความกลัวแล้วจะได้หนีไปเสีย พระมหาบุญได้ทราบข่าวจากชาวบ้านว่าหลวงปู่แหวนขึ้นไปป่าเมี่ยงแม่สาย จึงรีบติดตามไปหาหลวงปู่จนถึงป่าเมี่ยงแม่สาย

เมื่อพระมหาบุญไปพักอยู่ที่ป่าเมี่ยงแม่สายกับ

หลวงปู่ นั้น ความกลัวซึ่งเป็นอารมณ์ติดที่ถ้ำดอกคำหาได้หายไปไม่ ภาพจากถ้ำดอกคำยังคงเป็นภาพติดตาติดใจอยู่นั่นเอง ถึงแม้หลวงปู่จะแนะนำอย่างไร พระมหาบุญก็ไม่คลายความกลัว ข้าร้ายไปกว่านั้นก็ถือรับไว้ให้หลวงปู่พาตนเองไปส่งที่แม่หอพระ พระมหาบุญมารบเร้าอยู่ทุกวัน เมื่อทนความรบเร้าไม่ไหว หลวงปู่ก็พาพระมหาบุญกลับลงมาส่งที่แม่หอพระ แต่พอมาถึงแม่หอพระแล้วแทนที่จะอยู่ตามความตั้งใจเดิม พระมหาบุญกลับบอกว่า ผมอยู่ไม่ได้ที่นี่ผมอยู่ไม่ได้ พาผมไปส่งที่บ้านปงดีกว่า จึงพาไปส่งที่บ้านปงอีก

สมัยนั้นที่บ้านปงมีหลวงปู่ขาว อนาลโย กับหลวงปู่พรหม จริปญญโธ อยู่ ฝ่ายหลวงปู่พรหมเมื่อเห็นหลวงปู่แหวนพาพระมหาบุญเดินโซซัดโซเซมาตั้งนั้น ท่านรู้นิสัยพระมหาบุญอยู่แล้วว่าเป็นอย่างไร แทนที่จะต้อนรับอย่างดีกลับพูดว่า ไป ๆ มหาบุญผีบ้ามาที่นี่ทำไม ไป ๆ ไปให้พ้น ถ้าไปไม่ได้ให้กลับบ้านไป ไปเชียงใหม่โน้นอย่ามาอยู่ที่นี้ พระมหาบุญได้ฟังการต้อนรับอย่างถึงอกถึงใจอย่างนั้น โกรธจัดยังไม่ทันที่จะได้พักกันเลยรีบเดินออกไปจากวัดอย่างรวดเร็ว เดินไปจนถึงแม่ริมเข้าไปที่วัดแม่ริมเกิด ความไม่พอใจอีก จะกลับไปวัดเจติยหลวง หลวงปู่จึงพูดกับพระมหาบุญว่า ดีแล้วให้กลับไปวัดเจติยหลวงตามคำบอกของหลวงปู่พรหมก็แล้วกัน แต่ต้องไปคนเดียวไม่ไปส่งอีกแล้ว พระมหาบุญเดินทางต่อไปวัดเจติยหลวงแต่เพียงองค์เดียว ส่วนหลวงปู่แหวนพักอยู่วัดห้วยน้ำริน หลวงปู่เล่าว่า ที่หลวงปู่พรหมพูดไล่พระมหาบุญเช่นนั้นเพราะรู้จักนิสัยกันดี ท่านต้องการทรมานพระมหาบุญ คือต้องการให้เดินให้เหนื่อยอ่อนจะได้นอนหลับ การเดินทางตามส่งพระมหาบุญในคราวนั้นซึ่งเป็นการเดินทางที่แสนจะทรมานจึงยุติลง

อาพาธและพบพระอาจารย์หนู สุจิตฺโต

ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ นั้น หลวงปู่แหวนจำพรรษาอยู่วัดป่าบ้านบึง อำเภอมะแม่ง ในพรรษานั้นท่านอาพาธเป็นแผลที่ขาอีกเสบ ได้รับความทรมาณมาก ไปบิณฑบาตไม่ได้ พระภิกษุสามเณรอื่นก็ไม่มี ชาวบ้านก็ไม่ได้เอาใจใส่เท่าที่ควร มีผู้ส่งข้าวไปให้พระอาจารย์หนู สุจิตฺโต ซึ่งพักบำเพ็ญอยู่ที่ดอยแม่บึง อำเภอฟัว

ต่อมาในเวลากลางคืนขณะที่นั่งภาวนาอยู่ เกิดนิมิตขึ้นมาว่า เห็นหลวงปู่นอนอยู่บนพื้นดิน เมื่อออกจากสมาธิแล้ว จึงน้อมเอานิมิตนั้นมาใคร่ครวญอีกครั้งหนึ่ง คิดในใจว่าคงจะมีเหตุอะไรสักอย่างหนึ่งเกิดแก่หลวงปู่แหวนแน่อน เมื่อฉันเช้าเสร็จแล้วจึงรีบเดินทางไปบ้านบึง

เมื่อไปถึงบ้านบึงได้พบหลวงปู่แหวนอาพาธหนัก พระอาจารย์หนูจึงบอกให้ชาวบ้านไปหาหมอมาฉ่าชื่อหมोजี อดีตเคยเป็นทหารเสนารักษ์ เมื่อหมอมามาแล้วเวลา ๑๗.๐๐ น. ก็ลงมือฉ่าทันที โดยไม่มีการฉ่ายาชา ก่อนลงมือฉ่าพระอาจารย์หนูได้ขอโอกาสท่านพูดว่า “ต่อไปนี่หมอเขาจะฉ่าเอาความเจ็บปวดออก ฉ่าเอาโรคร้ายออก เขาไม่ได้ฉ่าท่านอาจารย์นะ เขาฉ่าติน้ำไฟลมต่างหาก” หลวงปู่พูดว่า “เออ” แล้วท่านก็กำหนดจิตเข้าสู่สมาธิทันที หมอตัดเอาเนื้อบริเวณปากแผลที่อีกเสบออกจนหมด ใช้เวลาเกือบชั่วโมง ในขณะที่หมอกำลังตัดเอาเนื้อออกนั้น หลวงปู่คงนอนสงบนิ่งอยู่ในท่าเดิมโดยไม่ได้แสดงอาการเคลื่อนไหว ลักษณะเหมือนคนนอนหลับธรรมดา เมื่อหมอฉ่าตัดเย็บบาดแผลพันผ้าเสร็จแล้ว ต่อมาประมาณ ๕ นาที ท่านก็ออกจากสมาธิลืมตาขึ้น พระอาจารย์หนูถามว่า “ท่านอาจารย์เจ็บไหม” หลวงปู่พูดว่า “พอสมควร” แม้ยาแก้ปวดหลังการฉ่าตัดหมอก็มไม่ได้ให้ฉันรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งหมอมาล้างแผลให้ หลวงปู่พูดว่า “วันนี้เบา ๆ หน่อยนะ เมื่อวานนี้มือหนักไปหน่อย” ท่านพูดเพียงเท่านั้นก็ไม่ได้พูดอะไรอีก เจ็บมากน้อยอย่างไร ท่านก็ไม่ได้พูดหรือแสดงอาการว่าได้รับความเจ็บปวดจากบาดแผล ท่านคงอยู่อย่างปกติเป็นแต่เดินไม่ได้เท่านั้น

ท่านอาจารย์หนูต้องอยู่เฝ้าพยาบาลหลายวัน เมื่อครบ ๗ วันต้องกลับไปดอยแม่บึง เพราะอยู่ระหว่างพรรษา ก่อนไปท่านได้มอบภาระการดูแลหลวงปู่ให้แก่ชาวบ้านให้ดูแลท่าน ไม่ให้ทอดทิ้งท่านอย่างแต่ก่อน ซึ่งเขาก็รับว่าจะดูแลเฝ้าพยาบาลท่านอย่างดี เมื่อมอบการรักษาพยาบาลหลวงปู่ให้ชาวบ้านบึงแล้ว ท่านอาจารย์หนูก็กลับไปดอยแม่บึง การอาพาธของหลวงปู่ในคราวนั้นเป็นอยู่นาน จนกระทั่งเดือนเมษายนในปีต่อมา อาการอาพาธจึงดีขึ้นแต่ก็ยังไม่หายสนิทยังเดินไปไกล ๆ ไม่ได้

นิมนต์หลวงปู่มาอยู่วัดคอยแม่บั้ง

นับแต่ได้ไปพยาบาลหลวงปู่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ และอีกหลายครั้งต่อมา ท่านพระอาจารย์หนูดำริว่า ปัจจุบันหลวงปู่มีอายุมากแล้ว พระภิกษุสามเณรอื่น จะอยู่ด้วยเพื่อเป็นอุปัฏฐากก็ไม่มี อาศัยคณะศรัทธาชาวบ้านคอยดูแลก็ไม่สมมาเสมอ ถ้านิมนต์มาอยู่ที่คอยแม่บั้ง ก็จะได้ถวายเป็นการดูแลอุปัฏฐากได้โดยง่าย ไม่ต้องไป ๆ มา ๆ อยู่อย่างนี้ อันนี้เป็นความคิดอยู่ในใจของท่านพระอาจารย์หนู ไม่ได้บอกให้ใครทราบด้วย ที่ไม่ได้บอกให้ใครรู้ก็เพราะความไม่พร้อมบางประการ เนื่องด้วยที่คอยแม่บั้งเสนาสนะที่มุ่งที่บังเป็นของถาวรก็ไม่มี บัจฉัยเครื่องอาศัยดูขาดแคลนไปเสียทุกอย่าง เพราะวัดคอยแม่บั้งในสมัยนั้น ยังไม่มีกุฏิแม้เพียงหลังเดียว ดังนั้นความดำริของท่านพระอาจารย์หนูจึงเป็นเพียงความคิดแต่เพียงผู้เดียว ไม่เคยเล่าความในใจของตนให้ใครได้รู้มาก่อน

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ขณะที่พระคุณท่านมีอายุได้ ๗๕ ปี คืบวันหนึ่งขณะที่ท่านพระอาจารย์หนูกำลังนั่งภาวนาอยู่ เกิดเป็นเสียงของหลวงปู่ดังขึ้นมาที่หูว่า “จะมาอยู่ด้วยนะ” ตอนนั้นยังไม่ได้คิดอะไร เพียงคิดว่าเสียงที่ได้ยินนั้นอาจจะเสียงของจิตสร้างขึ้นมาก็ได้ เมื่อคิดเช่นนั้นก็ได้ใส่ใจต่อไป จากวันที่ได้ยินเสียงหลวงปู่มาอีกสามวัน มีศรัทธามาจากบ้านปงนิมนต์ให้ไปรับทานที่วัดบ้านปง เมื่อผู้นิมนต์กลับไปแล้วรุ่งขึ้นวันใหม่หลังจากฉันอาหารแล้ว ท่านพระอาจารย์หนูได้ปรึกษากับศรัทธาชาวบ้านบั้งว่า ท่านพระอาจารย์หนูแหวน สุจิตฺตโณ ปัจจุบันท่านจำพรรษาอยู่วัดบ้านปง มีอายุมากแล้ว อยู่ทางบ้านปงได้รับความไม่สะดวกเพราะขาดผู้อุปัฏฐาก ถ้าจะนิมนต์ท่านมาอยู่ด้วยที่วัดคอยแม่บั้งนี้ ศรัทธาจะขัดข้องอย่างไรบ้างหรือไม่ พวกศรัทธาที่อยู่ ณ ที่นั้นต่างก็พูดว่า ไม่ขัดข้อง ยินดี ถ้านิมนต์ท่านมาได้ ท่านพระอาจารย์หนูจึงบอกว่า ถ้าเช่นนั้นวันไปรับทานที่วัดบ้านปงจะถือโอกาสนิมนต์ท่านมาด้วย คณะศรัทธาชาวบ้านบั้ง

ต่างก็แสดงความยินดี แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ชาวแม่บั้งรู้จักหลวงปู่แหวนสมัยนั้นเพียงไม่กี่คน เพราะหลวงปู่ยังไม่มีชื่อเสียงเกียรติคุณปรากฏออกไปสู่คนภายนอกเช่นดังปัจจุบันนี้

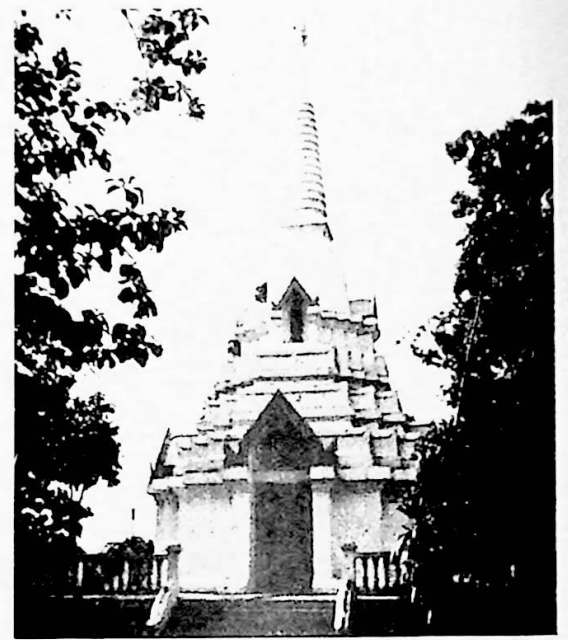
เมื่อไปถึงวัดป่าบ้านปงแล้ว หลวงปู่ก็ถามท่านพระอาจารย์หนูว่า มีศรัทธามาด้วยกี่คน ท่านพระอาจารย์หนูก็กราบเรียนว่ามีศรัทธามาด้วยสองคน หลวงปู่พูดว่าดีแล้ว วันนี้รับทานเสร็จแล้วให้อาบริหารของอาตมาไปด้วย จะไปอยู่แม่บั้งด้วย ท่านพระอาจารย์หนูพร้อมด้วยหลวงปู่แหวนและศรัทธาชาวบ้านแม่บั้งอีกสองคนก็ออกเดินทางจากวัดป่าบ้านปงไปพักอยู่ที่วัดป่าบ้านซ้อแล หนึ่งคืน วันรุ่งขึ้นเมื่อรับทานและฉันเสร็จแล้ว เวลา ๑๐.๐๐ น. ออกเดินทางจากซ้อแลผ่านมาตามเส้นทางบ้านใหม่ บ้านแม่วะ เดินลัดเข้าป่ามาตามลำห้วยข้ามเขามาบ้านแม่ตอง บ้านแม่แพง จนถึงบ้านแม่บั้ง ซึ่งสมัยนั้นเส้นทางดังกล่าวนี้ถนนยังไม่มี บางแห่งเป็นทางรถลากไม้ บางแห่งเป็นทางเดินป่า ซึ่งแต่ละแห่งต้องเดินขึ้นเขาลงห้วยลัดเลาะมาตามไหล่เขา แม้ว่าขณะนั้นหลวงปู่จะอยู่ในวัยชราและสุขภาพ

ร่างกายไม่สมบูรณ์ การเดินทางมาตามเส้นทางดังกล่าวนี้ จึงนับว่าท่านมีความอดทนเป็นอย่างมาก และสามารถเดินทางมาถึงคอยแม่บั้งในวันนั้น คือเดินทางมาถึงคอยแม่บั้งเวลา ๑๙.๐๐ น. ใช้เวลาในการเดินทาง ๙ ชั่วโมง ถ้าวัดระยะทางปัจจุบันจากซ้อแลถึงแม่บั้งประมาณ ๔๐ กม. ซึ่งหลวงปู่แหวนเดินทางมาได้โดยวันเดียวไม่ต้องพักค้างคืนระหว่างทาง จึงนับว่าท่านอดทนมากทีเดียว รวมเวลาที่หลวงปู่แหวนอยู่จำพรรษาในวัดป่าบ้านปงเป็นเวลา ๑๑ ปี และได้มาจำพรรษา ณ กุฏิไม้หลังน้อย ที่มีความกว้าง ๓.๒๔ เมตร และยาวเพียง ๕.๒๓ เมตรเท่านั้น ท่ามกลางดงไม้สักอันเป็นสถานสงบตามธรรมชาติ ณ วัดคอยแม่บั้ง อ.พร้าว เชียงใหม่ นับเป็นวิเวกสถานที่ก่อให้เกิดสติในจิตเหมาะแก่การเจริญภาวนาธรรมยิ่งนัก

ผู้มุ่งมั่นแสวงหากามสมบัติ ย่อมไม่นิยมยินดีในอริยชาวนิพพาน แต่พระอรหันต์ทั้งหลายเฉกเช่นพระคุณท่านซึ่งปราศจากความติดแล้ว มิใช่ผู้แสวงหากามสมบัติ จักยินดีในอริยชาวนิพพานเป็นรมณียสถาน

ฐานะของหลวงปู่ในวัดดอยแม่ปิ้ง

เมื่อหลวงปู่ได้มาอยู่ที่วัดดอยแม่ปิ้งแล้ว ครั้งแรกท่านพักอยู่ในกุฏิหลังเล็ก ๆ หลังหนึ่ง การมาอยู่วัดดอยแม่ปิ้ง หลวงปู่ได้มีข้อตกลงกับท่านพระอาจารย์หนูว่า "หน้าที่ต่าง ๆ เช่นการดูแลรักษาเสนาสนะกิติ การปกครองพระภิกษุสามเณรกิติ การสั่งสอนพระภิกษุสามเณรกิติ การต้อนรับแขกกิติ การเทศนาสั่งสอนอบรมประชาชนกิติ การกิจการบริหารวัดกิติ การให้ศีลให้พรแก่สาธุชนผู้มาบำเพ็ญกุศลกิติ และกิจอย่างอื่น ๆ บรรดาที่มีที่จะเกิดขึ้นภายในวัดและนอกวัด ให้ตกเป็นภาระของท่านพระอาจารย์หนูแต่ผู้เดียว" ส่วนองค์ท่านจะอยู่ในฐานะพระผู้เฒ่าผู้ปฏิบัติธรรม จะไม่รับภาระใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากการปฏิบัติธรรมอย่างเดียว นอกจากนี้หลวงปู่ท่านยังตั้งสัจจะว่า "ต่อไปนี้ท่านจะไม่รับนิมนต์ไปที่ไหน ๆ ไม่ว่าใครจะมานิมนต์ไม่ขึ้นรถ ลงเรือ แม้ที่สุดถึงจะเกิดการอาพาธป่วยไข้หนักเพียงใดก็ตาม จะไม่ยอมเข้านอนรักษาในโรงพยาบาล ถึงธาตุขันธ์จะทรงตัวอยู่ต่อไปไม่ได้ ก็จะทำให้สิ้นไปในป่าอันเป็นที่อยู่ ตามอริยโคตรอริยวงศ์ซึ่งบูรพาจารย์ท่านเคยปฏิบัติมาแล้วในกาลก่อน"

กุฏิ (เก่า) หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

อาพาธร้ายเจียนวาทาย

หลังจากที่หลวงปู่มาประจำอยู่ที่วัดคอดอยแม่บั้งไม่นานนัก ท่านก็เริ่มอาพาธอีกครั้งหนึ่ง ท่านเกิดเป็นตุ่มคันทั่วทั้งตัว ทำให้ได้รับทุกขเวทนา มาก จะนั่งจะนอนไม่ว่าอยู่ในอิริยาบถใด ๆ อาการของโรคดังกล่าวกำเริบอย่างรุนแรง ทำให้ร่างกายของท่านซึ่งตามปกติก็ผ่ายผอมอยู่แล้ว กลับทรุดหนักลงไปอีก เพราะฉันอาหารไม่ได้นอนไม่หลับ รูปร่างของท่านในขณะนั้นจึงกล่าวได้ว่ามีแต่หนังหุ้มกระดูก ท่านพระอาจารย์หนูต้องเป็นผู้ชวนชวายเป็นการรักษาพยาบาลอย่างสุดความสามารถ ซึ่งเป็นเรื่องที่ลำบากมากในสมัยนั้น เพราะวัดขาดไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่ออาการของโรคกำเริบมากขึ้น การรักษาพยาบาลโดยการฉีดยาฉันยา ก็มีแต่อาการทุเลากับทรงตัวอยู่ เมื่อเห็นว่าอาการของโรคมากเข้าท่านจึงขอร้องให้ท่านพระอาจารย์หนูสร้างเตาผิงขึ้นภายในกุฏิสำหรับอบตัวของท่าน ท่านพระอาจารย์หนูจึงบอกให้ชาวบ้านช่วยกันสร้างเป็นกุฏิโรงไฟขึ้นซึ่งอยู่กับพื้นดินโดยยกเป็นพื้นสูงขึ้นสำหรับทำเป็นที่นอนของหลวงปู่ กุฎิดังกล่าวนี้พื้นก็ดี ฝาก็ดี ประตูก็ดี บางแผ่นก็เอามาจากโลงศพที่ชาวบ้านเผาศพแล้วเอาโลงมาไว้ที่วัด และใช้ไม้โลงดังกล่าวนั่นเอง จนสำเร็จเป็นกุฏิโรงไฟขึ้นหลังหนึ่ง กุฎิดังกล่าวนี้ได้แก่หลังที่อยู่ใต้ต้นไทรใหญ่ที่ตนเองชาวบ้านทั่วไปเรียกกุฏิหลังนี้ว่ากุฏิโรงไฟ แต่หลวงปู่เรียกกุฏิของท่านว่าโรงย่างกิสเลส เพราะภายในกุฏิหลังนี้จะมีไฟก่อด้วยฟืนลุกโชนอยู่ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง หลวงปู่ก็จะอยู่ภายในนั้นตลอดเวลาเช่นกัน จะออกมานอกกุฏิบ้างเฉพาะเวลาฉันอาหาร เวลาสร่งน้ำและเวลาเดินจงกรมเปลี่ยนอิริยาบถบ้างเท่านั้น เวลานอกนั้นท่านจะอยู่ภายในนั้นตลอดเวลา ไม่ว่าจะแล้ง ฝน หนาว หลวงปู่นอนไฟเช่นนี้หลายปี จึงเปลี่ยนที่อยู่ไปอยู่กุฏิหลังใหม่

การอาพาธด้วยโรคตุ่มคันของหลวงปู่รักษาไปด้วยการย่างไฟ ด้วยการฉีดยา ด้วยการฉีดยาบ้างอยู่หลายปี ภาวะเหล่านี้ติดอยู่กับท่านพระอาจารย์

หนูทั้งหมด ต่อมาได้แม่ปู่ทอง กิตินุตร ซึ่งเคยเป็นผู้อุปถัมภ์หลวงปู่มาก่อน ได้มารับภาระในการจัดหายาและปัจจัยอย่างอื่น ๆ มาถวาย ทำให้ภาระหนักของท่านพระอาจารย์หนูผ่อนคลายเป็นบ้าง ต่อมาท่านผู้นี้ได้สร้างกุฏิถวายหลวงปู่หลังหนึ่ง ซึ่งหลวงปู่ก็ได้อยู่ฉลองศรัทธาตราบจนมรณภาพ

ขณะที่การอาพาธยังไม่ดีขึ้น วันหนึ่งมีเจ้าหน้าที่กองปราบโรคเรื้อนของกระทรวงสาธารณสุขขึ้นไปที่วัด เข้าไปนมัสการหลวงปู่ ท่านพระอาจารย์หนูจึงเล่าอาการอาพาธของหลวงปู่ให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นฟัง ก่อนจากไปเจ้าหน้าที่ชุดดังกล่าวได้ถวายยาไว้ให้ฉันจำนวนหนึ่ง หลวงปู่ฉันยานั้นแล้วรู้สึกว่าการของโรคทุเลาลงตามลำดับ เมื่อยาใกล้หมดท่านพระอาจารย์หนูจึงสั่งให้หามาใหม่ หลวงปู่ฉันยานั้นไม่นานโรคจึงหายสนิท ผิวหนังของท่านซึ่งขณะนั้นดูดำไปทั้งร่างกาย ภายหลังจากการฉีดยานั้น โรคหายสนิทแล้ว ผิวหนังก็ลอกออกเป็นแผ่น ๆ หมดทั้งตัวเหมือนงูลอกคราบ จึงทำให้ผิวหนังของหลวงปู่กลับดูสดใสเป็นปกติ จึงเป็นอันยุติได้ว่า อาพาธเกือบจะเอาชีวิตไม่รอดครั้งนั้นหายไป ก็เพราะยาของเจ้าหน้าที่ชุดปราบโรคเรื้อนนั้นโดยแท้

แม้ว่าท่านจะหายจากโรคร้ายนั้นแล้วก็ดี การอยู่ในกุฏิโรงไฟโดยก่อไฟตลอด ๒๔ ชั่วโมง ท่านก็ยังอยู่เป็นปกติตลอดทั้งวัน จะออกจากกุฏิก็เฉพาะเวลาฉันอาหาร เวลาสร่งน้ำ เวลาเดินจงกรมเพื่อเปลี่ยนอิริยาบถเท่านั้น เวลานอกนั้นท่านอยู่ข้างในกุฏิตลอดเวลาไม่เลือกฤดูกาลท่านพระอาจารย์หนูเห็นว่าเมื่อโรคหายแล้ว ก็ควรจะหยุดก่อไฟได้แล้ว จึงไปกราบเรียนให้หลวงปู่ทราบ ซึ่งท่านก็อนุญาตให้เลิกก่อไฟนั้นได้ ต่อมาผู้มีศรัทธาได้สร้างกุฏิถวายอีกหลังหนึ่งคอนแรก ๆ หลวงปู่ก็ขึ้นไปอยู่ฉลองศรัทธาให้เฉพาะเวลากลางวัน ส่วนเวลากลางคืนท่านก็ลงมาพักจำวัดอยู่ที่กุฏิโรงไฟของท่านอย่างเดิม เมื่อหายจากอาพาธดีแล้วก็มีการ

แข็งแรงตามปกติแล้ว เวลากลางวันบางวันหลวงปู่ก็จะขึ้นไปพักภาวนาอยู่ในกุฏิหอเย็นตลอดวันในฤดูแล้ง เมื่อถึงเวลาสร่งน้ำจึงลงมาจากที่พักภาวนา คั้งนั้นหน้าแล้งเวลากลางวันท่านเปลี่ยนกุฏิอยู่สามหลัง จบจนกระทั่งแม่ปู่ทอง กิตินุตร ได้มีศรัทธาสร้างกุฏิหลังใหม่ถวายดังกล่าวมาแล้ว หลวงปู่จึงได้ย้ายมาอยู่กุฏิหลังใหม่นี้เป็นการถาวรตราบจนมรณภาพ

หลวงปู่เล่าว่า ในสมัยที่ท่านอาพาธพักย่างไฟอยู่กุฏิโรงไฟนั้น ขณะที่ท่านกำลังภาวนาอยู่ได้ปรากฏว่าบนต้นไทรใหญ่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของพวกรุกขเทพเป็นวิมานที่อยู่ของเขา เมื่อหลวงปู่เข้าไปอยู่ในกุฏิซึ่งอยู่ภายในต้นไทรใหญ่นั้น พวกรุกขเทพทั้งหลายต้องลงมาอยู่บนพื้นดิน ได้รับความลำบากมาก เมื่อเห็นความลำบากเกิดแก่เขาเช่นนั้น ท่านจึงบอกให้เขาย้ายที่อยู่เสียใหม่ โดยบอกให้ย้ายเข้าไปอยู่ในป่าลึกเข้าไป ซึ่งเขาก็ปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเคารพ ท่านเล่าว่าพวกเทพนั้นไม่ว่าจะเป็นชั้นต่ำหรือชั้นสูงความเคารพที่มีต่อพระนั้นมีอยู่เสมอกัน เขาจะไม่ยอมล่วงละเมิดธรรมเป็นอันขาด การเข้าการออกเวลาเขามาเขาไปดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแล้วงามตาชื่นใจไม่เหมือนมนุษย์เรา ซึ่งแล้วแต่ความพอใจ อยากจะแสดงอย่างไรก็ทำไป ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมความควรไม่ควร การแสดงออกของมนุษย์ไม่คำนึงถึงว่าผู้อื่นจะได้รับความสะดวกอย่างไรหรือไม่ ขอให้ได้แสดงออกตามความเห็นตามความพอใจของตนนั้นแหละเป็นการดี ซึ่งบางครั้งการแสดงออกเช่นนั้นไม่ถูกกาลถูกเวลา แต่ก็แสดงออกมาจนได้โดยไม่มี ความละอายแก่ใจบ้างเลย

สถานที่หลวงปู่เจ้าพรราชา

นับตั้งแต่หลวงปู่แหวนได้ขึ้นไปอยู่ทางภาคเหนือแล้ว ท่านไม่เคยไปเจ้าพรราชาอยู่ทางภาคอื่นเลย เพราะอากาศทางภาคเหนือเป็นสปีปายะสำหรับท่าน สรูปสถานที่เจ้าพรราชาของหลวงปู่เท่าที่รวบรวมได้ เฉพาะภาคเหนือตอนบนมีดังนี้ วัดเจดีย์หลวง เหนือธารน้ำแม่ฮ่องสอน สบแม่ธาตุ บ้านต้นกอก แม่ปวก นาพ้อหนานปวน ดอยน้ำมัวหรือดอยนะโม ห้วยน้ำริน

บ้านปง ธาคูบ้านแม่ตะลก แม่บั้ง ที่เจ้าพรราชาข้ามี่ ดังนี้ แม่ปวกหรือบ้านแม่พวก ๓ พรรษา วัดป่าบ้านปง อยู่เจ้าพรราชาสองครั้ง ๑๑ พรรษา ห้วยน้ำริน ๑๐ พรรษา วัดดอยแม่บั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ จนกระทั่งมรณภาพ

แสงอาทิตย์ให้ความอบอุ่นแก่สิ่งที่มีชีวิตดิ้นไฉรรวมะโอวาทของท่านก็ให้ความอบอุ่นแก่มวลมนุษย-

ชาติฉันนั้น ท่านเปรียบประดุจร่มโพธิ์ร่มไทรที่แผ่กิ่งก้านร่มเงาถึงความร่มเย็นแก่ผู้พักอาศัย และเสมือนสายฝนอันเย็นฉ่ำบริสุทธิ์ที่ช่วยชำระล้างกิเลสตัณหา ความสับสนวุ่นวายทั้งหลายในดวงจิตให้สงบเยือกเย็นและหลุดพ้นจากสังสารทุกข์ทั้งมวล

ความศรัทธาของประชาชน

ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้มวลมนุษย์ทั่วโลกเบาบางจากกิเลส พระพุทธศาสนา เป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักและเป็นเอกลักษณ์ของประชาชนไทยทั้งชาติ โดยเป็นทั้งศาสนาและปรัชญา เพราะเป็นคำสอนที่รวมยอดจริยคติกับสัจธรรมแห่งปรัชญาเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้สืบทอดพระพุทธศาสนา มาโดยตลอด ท่านได้เน้นให้เห็นความเป็นไปในภาวะธรรม ปลูกให้คนที่หลับอยู่ในกองไฟแห่งความหลง นิยมในลาภยศ สรรเสริญสุข ให้ตื่นหนีจากไฟที่เผาผลาญอยู่นั้น สอนให้คนประพฤติตนให้สมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์อันประเสริฐ ให้มีความเพียร สลัดความเห็นแก่ตัว รู้จักเผชิญทุกข์ และเห็นความทุกข์ของผู้อื่น สอนให้มนุษย์ทุกรูปทุกนามบำเพ็ญตนอย่างมีศักดิ์ศรี เมื่อยามที่มีชีวิตก็ให้มีชีวิตอันเลิศ ทั้งนี้เพื่อความหลุดพ้นจนถึงนิพพานในที่สุด ท่านได้ยอมสละโภคทรัพย์สมบัติในฆราวาสวิสัยออกถือเพศบรรพชิต จาริกธุดงค์กรรมฐาน บำเพ็ญสมณธรรม โดยหลีกเลี่ยงตนเองออกสู่ทางสันโดษ ตลอดระยะเวลายาวนานนับหลายสิบปี ต้องฟันฝ่าต่ออุปสรรคนานัปการ ทั้งภัยธรรมชาติที่โหดร้ายทารุณ สรรพสัตว์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อมนุษย์ ความทุรกันดาร โรคภัย และความอดอยากหิวโหย

นับว่าท่านได้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อย่างแท้จริงที่ตรัสว่า "พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด จะเป็นบ้านหรือป่าก็ตาม จะเป็นที่ลุ่มหรือที่ดอนก็ตาม ที่นั่นควรเป็นภูมิยินดี"

คนที่เดินทางในที่มืด ย่อมแสวงหาประทีปฉับใจ พระรัตนตรัยย่อมเปรียบประดุจประทีปส่องสว่างชี้ทางให้แก่ผู้ที่ปรารถนาความดีความงาม ฉะนั้น พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้สืบทอดหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาโดยเคร่งครัด ท่านเป็น

พระธรรมบัณฑิตนำหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่ไปทำพิธีถวายต่อวัดคอดอยแม่บึง วันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

สมณะที่เจริญตามรอยแห่งเบื้องพระยุคลบาทขององค์พระศาสดาอย่างมุ่งมั่น มอบชีวิตถวายจิตใจเพื่อรับใช้พระสัทธรรม ท่านได้บำเพ็ญเพียรทางวิปัสณากรรมฐานอย่างเด็ดเดี่ยวแน่วแน่เพื่อความหลุดพ้นจากโลกียภูมิเข้าสู่โลกุตระภูมิ

ภูเขาศิลาที่ไม่สะเทือนด้วยแสงแดด ไม่สะท้านด้วยสายลมฉุนไฉน เฉากเช่นความรักความศรัทธาของสาธุชนที่มีต่อพระคุณท่านฉนั้น วัดสัมพันธวงศ์ และศิษยานุศิษย์ได้พร้อมใจกันบริจาครถพี่ย ร่วมก่อตั้งกองทุนมูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เพื่อช่วยเหลือสาธารณกุศลต่าง ๆ ซึ่งในเวลาต่อมา ได้มีการสร้างอาคารสุจิณฺโณ โรงพยาบาลมหาธาราชนนครเชียงใหม่ อาจกล่าวได้ว่า มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรักความศรัทธาที่เปี่ยมไปด้วยความผูกพันอย่างลึกซึ้ง ยิ่งคุณประโยชน์อย่างเหลือคณานับแก่ผู้ยากไร้โดยทั่วไป เป็นเกียรติคุณแด่พระคุณท่านให้สถิตยสถาพรสืบไป

ธารทิพย์แห่งเมตตาอันบริสุทธิ์จากพระคุณท่าน ทำให้พุทธศาสนิกชนท่านหนึ่ง คือนายแพทย์เฉลิม จันทราสุข ดำเนินการให้พิพิธภัณฑน์หุ่นขี้ผึ้ง ของมาดามทุสโซต์ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ บันรูปเหมือนหุ่นขี้ผึ้ง เพื่อให้รูปจำลองขององค์ท่านได้เป็นที่เคารพสักการะแก่นุชนชั่วลูกหลานสืบไป นับเป็นหุ่นขี้ผึ้งหุ่นแรกของโลกที่เป็นพระสงฆ์ ต่อมาได้มีพุทธศาสนิกชนอีกท่านหนึ่งดำเนินการให้มีการสร้างมณฑปขึ้น นับเป็นสถาปัตยกรรมที่แปลกงดงาม และทรงคุณค่ายิ่ง ภายในมณฑปมีที่บรรจุอัฐิพระคุณท่าน ส่วนอีกมุมหนึ่งเป็นที่ประดิษฐานหุ่นขี้ผึ้ง

ประชาชนจำนวนมากจากทุกภาคของประเทศ และจากต่างประเทศที่ศรัทธาในหลวงปู่ต่างมุ่งตรงมานมัสการท่าน แม้ขณะที่ท่านมรณภาพไปแล้ว ประชาชนจำนวนมากก็ยังมุ่งตรงมาเพื่อเคารพศพของท่านอยู่ตลอดเวลา

อินทรวชิรฉันท์

โพธิ์ร่มสะสมใบ
 เหนื่อยมาจะบรรเทา
 ร่มเย็นลีไลเปรียบ
 ชนท้าวสยามนั้น
 คือองค์พระทรงศีล
 ดันหากิเลสวาย
 ลั่นแล้วกิเลสใด
 จิตมั่นสงบลง

คนได้อาศัยเงา
 อูระร้อนก็ผ่อนพลัน
 ฤ จะเทียบจะเทียบทัน
 จะระลึกบรู้อคลาย
 ฐ ละถิ่นสราญกาย
 หฤทัย ฐ มั่นคง
 ที่จะให้ ฐ ไหลหลง
 ศิริสุขนิรันดรกาล

ของดีที่หลวงปู่ให้แก่ผู้ไปขอ

สาธุชนเป็นจำนวนมากที่มีศรัทธาในหลวงปู่ได้พยายามขึ้นไปจนถึงวัดดอยแม่ปั้ง จุดประสงค์อย่างหนึ่งนอกเหนือไปจากอยากเห็นองค์จริงของหลวงปู่แล้วก็ต้องการให้หลวงปู่เป่าหัวให้บ้าง ต้องการให้หลวงปู่มอบของดีเพื่อไว้เป็นสิริมงคลแก่ตนอีกด้วย สิ่งที่มีผู้ขอกันมาก คือ กันยาขี้โย จีวร ไม้เท้า และแม้แต่เส้นผมของท่าน จนบางครั้งท่านถึงกับพูดว่า

“เฮาโกนหัวแล้ว เป็นก็ยังฮ้อโกน แถมจะเอาผมเฮาไปสร้างพระอะหยัง เฮาเจ็บหัว” ซึ่งหมายความว่า เราโกนหัวแล้วเขาก็จะให้โกนหัวอีก จะเอาผมไปสร้างพระอะไรอีก เราเจ็บหัว

แม้แต่น้ำที่ท่านอาบ ก็มีผู้ประสงค์จะเอาไปเพื่อเป็นสิริมงคล ท่านถึงกับพูดว่า

“เฮาหนาวจะด้าย เป็นก็ฮ้อฮ้อเฮาอาบน้ำอีก”

แต่ถ้ามีผู้ไปขอของดีจากหลวงปู่ ท่านจะถามเหมือนกันว่า “ของดีอะไร อะไรคือของดี ของดีก็มีอยู่ด้วยกันทุกคนแล้ว การที่ร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้พยาธินั้นก็มิใช่ของดีแล้ว การมีร่างกายแข็งแรง มีอวัยวะครบถ้วนไม่บกพร่องวิกลพิการอันนี้ก็มิใช่ของดีแล้ว ของดีมีอยู่ในตนไม่รู้จะไปเอาของดีที่ไหนอีก สมบัติของดีจากเจ้าพ่อเจ้าแม่ให้มา ก็เป็นของดีอยู่แล้ว มีอยู่แล้วกันทุกคน จะไปเอาของดีที่ไหนอีก ของดีก็ต้องทำให้มันเกิดมันมีขึ้นในจิตใจของตน ความดีอันใดที่ยังไม่มีก็ต้องเพียรพยายามทำให้เกิดให้มีขึ้น นี่แหละของดี ของดีมีอยู่แล้วในตัวของเราทุก ๆ คน มองให้มันเห็นหาให้มันเห็น ภายในตนของตนนี่แหละจึงใช้ได้ถ้าไปมองหาแสวงหาของดีภายนอกแล้วใช้ไม่ได้ คีล ธรรม นี่แหละคือของดี คีลคือ การนำความผิด ความชั่วออกจากกาย ออกจากวาจา ธรรมะก็คือ ความดีที่ป้องกันไม่ให้ความผิดความชั่วเกิดขึ้นในกาย วาจา ใจ ทั้งคีลทั้งธรรมก็อันเดียวกันนั่นแหละ

แต่เราไปแยกสมมติเรียกไปต่างหาก กาย วาจา ใจ ของเรานี้เป็นที่ตั้งของธรรม เป็นที่เกิดของธรรม เป็นที่ดับของธรรม ความดีก็เกิดจากที่นี่ ความชั่วก็เกิดจากที่นี่ สวรรค์ก็เกิดจากที่นี่ นรกก็เกิดจากที่นี่ เราจะรักษาศีล ภาวนา ให้ท่าน ก็ต้องอาศัย

กาย วาจา ใจ นี่เป็นเหตุ เราจะทำความผิด ความชั่ว ไปนรกอเวจีก็ต้องอาศัยกาย วาจา ใจ นี่เป็นเหตุ เราจะรักษาศีล ทำสมาธิ ภาวนา ให้เกิดปัญญา ทำมรรคผล นิพพานให้แจ้ง ให้เกิดขึ้น ก็ต้องอาศัย กาย วาจา ใจ นี่เป็นเหตุ”

เครื่องรางของขลังและการปลุกเสก

ในด้านเครื่องรางของขลังและการปลุกเสก หลวงปู่ท่านพูดอยู่เสมอว่า คนเรานี้แปลก เอาของจริงคือธรรมะให้ไม่ชอบ ไปชอบเอาวัตถุภายนอกกันเสียหมด ที่พึ่งที่ประเสริฐคือพระรัตนตรัยนั้นเป็นของประเสริฐอยู่แล้ว แต่กลับไม่มีใครสนใจ พวกกันไปสนใจแต่วัตถุภายนอก จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อคนเราไม่สามารถจะเอาคุณพระรัตนตรัยมาเป็นที่พึ่งของตนได้ เพราะอินทรีย์ยังอ่อนอบรมมายังไม่เข้าถึงเหตุผล จะถือเอาวัตถุภายนอก เช่นพระเหรียญซึ่งเป็นรูปเหรียญรูปแทน เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้านั้นก็ดีเหมือนกัน ถ้าผู้ไม่รู้ความหมายของวัตถุนั้น ๆ หลวงปู่ท่านให้ข้อคิดในทางธรรมะว่า วัตถุมงคลเหล่านั้นหากจะนำไปป้องกันตัว ถ้ากรรมมาตตรอนแล้วป้องกันไม่ได้ไม่ว่าสิ่งไหนจะไปด้านทานอำนาจของกรรมนั้นไม่มี แต่ถ้าผู้รู้ความหมายในวัตถุนั้น ๆ ว่า เขาสร้างขึ้นมามากเขาใช้สัญลักษณ์ของผู้ที่ทำความดี การมีวัตถุมงคลไว้ติดตัวก็มีไว้เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติปัญญาของตนเองไม่ให้ประมาทในการกระทำของตน ต้องทำความดีเสมอ เพราะโลกเขาบูชานับถือแต่คนดี เรามีของดีอยู่กับตัวก็ต้องทำความดีอย่างนี้แล้ว ก็นับได้ว่าผู้ที่ได้ประโยชน์จากวัตถุมงคลนั้น ๆ

เมื่อเวลาลูกศิษย์มีความสงสัยว่า พระกิติ เหรียญ กิติ ที่หลวงปู่ทำพิธีแผ่เมตตาให้มีคนนิยมกันว่าดีอย่างนั้นคืออย่างไร หลวงปู่เสกด้วยคาถาอะไร หลวงปู่ตอบคำถามเช่นนี้ว่าที่กล่าวว่าแผ่เมตตาวัตถุมงคลนั้น ท่านไม่เคยปลุกเสกพระอะไรเลย เคยแต่สวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยเท่านั้น แล้วตั้งสัจจะอธิษฐานให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้ที่นับถือกราบไหว้บูชาจะอธิษฐานเพียงเท่านี้ ไม่มีคาถาสำหรับเสกให้ขลังอย่างนั้นอย่างนี้แต่อย่างไรท่านใช้บทต่อไปนี้คือ ตีรตนนวมการคาถา โยสนุนนินสินโน วรโพธิมุเล ๕เปย ตสุสานุกาเวน หตนุตราโย

บางทีหลวงปู่ใช้บทว่า พุทฺโธ โย สพุพปาณินฺ สรณํ เขมมุตฺตมํ, ธมฺโม โย สพุพปาณินฺ สรณํ เขมมุตฺตมํ, สงฺโฆ โย สพุพปาณินฺ สรณํ เขมมุตฺตมํ อิติปิ โส ภควา ๕เปย พุทฺโธ ภควาติ, สุวาฯฯ โส ภควา ๕เปย ปจฺจตุตฺ เวยตฺพุทฺโธ วิญญูหิติ, สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ ๕เปย ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสุสชาติ.

คาถาสวดนมัสการคุณพระรัตนตรัยเหล่านี้คือ บทที่หลวงปู่ท่านใช้สวดเวลามีพิธีแผ่เมตตา

เกี่ยวกับการปลุกเสก เช่นพุทธาภิเษก ซึ่งปัจจุบันทำกันโดยทั่วไป ทั้งเป็นการราษฎร์ ทั้งเป็นการหลวง เกี่ยวกับเรื่องนี้หลวงปู่ท่านให้ทัศนะว่า ถ้าเข้าใจวิธีพุทธาภิเษกไปปลุกไปเสกวัตถุต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นสำหรับเป็นเครื่องหมายแทนองค์ของพระพุทธเจ้านั้น การเข้าใจเช่นนั้น นับว่าไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยท่านให้เหตุผลว่า พระพุทธเจ้าท่านเป็นพระตั้งแต่เรายังไม่เกิด ท่านเป็นพระพุทธรูปมาก่อนพวกเราหลายร้อยหลายพันปีแล้ว ถ้าใครไปปลุกเสกวัตถุให้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วนับว่าผิด เราเองเป็นเพียงสาวกจะไปทำวัตถุซึ่งเขาสร้างเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้าให้เป็นพระพุทธเจ้าได้อย่างไร วัตถุที่เขาสร้างขึ้นนั้นสำเร็จเป็นพระแล้วโดยสมบูรณ์ตั้งแต่เขาสร้างเสร็จ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ดีแล้วว่า เป็นรูปเปรียบรูปแทนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นวัตถุนั้น ๆ จึงเป็นพระโดยสมบูรณ์แล้วตั้งแต่เขาสร้างเสร็จ จะไปปลุกไปเสกให้เป็นพระอีกไม่ได้

หลวงปู่ท่านเรียกพระพุทธรูปว่า พระบรมรูป ท่านกล่าวว่า พระบรมรูปของพระพุทธเจ้านั้น แม้จะทำสำเร็จขึ้นจากวัตถุใด ๆ ท่านก็สำเร็จเป็นพุทธะในความหมายแล้วอย่างสมบูรณ์ เพราะวัตถุนั้นเขาสมมติเป็นสัญลักษณ์แทนองค์ของพระพุทธเจ้า แม้

จะเป็นเพียงวัตถุเราก็ควรกราบไหว้บูชาได้ด้วยความสนิทใจ ไม่มีวิชาคาถาอาคมใด ๆ ที่จะมาปลุกเสกพระพุทธเจ้าได้ เพราะสำเร็จเป็นพุทธะตามความหมายที่เราได้สร้างขึ้นแล้ว ที่เรียกกันว่าพุทธาภิเษกนั้น ควรจะเรียกว่าพิธีสมโภชพระหรือพิธีนมัสการพระ จึงจะถูกต้องตามความเป็นจริงดังกล่าวมาแล้ว

สำหรับการทำน้ำมนต์กิติ ท่านมักใช้บทมงคล จักกวาพน้อย สมัยก่อนผู้คนยังไม่รู้จักท่านมากเหมือนปัจจุบัน เวลาชาวบ้านเอาน้ำไปถวายขอให้ท่านเสกให้ เช่นเขาจะบอกว่าคนนั้นคนนี้จะคลอดหรือคนนั้นคนนี้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ขอให้หลวงปู่เสกน้ำมนต์ให้ด้วย บางที่ท่านนึกสนุกขึ้นมาท่านก็จะพูดว่า เออ เวลาอย่างหนึ่งเขาก็ไม่บอกเรา เวลาจะคลอดจึงมาบอกเรา ทำให้ลำบากพระเจ้า พระสงฆ์ แทนที่จะไปหาหมอที่โรงพยาบาล

เวลาท่านเสกน้ำมนต์ท่านก็จะเสกดัง ๆ ว่า สพุพพุทฺธานุกาเวน สพุพทมฺมานุกาเวน สพุพสงฺฆานุกาเวน ๕เปย สพุเพ เต โรคา สพุเพ เต ภยา ๕เปย วินสฺสนนฺตุสทา โสตุถิ ภวนฺตุ เต เอาหายโรคหายภัย อายุมัน ขวัญเย็น นี่คือคาถาขลังของหลวงปู่

ສຸຈິນນຸໂຄນວາກ

การต่อสู้กามกิเลสเป็นสงครามอันยิ่งใหญ่ กามกิเลสนี้ร้ายนักมันมาทุกทิศ
ทุกทาง พิจารณาให้รู้แจ้งเห็นจริง ก็ถอนได้

กามกิเลส

กามนี้มันหมุนรอบโลก มันเป็นเจ้าของโลก กามกิเลสนี้แหละที่ทำให้เกิดสงครามต่อสู้อัน เกิดก็เพราะกาม ตายก็เพราะกาม รักก็เพราะกาม ชังก็เพราะกาม

กามทุกอย่างนี้เรียกว่ากามกิเลส การต่อสู้กามกิเลสเป็นสงครามอันยิ่งใหญ่ กามกิเลสนี้ร้ายนัก มันมาทุกทิศทุกทาง ความพอใจก็คือกิเลส ความไม่พอใจก็คือกิเลส กามกิเลสนี้อุปมาเหมือนแม่น้ำ ธารน้ำน้อยใหญ่ไม่มีประมาณไหลลงสู่ทะเล ไม่มีที่เต็มฉันทใดก็ดี กามตัณหาที่ไม่พอดี ภาวตัณหา วิภวตัณหาเป็นแหล่งก่อกุศล ก่อความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งหมดอยู่ที่ใจ สุขก็อยู่ที่ใจทุกข์ก็อยู่ที่ใจ ใจนี้แหละคือตัวเหตุ ทำความพอใจให้อยู่ที่ใจนี้หมั่นเพียรและตั้งสัจจะให้มัน รักษาศีล รักษาตา รักษาหู รักษาตัว รักษาปาก สำรวมอินทรีย์ รักษาธาตุ ๔ ชั้น ๕ พิจารณาเข้าไป ตจบัญญัติกรรมฐาน ๕ กายคตากรรมฐาน พิจารณาให้รู้แจ้งเห็นจริงก็จะถอนได้ พวกหมู หม่า เป็ด ไก่ มันก็เสพกามกันทั่วแผ่นดิน อย่าได้ไปอัศจรรย์ มีแต่ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้ใดรักษาศีล ภาวนาเข้าจนเกิดสมาธิแล้ว สติก็ตั้งเข้าไปแล้ว ก็จะได้ทำจิตทำใจของตนให้บริสุทธิ์ พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ท่านก็ชี้เข้าหาใจนี้แหละ ทำใจให้บริสุทธิ์ ให้มีสติสัมปชัญญะนำคตินอกให้หมด ถ้ามีสติแล้วก็นำความผิดออกจากกายจากใจของตน อย่าหลงสมมุติทั้งหลาย มี รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อย่าเอามาหมักไว้ในใจ

กามตัณหาเปรียบเหมือนแม่น้ำไหลไปสู่ทะเลไม่รู้จักเต็มสักที อันนี้ฉันท ความอยากของตัณหา มันไม่พอ ต้องทำความพอ จึงจะดี เราจะต้องทำใจให้ผ่องใส ตั้งอยู่ในศีล ตั้งอยู่ในทาน ตั้งอยู่ในธรรม ตั้งอยู่ในสมาธิที่ดี ทุกอย่างเราทำความพอดี ความพอใจก็นำออกเสีย ความไม่พอใจก็นำออกเสีย เวลานี้เราจะพักจิต ทำกายของเรา ทำใจของเราให้รู้แจ้งในกายในใจของเราที่รู้ความเป็นมา วางให้หมด วางอารมณ์ วางอดีตอนาคตทั้งปวง...ที่ใจนี้แหละ

เรื่องสังขารนี้ สังขารมันปรุง สังขารมันแต่ง มันเกิด มันแก่ มันเจ็บ มันดับ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา วางอยู่นี้แหละ อดีตอนาคตมันก็มานี้แหละ ดัดอดีตอนาคตลงหมดจิตตั้งอยู่ในปัจจุบันรู้ในปัจจุบัน ละในปัจจุบัน สวางในปัจจุบัน ทำจิตทำใจของเราให้สว่าง ให้รู้แจ้งในมรรคในผล ในศีล สมาธิ ปัญญา เอาที่ใจนี้แหละให้มันสำเร็จขึ้นที่ใจ

เวลาปฏิบัติจริงกิเลสมันมาได้ทุกทิศทุกทาง ใจนี้มันสำคัญ เหตุมันเกิดจากใจนี้ ตั้งสัจจะจริงกาย จริงวาจา จริงใจ อย่าหลงไปตามเขา ตามอารมณ์ ละทิ้งความที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย สมบัติของเจ้าพ่อเจ้าแม่ทั้งหมดนี้เป็นที่ตั้งของท่าน เป็นที่ตั้งของมรรค เป็นที่ตั้งของพระนิพพาน จงละและวางให้เป็นพุทโธ ละวางหมดก็เป็นสุข ปล่อยวางก็สบาย

กามกิเลสนี้แหละ เป็นบ่อเกิดแห่งการฆ่ากันตาย ชิงดีชิงเด่น
กิเลสตัวเดียวทำให้เกิดการต่อสู้ แย่งชิงกัน ความรัก ความชัง
จะบังเกิดขึ้นในจิตใจก็เพราะกาม

ตัณหา

กามกิเลสนี้แหละเป็นบ่อเกิดแห่งการฆ่ากันตาย ชิงดีชิงเด่น กิเลสตัวเดียวทำให้เกิดการต่อสู้ แย่งชิง ความรัก ความชังจะบังเกิดขึ้นในใจก็เพราะกาม สอนให้พิจารณาถึงสังขารร่างกาย พิจารณาเข้าไปถึง เกศา โลมา นะขา หนวด ติ่งตา ตะโจ ตจบัญญัติกรรมฐาน ๕ กายคตกรรมฐาน เป็นฐานที่ตั้งของกาม ทุกข์เกิดอยู่ที่นี้ สมุทัยก็เกิดอยู่ที่นี้ น้อมเข้า ชั้นหึง ๕ ธาตุหึง ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ พิจารณากำหนดเข้าไปแล้วจะเห็นว่ากามนั้นเป็นของไม่อัศจรรย์ อย่าได้หลงในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ทำใจให้บริสุทธิ์ ทำกายให้บริสุทธิ์ ให้ถึงจิตภูมิ นั้นแหละกามตัณหาก็คงหมดไป

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เปรียบเหมือนแม่น้ำ ธารน้ำน้อยใหญ่
ไม่มีประมาณ ไหลลงสู่ทะเลไม่มีที่เต็มจันใด กามตัณหาที่ไม่พอดี ภวตัณหา
วิภวตัณหา เป็นแหล่งก่อทุกข์ ก่อความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด

ละ วา ง ถอนที่ใจ

เอาพุทหายใจเข้า โธหายใจออก จะเอาพุทโธเป็นมรรคของใจ หรือเป็น
 อารมณ์ของใจก็ได้ เอน้อย ๆ แต่ทำให้มาก อาศัยความหมั่นความเพียร ให้
 จริงวาจา จริงใจให้มีขันติบารมี อดทนทางกาย อดทนทางวาจา อดทนทางใจ
 ความอดกลั้นเป็นบารมีธรรมอย่างเอก อาศัยความเพียร ละกายทุจริต
 ละวจีทุจริต ละมโนทุจริต ละให้หมด เอาศีลระวางตา หู จมูก ลิ้น กาย อันทริยทั้ง
 5 อย่างนี้สำคัญ ตานี้เห็นรูป เกิดความพอใจก็ดี ไม่พอใจก็ดี รูปที่มีวิญญาณ
 ก็ตาม ไม่มีวิญญาณก็ตาม เอาศีลนั้นแหละเอาออกจากจิตจากใจของเรา ทำใจ
 ของเราให้สว่าง รักษาหู เสียงมาจากหู เกิดความพอใจก็ดี ไม่พอใจก็ดี นำออก
 ให้หมด เอาศีลนั้นแหละนำออกให้หมด

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เปรียบเหมือนแม่น้ำ ธารน้ำน้อยใหญ่ไม่มี
 ประมาณไหลลงสู่ทะเล ไม่มีที่เต็มล้นใด กามตัณหาที่ไม่พอดี ภวตัณหา วิภวตัณหา
 เป็นแหล่งก่อกุศลก่อความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด

ทำความพอใจให้มีขึ้นในใจ อย่างดีมีสุรยาาเมา การดีมีสุรยาาเมมาเป็น การ
 ทำลายสมบัติของเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ก้อนนะ ก้อนโมนี่เป็นที่ตั้งของศีล เป็นที่ตั้งของ
 ธรรม เป็นที่ตั้งของมรรคของผล การเรียนวิชาฝ่ายโลกก็อาศัยก้อนนั้นแหละ การจะ
 รักษาศีลให้ทานก็เอาสมบัติของเจ้าพ่อเจ้าแม่นี้แหละ การบำเพ็ญบุญ กุศลก็
 เอาสมบัติของเจ้าพ่อเจ้าแม่นี้แหละเป็นที่ตั้ง

ความโกรธ ความหลง อกุศลธรรมเมาทั้งหลาย เมื่อเกิดขึ้น เรานั้นแหละ
 เดือดร้อนเพราะฉะนั้นละให้หมด ทำใจของตนให้ผ่องใส เอาใจละ เอาใจวาง
 เอาใจถอน ละออก วางออก ถอนออก จากจิตจากใจของเรานี้ ใจของเราแต่งเอาได้
 แต่งให้เป็นบุญก็แต่งได้ แต่งให้เป็นศีลก็แต่งได้ ให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์จน
 ตลอดชีวิต ตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 รักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ตั้งอยู่ใน
 สุจริตธรรม ตั้งอยู่ในศีล 5 ทำตนของตนให้เรียบร้อย

คนเรานั้นรักสุข เกลียดทุกข์ หนักก็หนักอยู่ตรงนี้แหละ ไม่รับความจริง

การสละออกจากใจ

จาโค ปฏินิสฺสคฺโค สละคืนถอนออกจากใจนี้เสีย
คนเรานั้นรักสุข เกลียดทุกข์นี้ หนักก็หนักอยู่ตรงนี้แหละ ไม่รับความจริง
เราเกิดมา นินทา สรรเสริญก็ดี อย่าไปรับเอาามาหมักไว้ในใจ ปล่อยผ่านไปเสีย

ความรัก ความชัง ความโลภ ความหลง เกิดขึ้นก็เพราะกิเลสมันเสวนา
กันอยู่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหาทั้งหลายก็ไหลมาจากเหตุ ให้ละเสียให้หมด
วางเสียให้หมดให้ตั้งอยู่ในศีล ตั้งอยู่ในทาน ตั้งอยู่ในการบำเพ็ญกุศล ละบาปทาง
กาย ทางวาจา ทางใจ บาปอันใดยังอยู่ให้ละเสียให้หมด กายทุจริต วาจาทุจริต
ใจทุจริต นำออกให้หมดแล้วรักษากายสุจริต วาจาสุจริต ใจสุจริตไว้ เมื่อนำทุจริต
ออกหมดแล้วจะเหลือแต่สุจริตธรรมตั้งอยู่ในศีล กายก็เป็นศีล วาจาก็เป็นศีล ใจก็
เป็นศีล เป็นธรรม เป็นมรรค เป็นผล ตั้งขึ้นในจิตในใจ ละ วางทุจริตธรรม สุจริต
ธรรมตั้งอยู่แล้วจิตก็เบาสบาย อดีตที่ล่วงไปแล้วยังหอบเอามาหมักไว้ในใจก็
เดือดร้อน ต้องเอาศีลนั้นแหละนำออกให้หมด

ตัดอดีตอนาคตเป็นอันเดียวกัน อดีตอนาคตมีมาแต่เด็กคำบรรพ์ ทำดีก็ดี
ทำร้ายก็ดี มุ่งอยู่ที่กามตัณหาหนี่แหละ...ละให้สิ้น มันเกิดในใจก็นำออกจากจิตใจของตนเสีย

การละอารมณ์

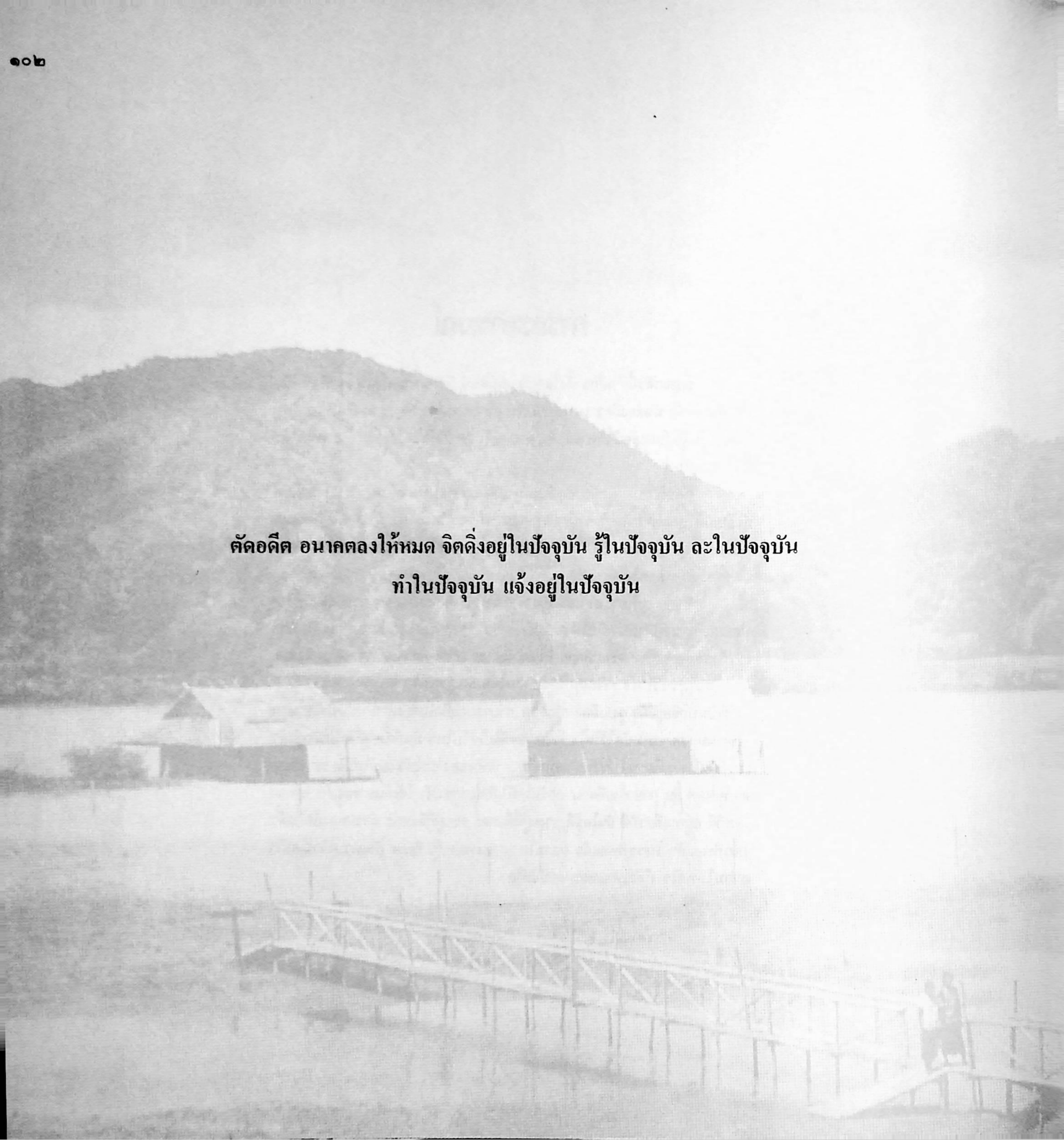
มรณาทันทีตัวเดียว ทั้งโลกเต็มแผ่นดินนี้ มีแต่มรณาทั้งนั้น เราก็คอนหนึ่ง เราเกิดมาแล้ว มันต้องมีความแก่ ความเจ็บ ความตาย ทุกรูปทุกนาม มันเป็นกงจักรใหญ่ ให้นมนุษย์และสัตว์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่ในโลกอันนี้ ในไตรโลกทั้งสามนี้แหละ ไม่พ้นไปสักที

ตัดอดีตอนาคตเป็นอันเดียวกัน อดีตอนาคตมีมาแต่เด็กดำบรรพ์ ทำดีก็ดี ทำร้ายก็ดี มุ่งอยู่ที่กามตัณหาที่แหละ ความพอใจก็ตัณหา ความไม่พอใจก็ตัณหา ภวตัณหาก็คือ วิภวตัณหาก็คือ ทั้งสามนี้ เหล่านี้ ละให้สิ้น มันเกิดขึ้นในใจก็นำออกจากจิตจากใจของตนเสีย

ศีลห้า อยู่ที่ขาสอง ขนสอง หัวหนึ่ง รูป เสียง กลิ่น รส กามารมณ์ทั้ง ๕ ปล่อยให้ผ่านไปผ่านมา ดีก็ไม่ว่า ไม่ดีก็ไม่ว่า เรื่องราวเต็มโลก เต็มบ้านเต็มเมือง เราก็วางเสีย ละเสีย ละอยู่ที่กาย ที่ใจตนนี้แหละ อย่าไปละที่อื่น การหอบอดีตและอนาคตมาสูมไว้ในใจ ก็เป็นทุกข์ ตัดออกให้หมด หูของเรา ตาของเรา จมูกของเรา เราก็เป็นปกติอยู่แล้ว รูป เสียง กลิ่น รส กามารมณ์อันนั้นต่างหาก ปล่อยให้เขาผ่านไปผ่านมา อย่าเอาหมักไว้ในใจ ใจของเราไม่ได้ไปไหน มันก็ตั้งอยู่เป็นปกติอยู่แล้ว เราก็ตัดอื่น ๆ ที่ผ่านไปผ่านมาออกเสีย ทำใจของเราให้สงบมันก็ต้องวางหมด ตา หู จมูก ลิ้น กาย ทั้งอดีตอนาคตอันใดที่ได้ยินมาพอแล้ว ได้เห็นมาพอแล้ว อยู่ทางโลกก็ดี อยู่คนเดียวก็น่าดี อันใดก็ดี วางอยู่ที่นั่นแหละ ละอยู่ที่นั่นแหละ ความหลงก็พอแล้ว โลกก็พอแล้ว โกรธก็พอแล้ว ความโกรธ ความเศร้า ก็เลส ตัณหา ความพอใจ ความไม่พอใจ ก็ตัณหาแหละ ละมันเสีย

ตัดอดีต อนาคตลงให้หมด จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รู้ในปัจจุบัน ละในปัจจุบัน
ทำในปัจจุบัน แจ่มอยู่ในปัจจุบัน

ธรรมมา ธรรมมา

อดีตเป็นธรรมมา อนาคตเป็นธรรมมา จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รู้ในปัจจุบัน ละในปัจจุบัน ตัดตัณหา ตัดกิเลส ตัดมานะทิฐิ ตัดความยึดมั่นถือมั่นของตนให้ เสร็จลงก็สงบได้

อดีตมันล่วงไปแล้วไม่ต้องคำนึงถึง ถือเอาบุญเอาบาปในปัจจุบัน เราทำบุญ ทำบาป บุญบาปอันนี้แหละพาหุมนไปในปัจจุบัน อดีตผ่านไปแล้วเป็นมาแล้วอย่า ไปคำนึงถึงเอามาเป็นอารมณ์ อดีต อนาคตตัดออกให้หมด “อดีตตา หิ อนาคตโน นาทอ” ดนแลเป็นที่พึ่งของตนให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมณ์ตลอดชีวิต

เอาพุทโธเป็นมรรคเป็นอารมณ์ของใจ มีพุทโธ ธัมโม สังโฆเป็นอารมณ์ ของใจอย่าให้เป็นธรรมมา เมาคิด เม่อ่าน เม่ออดีต เม่ออนาคต ใช้การไม่ได้ ตัดอดีต อนาคตลงให้หมด จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รู้ในปัจจุบัน ละในปัจจุบัน วางในปัจจุบัน แฉงอยู่ในปัจจุบัน ตั้งความสัจย์ลงไปว่า เวลานี้เราทำจิตทำใจ ให้สงบ อย่าไปคิด อดีต อนาคตผ่านไปแล้ว เอาปัจจุบันนี้แหละเป็นที่ตั้ง

ให้ตั้งอยู่ในศีล อดีตที่ล่วงมาแล้วอย่าไปคำนึงมาเป็นอารมณ์
ตัดอดีต อนาคตลงให้หมด

อายตนะภายในกับอายตนะภายนอก

เอาความอดกลั้นเป็นบารมีธรรม อาศัยความเพียร ละกายทุจริต ละวจี
 ทุจริต ละมโนทุจริต เอาอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายเป็นเครื่องกัน
 โดยตั้งความสัตย์เข้าไปให้จริงกาย จริงวาจา จริงใจ อดทนทั้งกาย อดทนทั้ง
 วาจา อดทนทั้งใจ ละบาปทางกาย ละบาปทางวาจา ละบาปทางใจให้หมดก็จะเป็น
 สุข ใจตั้งอยู่ในคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รักษากรรรมบถ ศีล รักษา
 กาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ ตั้งมั่นอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ รักษาตา หู จมูก ลิ้น กาย
 ให้หมดจด

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เปรียบเสมือนแม่น้ำไหลลงสู่ทะเลไม่มีที่
 เต็มฉันทใจ กามตัณหาที่ไม่พอก็ดี ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นแหล่งก่อให้เกิดทุกข์
 ก่อความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด จนธาตุ ๕ ขันธ์ ๕ แดกดับนั้นแหละจึงจะหลุดพ้น
 จากตัณหาเหล่านี้ ให้ตั้งอยู่ในศีล อติดีที่ล่วงมาแล้วอย่าไปคำนึงมาเป็นอารมณ์
 ตัดอดีต อนาคตลงให้หมด อดุดา หิ อดุโน นาโถ แปลว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน
 ให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมณ์ตลอดชีวิต นั้นแหละจึงจะหลุดพ้นจากตัณหาทั้งปวง

ของเก่าซึ่งไม่จริงยั่งยืน จะต้องผุ नेता เปื่อย ไปในที่สุด

ของเก่าปกปิดความจริง

การเจริญภาวนาโดยยึดเอาอายตนะภายใน ๖ อย่าง มาเป็นอารมณ์เพื่อ
ทำให้ใจสงบ การพิจารณาต้องน้อมนำเข้ามาสู่ภายใน พิจารณาให้รู้แจ้ง เห็น
จริง เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้ว มันก็วางเอง หลวงปู่มั่นได้กล่าววว่า “เหตุก็ของเก่านี้
แหละ แต่ไม่รู้ว่ของเก่า” ของเก่านี้ได้แก่ขา แขน ตา หู จมูก ลิ้น กาย เมื่อเวลา
ปฏิบัติภาวนาก็ให้พิจารณาอันนี้แหละให้รู้แจ้งภายในจึงจะไปนิพพานได้ นักปฏิบัติต้อง
พิจารณาตรงที่ชน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ ให้พิจารณากาย พิจารณาใจ ให้เห็นให้เกิด
ความเบื่อหน่าย ผู้ปฏิบัติต้องน้อมเข้าหาสมมติ ให้เกิดเป็นวิมุตติ (ความหลุด
พ้น) พิจารณาให้รู้แจ้ง สมมุติให้เกิดเป็นวิมุตติ ให้รู้ถึงของเก่าซึ่งไม่จริงยั่งยืน
จะต้องยุ ่น่า เปื่อยไปในที่สุด

มองดูท้องฟ้า เห็นดวงดาวเต็มไปหมด การเกิด การตาย ไม่รู้ว่า
อีกเท่าไร เกิดแล้วตาย...เกิดแล้วตาย...

ธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องต้องน้อมเข้ามาสู่ใจ

ให้รักษาพระไตรสรณาคมน์ให้แน่นหนา รักษาพระไตรสรณาคมน์ให้ตลอดชีวิต รักษากาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์อย่าลืมหักตัว เอาใจนี้แหละเป็นผู้รู้ ให้พิจารณา กาย ใจนี้ให้รู้แจ้ง ใจเป็นตัวเหตุ เอาใจนี้แหละเป็นผู้เห็น เอาใจนี้แหละเป็นผู้ละ เป็นผู้วาง เอาใจนี้แหละเป็นผู้ถอน ถอนทุกสิ่งทุกอย่าง ถอนกิเลส ถอนอยู่ที่ใจนี้แหละ ละอยู่ที่ใจนี้แหละ เอาศีลนี้แหละนำออกให้หมด

อดีต อนาคตของตนต้องละให้หมด อดีต อนาคตมันมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ตัดอดีตอนาคตแล้วจิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รู้อยู่ในปัจจุบัน ละอยู่ในปัจจุบัน สวางอยู่ในปัจจุบัน จึงเป็นพุทธโธ จึงเป็นธัมโม น้อมเข้ามาหาใจนี้ กำหนดอยู่ทุกแห่งทุกหน กำหนดไว้ให้รู้ใจของตน อุปาทานทั้ง ๕ อนิจจังทั้ง ๕ ทุกขังทั้ง ๕ อนัตตาทั้ง ๕ ก็เกิดมาจากใจนี้แหละ วางเสียให้หมด นิจจังตั้งอยู่คงที่เที่ยงอยู่ อนัตตาทั้ง ๕ วางหมดแล้ว อัธตาดังอยู่ภายในรู้แจ้งอยู่ เราอาศัยอนัตตาอยู่ตลอดไป พิจารณาตจปัญจกกรรมฐาน ๕ ภาวนาคตกรรมฐาน มีเวลาโอกาสนั่งทำความสงบกำหนดทุกข์เอาจนรู้ รู้เหตุรู้ผล รู้เหตุว่านี่นำทุกข์มาให้เสมอ พิจารณาใจให้รู้แจ้งเป็นจุดแล้วค่อยขยายออกไป กำหนดทุกข์เอาจนรู้ รู้เหตุ รู้ผล รู้เท่าเหตุ เหตุดับ ปัจจัยทั้งหลายก็ดับ อวิชชาความมืดก็ดับ ต้องหมั่นรักษาใจนี้แหละ ศีลก็บัญญัติลงที่ใจนี้แหละ สมาธิก็ดี ปัญญาที่ดี บัญญัติลงในใจในกายนี้แหละ สองอย่างเท่านั้น รู้ทางกายก็วางได้หมด รู้ทางกายมันก็รวมเข้ามา มาในใจนี้ คิดดี คิดชั่วก็ใจนี้แหละ ปฏิบัติกายวาจาใจให้รู้

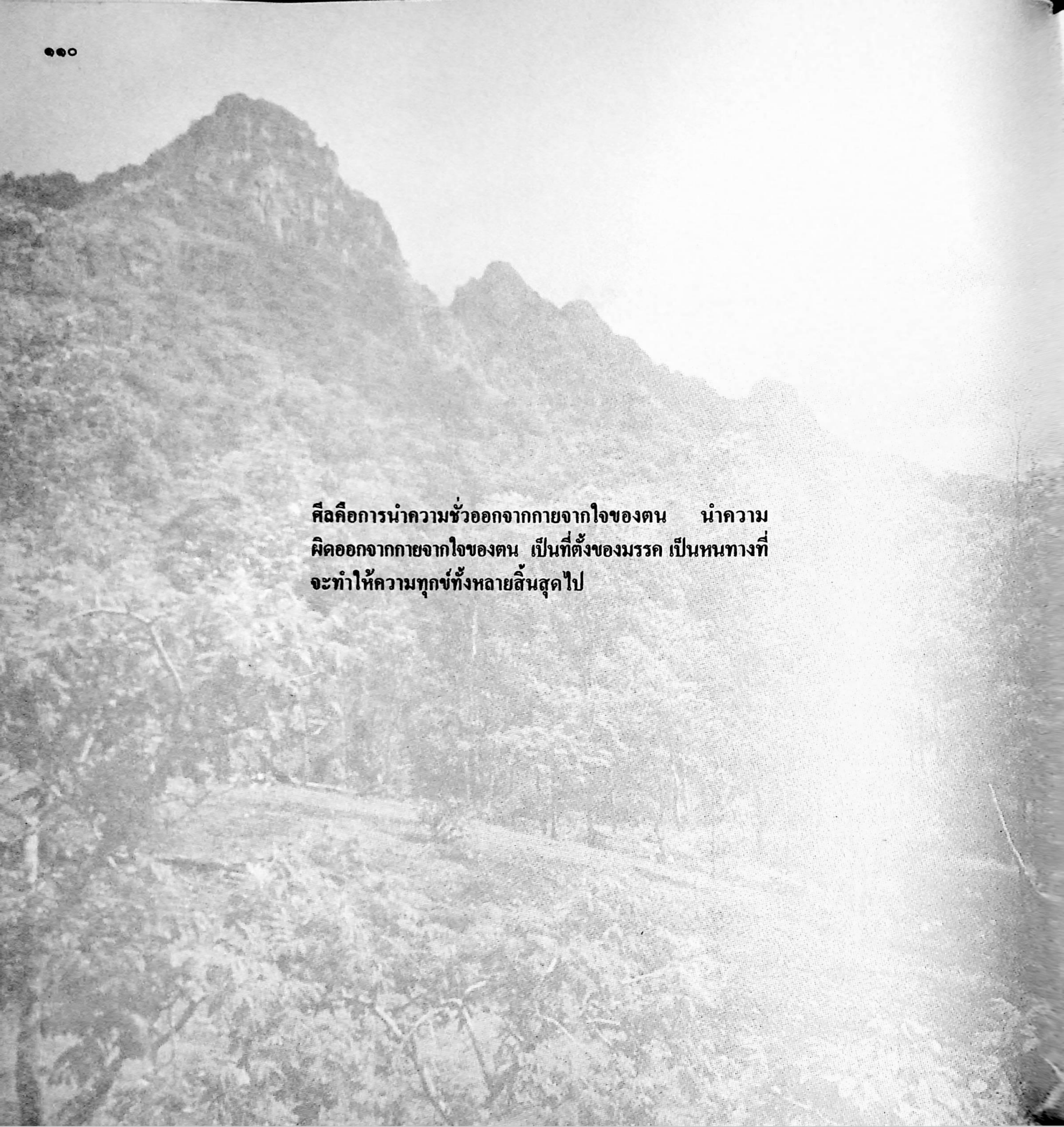
แจ้งเห็นจริง เกิดขึ้นในดวงจิต เจตนาเป็นตัวกรรมบุญ เจตนาเป็นตัวกรรมบาป น้อมเข้ามาหาที่ฐานมัน...ตั้งอยู่ที่ฐาน...อาศัยความเพียรทำให้มาก ทำใจให้บริสุทธิ์ อันใดมันขัดข้องในใจนี้ จาโค ปฏินิสสุโค สละคืนเสีย

การบำเพ็ญต้องปฏิบัติเรื่อย เวลามีโอกาสก็ต้องทำ ตั้งสัจจะจริงกายจริงวาจา จริงใจ ขันติบารมี อดทั้งกาย อดทั้งวาจา อดทั้งใจ ตีติกขะ อดกลั่นทนทาน เป็นบารมีอย่างเอก ส่วนบารมีก่อสร้างนั้นมาแต่อดีตชาตินับเอนกอนันต์ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สมบูรณ์ บริบูรณ์ เป็นบุรุษสตรีสมบูรณ์แล้ว อันใดก็บารมีมาส่งให้ ทุกสิ่งทุกอย่างตามนั้น

อดีตธรรมมา อนาคตธรรมมา อดีตก็เป็นธรรมมา อนาคตก็เป็นธรรมมา จิตตั้งอยู่ในปัจจุบัน รู้อยู่ในปัจจุบัน ละอยู่ในปัจจุบันนี้ จึงเป็นพุทธโธ จึงเป็นธัมโม ปัจจุบันก็พอแล้วอดีตไม่ต้องคำนึงถึง ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย...วัน คืน เดือน ปี ลึนไป หมดไป อายุของเราก็ลึนไป หมดไป หมั่นบำเพ็ญจิต บำเพ็ญทาน รักษาศีล ภาวนา ใช้นะกับโมของเรา เรื่อย ๆ ไป

...มองดูท้องฟ้า เห็นดวงดาวเต็มไปหมด การเกิด การตายไม่รู้ว่าจะอีกเท่าไร เกิดแล้วตาย...เกิดแล้วตาย...

A black and white photograph of a mountain range. The mountains are covered in dense vegetation, likely trees and shrubs. A path or road is visible on the left side, leading up a hillside. The sky is bright and hazy. The overall scene is a natural, outdoor setting.

ศีลคือการนำความชั่วออกจากกายจากใจของตน นำความ
ผิดออกจากกายจากใจของตน เป็นที่ตั้งของมรรค เป็นหนทางที่
จะทำให้ความทุกข์ทั้งหลายสิ้นสุดไป

กายเป็นที่เกิดของธรรม

อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์คือความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง สมุทัย คือเหตุแห่งทุกข์ ตัณห์หมักจะเกิดในปัจจุบัน เกิดขึ้นทางกาย เกิดขึ้นทางวาจา เกิดขึ้นทางใจ สังขารกับสมุทัยนี้เป็นอันเดียวกัน เวลากำหนดจิตเข้าไปจึงจะเห็นนึกถึงภาพคนนั้นคนนั้นจนนอนไม่หลับ ทุกข์ก็เกิดขึ้นตรงนี้ สมุทัยก็เกิดขึ้นตรงนี้ นิโรธความดับทุกข์ก็เกิดอยู่ที่นี้เหมือนกัน เกิดอยู่ที่นี้ทั้งหมดไม่ได้เกิดจากที่อื่น แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วพิจารณาให้รู้แจ้ง ตั้งอยู่ในศีล ตั้งอยู่ในธรรม ศีลคือการนำความชั่วออกจากกายจากใจของตน นำความผิดออกจากกายจากใจของตน เป็นที่ตั้งของมรรค เป็นหนทางที่จะทำให้ความทุกข์ทั้งหลายสิ้นสุดไป ให้รู้เหตุของความทุกข์ ทางดับทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง

ไม่มีสติ ไม่มีปัญญา ไม่มีความรัก ไม่มีความสำเร็จ

สติ

สติที่รู้เท่าทัน คิดขึ้นเรื่องใดก็ดับ คิดทำใดก็ดับถ้ามีสติ พร้อมกับปรุง
 ขึ้นดับปรุงขึ้นดับ เรียกว่าสติพร้อมกัน คิดไปก็หลงไปลืมไปแปลว่าไม่มีสติ
 ถ้ามีสติแล้วคิดขึ้นร้ายก็ดี คิดดีก็ดี รู้พร้อมกันนั้นแหละ สติรู้พร้อมกันดับลงทันที
 นั้นแหละ ตัวสตินี้สำคัญถ้ามีสติก็มีปัญญาพร้อมกัน คิดขึ้นรู้พร้อม คิดดีก็ตาม
 คิดชั่วก็ตาม หลงก็ตาม โกรธก็ตาม คิดขึ้นแล้วมีสติมันก็ดับไปทันทีไม่ต้องไปคุมมัน
 มีสติแล้วจะมีปัญญา เมื่อไม่มีสติก็จะเผลอ เผลอแล้วก็จะหลงไป...ตัวสติครั้งเกิด
 ขึ้นพร้อมกันทุก ๆ เมื่อแล้ว เมื่อเวลามันเกิดขึ้นพร้อมกันคราวใดจะดับพร้อม ๆ
 กัน ถ้าไม่มีสติก็จะไม่ดับ

ไม่มีสติ ไม่มีปัญญา ไม่มีคามเพียรจะเอาแต่ความสำเร็จให้ได้เหลวไหลไป
 เสีย เมื่อมีสติก็ต้องมีความเพียร ความเพียรนั้นต้องรู้จักปฏิบัติเหมือนกัน ถ้าไม่รู้จัก
 ปฏิบัติก็เพียรผิดไป ความเพียรกับความมีสติคืออันเดียวกัน มีสติแล้วใจก็ผ่องใส
 เบิกบานไม่หลงไม่ลืม คิดอย่างไรขึ้นมันก็จะดับลงไปพร้อมกับความคิดขึ้นนี้ก็ขึ้น
 ตัวสติจึงสำคัญยิ่งนัก

เนื่องจากกรรมเก่า

พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มีโรคเรื้อรังอยู่อย่างหนึ่งซึ่งแพทย์ไม่สามารถชี้เหตุของโรคและรักษาให้หายขาดได้ เพียงแต่ทุเลาเท่านั้น ไม่มีผู้ใดทราบว่าท่านเป็นมาเมื่อไรและโรคนี้เองที่เป็นวิบากขั้นธรรมานท่านตลอดมา โดยเกิดเป็นแผลที่ก้นกบ ปากแผลกว้างยาวประมาณ ๑ เซนติเมตร แผลนี้ถ้าเกิดการอักเสบ

ขึ้นมาจะมีอาการบวมแดง รอบ ๆ ปากแผลจะคันอย่างรุนแรง

หลวงปู่เล่าว่า แผลดังกล่าวนั้น เป็นผลมาจากอดีตกรรมของท่าน เมื่อท่านยังเป็นเด็กได้นำควายออกไปกินหญ้าในทุ่งนา เผอิญควายดื้อต้อนไปทางหนึ่งกลับไปอีกทางหนึ่ง เมื่อเหนื่อยเข้าหลวงปู่เกิดความโกรธ

จึงใช้มิดสับเข้าไปที่ก้นกบของควาย เมื่อทำให้ควายได้รับบาดเจ็บจนเลือดไหลเกิดความสงสาร แต่ไม่ทราบว่าหายอะไรมารักษาบาดแผลได้ เผอิญควายถ่ายมูลออกมา หลวงปู่จึงเอามูลมาทาบาดแผลให้มันปรากฏว่าแผลหายได้ภายใน ๗ วัน ฉะนั้น หลวงปู่จึงเรียกแผลที่ก้นกบท่านว่า เป็นแผลที่เนื่องมาจากกรรม

เก่า แต่ท่านไม่ได้เรียกว่ากันคนเหมือนคนทั่วไป ท่านเรียกว่าหางศู เพราะเป็นตำแหน่งเดียวกันกับที่ท่านพันกหวางควายตัวนั้นเมื่อสมัยยังเด็ก

นอกจากนี้ ท่านยังเป็นที่ปรึกษาที่นัยน์ตาซ้าย และเป็นต้อหินที่นัยน์ตาขวา แต่ท่านไม่ยอมรักษาตัวในโรงพยาบาลจึงทำให้การรักษาพยาบาลเป็นไปด้วยความลำบากยิ่ง

เพื่อเป็นการสนองตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กอปรกับที่วัดดอยแม่ปิงมีส่วนช่วยในการหาทุนสร้างตึก “สุจินฺโณ” ภายในคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะแพทยศาสตร์จึงส่งแพทย์มาตรวจรักษาหลวงปู่ที่วัดเป็นประจำ ถ้าในกรณีที่หลวงปู่อาพาธหนักทางคณะแพทย์จะนำวิทยุรับส่งมาติดตั้ง ทั้งนี้เพื่อรายงานผลการรักษาให้ทางสำนักพระราชวังทราบทุกระยะเพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลฝ่าละอองธุลีพระบาทให้ทรงทราบทุกระยะ จนกว่าจะหายเป็นปรกติ

เริ่มอาพาธในปี พ.ศ. ๒๕๒๐

วันที่ ๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ เวลา ๓ นาฬิกา ขณะที่พระคุณท่านกราบพระมีอาภากรหน้ามิด เมื่อลุกจากที่นั่งทำให้เสียการทรงตัว เซไปแล้วล้มลง ผลจากการล้มครั้งนั้นทำให้เกิดรอยช้ำที่แขนและไหล่ซ้าย เป็นผลให้สุขภาพของท่านทรุดลงเรื่อยมา

ตอนเย็นของวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ท่านเกิดอาการท้องร่วงอย่างแรง มีไข้ ร่างกายอ่อนเพลีย หลังจากนั้นเป็นต้นมาแม้ว่าแพทย์จะทำการรักษาอย่างดีก็ตาม แต่หลวงปู่ก็ยังมีอาการอ่อนเพลียอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าจะไม่มีอาการของโรคใด ๆ ปรากฏก็ตาม จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๒๐ เวลา ๑๖.๔๐ น. ท่านล้มลงขณะที่ลุกขึ้นจะไปห้องน้ำ สีข้างด้านซ้ายไปถูกกับโคมตะเกียงน้ำมันก๊าด ทำให้มีรอยแผลถลอกของ

ผิวหนัง และรอยช้ำของผิวหนังด้านซ้าย แขนด้านซ้ายได้รับบาดเจ็บทำให้เกิดอาการแทรกซ้อนตามมาคือ ปัสสาวะไม่ออก ถ่ายอุจจาระลำบาก คณะแพทย์ได้ประชุมปรึกษาหารือร่วมกับท่านพระอาจารย์หนูสุจิตโต ที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่า จะต้องดูแลรักษาหลวงปู่อย่างใกล้ชิด ภายในที่อยู่ของท่านเอง เนื่องจากไม่อาจจะนิมนต์ให้หลวงปู่ไปพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลได้ หลวงปู่มีความประสงค์จะรักษาตัวอยู่เฉพาะแต่ในที่อยู่ของท่านเอง ซึ่งท่านพระอาจารย์หนูก็ต้องการให้เป็นไปตามความประสงค์ของหลวงปู่ทุกประการ

ขณะที่หลวงปู่อาพาธอยู่นั้น ท่านมักจะสงบจิตเข้าอยู่ภายใน เกือบตลอดวันตลอดคืน ดูอาการภายนอกของท่านจึงดูเหมือนว่าจะหมดหวังเอาทีเดียว บางครั้งท่านไม่ยอมพูด ไม่ยอมฉันเลยเป็นเวลาหลายวัน ถึงเวลาฉันอาหาร ฉันยา ฉันน้ำ ปลูกท่านขึ้นมา ท่านลุกขึ้นนั่งแต่จิตท่านยังอยู่ในความสงบ เวลาบ่อนอาหารใส่ปาก อาหารก็ค้างอยู่ในปากเช่นนั้นเองเพราะท่านไม่เคี้ยว เอน้ำให้ดื่ม เอน้ำให้ฉันก็เหมือนกัน ตาของท่านลืมค้างอยู่ไม่กะพริบดูเหมือนไม่มีชีวิตชีวา ทั้งนี้เพราะท่านยังไม่ถอนจิตจากความสงบภายในออกมารับอารมณ์ภายนอก

จนกระทั่งวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ทางวัดจัดให้มีงานผูกพัทธสีมา เวลา ๑๐.๐๐ น. สมเด็จพระสังฆราชฯ ซึ่งทางวัดได้กราบทูลอาราธนาให้เสด็จมาในงานและเสด็จมาเยี่ยมหลวงปู่

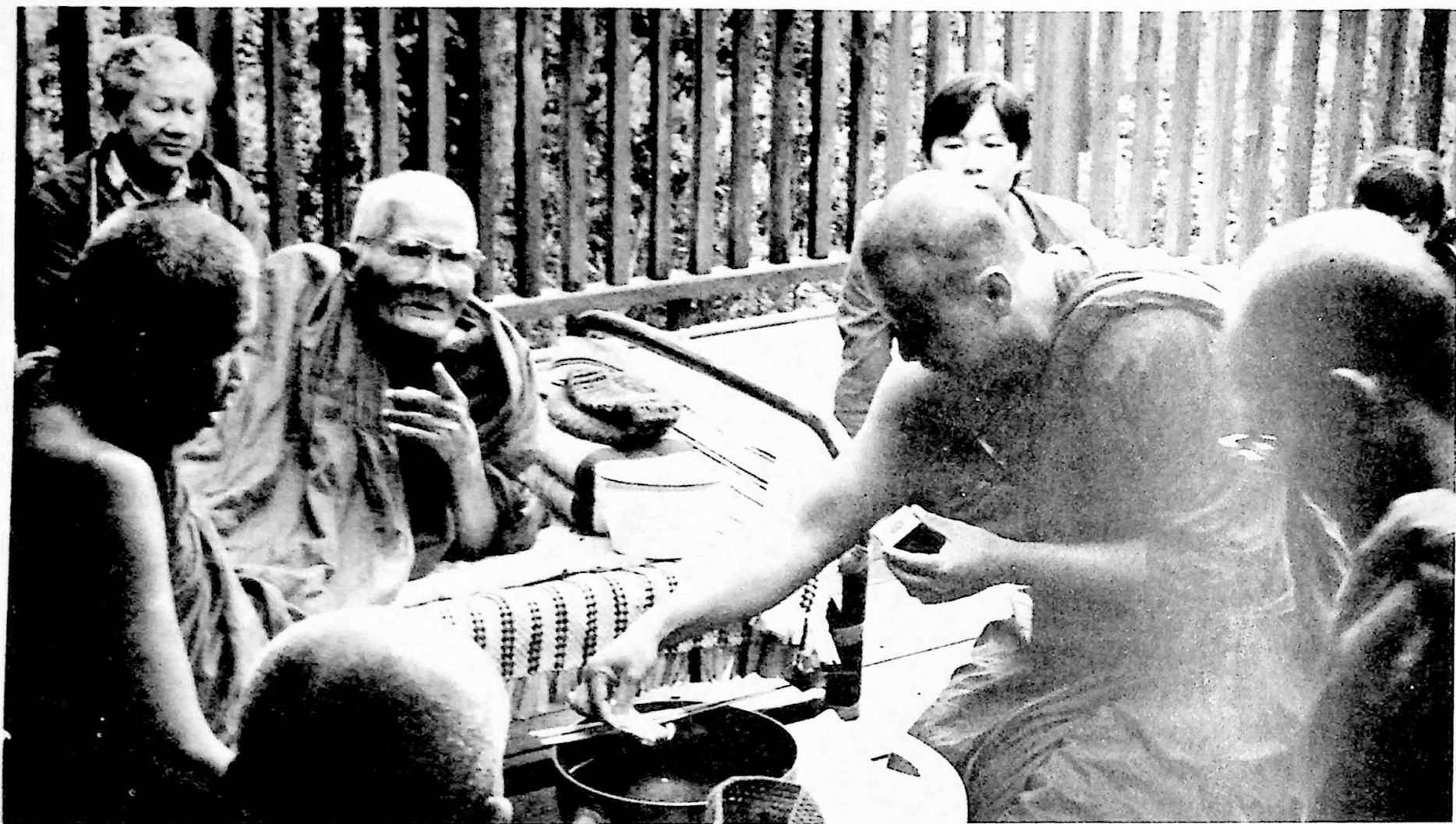
ขณะที่หลวงปู่เ็นครองผ้าอยู่ โดยมีพระอาจารย์หนูและพระผู้ปฏิบัติจากคอยช่วยเหลือเมื่อห่มเสร็จแล้วเอี้ยวตัวจะเดินก้าวขาออกไป เผอิญขาที่ก้าวไปนั้นไปเหยียบชายฉิวทำให้เสียการทรงตัวล้มลง สูดวิสัยที่พระผู้ปฏิบัติและผู้อื่นจะรับไว้ได้ทัน จากการล้มครั้งนี้ทำให้มีการเจ็บซี่โครง เจ็บบั้นเอว เจ็บกระดูกสันหลัง ลุกขึ้นไม่ได้ต้องนอนอยู่กับที่นอน

สมเด็จพระสังฆราชต้องเสด็จเข้าเยี่ยมอาการหลวงปู่ในที่อยู่ของท่าน พระองค์ประทับนั่งชกถามอาการหลวงปู่ และรับสั่งสนทนากันพอสมควรแก่เวลาจึงเสด็จกลับ

ตอนบ่ายภายหลังจากพิธีตัดลูกนิมิตแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเยี่ยมหลวงปู่ พระองค์มีพระราชดำรัสถามอาการจากหลวงปู่ และได้ทรงสนทนารวมกับหลวงปู่โดยมีเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรร่วมอยู่ด้วย พอสมควรแก่เวลาแล้วจึงเสด็จกลับ ผลจากการล้มครั้งนี้ ลูกนั่ง ยึดตัวตรงเช่นธรรมดาไม่ได้ เพราะเจ็บซี่โครงและเจ็บกระดูกสันหลัง ดังนั้นเวลาลุกนั่งเวลาฉันและเวลาทำสรีรกายแพทย์ต้องให้ใส่เฝือกไว้ตลอดเวลา ยกเว้นเวลานอน

ผลการตรวจของแพทย์ทางเอกซเรย์ ไม่พบความผิดปกติทางด้านกระดูก ดังนั้นการรักษาของแพทย์นอกจากจะรักษาทางยาแล้ว ยังรักษาด้วยการจี้ด้วยเครื่องไฟฟ้า การรักษาด้านสรีรบำบัด คือให้หัดเดินในบาร์ เมื่อเวลาพอลุกได้ ให้นั่งรถเข็น เพื่อเป็นการเปลี่ยนอิริยาบถ หลวงปู่อาพาธครั้งนี้รักษาอยู่ประมาณ ๑ เดือนจึงหายเป็นปรกติ

พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ นับเป็นพระ
อริยสาวกที่สืบทอดพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อายุยังน้อย
จนตราบสิ้นอายุขัย ท่านเป็นพระที่ก่oprด้วยองค์
คุณของพระสงฆ์ คือ

สุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติดี
อุชุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติตรง
ญายปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม
สามีจิปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติชอบ

นอกจากนี้ยังมีจริยวัตรที่งดงาม มีความสง่า
ผ่าเผย การแสดงหรือปรารภธรรมของท่านมีความ

ไพเราะ อ่อนโยน นุ่มนวล ละมุนละไม

ธัมมโฆษาของท่านประเสริฐเลิศด้วยเมตตาธรรม
แสดงถึงข้อปฏิบัติทางด้านจิตใจที่สูงส่ง มักเป็นคำ
สอนสั้น ๆ กินความหมายลึกซึ้ง ก่อปรด้วยคุณประ-
โยชน์ซึ่งท่านได้รับ ได้รู้ ได้เห็นจากการประพฤติปฏิบัติ
ธรรมของท่าน มุ่งชี้ทางให้ผู้ปฏิบัติปกครองชีวิต
โดยยึดหลักสัจจธรรม ต้องกับกาลสมัยและสภาพของ
สังคมในปัจจุบัน

ยอดแห่งธรรมะของท่านอยู่ที่การเสียสละ สละ
ทั้งนอกทั้งใน สละทั้งวัตถุสิ่งของเท่าที่เจริญปฏิบัติได้
การสละที่ลึกซึ้งอีกระดับหนึ่งคือ การสละทางความรู้

สีก สละอารมณ์ที่ยึดติดในจิตใจอันเป็นการสละที่ทำให้
ได้ยากยิ่ง เช่น สละความโลภ โกรธ หลง ความเกลียด
อันจะเห็นได้จากเสนาสถานของพระคุณท่าน ซึ่งไม่
มีสมณบริวารที่เป็นส่วนเกินของภิกษุอยู่เลย นับว่า
ท่านเป็นพระอรหันต์ที่บริสุทธิ์หมดจด ตลอดระยะเวลา
ยาวนานกว่า ๗๘ ปี ที่ท่านอยู่ในสมณะเพศ นับแต่
ปีพุทธศักราช ๒๔๕๑ เป็นต้นมา ยังคุณประโยชน์
ใหญ่หลวงแก่เหล่ามนุษยชาติ ตรงตามปณิธานของ
ท่านที่จะคงอยู่ในสมณเพศตราบจนสิ้นอายุขัย ดังสัญญา
ที่ได้ให้ไว้แก่โยมมารดา ทั้งนี้ เพราะท่านตระหนัก
ดีว่า อันความปรารถนาสูงสุดของมารดานั้น ก็คือการมี

บุตรผู้ทรงคุณธรรม

สำหรับผู้ที่มิจิตศรัทธาเลื่อมใสพระคุณท่าน จะเห็นพ้องต้องกันว่าเมื่อบุคคลใดได้มานะพยายามเดินทางเข้าไปจนถึงวัดดอยแม่ปิ้งนอกจากความประสงค์ที่จะได้กราบนมัสการหลวงปู่แล้ว ส่วนใหญ่ก็ปรารถนาที่จะได้ฟังธรรมอันเป็นโอวาทานุศาสน์จากท่าน ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มพูนศรัทธา และความวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติให้เป็นทวิคุณ ธรรมคำสั่งสอนของท่าน ย้ำความสำคัญของการปฏิบัติภาวนากรรมฐานว่าเป็นหนทางเดียวที่จะพาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ถูกต้องตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ท่านมิให้ละเลยหรือประมาทในคุณค่าของความเพียรปฏิบัติแม้เพียงเล็กน้อย

คำสอนของท่านบางครั้งเป็นใจความสั้น ๆ เพียงพอที่จะเป็นอุทาหรณ์แก่ผู้ฟัง เพราะจุดหมายของการปฏิบัติต้องเป็นไปเพื่อปจจุตต์ คือ ได้เห็นจริง รู้จริงด้วยตนเอง ธรรมโอวาทของท่านจึงสามารถนำผู้ปฏิบัติให้พ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง เวลาท่านให้โอวาทแก่ศิษยานุศิษย์ที่ไปนมัสการ ถ้ากล่าวถึงศีล ท่านจะกล่าวย่ำลงไปทีละข้อ คือ ขาสอง แขนสอง ศีรษะหนึ่งนี้แหละคือศีลห้า ถ้าจะรักษาศีลก็ให้รักษาที่นี้ คือสิ่งทั้ง ๕ ที่เราสมมติเรียกกันตามภาษาโลกว่าตัวเรานี้ถ้าเรารักษาตัวเราให้อยู่เป็นปกติ ไม่ไปละเมิดสิทธิในชีวิตของผู้อื่นสัตว์อื่น ไม่ไปละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดสิทธิในภรรยาสามีและหญิงชายที่ต้องห้าม ไม่กล่าววาจาทำให้ผู้อื่นเสียหายโดยเจตนาอันเป็นคำเท็จ ไม่ดื่มน้ำเมาอันเป็นมูลเหตุแห่งความประมาท ถ้ารักษาตัวเราให้อยู่ในขอบเขตอย่างนี้ หลวงปู่ท่านเรียกว่ารักษาศีล ศีลในทัศนะของหลวงปู่ไม่จำเป็นต้องไปขอกจากใคร ต้องทำ ต้องดเว้น ให้เกิดให้มีขึ้นในตนของตนเองจึงจะเป็นศีลที่สมบูรณ์ ศีลที่ไปขอกจากผู้อื่น หลวงปู่ท่านเรียกว่า ศีลขอ ศีลยาก ศีลจน ไม่ใช่ศีลมังมีศรีสุข

ท่านสอนให้รู้ถึงอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หลวงปู่ได้เน้นถึงสมุทัย เหตุที่เกิดทุกข์ ท่านได้กล่าวว่าต้นหามักจะเกิดในปัจจุบัน เกิดขึ้นทางวาจา เกิดขึ้นทางกาย เกิดขึ้นทางใจ สังขารกับสมุทัยนี้เป็นอันเดียวกัน เวลากำหนดจิตเข้าไปจึงจะเห็นนึกถึงสภาพคนนั้น คนนี้ จะนอนไม่หลับทุกข์ก็เกิดขึ้นตรงนี้ สมุทัยก็เกิดขึ้นตรงนี้เหมือนกัน นิโรธความดับทุกข์ก็เกิดอยู่ที่นี้เหมือนกัน เกิดอยู่ที่นี้ทั้งหมด ไม่ได้เกิดจากที่อื่น แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วพิจารณาให้รู้แจ้ง ตั้งอยู่ในศีล ตั้งอยู่ในธรรม ศีลก็คือการนำความชั่วออกจากกายจากใจของตน ศีลนำความผิดออกจากกายวาจาใจของตน เป็นที่ตั้งของมรรค เป็นหนทางที่จะทำให้ความทุกข์ทั้งหลายสิ้นสุดลงได้ กล่าวได้ว่า ท่านสอนให้รู้เหตุของทุกข์และทางดับทุกข์ทั้งหลาย ทั้งปวง

ในด้านธรรมาปฏิบัติเกี่ยวกับสมาธิภาวนา หลวงปู่จะแนะนำให้เอา พุทฺโธเป็นอารมณ์ของจิตไปก่อน เมื่อปริกรรม พุทฺโธ จนจิตเป็นสมาธิแล้วให้วาง พุทฺโธ แล้วกำหนดผู้รู้คือจิต เมื่อพักอยู่ในความสงบพอควรแล้วให้ถอนจิตขึ้นมากำหนดพิจารณากายเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งก่อน พิจารณาอยู่จุดเดียวจนเกิดความชำนาญแล้วจึงขยายต่อไปสู่ส่วนอื่นจนทั่วทุกส่วนของร่างกาย เบื้องบนตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำตั้งแต่ปลายผมลงมา พิจารณาให้รู้ให้เข้าใจให้หมดสงสัยทั้งกายตนกายผู้อื่น ทั้งหญิงทั้งชาย พิจารณาให้รู้แจ้งเห็นจริงในไตรลักษณ์อย่าให้จิตส่งออกภายนอกกาย เอาการนี้เป็นเป้าหมายในการพิจารณา เอาการนี้เป็นมรรค เอาการนี้เป็นผล ถ้าผู้ปฏิบัติส่งจิตออกจากร่างกายนอกจากกายนี้ เป็นการปฏิบัติที่ผิดทาง

การเจริญภาวนาโดยยึดเอาอายตนะภายใน ๖ อย่าง มาเป็นอารมณ์เพื่อทำให้ใจสงบ หลวงปู่สอนให้รู้ว่า...การพิจารณาต้องน้อมนำเข้ามาสู่ภายใน พิจารณาให้รู้แจ้งเห็นจริง เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้วก็จะวางเอง หลวงปู่มัน ภูริทตฺโต ได้กล่าวว่า "เหตุก็ของแก่นี้แหละ

แต่ไม่รู้ว่าจะแก่นี้" ของแก่นี้ได้แก่ ขา แขน ตา หู จมูก ลิ้น กาย เมื่อเวลาปฏิบัติภาวนาก็ให้พิจารณาอันนี้แหละให้รู้แจ้งภายใน จึงจะไปนิพพานได้ นักปฏิบัติต้องพิจารณาตรงที่ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ ให้พิจารณา กาย พิจารณาใจ ให้เห็นให้เกิดความเบื่อหน่าย ผู้ปฏิบัติต้องน้อมเข้าหาสมมุติ ให้เกิดเป็นวิมุตติ (ความหลุดพ้น) พิจารณาให้รู้แจ้งสมมุติให้เกิดเป็นวิมุตติ พระพุทธเจ้ากตรัสรู้ดังนี้ หลวงปู่ท่านได้สอนให้เรารู้ถึงของแก่นี้ซึ่งไม่จริงยั่งยืน จะต้องผูก เน่า เปื่อยไปในที่สุด

หลวงปู่เน้นคำสอนของท่านโดยกล่าวว่า ในพระพุทธศาสนา พระอุปชฌาย์ไม่ว่าใครเวลาให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรต้องสอนกรรมฐาน ๕ คือยก เกสา โลมา นขา ทันตา ดโจ ขึ้นสอน คือบอกให้กุลบุตรผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทให้พิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง สิ่งที่มีอยู่ในตนนี้แหละ เป็นมูลกรรมฐาน เป็นตัวกรรมฐาน คนเราเกิดความรัก ความซัง ก็เพราะกายนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้น เราจึงต้องพิจารณากายนี้ให้เข้าใจ หลวงปู่ท่านย้ำบ่อย ๆ ว่า คนเรานั้นมารัก มาหลง มาติด มาเห็นว่าสวย มาเห็นว่างามจนเกิดฉันทราคะนั้น เห็นอยู่ที่ผิวหนังเท่านั้น ถ้าลอกผิวหนังออกลองพิจารณาใคร่ครวญดู สิ่งที่เรารัก เราหลง สิ่งที่เราเห็นกันว่าสวยงามนั้นมันอยู่ตรงไหน ลอกส่วนที่มันปกปิดความจริงซึ่งมีเพียงนิดเดียว แต่ปัญญาเรามองผ่านทะลุเข้าไปไม่ได้ ส่วนใหญ่ที่เหลือเป็นอย่างไร น่ารักไหม น่าหลงไหม สวยงามไหม ให้เปล่า ๆ เอาไหม แอมกระดาดชราคาเท่านั้นเท่านั้นให้อีกเอาไหม ถึงกับจ้างแล้วยังไม่มีใครเอา ก็แสดงว่าไม่น่าใช้ของที่น่ารัก น่าหลงของสวยของงามอย่างที่เราเข้าใจ ถ้าความจริงเป็นความจริง ใครละจะปฏิเสธ

หลวงปู่ได้ยกเอาความอดกลั้นเป็นบารมีธรรมโดยอาศัยความเพียร ละกายทุจริต ละวจีทุจริต ละมโนทุจริต เอาอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็น

เครื่องกันโดยตั้งความสัตย์ให้จริงกาย จริงวาจา
จริงใจ อคทนทั้งกาย อคทนทั้งวาจา อคทนทั้งใจ ละ
บาปทางกาย ละบาปทางวาจา ละบาปทางใจให้หมด
ไปแล้วก็จะเป็นสุข ใจตั้งอยู่ในคุณของพระพุทธ พระ
ธรรม พระสงฆ์ รักษากรรมบถ ศีล รักษา กาย วาจา
ใจ ให้บริสุทธิ์ ตั้งมั่นอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ รักษา ตา หู
จมูก ลิ้น กายให้หมดจด

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เปรียบเสมือน
แม่น้ำไหลลงสู่ทะเลไม่มีที่เต็มจนใดกิติ กามตัณหาที่
ไม่พอตีกิติ ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นแหล่งก่อให้เกิด
ทุกข์ ก่อความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด จนธาตุ ๕ ชั้น
๕ แดกดับนั้นแหละจึงจะหลุดพ้นจากตัณหาเหล่านี้
ท่านได้สั่งสอนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล อดีตที่ล่วงมาแล้วอย่า
ไปคำนึงมาเป็นอารมณ์ อดีต อนาคต ต้องตัดให้หมด
อดีต หิ อนาคต โน นาโต แปลว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนเอง
ให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ตลอดชีวิต จึงจะหลุดพ้นจาก
ตัณหาทั้งปวง

หลวงปู่จะย้ำแก่ศิษย์ว่า อดีตเป็นธรรมเมื่อนาคต
เป็นธรรมมา ปัจจุบันเป็นธัมโม อดีตเป็นสิ่งที่ล่วงไป
แล้ว ผ่านไปแล้วชั่วก็ผ่านไปแล้วล่วงไปแล้ว ถ้ามี
คำนึงอยู่เป็นทำมา คือมีมาเมากับสิ่งที่มันผ่านเราไป
แล้ว สิ่งใดที่ผ่านไปแล้วไม่สามารถเอากลับคืนมาได้
อนาคตคือสิ่งที่ยังมาไม่ถึง สิ่งใดยังมาไม่ถึง ยังไม่เกิด
ยังไม่มี ถ้ามีไปคำนึงถึงอยู่ก็เป็นทำมา คือมีมาอยู่ใน
สิ่งที่มันยังไม่เป็นความจริงเปรียบด้วยความฝันเท่านั้น
กาลทั้งสองเป็นการกระทำที่เสียเวลาไปเปล่า ปัจจุบัน
เป็นธัมโม เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่เราเห็นเราเกี่ยวข้องกับ
สัมผัสอยู่นั้น มันเกิดมันมีอยู่ในปัจจุบัน เราจะละ
ความชั่วก็ต้องละในปัจจุบัน สร้างความดีให้เกิดให้มี
ขึ้นในตน ก็ต้องสร้างในปัจจุบัน ดังนั้นปัจจุบันจึงเป็น
ธัมโม

หลวงปู่ท่านสอนว่าทุกคนที่เกิดมาย่อมมีคนสรร
เสริญคนนินทา เมื่อเขาว่าเรา เราก็อย่าไปรับเอามา

เก็บไว้ในใจ ปล่อยให้ผ่านไปเสียกายของเราที่ปกติดิ
อยู่แล้วจะต้องไปเดือดร้อนทำไม เรา รู้ว่ากิเลสมันไม่
ดีตัวเราเองก็ไม่ดี มีความรัก ความชัง ความโลภ ความ
โกรธ ความหลง เกิดขึ้นก็เพราะตัวกิเลสเหล่านั้นแหละ
ต้องตั้งอยู่ในศีล ตั้งอยู่ในธรรม ตั้งอยู่ในการบำเพ็ญ
กุศล ละบาปทางกาย ทางวาจา ทางใจ บาปอันใดที่ยัง
อยู่ละเสียให้หมด วางเสียให้หมดก็จะสบาย

การบวชเป็นพระ เป็นณรรค์ตามอุปัชฌาย์ท่านก็
ได้ชี้สอนเข้ามาหากาย คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง นี้
ฐานเป็นที่ตั้งของกรรม กรรมพหุมนอนอยู่นั้นแหละ
ของดีก็อยู่ในนี้แหละ ดีใจเสียใจ นินทา สรรเสริญ
ทุกข์ สุข สมมติ วิมุตติ (ความหลุดพ้น) ก็เกิดในนี้

เวลาภาวนานั่งไปนาน ๆ ทุกข์ก็เกิดขึ้น เจ็บข้าง
เจ็บ ขา เจ็บหลัง เจ็บเอว ง่วงเหงาหาวนอน ก็เกิดอยู่ที่นี้
กายทุจริต วาจาทุจริต ใจทุจริตนำออกให้หมด แล้ว
รักษากายสุจริต วาจาสุจริต ใจสุจริตไว้ เมื่อนำ
ทุจริตออกหมดแล้ว คงเหลือแต่สุจริตธรรมตั้งอยู่ใน
ศีล กายก็เป็นศีล วาจาก็เป็นศีล เป็นธรรม เป็นมรรค

เป็นผล ตั้งขึ้นในจิตใจ ละ วาง ทุจริตธรรม สุจริต
ธรรมตั้งอยู่แล้ว จิตใจก็เบาสบาย

อดีตที่ล่วงมาแล้วหลายปี หลายเดือน ยังเก็บมาไว้
ในใจมันก็จะเดือดร้อน ต้องเอาออกให้หมด

หลวงปู่ท่านว่าต้องอาศัยความหมั่นเพียร พบทาง
แล้วจึงนำออกได้ นำออกจากจิตจากใจนี้ ตา หู
จมูก ลิ้น กายเหล่านี้เป็นเหตุ รูป รส กลิ่น เสียง โภ
กัณหะ (ของที่มาถูกต้องกาย) เกิดขึ้น ถ้าพอใจก็ดี
ถ้าไม่พอใจก็ชังเขา เกลียดเขา

เมื่อเวลาเกิดขึ้นหลวงปู่ท่านให้นำออกเสีย จาโค
ปฏินิสสุคโค สละคืนถอนออกจากใจนี้เสีย

เรื่องของกามนี้หลวงปู่ได้ยกเอากามตัณหา
แสดงชี้ให้เห็นว่ากามกิเลสเป็นบ่อเกิดแห่งการฆ่ากัน
ตายชิงดีชิงเด่น กิเลสตัวเดียวทำให้เกิดการต่อสู้ แย่ง
ชิงกัน ความรัก ความชังก็จะบังเกิดขึ้นในจิตใจเพราะ
กาม ท่านได้สอนให้พิจารณาถึงสังขารร่างกาย พิจาร
ณาเข้าไปถึง ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ตกปวงจากกรรม
ฐาน ๕ กายคตากรรมฐาน เป็นฐานที่ตั้งของกาม
ทุกข์มันก็เกิดอยู่ที่นี้สมุทัยก็เกิดอยู่ที่นี้ น้อมเข้า ชั้น
ทั้ง ๕ ธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ พิจารณากำหนดเข้า
ไปแล้วจะเห็นว่ากามนั้นเป็นของไม่อัศจรรย์ อย่าหลง
รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ทำใจให้บริสุทธิ์ ทำกายให้
บริสุทธิ์ให้ถึง ฐิติภูติ นั้นแหละกามตัณหาก็จะหมด
ไป

ในด้านปัญญาหลวงปู่จะสอนผู้ที่ดำเนินมรรคปัญ
ญาว่าธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ ให้กำหนดเหตุ
รู้เท่าทันเหตุ เหตุดับลง จิตก็เป็นพุทโธ เพราะละ
เพราะวาง เพราะถอด เพราะถอนเหตุแห่งธรรมได้แล้ว
เหตุแห่งธรรมดับลงแล้ว จิตจึงเป็นพุทโธ ก็สบายเท่านั้น
ผู้นั้นก็มี พุทโธ ธัมโม สังโฆ อยู่ที่ใจ ใจเป็นพุทโธ ใจ
เป็นธัมโม ใจเป็นสังโฆ ก็สบายเท่านั้น นั่นแหละคือที่
สุดของวิบากกรรม นั่นแหละคือที่สุดของวิภว

ที่สุดของชีวิตคือธรรม

สรรพชีวิตในโลกล้วนเป็นสังสารวัฏ คือการเวียนเกิดและเวียนตาย พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้สละแล้วซึ่งอาสวะกิเลสทั้งปวงโดยดำรงอยู่ในสมณพรหมจรรย์ตลอดระยะเวลาเกินกว่า ๗๘ ปี และได้ละสังขารลงอย่างสงบ ณ ห้องมาติน หมายเลข ๑๔๐๑ ชั้นที่ ๑๔ อาคารสุจิณฺโณ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ในคืนวันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ เวลา ๒๑.๕๓ นาฬิกา ตรงกับวันอังคาร แรม ๑ ค่ำ ปีมลุ ศิริอายุได้ ๘๘ ปี ๕ เดือน ๑๖ วัน ท่ามกลางความมิดมิดของรัตติกาล ทิ้งไว้แต่แสงแห่งธรรมสาดสว่างเป็นนวลโยอยู่ กลางใจของพวกเราทุกคน การสูญเสียครั้งนี้ยิ่งใหญ่นัก

ต่อแต่นี้ไม่มีอีกแล้ว พระมหาเถระผู้เจริญในสมณคุณเนกขัมปฏิบัติ สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตรที่งดงามยิ่ง สุดที่จะไขว่คว้าให้ท่านฟื้นกลับคืนมาได้

โอ้..พระอริยสาวกแห่งองค์พระศาสดา ผู้เปี่ยมไปด้วยบุญญาบารมีกอปรด้วยเมตตาธรรมแก่สัตว์โลกผู้ทุกข์ยาก....

เริ่มอาพาธหนัก (พ.ศ. ๒๕๒๖)

พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เข้ารับการ รักษาที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖ สาเหตุเนื่องจาก ในวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ประสบอุบัติเหตุ ล้มฟาดพื้นห้องน้ำที่กุฏิวัดดอยแม่ปิง คณะแพทย์ตรวจ พบกระดูกบริเวณตะโพกซ้ายของหลวงปู่ร้าย มีอาการ นำวิค (ขณะนั้นท่านมีอายุ ๘๖ ปี) จึงนำเข้าผ่าตัดด่วน ในวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖ นั้นเองคณะแพทย์ ผ่าตัดเปลี่ยนกระดูกตะโพกขวาซึ่งแตก ๓ - ๔ เสี่ยง ต้องใช้หัวกระดูกเหล็กใส่แทน หลวงปู่ออกจากโรงพยาบาลเมื่อ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖ หลังจากรับ

การรักษาในโรงพยาบาลเป็นเวลา ๒ สัปดาห์

วันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖ อาการของ หลวงปู่ทรุดหนักลงอีกมีอาการอ่อนเพลียมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จเยี่ยมอาการของหลวงปู่ที่วัดดอยแม่ปิง

โปรดเกล้าฯ แพทย์หลวงร่วมรักษา

คณะแพทย์ศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับคณะแพทย์หลวงแกลงอาการของหลวงปู่แหวนว่า มีอาการอัมพาตที่แขนซ้าย พุดไม่ได้ กลืนอาหาร

ลำบากตั้งแต่วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ คณะแพทย์โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ได้ส่งแพทย์ไปตรวจรักษาโดยทันทีที่วัดดอยแม่ปิง ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้พ.ประดิษฐ์ เจริญไทย และ นพ.รุ่งธรรม ลัดพลี เดินทางไปสมทบกับคณะแพทย์โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

อาการขาดโลหิตไปเลี้ยงสมองดีขึ้น

คณะแพทย์มีความเห็นตรงกันว่าควรอาราธนาหลวงปู่ไปตรวจโรคและรับการรักษาที่โรงพยาบาล

มหาราชนครเชียงใหม่ ดังนั้นวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ เวลาประมาณ ๑๑ น.เศษท่านจึงเป็นคนใช้ ประเดิมตีก "สุจินโณ" จากการตรวจสอบด้วย เครื่องเอ็กซเรย์คอมพิวเตอร์ พบเนื้อสมองด้านขวา ส่วนหนึ่งไม่ทำงาน สาเหตุเนื่องจากโลหิตไม่ไปหล่อเลี้ยงสมองส่วนนั้น จึงทำการรักษาจนกระทั่งมีอาการทุเลาขึ้นตามลำดับ สามารถพูดได้เป็นคำ ๆ หรือ ประโยคสั้น ๆ แขน ขาเคลื่อนไหวได้ หลวงปู่แหวนออกจากโรงพยาบาล เดินทางกลับวัดดอยแม่ปิงเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๗ เวลา ๑๖.๐๐ น.

อาหารหนักอีกเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๗

หลวงปู่อาพาธอีกครั้งหนึ่งเมื่อ วันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ เวลา ๒๐.๓๐ น. โดยมีอาการไข้และ

ท้องเดิน แพทย์ต้องให้น้ำเกลือทางเส้นเลือดแต่ต้องเจาะใหม่หลายครั้ง เพราะเส้นเลือดแตก

วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จฯ โดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ไปเยี่ยมหลวงปู่ที่วัดดอยแม่ปิง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

สมเด็จพระฯ ทรงห่วงหลวงปู่แหวน

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๖.๒๐ น. สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพร้อมด้วย

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ไปเยี่ยมอาการอาพาธของหลวงปู่ที่วัดดอยแม่ปิง ทั้งสองพระองค์ทรงห่วงใยในการอาพาธของหลวงปู่แหวนเป็นอย่างมาก สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถถวายน้ำมันบำรุงผิวแก้ผิวแห้งและแก้อาการคัน จนกระทั่งเวลา ๒๐.๐๐ น. จึงเสด็จกลับพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์

เข้าโรงพยาบาล ใช้สูง

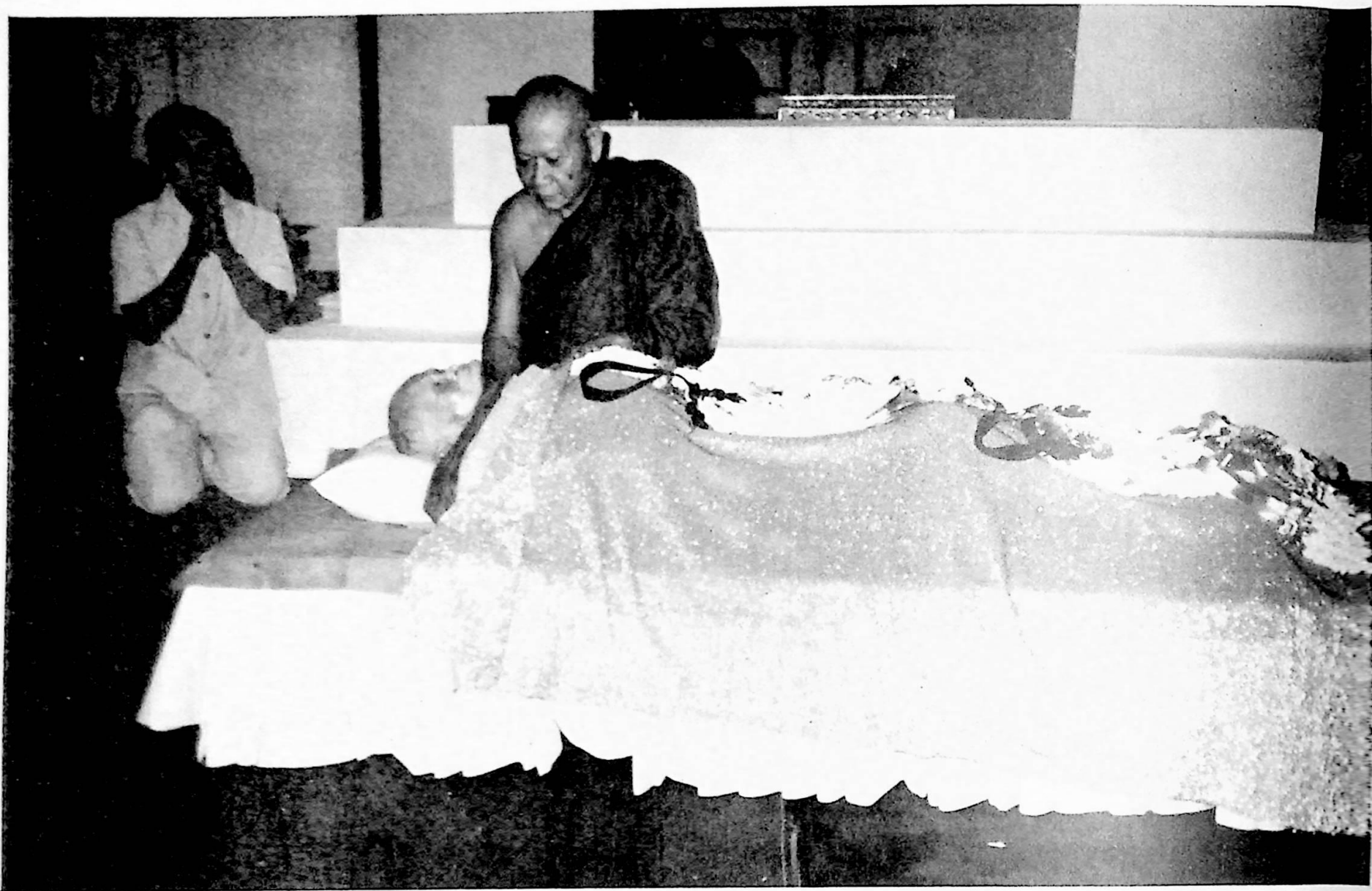
วันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๘ หลวงปู่มีอาการไข้สูง อุจจาระสีดำ เข้าใจว่าเป็นเพราะโลหิตออกในทางเดินอาหาร คณะกรรมการแพทย์ผู้รักษาลองปู่ได้ขอรถพยาบาลจากรพ.ลานนา รับตัวหลวงปู่แหวนมาที่รพ.มหาราชฯ ห้องไอ.ซี.ยู. ตีก "สุจินโณ" และห้ามเยี่ยม พร้อมจัดแพทย์ดูแลตลอด ๒๔ ชั่วโมง...

วันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงเยี่ยมอาการอาพาธของหลวงปู่ ณ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ที่โรงพยาบาลมหาราชฯ จนกระทั่งเวลา ๑๙.๕๐ น. วันเดียวกันจึงเสด็จกลับกรุงเทพมหานคร

ผ่าตัดเจาะท้องให้อาหาร

วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๖.๐๐ น. คณะแพทย์ได้นำหลวงปู่ออกจากห้องพักชั้นที่ ๑๔ เข้าห้องผ่าตัดอีกครั้งทั้งนี้เนื่องจาก หลวงปู่อาเจียนขณะฉันอาหารและมีอาการไอหอบต้องให้ออกซิเจนช่วยหายใจ แพทย์จึงตัดสินใจผ่าตัดท้องใช้สายยางสอดเข้าไปในกระเพาะเพื่อให้อาหาร คณะแพทย์ตกลงใช้ยาชาแทนยาสลบ ใช้เวลาผ่าตัดทั้งสิ้น ๒ ชั่วโมง

พิธีศพ

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ออาหารตลอดมาในช่วงหลังของชีวิตด้วยโรคชรา ระยะเวลาหลังฉันอาหารไม่ได้ต้องผ่าตัดเพื่อใส่สายยางเข้าไปในกระเพาะอาหาร ซึ่งได้ผลเฉพาะในช่วงแรกเท่านั้น เพราะต่อมากะเพาะอาหารเกิดการหดตัว เมื่ออาหารตกถึงกระเพาะ ก็จะถูกขับออกมาเประะเปื้อนหน้าท้อง ทำให้บริเวณหน้าท้องเป็นผื่น คัน ก่อนที่หลวงปู่จะมรณภาพได้เกิดอาการบวมและคันที่ผิวหนังบริเวณลำตัวโดยทั่วไป และได้ถึงแก่มรณภาพในที่สุดเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม

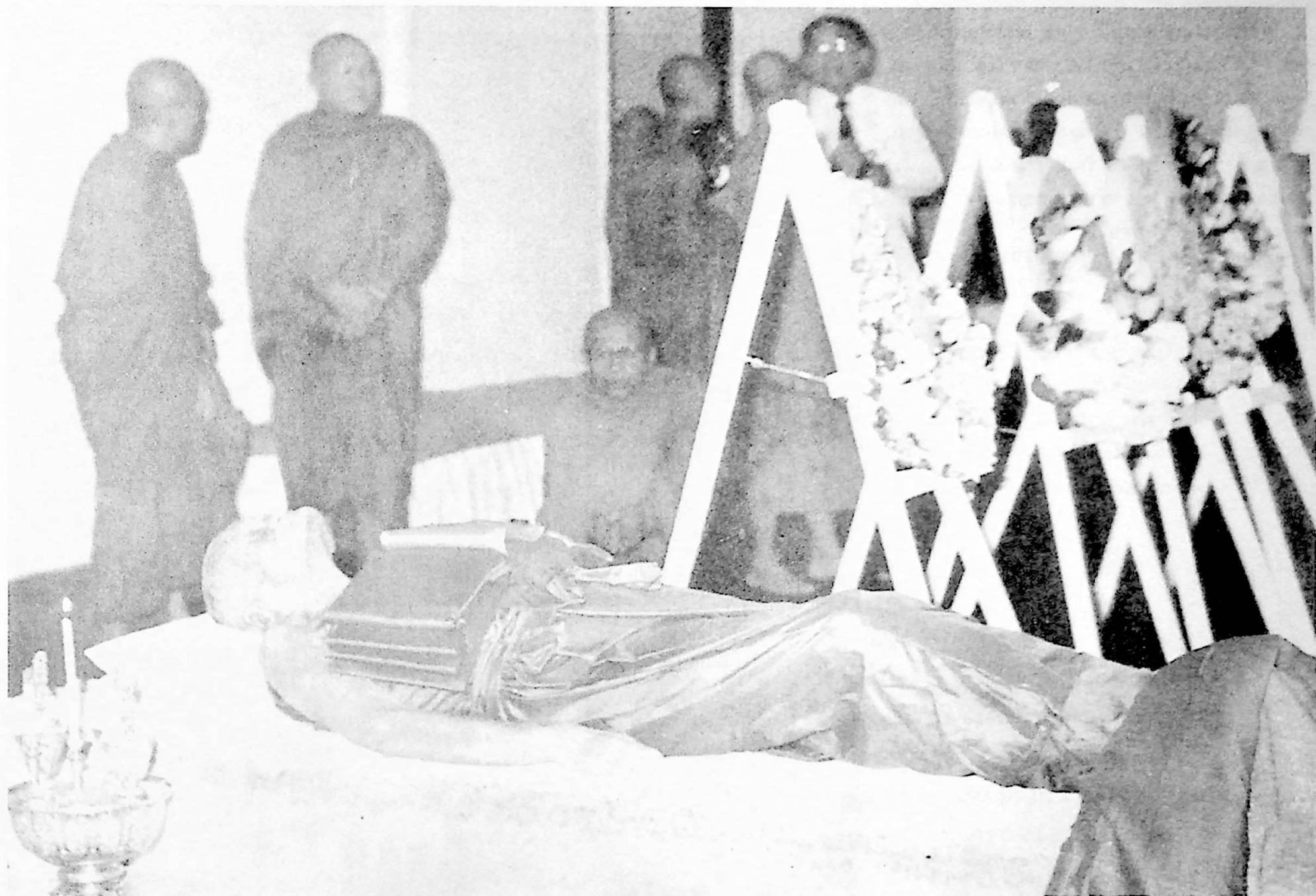
พุทธศักราช ๒๕๒๘ เวลา ๒๑.๕๓ น. คณะแพทย์ได้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ทราบ ซึ่งได้รายงานถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบโดยทันที

คณะแพทย์ได้ทำการตกแต่งศพของท่านเพื่อความเรียบร้อย ก่อนจะมีพิธีรดน้ำศพ ทั้งนี้โดยมีบรรดาพระเถระชั้นผู้ใหญ่รวมทั้งบรรดาผู้เคารพนับถือเฝ้าอยู่ประมาณ ๕๐ คน

สำหรับพิธีศพที่ได้จัดถวายแก่หลวงปู่ นั้น ทาง

ราชการได้จัดกำหนดการในเบื้องต้นไว้คือ ในช่วงเช้าของวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ทางวัดและจังหวัดได้ร่วมกันจัดพิธีโดยให้ประชาชนทั่วไปเข้ารดน้ำศพที่ศาลาอ่างแก้ว บริเวณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับในช่วงบ่ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์จะเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานน้ำอาบศพ

พระราชทานน้ำอาบศพ

วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๑๘.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานน้ำอาบศพหลวงปู่ ณ ศาลาอ่างแก้ว บริเวณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

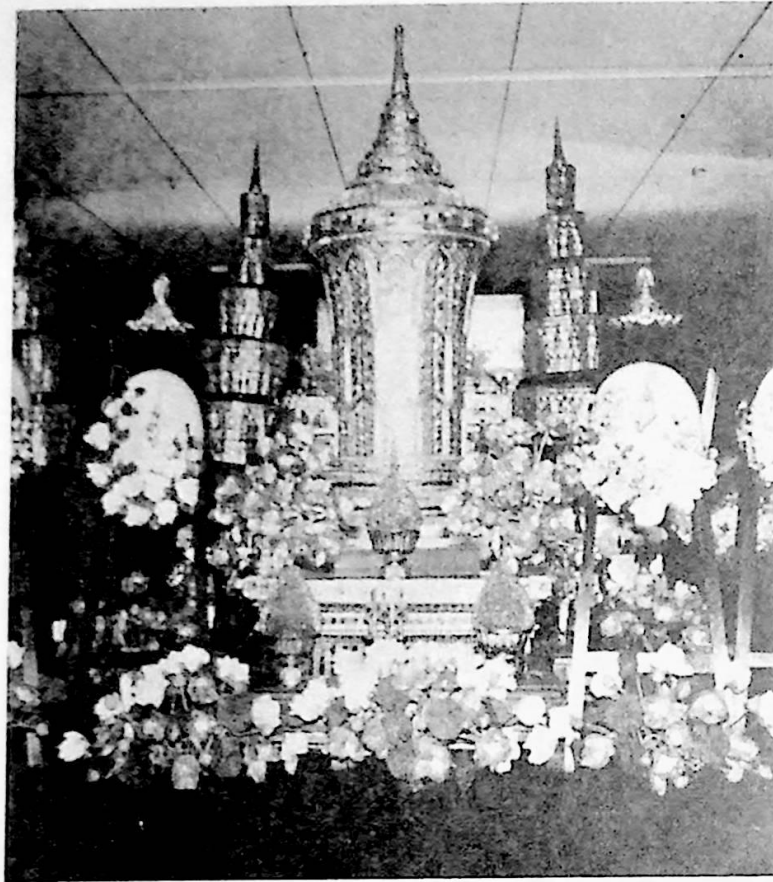
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียน พระราชทานน้ำอาบศพแก่หลวงปู่ ทรงทอดผ้าไตร และวางพวงมาลาดอกไม้สดที่ศพ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราช-

ปฏิสันถารกับพระครูจิตติวิธานจารย์ (พระอาจารย์หนู สุจิตโต) เจ้าอาวาสวัดดอยแม่บึง ซึ่งได้กราบทูลอาการของหลวงปู่ก่อนมรณภาพว่า อยู่ในภาวะสงบจิตและมรณภาพด้วยอาการสงบยิ่ง

หลังจากนั้นคณะแพทย์โรงพยาบาลมหาราชนำศพหลวงปู่ไปตั้งเพื่อบำเพ็ญกุศลที่วัดดอยแม่บึง

พระราชทานโกศชั้นพระราชอาคัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานโกศชั้น "โต" ระดับเดียวกับที่เคยพระราชทานหลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำก่องเพชร จังหวัดอุดรธานี แต่หลวงปู่แหวนสุจิณฺโณ นำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ๗ วัน ทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน โดยตั้งศพหลวงปู่ไว้ ณ ศาลาการเปรียญหลังใหม่เพื่อรอพระราชทานเพลิงศพต่อไป

ศาลาการเปรียญ (ใหม่)

ชีวิตทัศน์และโลกทัศน์

ชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ตามแนวทางแห่งพุทธศาสนาอยู่ในพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ทุกขังและอนัตตา คือ ความไม่มีตัวตน พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นผู้ที่พ่วงเห็นความดับทั้งปวงในที่สุด ชีวาทะคุณผลไปสู่หนทางลู่วงโลกกุตระและนิพพาน เป็นผู้ที่สืบเนือนาบุญและสืบศาสนาโดยแท้

กว่า ๗๘ พรรษา ที่พระคุณท่านอยู่ในสมณเพศ แสงแห่งคุณธรรมของท่านสาดส่องไปทั่วพื้นพิภพ อัมโมวาทของท่านเปรียบประดุจแสงประทีปธรรมที่ส่องขึ้นนำทางให้มนุษย์มีดวงจิตกระจ่างจนสามารถเห็นสภาวะธรรมที่ปรากฏขึ้นตามความเป็นจริงและมุ่งประกอบแต่กรรมดีเพื่อล่องพ้นสังสารทุกข์ นับได้ว่าท่านเป็นที่พึ่งทางใจแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย และทุกชั้นวรรณะโดยแท้ สมกับนามของท่าน “สุจิณฺโณ” ซึ่งหมายถึง “คิดดี รู้ดี” พระคุณท่านเปรียบเสมือนตัวแทนแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งนี้เพราะท่านประเสริฐเลิศด้วยเมตตาธรรมอันสูงส่งกอปรด้วยจริยวัตรที่งดงาม ตลอดทั้งการปฏิบัติต้องตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดอย่างยากที่จะมีสาวกของพระตถาคตองค์ใดปฏิบัติได้ แม้ท่านจะละสังขารไปแล้วก็ตาม มรดกธรรมของท่านที่มีต่อสาธุชนจะไม่มีวันคลาย

โอ้...พระผู้ตื่น พระผู้เบิกบาน เปี่ยมด้วยเมตตาปัญญาอันบริสุทธิ์

โอ้...พระอริยสงฆ์เจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ พระผู้เป็นที่พึ่งทางใจแห่งเราชาวพุทธทั้งปวง

ที่สุดแห่งการประพฤติธรรมของพระอริยสงฆ์เจ้า หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มิใช่ที่ลาภ สักการะ สรรเสริญ หากแต่เพื่อเกื้อกูลสัตว์โลกให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อานิสงส์นี้สะท้อนให้เห็นชัดเจนจากดวงตาของท่านที่ละสิ้นแล้ว ซึ่งกิเลสทั้งปวง ไสประดุจแก้วเจียรไนที่สูงค่า เปล่งประกายฉายแววแห่งความกรุณาปรานีเป็นนิจ ที่ทอดมองมายังสาธุชนทั่วไป ก่อให้เกิดความอบอุ่น ความรักและความศรัทธาอย่างแรงกล้า การปฏิบัติธรรมของท่านมิใช่เพื่ออามิสบูชา แต่ที่กระทำและแสดงธรรมนั้น เป็นด้วยธารทิพย์แห่งเมตตา บนเส้นทางของ “พุทธะ” เพื่อความสะอาดและสว่างแห่งดวงจิตของมวลมนุษย์

ภาพยยานี ๑๑

ดาวเดือนก็เลื่อนลับ
 ฤาโศกฤทัยแสน
 โอ้อ่าผวาจิต
 หลวงปู่ผู้รวมใจ
 จะพรากกลางจากโลก
 แต่นี้ ฤ มี मैं
 ผู้ทรงดำรงศาสน์
 ดับกิเลสขจัดโม
 ขของค์เทพฤทธิ์
 รับพระวิญญานพลัน
 ปวงข้าขอออนไหว้
 ได้โปรดช่วยคุ้มครอง

กลดดับไปจากแดน
 ดุจพราก ฐ จากไกล
 สุดจะคิดจะเชื่อใคร
 ประชาไทยทั่วทั้งแดน
 สุดจะโศกฤทัยแสน
 หลวงปู่แหวนสุจิณฺโณ
 นำทวยราษฎร์สู่สุขโข
 ห จิตแผ้วสุขนินรันดร
 ที่สถิตสรวงสวรรค
 สู่สถานวิมานทอง
 เทวไท้ทั้งทั้งผอง
 ฐ สงบนิรันดร

ทำเนียบเหรียญหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

ความเลื่อมใสศรัทธาในพระบรมพุทธานุภาพ เกิดขึ้นได้ ๒ ทาง คือ ทางรูปธรรมและทางนามธรรม ทางนามธรรมคือพระธรรมวินัย คำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนทางรูปธรรมในยุคปัจจุบันนี้ คือปูชนียวัตถุและวัตถุมงคล ซึ่งได้แก่พระพุทธรูปและรูปเหมือนของพระอาจารย์ต่าง ๆ

เหรียญรูปเหมือนหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ซึ่งพระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน ได้กรุณาทำพิธีแผ่เมตตามีหลายรุ่น พุทธคุณของเหรียญปรากฏแก่ผู้เคารพนับถือและมีไว้ในครอบครอง

แบบที่ ๑

ผู้สร้าง นาวาอากาศเอกเกษม งามเอก และคณะ

วันแผ่เมตตา มีนาคม ๒๕๑๔

ขนาด ๒๖ x ๓๑ มม.

จำนวนเหรียญ เงิน ๑๑ เหรียญ ทองแดง ๓,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒

ผู้สร้าง นาวาอากาศเอกเกษม งามเอก และคณะ

วันแผ่เมตตา พ.ศ. ๒๕๑๔

ขนาด ๒๖ x ๓๑ มม.

จำนวนเหรียญ เงิน ๑๐๐ เหรียญ ทองแดง ๑๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓

ผู้สร้าง วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วันแผ่เมตตา มีนาคม ๒๕๑๗

ขนาด ๑๒ x ๓๓ มม.

จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๗ เหรียญ เงิน ๘๕ เหรียญ นวโลหะ ๑๐๘ เหรียญ

ทองแดง ๕๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๔

ผู้สร้าง วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา ๖ เมษายน ๒๕๑๗
 ขนาด ๒๗ x ๓๓ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๕ เหรียญ เงิน ๖๐๐ เหรียญ
 นวโลหะ ๑,๒๐๐ เหรียญ ทองแดง ๙,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๕

ผู้สร้าง วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา ๖ เมษายน ๒๕๑๗
 ขนาด ๑๗ x ๓๑ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ เงิน ๖๐๐ เหรียญ ทองแดง ๒,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๖

ผู้สร้าง วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา ๖ เมษายน ๒๕๑๗
 ขนาด ๒๕ x ๓๗ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ เงิน ๕๐๐ เหรียญ นวโลหะ ๔๐๐ เหรียญ
 ทองแดง ๒,๕๑๗ เหรียญ

แบบที่ ๗

ผู้สร้าง วัดดอยแม่ปิ้ง และคณะกรรมการมี พล.ต.บำรุง สุทธารมณ
 เป็นประธานกรรมการ
 วันแม่เมตตา วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๗
 ขนาด ๒๗ x ๓๒ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๓๐๓ เหรียญ เงิน ๙,๙๙๙ เหรียญ
 นวโลหะ ๗,๔๙๙ เหรียญ ทองแดง ๓๗,๒๘๕ เหรียญ

แบบที่ ๘

ผู้สร้าง วัดคอยแม่บึง และคณะกรรมการ
 วันแม่เมตตา ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๗
 ขนาด ๒๗ x ๓๗ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ นวโลหะ ๗,๔๔๘ เหรียญ ทองแดง ๓๗,๒๘๔ เหรียญ

แบบที่ ๙

ผู้สร้าง วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
 วันแม่เมตตา ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗
 ขนาด ๓๐ x ๓๗ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๗ เหรียญ เงิน ๒,๐๐๐ เหรียญ
 นวโลหะ ๓,๐๐๐ เหรียญ ทองแดง ๓๑,๘๖๖ เหรียญ

แบบที่ ๑๐

ผู้สร้าง วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
 วันแม่เมตตา ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗ เป็นเหรียญขนาดเล็ก
 ขนาด ๑๗ x ๒๑ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๗ เหรียญ เงิน ๑,๕๐๐ เหรียญ
 นวโลหะ ๑,๕๐๐ เหรียญ ทองแดง ๑๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๑๑

ผู้สร้าง คณะข้าราชการและประชาชนอำเภอพร้าว เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๗
 ขนาด ๒๕ x ๓๗ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๗๕,๐๐๐ เหรียญ

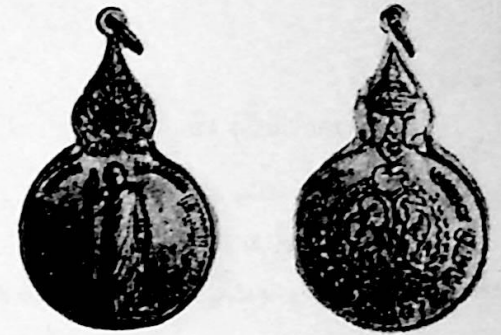
แบบที่ ๑๒

ผู้สร้าง วัดดอยแม่ปิ้ง เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา ๑ ตุลาคม ๒๕๑๗
 ขนาด ๒๙ x ๓๕ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๘๔,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๑๓

ผู้สร้าง คณะข้าราชการบริพาร สวนจิตรลดา
 วันแม่เมตตา ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๙
 ขนาด ๒๕ x ๔๓ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดงเกือบ ๔๐๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๑๔

ผู้สร้าง คณะวัดตรีรัตนาราม ระยอง
 วันแม่เมตตา ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๙
 ขนาด ๑๘ x ๒๒ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๕๐,๐๐๐ เหรียญ

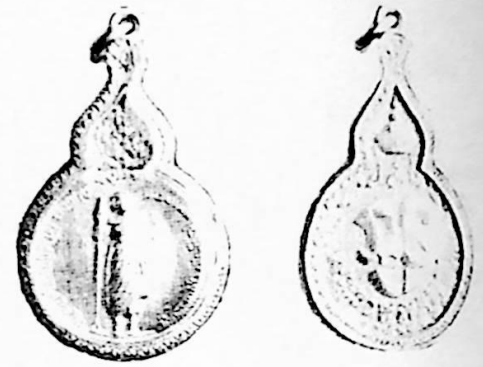
แบบที่ ๑๕

ผู้สร้าง วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
 วันแม่เมตตา ๑๕ มีนาคม ๒๕๑๙
 ขนาด ๑๘ x ๑๘ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๘๗ เหรียญ ทองแดง ๑,๐๐๐ เหรียญ

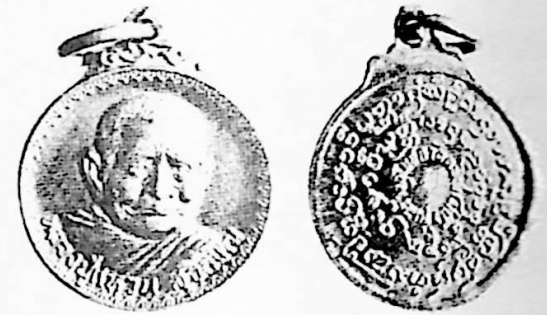
แบบที่ ๑๖

ผู้สร้าง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชศรัทธาให้จัดสร้าง
 วันแม่เมตตา พ.ศ. ๒๕๑๙
 ขนาด ๒๕ x ๔๓ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๙๙,๙๙๙

แบบที่ ๑๗

ผู้สร้าง วัดดอยแม่บึง เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา ๒ กันยายน ๒๕๑๙
 ขนาด ๑๙ x ๒๓ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองขาว ๑๕,๐๐๐ เหรียญ ทองแดง ๑๐๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๑๘

ผู้สร้าง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
 วันแม่เมตตา พุทธศักราช ๒๕๑๙
 ขนาด ๒๕ x ๔๐ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ นวโลหะ ๑,๐๐๐ เหรียญ ทองแดง ๓,๐๐๐ เหรียญ

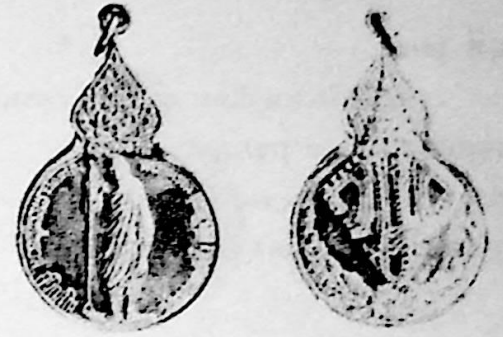
แบบที่ ๑๙

ผู้สร้าง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
 วันแม่เมตตา พุทธศักราช ๒๕๑๙
 ขนาด ๒๕ x ๔๐ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ นวโลหะ ๕,๙๙๙ เหรียญ

แบบที่ ๒๐

ผู้สร้าง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้าฯ
 วันแผ่นเมตตา ๒ มกราคม ๒๕๒๐
 ขนาด ๒๖ x ๔๕ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๒๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๑

ผู้สร้าง วัดสัมพันธวงศ์ และสมาคมสัมพันธวงศ์
 วันแผ่นเมตตา ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๐
 ขนาด ๒๖ x ๓๖ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๐๑ เหรียญ เงิน ๑๙๐ เหรียญ
 ทองแดง ๒๐๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๒

ผู้สร้าง วัดคอยแม่ปิ้ง เชียงใหม่
 วันแผ่นเมตตา ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๐
 ขนาด ๒๕ x ๓๗ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๖ เหรียญ เงิน ๔๐๐ เหรียญ
 นวโลหะ ๕๐๐ เหรียญ ทองแดง ๗๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๓

ผู้สร้าง วัดเสนานิคม กรุงเทพมหานคร
 วันแผ่นเมตตา ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๐
 ขนาด ๒๕ x ๓๑ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๑๕,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๔

ผู้สร้าง วัดเสนานิคม กรุงเทพมหานคร
 วันแม่เมตตา ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๐
 ขนาด ๒๖ x ๓๘ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๑๕,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๕

ผู้สร้าง พลเอกเสริม ณ นคร จัดสร้างในนามกองทัพก
 วันแม่เมตตา ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๐
 ขนาด ๒๓ x ๒๘ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๘๒ เหรียญ ทองแดง ๑๐๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๖

ผู้สร้าง วัดคอยแม่บัง เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา ๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๐
 ขนาด ๑๙ x ๒๔ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๔๐๐ เหรียญ เงิน ๑,๖๐๐ เหรียญ
 ทองแดง ๑๗๗,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๗

ผู้สร้าง วัดคอยแม่บัง เชียงใหม่
 วันแม่เมตตา เมื่อ ๑๒ มีนาคม ๒๕๒๑
 ขนาด ๒๓ x ๒๘ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๒๖ เหรียญ เงิน ๕๐๐ เหรียญ
 ทองแดง ๒๐๐,๐๐๐ เหรียญ และทองแดง
 ชนิดไม่มีห่วง ๕,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๒๘

ผู้สร้าง นายวัลลภ เจียรนวนนท์ ประธานลูกเสือชาวบ้าน
 ค่ายสัมพันธวงศ์
 วันแม่เมตตา ๑๒ มีนาคม ๒๕๒๑
 ขนาด ๒๓ x ๒๙ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ เงิน ๓๐๐ เหรียญ ทองแดง ๒๐,๐๐๐ เหรียญ

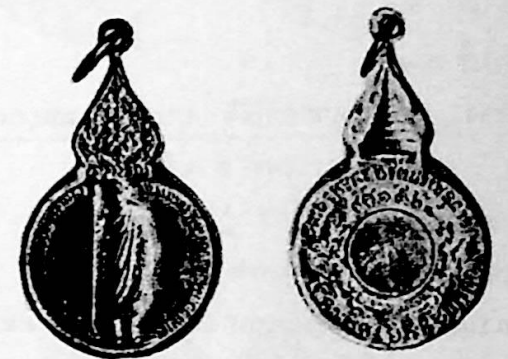
แบบที่ ๒๙

ผู้สร้าง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
 รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี โปรด
 เก้าฯ ให้จัดสร้าง
 วันแม่เมตตา ๒๘ มีนาคม ๒๕๒๑ (พิมพ์ใหญ่)
 ขนาด ๒๗ x ๔๖ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๒๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๐

ผู้สร้าง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้าง
 วันแม่เมตตา ๒๘ มีนาคม ๒๕๒๑ แบบ ๔๓ (พิมพ์เล็ก)
 ขนาด ๒๓ x ๓๙ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๒๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๑

ผู้สร้าง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ โปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้าง
 วันแม่เมตตา ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๑ (พิมพ์ใหญ่)
 ขนาด ๒๗ x ๔๖ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๒๐,๐๐๐ เหรียญ

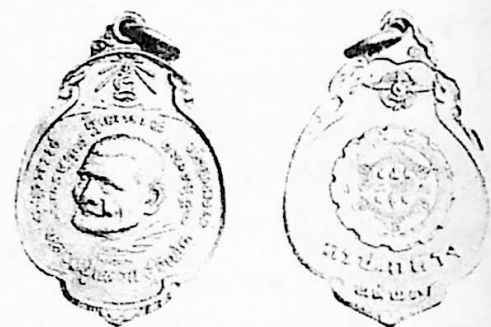
แบบที่ ๓๒

ผู้สร้าง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ โปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้าง
 วันแม่เมตตา ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๑ (พิมพ์เล็ก)
 ขนาด ๒๒ x ๓๙ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๑๕,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๓

ผู้สร้าง คณะนายทหาร กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัย
 แห่งชาติ (กรป. กลาง)
 วันแม่เมตตา ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๑
 ขนาด ๒๕ x ๓๗ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองแดง ๕๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๔

ผู้สร้าง นายอาณัติ บุนนาค และคณะข้าราชการช่างภาพส่วน
 พระองค์ สวณจิตรลดา
 วันแม่เมตตา ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๑
 ขนาด ๒๓ x ๓๖ มม.
 จำนวนเหรียญ เหรียญทองแดงชุบทอง ๙๙๙ เหรียญ
 ทองแดง ๑๗,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๕

ผู้สร้าง วัดดอยแม่บึง เชียงใหม่ สร้างไว้เตรียมงาน ผังลูกนิมิต
 อุโบสถวัดดอยแม่บึง ปี พ.ศ. ๒๕๒๒
 วันแม่เมตตา ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๑
 ขนาด ๒๒ x ๓๓ มม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๖๖ เหรียญ เงิน ๕๐๐ เหรียญ
 ทองแดง ๕๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๖

ผู้สร้าง วัดดอยแม่ปิง เชียงใหม่
 วันแผ่นเมตตา ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๑
 ขนาด ๑๒ x ๑๘ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ ทองคำ ๑๖๐ เหรียญ เงิน ๕๐๐ เหรียญ
 ทองแดงชุบนิเกิล ๕๐,๐๐๐ เหรียญ ทองแดง ๕๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๗

ผู้สร้าง พระธรรมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ ประชานกรรมการ
 ฝ่ายสงฆ์ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ประชานกรรมการฝ่าย ข้าราชการ จัดสร้าง
 วันแผ่นเมตตา ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๑
 ขนาด ๒๔ x ๓๕ ม.ม.
 จำนวนเหรียญ เหรียญทองคำ มีเลขหมาย ๒๕๒๑ เหรียญ ทองคำ ไม่มีเลขหมาย
 มีโค้ดสำหรับสมนาคุณแก่ผู้บริจาคพิเศษ ๔๔๔ เหรียญ เงิน
 ๑๐,๐๐๐ เหรียญ เหรียญ ภ.ป.ร.ใหญ่ทองแดงรมน้ำตาล ๓,๐๐๐
 เหรียญ ทองแดง ชุบทอง ๒,๐๐๐ เหรียญ ทองแดงชุบเงิน
 ๒,๐๐๐ เหรียญ ทองแดงชุบนิเกิล ๑๖,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๓๘

เหรียญเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
 ครบ 4 รอบ (๒๔๗๕ - ๒๕๒๓)
 ๑๒ สิงหาคม ๒๕๒๓

แบบที่ ๓๙

เหรียญพุทธโศกหลวงปู่แหวน ฉลองอายุ ๙๔ ปี ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๔

แบบที่ ๔๐

เหรียญดลองอายุ ๙๕ ปี ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๕ (มีเหรียญใหญ่และเหรียญเล็ก แบบเดียวกัน)

แบบที่ ๔๑

เหรียญดลองอายุ ๙๖ ปี ๑๖ มกราคม ๒๕๒๖

แบบที่ ๔๒

เหรียญดลองอายุครบ ๘ รอบ ๑๖ มกราคม ๒๕๒๖

แบบที่ ๔๓

เหรียญดลองอายุครบ ๙๖ ปี ๑๖ มกราคม ๒๕๒๖

แบบที่ ๔๔

เหรียญสุจิตฺตโน ๒๕๒๖ (เป็นเหรียญฉัด รูปใบโพธิ์)

แบบที่ ๔๕

เหรียญฉลองอายุครบ ๙๗ ปี ๑๖ มกราคม ๒๕๒๗

แบบที่ ๔๖

เหรียญฉลองอายุ ๙๗ ปี กองบิน ๔๑ เชียงใหม่ ๑๖ มกราคม ๒๕๒๗

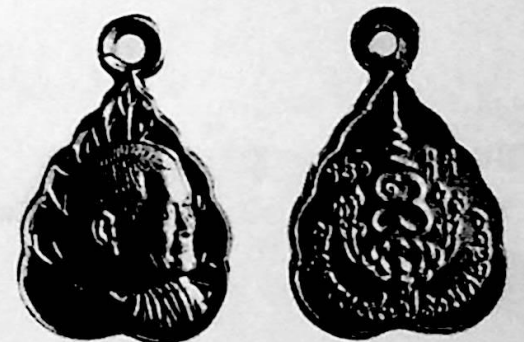
แบบที่ ๔๗

เหรียญฉลองอายุ ๙๗ ปี โรงเรียนนายเรืออากาศ ๑๖ มกราคม ๒๕๒๗

แบบที่ ๔๘

เหรียญอายุครบ ๙๗ ปี โพธิ์ทองดอกบวบ ๑๖ มกราคม ๒๕๒๗

แบบที่ ๔๘

เหรียญฉลองอายุครบ ๙๗ ปี โพร้ทอง มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ๑๖ มกราคม
๒๕๒๗ (เหรียญใหญ่ และเหรียญเล็กแบบเดียวกัน)

แบบที่ ๕๐

เหรียญฉลองอายุ ๙๗ ปี หยคหน้า ๑๖ มกราคม ๒๕๒๗

แบบที่ ๕๑

เหรียญผ้าป่าดาราฯ กรุงเทพฯ - ลอนดอน สมชาย จันทวังโส และคณะดาราฯ
สร้างตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ ออกปี ๒๕๒๗

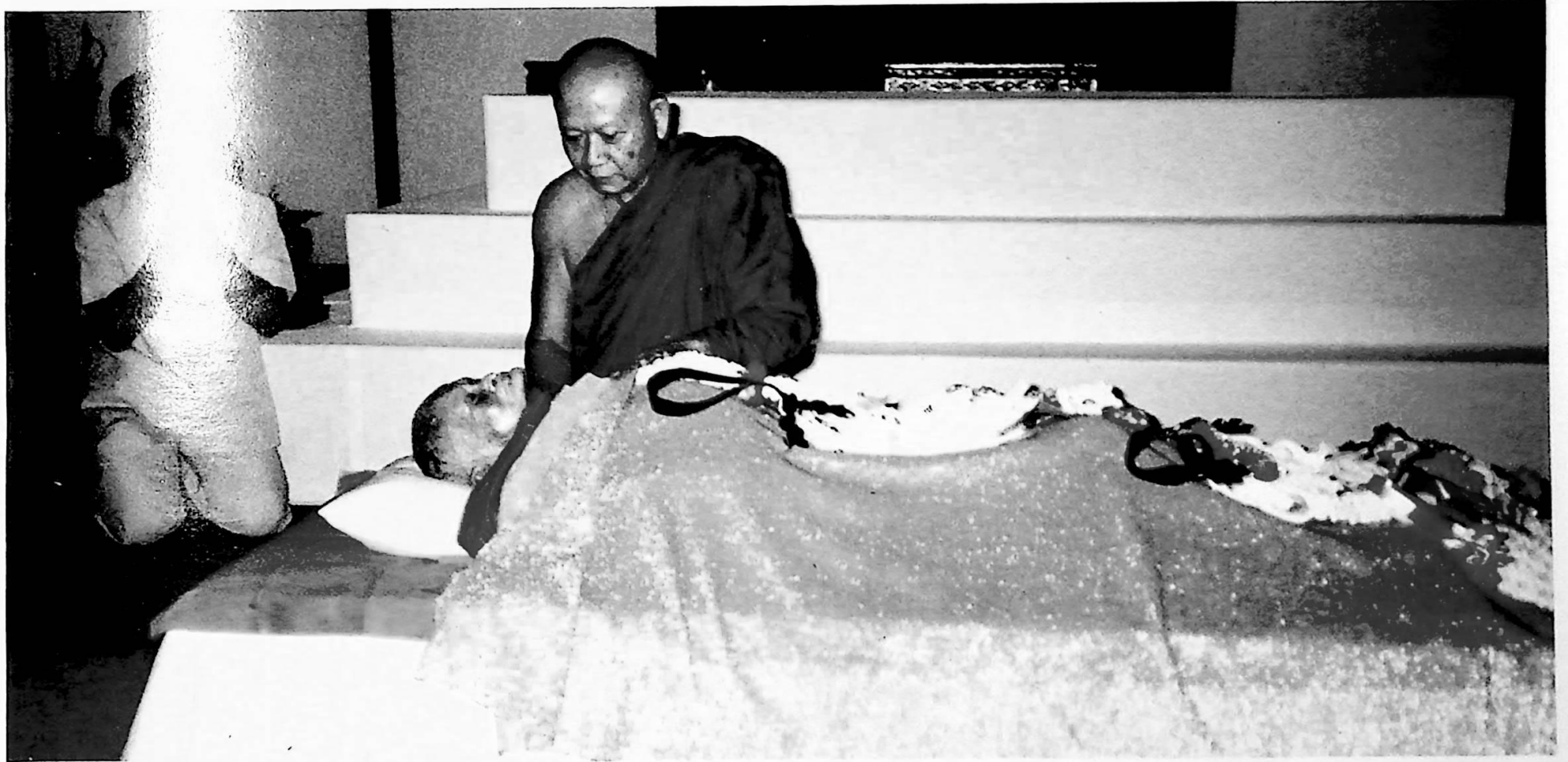
- ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ เหรียญ
- คณะกรรมการฯ สร้างพร้อมกันกับแบบที่ ๕๖
- เหรียญทองแดงชุบนิเกิล ๒๐,๐๐๐ เหรียญ

แบบที่ ๕๒

เหรียญวันวิสาขบูชา ๒๕๒๗ มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

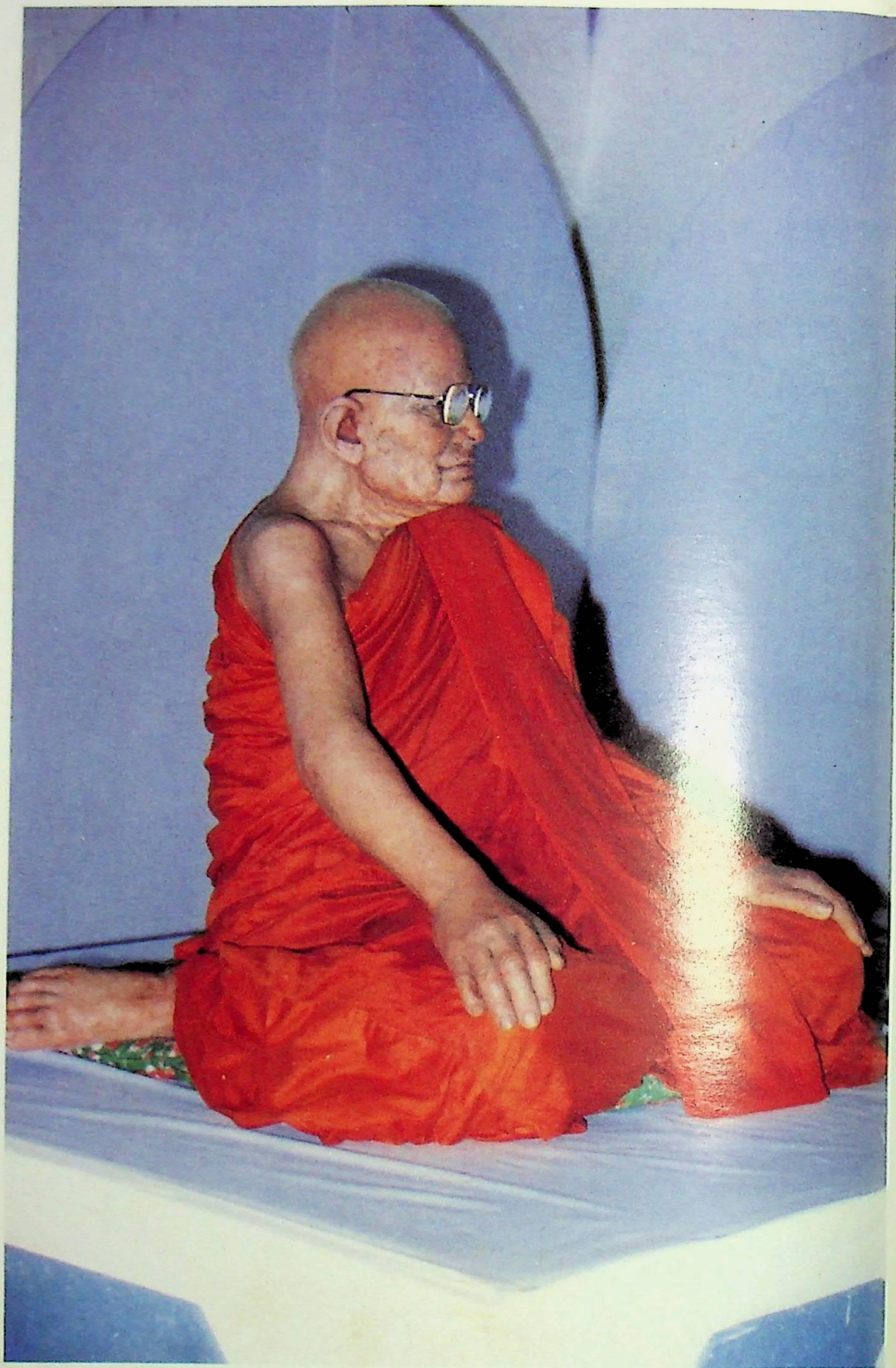

หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ และพระธรรมบัณฑิต

หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

คติธรรม

ความสัจซอณพลังอันมหาศาลไว้
ใครมีจิตอันสัจดลิ่งซึ่งถึงแก่นกลางที่แท้ของธรรมชาติ
ย่อมได้พลังจากความสัจในธรรมชาติอย่างมหาศาล

ความเติบโตที่มั่นคงและสมบูรณ์แบบสมดุขยในตัวตนนั้น
ต้องค่อยเป็นไปเอง ค่อยเจริญเติบโตเอง เหมือน
ข้าวออกรวง เหมือนเกาฟักทอง เครือเถาจะเล็ก
แต่ก็เลี้ยงลูกฟักทองให้เติบโตใหญ่ได้

บุคคลที่ทนในสิ่งที่คนอื่นทนได้ยาก
ทำในสิ่งที่คนอื่นทำได้ยาก
บุคคลนั้นจะเข้าถึงความสำเร็จของชีวิต ความอดทน
ความขมขื่นจะเกิดขึ้นในเบื้องต้นของการทำความดี
แต่จะได้รับความชื่นชมในบั้นปลาย

การทำผิดเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์
ถ้าค้นพบความผิดแล้วแก้ไขและตั้งใจไม่ทำอีกเป็น
ซ้ำสอง น่ายกย่องนับถือยิ่งนัก

ธาตุแท้ของชีวิตนั้นทุกคนมีความบริสุทธิ์
อย่าได้โกรธเกลียดกันเลย จงให้อภัยและ
จงพิจารณาตัวเองพร้อมตั้งใจปรารถนาดีอยู่เสมอ

เวลานี้เราพักจิต ทำกายของเรา ทำใจของเราให้รู้แจ้ง
รู้ความเป็นมา วางให้หมด วางอารมณ์
วางอดีตอนาคตทั้งปวง...ที่ใจนี้แหละ

ตัวจิตก็ไม่มีอยู่จริง กายก็ไม่มีอยู่จริง
เป็นเพียงสมมุติสัจจะที่เป็นสัจปญัตติธรรมอันหนึ่งเท่านั้น
ฉะนั้นบางอย่างเราจะเรียกว่าเป็นอะไรก็ได้
มันเหนือเหตุผลไปจากสามัญธรรมดาที่เราจะกำหนดได้

จิตที่เียงกระทบชุ่น
กระทบแล้วก็ไหลไป
จิตฉลาดกระทบใส
กระทบแล้วก็ไหลไป

เพราะมีโคลนปนอยู่ใน
ทิ้งโคลนไว้ให้เลนตม
เหมือนน้ำใสไหลพบหิน
ทิ้งหินไว้คู่กับดิน

การต่อสู้กามกิเลสเป็นสงครามอันยิ่งใหญ่
กามกิเลสนี้ร้ายนัก มันมาทุกทิศทุกทาง
ความพอใจก็คือกิเลส ความไม่พอใจก็คือกิเลส

กามกิเลสนี้อุปมาเหมือนแม่น้ำ ธารน้ำน้อยใหญ่ไม่มี
ประมาณ ไหลลู่ทะเลไม่มีที่เต็มดินใดก็ดี
กามตัณหาที่ไม่พอดี ภวตัณหา วิภวตัณหาเป็น
แหล่งก่อทุกข์ ก่อความเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด

ธรรมเป็นกัลยาณมิตรในเรือนใจอันประเสริฐกว่าสิ่งอื่น
ผู้มีธรรมย่อมได้ชื่อว่ามีกัลยาณมิตรที่เยี่ยมยอดสูงสุด
ย่อมไม่ว่าเหวห่างงอ

การเข้าถึงธรรมคือการได้เข้าถึงความรู้จริง
เห็นจริงตามความเป็นจริงจนดับทุกข์
อิสระ สงบ เย็นอย่างแท้จริงภายใน

นึกถึงอะไรก็ให้หวนนึกถึงพระธรรม
มองอะไรภายนอกให้มองย้อนดูตน
กำหนดนั่งดูที่ใจ ดูให้ตักเห็นทางสว่าง
ฟังสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ
ฟังสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต
ฟังสละทรัพย์ อวัยวะและชีวิตเพื่อรักษาธรรม
การศึกษาพระธรรมจึงเป็นการศึกษาตนเอง
กุศลเป็นธรรมที่ไม่มีโรค เป็นธรรมที่ไม่มีโทษ
เป็นธรรมที่ให้ผลเป็นความสุข
และเป็นธรรมที่เกิดแต่ความฉลาด
กุศลเป็นฉันท ไฉนก็เป็นฉันทนั้น
คนที่ไม่มีโรคทางกายนับว่าประเสริฐ
แต่คนที่ไม่มีโรคทางใจคือกิเลสประเสริฐกว่า

ชีวิตนี้ช่างเหมือนใบไม้ร่วง
เกิดแล้วตายง่ายเหมือนใบไม้ที่แตกผลแล้วก็ร่วง
ในที่สุด...ที่เราคิด ที่เราหวัง ก็ต้องร่วงลงจากต้น

ชีวิตแท้ ๆ นั้น ต้องมีการสลัดออกตลอดเวลา
ยิ่งสลัดออกยิ่งไม่มีอะไร ยิ่งเบาเท่านั้น
มีแต่รู้ลึ้น ๆ มีการให้เปี่ยมด้วยปัญญาอันบริสุทธิ์

เมื่อท่านพึงใจทางใดอันไม่ก่อทุกข์
จงมั่นใจและเดินไปตามทางนั้น
จงเดินไปตามวิถีแห่งธรรมชาติอันบริสุทธิ์

สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับมรดกกรรม
มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้องเผ่าพันธุ์
มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมนั้นแหละจำแนก
สัตว์ให้ทราบและดี

ชีวิตของสรรพสัตว์ไม่มีนิมิตหมายให้รู้ว่า
เวลาไหนจะถึงกาลแตกดับ
อาจตายในนาที่นี้ ชั่วโมงนี้หรือวันหน้า

ชีวิตนี้ไม่มีเครื่องต้านทาน
ใคร ๆ ไม่อาจป้องกันให้พ้นจากความตายได้
ล้วนตกอยู่ในอำนาจของความตาย
มีความตายเป็นเบื้องหน้า

โลกนี้มีแต่ทุกข์ทั้งหมดหาใช่สุขไม่
จงมาเห็นความจริงกันเสียเถิด
อย่าได้หลงเกิดให้ทุกข์อีกต่อไป

กาลเวลาย่อมกลืนกินสรรพชีวิตให้ใกล้
ความตายเข้าไปทุกที ไยจึงไม่แสวงหา
ดวงประทีปมาดับความมืด
มาชำระล้างจิตใจให้สะอาดปราศจากกิเลส.

แสงจันทร์ไม่เป็นเท่าศีล
เพราะแสงจันทร์ได้แต่เย็นตา
แต่ศีลเย็นสงบเข้าไปถึงจิตใจ

สัมพันธภาพของธรรมชาติในด้านหนึ่ง
ถ้ามองดูให้ลึกมีแต่การให้
พระพุทธองค์จึงแจกของส่องตะเกียงเลี้ยงคนทั้งโลก
เพื่อดับทุกข์ทั้งมวล

บุคคลที่หนีปรากฏการณ์แต่ไม่ยอมหนีจิตปรุงแต่ง
ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่โง่เขลาเบาปัญญา
คนฉลาดจะพยายามหนีจิตปรุงแต่งแต่ไม่หนีปรากฏการณ์

ประพฤติกวามดี ทำจิตใจของตนให้ผ่องใส
ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย ทั้งปวง
จงทำความดีด้วยใจดี ด้วยความปล่อยวาง
ด้วยความเสียสละ เห็นทุกอย่างเป็นธรรมดาไปหมด
ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น
ไม่ว่าอะไรจะตั้งอยู่ ไม่ว่าอะไรจะดับไป
ให้เห็นเป็นธรรมดา

ในท่ามกลางความขุ่น ก็มีความใส
ในท่ามกลางความวุ่น ก็มีความสว่าง
ในท่ามกลางความร้อน ก็มีความเย็น
ในท่ามกลางความซลมนุ่นวายนวาย ก็มีความสงบ
แม้ที่สุดในวิภวสังสาร ก็มีพระนิพพาน

...ขออ่อนวอนประสพการณ์แห่งความทุกข์
จงสอนให้เขาสำนึกไม่ประมาท คลายความเร่าร้อน
ริษยา อาฆาต ยึดมั่น ถือมั่น ในสิ่งทั้งหลาย
จงเจริญและถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท

...ขอให้ข้าพเจ้าจงมีใจรักและเมตตาต่อสรรพชีวิต-
ทั้งมวลโดยไม่มีความทอดถอย ไม่มีความเหือดแห้ง-
ในดวงใจของข้าพเจ้า

ขออธิษฐาน...ขอธารทิพย์แห่งเมตตา
ผ่านดวงใจข้า เือบอาบ กำซาบ
และไหลผ่านสรรพชีวิตทั้งปวงไม่มีที่สิ้นสุด
ไม่มีที่ประมาณถ้วนทุกสารทิศ ทุกทางเกิด

ชีวิตวันคืนล่วงไปอย่าได้ประมาณเลย

วันคืนแห่งกรรมฐานที่แท้จริง คือวันคืนแห่งการคิดค้น

ก้าวที่เดียวไม่ถึงฟ้าต้องค่อยเป็นค่อยไปจึงจะสำเร็จได้

เสียสละสุขส่วนน้อยเพื่อสุขที่ไพบุลย์

ลาภ ยศ บรรดาศักดิ์เป็นเพียงภาพลวงตา

มีศัตรูเป็นบัณฑิตดีกว่ามีมิตรเป็นคนพาล

เราแก่เขาไม่ได้ต้องแก่ที่ตัวเราก่อน

บุคคลใดมีความเพียรต่อเนื่อง มีความแนบคาย
บุคคลนั้นจะพ้นทุกข์ทั้งปวง

ทุกข์กายอาจไม่ทุกข์ใจ ร้อนกายอาจไม่ร้อนใจ
วุ่นทางข้างนอก แต่อาจไม่วุ่นใจ

ความทุกข์ยากในโลกนี้มีแหล่งกำเนิดขึ้นในจิตของมนุษย์
ละวาง ถอด ถอนเสียก็สงบได้

จิตที่สงบตั้งมั่นย่อมสามารถเห็นสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง

การหอบเอาอดีต อนาคตมาหมักสุ่มไว้ในใจเป็นทุกข์

สัตว์ทั้งหลายเกิดมาเพื่อใช้กรรมเก่า
เพื่อสร้างกรรมใหม่และเพื่อรอวันตาย

ความบริสุทธิ์หรือไม่เป็นของเฉพาะตน
คนอื่นจะทำให้คนอื่นบริสุทธิ์ไม่ได้

พระธรรมเปรียบเหมือนกระจกส่องดูตน
เพื่อให้เห็นตามความเป็นจริง

จงมองทุกคนเป็นพระเจ้า
จงฟังสรรพเสียงทั้งปวงเป็นพระธรรม

ธรรมะไม่ได้อยู่ที่ความพิถีพิถัน ความโอ้อ่า หรือ ความสะดวกสบาย

ธรรมนั้นไม่มีเพศ ไม่มีวัย บริสุทธิ์ผ่องใสยิ่งนัก

คติพจน์

To-day is good,
To-morrow should be better
And forever should be the best.

ถ้าวันนี้ทำดีก็ดีอยู่
แต่พรุ่งนี้ลูทางดีก็ต้องดีกว่า
ทำดีขึ้นเรื่อยเรื่อยไปเสมอมา
เพิ่มคุณค่าดีที่สุดตลอดกาล

If you wish to reach the highest,
begin at the lowest.

ถ้ามุ่งมันจะขึ้นชั้นสูงสุด
ต้องรีบรุดตั้งต้นแต่ชั้นต่ำ
ค่อยค่อยก้าวทีละขั้นหมั่นประจำ
จะพบความสำเร็จเสร็จสมใจ

Everyone is a moon and has a dark side
which he never shows to anybody.

คนทุกคนนั้นละม้ายคล้ายพระจันทร์
ที่มีวันแรมลับอับสีแสง
ทุกท่านมีมุมมืดไม่แสดง
ไม่แจกแจงให้ประจักษ์แก่ผู้ใด

Hope for the best,
Expect the worst,
Life is a play,
We are unrehearsed.

ในความหวังก็ให้หวังที่สุด
แต่อย่าลืมความโหดทรุดสุดนี้ก็มี
ชีวิตเราเล่นละครกันทุกวัน
ไม่มีใครทันได้ซ้อมก่อนแสดง

A promise should be given
with caution
and kept with care.

ก่อนจะลั่นวาจาสัญญาอะไร
ต้องรอบคอบครวญใครให้ดีก่อน
เมื่อสัญญาแล้วต้องรักษาและอาหาร
อย่าตัดทอนรอนริดผิดสัญญา

Keep a smile on your face
and a rainbow in your heart.

พยายามรักษาหน้าให้ยิ้ม
แลดูยิ้มเพราะพักตร์สลักจิต
ภายในใจรุ่งเรืองไรไลเป็นนิจ
รังสฤษดิ์ด้วยเมตตาและปราณี

I shall pass this way but once.
Therefore any good that I can do
or any kindness that I can show,
Let me do it now,
for I shall not pass this way again.

ฉันอาจผ่านวิถีนี้ที่ครั้งเดียว
จึงเด็ดเดี่ยวจะทำดีเป็นที่สุด
จะเมตตากรุณาเพื่อนมนุษย์
เพราะชีวิตฉันอาจหยุดสุดทางนี้

What cannot be cured
must be endured.

มีสิ่งใดรู้แน่แท้ไม่ได้
ต้องอดทนรับไว้อย่าได้เศร้า
แบกทุกข์ไว้ก็เท่านั้นไม่บรรเทา
ควรปรับใจให้เข้ากับเหตุการณ์

It doesn't pay to live in the past;
There is no future in it.

การนั่งคิดถึงอดีตที่ผ่านมาแล้ว
ไม่มีแวอนาคคตที่สุดใส
ฝังอยู่ในอดีตที่ผ่านมาไป
ไม่ได้ผลสิ่งใดทดแทนเลย

A long dispute means
both parties are wrong.

โต้เถียงกันไม่รู้จบ
นั่นคือลบทั้งสองฝ่าย
ต่างคนต่างเลวร้าย
น่าละอายที่รู้หน้า

A fool always finds
a greater fool
to admire him.

ไม่มีใครชื่นชมคนโง่เขลา
นอกจากคนที่เขาโง่เขลากว่า
โง่ด้วยกันชมกันผืนเพื่อนา
ต้องคอยหาคนโง่กว่ามาชื่นชม

Just wealth enough
to give and spare,
Just health enough
to banish care,
Just friends enough
sincere and true.

What more want I?
What more want you?

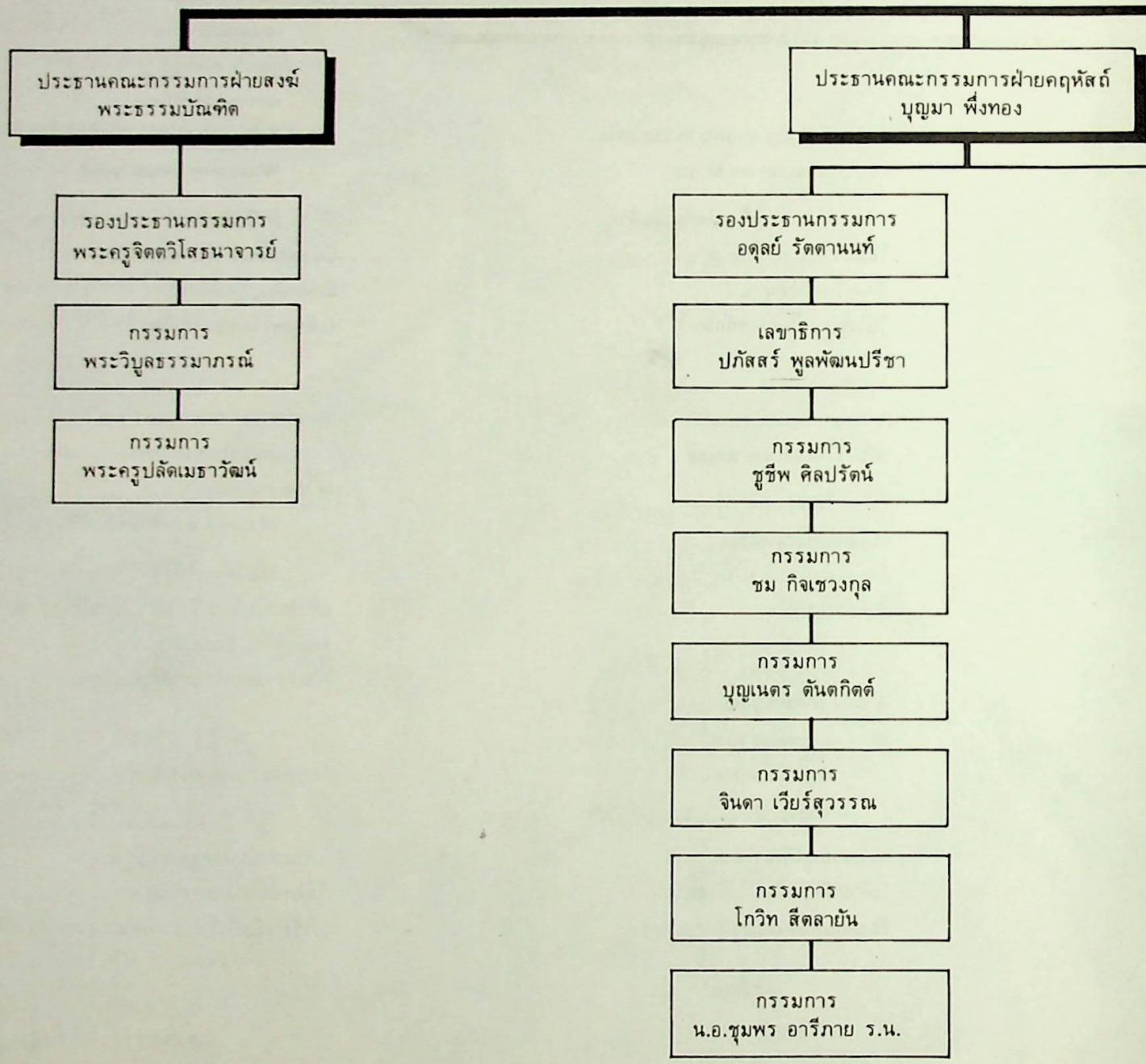
ถ้ามีทรัพย์สินพอใช้จ่ายและให้ทาน
มีสุขภาพดีปราศโรคภัยให้รักษา
มีเพื่อนดียอมพลีซึ่งชีวา
ก็เพียงพอไม่ขอหาสิ่งใดแล้ว

To meet, to know, to love,
and then to part-
is the sad tale
of many a human heart.

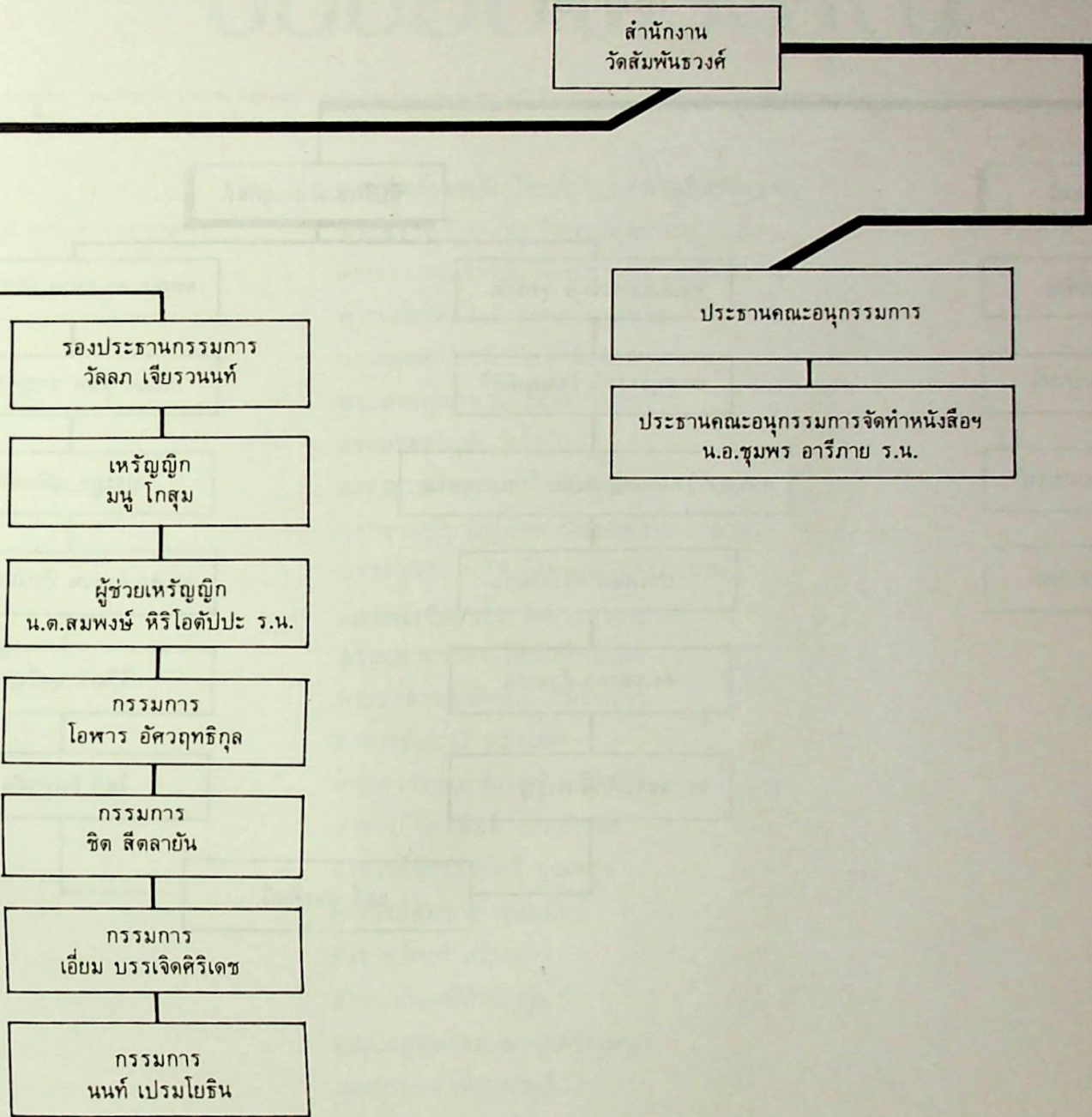
เมื่อได้พบได้รู้จัก, ได้รักใคร่
แล้วจากไปจึงเศร้าเปล่าเปลี่ยวจิต
พบ, รู้จัก, รักแล้วพรากจากชีวิต
เป็นธรรมดาประภาศิตอนิจจัง

Love is n't love, till you give it away.

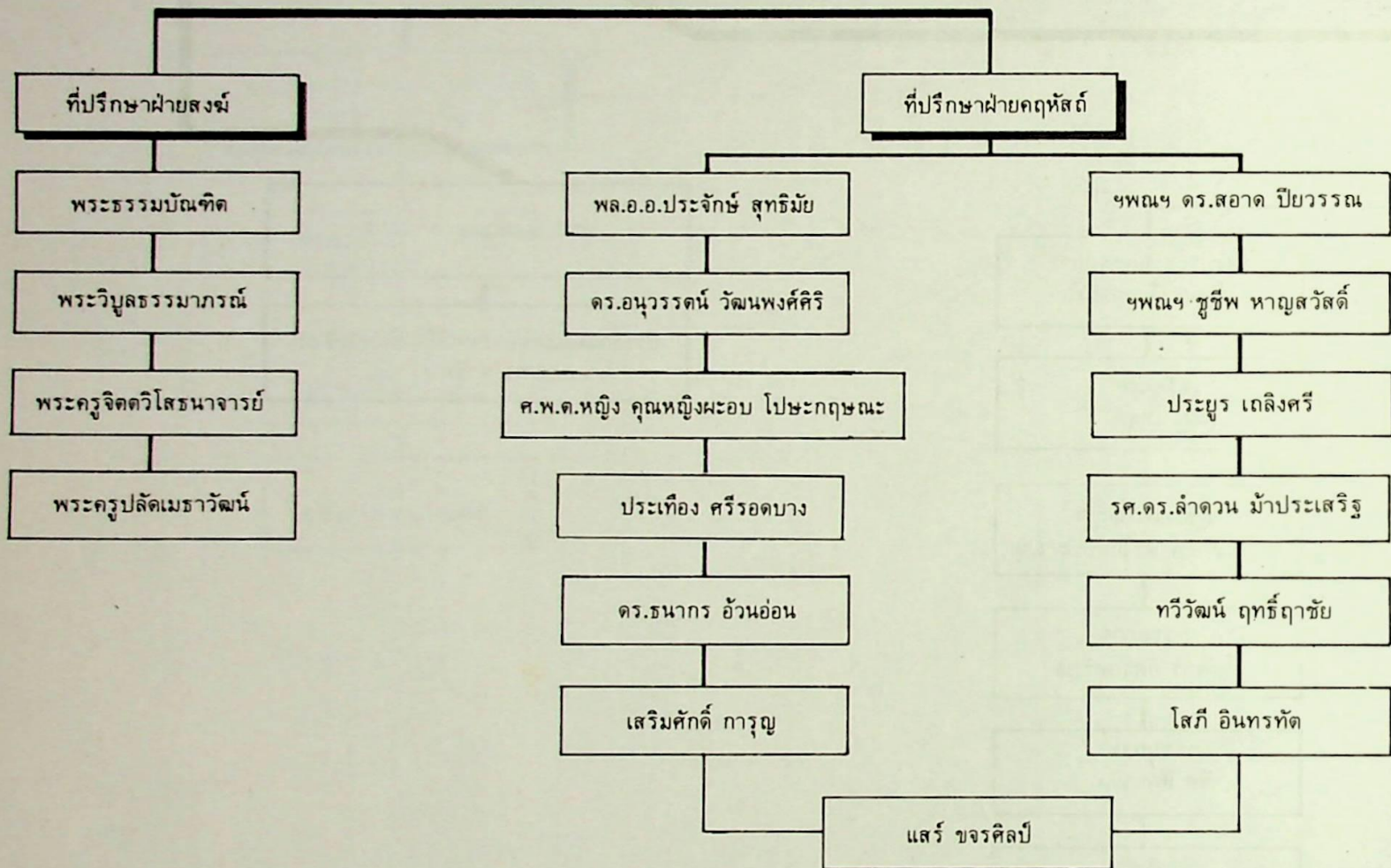
รู้ว่ารักก็เสียดายสายเสียแล้ว
ปล่อยดวงแก้วหลุดไปไม่รู้ค่า
ได้ครอบครองของดีมีราคา
มารู้ค่าเมื่อทิ้งไปไซ้ของคน

มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

ที่ปรึกษา

บอบอบพระคุณ

1

พระพุทธรังษณี วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
พระธรรมรัตนากร วัดพระพุทธบาท
พระธรรมคุณาภรณ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
พระเทพรัตนโมลี วัดพระธาตุพนม
พระเทพสารเวที วัดเจดีย์หลวง
พระเทพคุณาธาร วัดโสธรวราราม
พระเทพวรเวที วัดไร่ขิง
พระญาณไตรโลก วัดพนัญเชิง
พระราชบัญญัติโกศล วัดเทพศิรินทราวาส
พระครูวิริยานุกุล วัดสวัสดีวารีสีมาราม
หลวงพ่อดมขโย วัดพระธรรมกาย
พระมหาชวลา วัดสัมพันธวงศ์
พระอาจารย์ ยันตระ อมโรภิกขุ
อาจารย์มนตรี ตราโมท
ศาสตราจารย์ คุณหญิง บุญศิริ ชวลิตธำรงค์
อาจารย์จักรพันธ์ ไปษยกฤต
อาจารย์ประยงค์ศรี อุณหูรูป
อาจารย์สมชาย พุ่มสอาด
อาจารย์เทพ เทียงตรง
อาจารย์พงษ์ศักดิ์ ภู่อารี
คุณประสพโชค หาญเจริญพนา
คุณสุรเดช พหลภาคย์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กองการสังคีต กรมศิลปากร
โรงพยาบาลรามาริบัติ
โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่

UNIVERSITY

คณะกรรมการ

โสภิต ขจรศิลป์
สมหญิง คุณานพรัตน์
สร้อยเพชร ขจรศิลป์

ปก
ฉันท

จักรพันธ์ ไปษยกฤต
ธนา ชีโนรส

ศิลป์

นवलปอง ศรีวิศาล
มยุรี เชื้อโชติ
พาวิณ หอมสุวรรณ
ชุตินา เถาเจริญ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มูลนิธินวมราชานุสรณ์ นครนายก

โทร. 037-311945

